

Šveitsi Vabaühenduste Fondi (2011-2015) mõjuanalüüs

SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital tellis Balti Uuringute Instituudilt Šveitsi Vabaühenduste Fondi (edaspidi SVÜF) 2011-2015 mõjuanalüüsi, riigihanke number 157222. Uuringu eesmärgiks oli hinnata SVÜF-i mõju ehk fondi eesmärkide täitumist. Hindamine hõlmas aastatel 2011-2014 SVÜF-i avalike teenuste äriplaanide elluviimise taotlusvoorudest toetuse saanud projekte.

Käesolev lõpparuanne annab ülevaate SVÜF-ist ja avaliku- ning kolmanda sektori koostööst ja annab uuringu erinevates etappides läbi viidud tegevuste põhjal vastused hindamisküsimustele. Uuringu esimeses etapis koguti kokku SVÜF-i ja rahastust saanud projektidega seotud informatsioon ja dokumendid. Saadud infole tuginedes viidi uuringu teises etapis läbi avatud küsimustega poolstruktureeritud intervjuud fondi elluvijate, partnerite ja teiste SVÜF-i eesmärkide/tegevustega seotud osapooltega. Uuringu metoodika, eesmärkide ja indikaatorite seoste testimise ja intervjuude tulemuste valideerimiseks viidi läbi fookusgruppiintervjuu Hankija ja valdkondlike ekspertidega. Seejärel viidi läbi ankeetküsitlus toetuse saajate, avalikust sektorist kaasatud partnerite ja negatiivse rahastamisotsuse saanud taotlejate või väikeprojektide voorust edasi suurprojektide vooru taotlema mitte edasi läinute seas. Saadud info põhjalikumaks käsitlemiseks viidi läbi ka neli juhtumianalüüsi. Uuringu viimases etapis sünteesiti ja analüüsiti hindamistulemusi ning sõnastati esialgsed järeldused ja soovitused. Läbi viidi ka aruteluseminar, kus tutvustati uuringu tulemusi, arutati koos osalejatega läbi peamised järeldused ning formuleeriti soovitused.

Uuringu meeskond: Merit Tatar, Maiu Uus, Maarja Käger, Andra Somelar, Pille Ubakivi-Hadachi, Kats Kivistik, Kertu Aruoja

Mõjuanalüüsi valmimist rahastas Šveitsi Vabaühenduste Fond ja SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

BALTI UURINGUTE INSTITUUT

Lai 30, Tartu 51005, Eesti

www.ibs.ee

Sisukord

Kasutatud lühendid	4
Sissejuhatus	5
Lühikokkuvõte.....	8
1. Vabaühenduste ja avaliku sektori koostöö	11
1.1. Ülevaade valdkonna strateegiatest ja varasematest uuringutest.....	11
2. Šveitsi Vabaühenduste Fondi ülevaade	15
2.1. Šveitsi Vabaühenduste Fondi eesmärgid ja toetatavad tegevused	15
2.2. Ülevaade Šveitsi Vabaühenduste Fondi rakendamisest.....	19
3. Fondi tulemuslikkuse ja mõju hindamise eeldused ja indikaatorid	28
4. SVÜF-i asjakohasus	34
4.1. Projektide eesmärgid: kuivõrd vastasid projektide eesmärgid valdkonna ja sihtrühmade vajadustele?	35
4.2. Projektide tegevused: kuivõrd asjakohased on ellu viidud tegevused, arvestades fondi ja projektide eesmärgi ning kasusaajate vajadusi?.....	37
4.3. SVÜF-i rakendamine: kas fondi nõuded on asjakohased ning rakendussüsteem vastab projektide kasusaajate vajadustele?	41
4.4. SVÜF toetus: kas toetuse maht on piisav soovitud eesmärkide saavutamiseks?	46
5. SVÜF tulemuslikkus ja mõju	51
5.1. SVÜF-i eesmärgid ja tulemusindikaatorid: kuivõrd on täidetud fondile püstitatud eesmärgid ja tulemusindikaatorid?.....	52
5.2. Avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus	57
5.3. Avaliku ja kolmanda sektori koostöö	64
5.3.1. SVÜF-i mõju koostöösuhete tihenemisele	65
5.3.2. Partnerite roll SVÜF-i projektides.....	69
5.3.3. Koostöö kvaliteet ja usaldus.....	75
5.3.4. Projekti järgne koostöö	77
5.3.5. Muu koostöö paranemine	82
5.4. Väliste tegurite mõju SVÜF-i projektide tulemustele.....	83
5.5. SVÜF-i puhasmõju	85
6. SVÜF-i jätkusuutlikkus.....	90
6.1. SVÜF-i roll avaliku ning kolmanda sektori koostöö ja kolmanda sektori tegutsemisvõimekuse jätkusuutlikkusel.....	90
7. Juhtumianalüüsid.....	101
7.1. MTÜ Tugi- ja Koolituskeskuse USALDUS teenused töötutele Tallinnas ja Kohtla-Järvel.....	101
7.2. Jaani Lastemaja Viljandis	106
7.3. MTÜ Sanna SVÜF-ist toetust saanud projektid	111
7.4. Juhtumianalüüside kokkuvõte.....	115
7.4.1. SVÜF-i mõju koostööle ja teenuse osutamise suutlikkusele	115
7.4.2. Toetatud projektide lühiajaline mõju teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile ning kodanikuühiskonnale.....	116
8. Järeldused ja soovitused	118
Viidatud allikad	133

Kasutatud lühendid

Av.s. – avalik sektor (KOV, ministeeriumid, ametid)

BG/Block Grant - *Block Grant Proposal* – SVÜF alusdokument, mis kajastab fondi eesmärki, planeeritud tegevusi ja tegevuste mõju hindamiseks kasutatavaid indikaatoreid

KODAR – kodanikuühiskonna arengukava

KOV – kohalik omavalitsus

KUAK - Kodanikeühiskonna uurimis-ja arenduskeskus, üldjuhul viidatakse aruandes KUAK 2010. ja 2014. aasta kodanikualgatuse institutsionaliseerumise uuringutele

KÜSK – Sihtasutus Kodanikuühiskonna Sihtkapital

MAK – maakondlik arenduskeskus

mh – muuhulgas

MTO - mittetulundusorganisatsioon

nt – näiteks

ptk – peatükk

sh – sealhulgas

SP – SVÜF-i suurprojektide taotlusvoor; SP11 – 2011. aasta suurprojektide taotlusvoor, SP12 – 2012. aasta suurprojektide taotlusvoor jne

SVÜF – Šveitsi Vabariigi Vabariigi Fond/Fond

VP – SVÜF-i väikeprojektide taotlusvoor; VP11 – 2011. aasta väikeprojektide taotlusvoor, VP12 – 2012. aasta väikeprojektide taotlusvoor jne

vt – vaata

Sissejuhatus

Käesoleva mõjuanalüüsi eesmärgiks oli hinnata SVÜF-i tulemuslikkust ja mõju ehk fondi eesmärkide täitumist – kas ja kuidas on SVÜF-i suurprojektide avatud taotlusvoorudest toetust saanud projektid täitnud taotlustes ja *Block Grant-is* (edaspidi BG) püstitatud eesmärgid ning kui tulemuslikult ja efektiivselt on seeläbi panustatud fondi eesmärkide ja mõjude saavutamisse. Hindamine hõlmab aastatel 2011-2014 SVÜF avalike teenuste äriplaanide elluviimise taotlusvoorudest toetuse saanud projekte (suurprojektid; 62 projekti).¹

Kokkuvõttes oli fondi mõjuanalüüsi eesmärgiks selgitada välja:

- kuivõrd vastavad elluviidud projektide tegevused taotlustes ja BG-s püstitatud eesmärkidele, kas tegevused on fondi eesmärkidega kooskõlas (**asjakohasus**),
- kas ja millistest teguritest tulenevalt aitavad elluviidud projektid kaasa kolmanda ja avaliku sektori vahelisele koostööle avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tõstmisel ning kas ja mil määral on planeeritud eesmärgid, väljundid, tulemused ja (potentsiaalne) mõju saavutatud, millised on olnud edutegurid ja probleemid (**tulemuslikkus ja mõju**),
- mil määral on elluviidud tegevuste tulemused ja (potentsiaalsed) mõjud püsivad ka pärast projektide ja fondi lõppu, millistest teguritest see sõltub (**jätkusuutlikkus**).

Hindamise eesmärkidest tulenevalt viidi läbi järgmised tegevused, mis kajastuvad ka hindamise tööetappide ja nende tulemuste joonisel (Joonis 1):

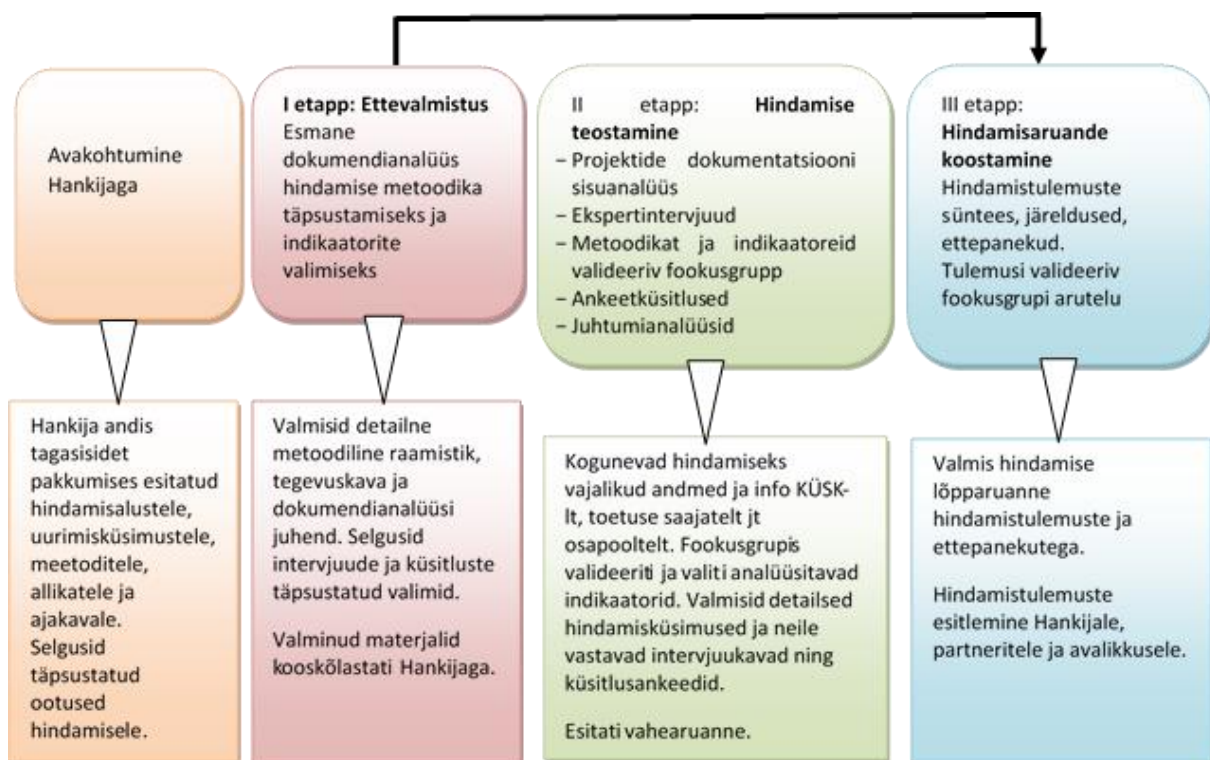
- dokumendianalüüsile ja 2015. aasta veebruaris-märtsis toimunud pool-struktureeritud ekspertintervjuudele tuginedes kaardistati sekkumisloogika ehk milliste tegevuste tulemusena toimub soovitud eesmärkide saavutamine;
- pool-struktureeritud ekspertintervjuudele tuginedes valiti sobivad mõõdikud ning andmeallikad fondi tulemuste ja mõju väljaselgitamiseks;
- esialgseid hindamise aluseks olnud indikaatoreid testiti 2015. aasta märtsis toimunud fookusgrupiarutelul, milles osalesid valdkondlikud eksperdid;
- SVÜF-st toetust saanud mittetulundusorganisatsioonide (edaspidi MTO-de) ja nende avaliku sektori partnerite ning toetust mittesaanud MTO-de veebiküsimustike kaudu koguti 2015. aasta mais-juunis infot seatud indikaatorite hindamiseks;
- põhjalikemate seoste ja koostöösuhete olemuse teadasaamiseks, hindamise tulemuste selgitamiseks ja vajaminevate edasiste meetmete väljaselgitamiseks valiti lähtuvalt toetust saanud ühenduste vanusest, toetatud teenuse valdkonnast ja tegevuspiirkonnast, toetatud projekti avaliku sektori partneritest, tehtu jätkusuutlikkusest, osutatud teenuse uudsusest jne välja nelja ühenduse poolt ellu viidud projektid, mida kajastati süvenenumalt juhtumianalüüsidenä. Kuna juhtumianalüüsiste teostamise järgselt selgusid olulised vastuolud juhtumiga seotud osapoolte poolt esitatud infoga ühe väljavalitud juhtumi osas, millele ei olnud mõistliku ajaga võimalik projekti elluviijatelt selgitavaid kommentaare saada, otsustati

¹ SVÜF rakendamise ja analüüsi aluseks olnud projektide statistiline ülevaade on esitatud ptk 2.2.

uuringumeeskonna ja KÜSK-i poolt ühiselt neljas juhtumianalüüs hindamisraportist välja jätta. Seetõttu kajastab ptk 7 kolme juhtumianalüüsi. Sellest hoolimata on lõpparuandest väljajäänud juhtumi kogemus siiski väärtuslik siseinfo SVÜF-i rakendajatele.

- dokumendianalüüsi, veebiküsimustike ja juhtumianalüüside tulemused valideeriti fookusgrupiarutelul, milles osalesid valdkondlikud eksperdid;
- hindamise erinevatele etappidele tuginedes sõnastati järelused peamiste hindamisküsimuste lõikes ning muuhulgas ka soovitusel a) vabaühenduste ja avaliku sektori koostööle suunatud vahendite tulemuslikumaks kasutamiseks; b) sarnase meetme edaspidiseks arendamiseks ja väljatöötamiseks; c) rakendus- ja seiresüsteemi parendamiseks. Lisaks on kokkuvõtvalt esitatud hindamisest ilmnenuid peamised tähelepanekud erinevatele osapooltele, kes avaliku ja kolmanda sektori koostöö arendamisel rolli mängivad.

Joonis 1 Hindamise tööetapid ja nende tulemused

Allikas: Autorite koostatud

Veebiküsimustikule vastas 33 suurprojektide taotlusvoorust toetust saanud vabaühendust. Nendest 24 on saanud äriplaani koostamiseks toetust ka SVÜF-i väikeprojektide voorust.² Korduvalt toetust saanutest vastas viis taotlejat kuuest, kusjuures kaks projektijuhti andsid vastused lähtuvalt mõlemast projektist ning kaks projektijuhti keskendus vastamisel ühele projektile. Eraldi küsimustikele vastas ka 35 SP voorust toetust saanud vabaühenduse avaliku sektori partnerit (KOV või muu avaliku sektori organisatsiooni esindaja, kes projektiga kokku puutus) ning 31 SP taotlusvoorust eitava vastuse saanud või SP taotlusvooru taotlust mitte esitanud, kuid VP voorust toetust saanud vabaühendust. Arvestades

² 37 organisatsiooni kõikidest nendest, kes said suurprojektide voorust toetust, said toetust ka väikeprojektide voorust äriplaani koostamiseks – ≈68% mõlemast voorust toetust saanutest on küsimustikuga kaetud.

küsimuste eripära ei ole kõik organisatsioonid vastanud igale küsimusele ja seega tuuakse vastuseid analüüsides välja ka küsimusele vastanute arv.

Uuringu lõpparuanne koondab kokku kõik erinevates uuringu etappides kogutud info ja andmed. Aruande esimene peatükk annab ülevaate hindamisel kasutatud metoodikast.

Teises peatükis kajastatakse avaliku ja kolmanda sektori koostöö arendamisele suunatud strateegiaid ja uuringuid ning antakse ülevaade avaliku ja kolmanda sektori koostöö hetkeolukorrast.

Kolmas peatükk teeb ülevaate SVÜFi-st ja selle rakendamisest.

Neljandas peatükis antakse ülevaade hindamise taustast – milliseid mõjusid ja milliste indikaatoritega hinnati.

Viies ja kuues peatükk kajastavad fondi ja toetatud projektidega seotud asjakohasuse, tulemuslikkuse ja mõju ning jätkusuutlikkuse küsimusi. Tulemuslikkuse ja mõju peatükk tugineb neljandas peatükis välja toodud ja täiendatud *Block Granti* tulemusindikaatoritele.

Seitsmendas peatükis esitatakse juhtumianalüüsid.

Hindamisaruande lõpus võetakse kokku peamised hindamistulemused ja antakse neist tulenevad soovitused sarnase meetme loomiseks ja/ning valdkonna arendamiseks.

Lühikokkuvõte

Šveitsi Vabaühenduste Fondi (SVÜF) mõjuanalüüsi eesmärk on hinnata, kuivõrd vastavad SVÜF-i avalike teenuste äriplaanide elluviimise 2011-2014 aasta taotlusvoorudest toetuse saanud projektide tegevused taotlustes ja fondi rakendamise aluseks olnud *Block Grant-is* püstitatud eesmärkidele, milline on fondi tulemuslikkus ja mõju ning toetatud tegevuste jätkusuutlikkus.

Hindamine tugineb aastatel 2011-2014 SVÜF-i suurprojektide taotlusvoorudest toetuse saanud 62 projekti taotlustel ja aruannetel, 2011-2012 aasta voorude 15 projekti järelpäringutel, ekspertintervjuudel (22 intervjueeritut), kahel fookusgrupi arutelul fondi rakendajate ja ekspertidega ning veebiküsitluse tulemustel (vastanuid: 33 toetust saanud MTO-d, 31 toetust mittesaanud MTO-d ja 35 avaliku sektori partnerit). Põhjalikumate seoste ja koostöösuhete olemuse teadaasaamiseks teostati juhtumianalüüsid, mis põhinevad kolme organisatsiooniga seotud projektide intervjuudel ühenduste esindajatega ja nende avaliku sektori partneritega ning rahuloluküsitlustel teenuse saajatega.

Analüüsid SVÜF-is osalenud vabaühendusi erinevate näitajate alusel nähtub, et toetust on saanud **Eesti keskmisest** (võrdlusaluseks KUAK 2014 uuring³ ning kontrollgrupina toetust mittesaanud ühendused) **tunduvalt võimekamad ühendused**, ülekaalukalt Harju- ja Tartumaalt. Kui fookuses on koostöös avaliku sektoriga pakutavate kvaliteetsete ja kättesaadavate teenuste arendamine, siis on vajalik teatav elluviijate suutlikkus ja võimekus juba koostöö eelselt. Nagu näitab selgelt ka hindamine, on üheks teenuse väljatöötamise ja edu põhjuseks kvaliteetne teenuse arendamise eeltöö ja koosloome teenuse sihtrühmade ning partneritega. Teisalt viitab antud tulemus vajadusele kaaluda tõhusamaid meetmeid vajaliku teadmise ja suutlikkuse laiendamiseks suurema hulga vabaühenduste ja avaliku sektori seast, mh perifeersematest ja väiksematest piirkondadest Eestis.

SVÜF-i rakendamise üks eesmärke oli sotsiaalse innovatsiooni levik Eestis tähenduses, et teenuse pakkumisel pidi tekkima uuendus. Tõeliselt innovaatilisena eristus vaid loetud arv teenuseid, kuid kolmandik toetuse saajatest hakkas pakkuma toetuse abil enda organisatsiooni jaoks uut teenust ning üle kolmandiku suutis toetuse najal laiendada enda poolt pakutavate teenuste amplituud, sihtrühmasid ja tegevuspiirkondi. Samuti said teenuseosutajad toetuse abil parema kontakti sihtrühmadega ning võimaluse täpsustada teenusvajadusi ja teenuslahendusi. **Olulised sotsiaalse innovatsiooni elemendid SVÜF-i projektides on seega siiski märkimisväärsed.**

Hindamine näitab, et toetusmeetme näol oli tegemist olulise fondiga avaliku ja kolmanda sektori koostöös avalike teenuste arendamiseks. Intervjueeritud eksperdid olid veendunud, et **SVÜF aitas täita avaliku ja kolmanda sektori koostöö edendamises valitsenud tühimikku**. Fondi puhasmõju analüüs kinnitab, et ilma toetuseta poleks enamikku projekte ellu viidud või oleks tehtud seda olulisemalt väiksemas mahus ja nõrgemate tulemustega. Seda kinnitas ka toetust mittesaanud, kuid tegevusi mingil määral ellu viinud ühenduste kogemuste analüüs. Lisaks ilmneb, et mitmeid projektides edukaks osutunud koostöösuheteid avaliku sektoriga ei oleks ilma SVÜF-i või sarnase toetuseta

³ Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>.

sõlmitud. Suur hulk vabaühendusi ja avaliku sektori partnereid, kes hindamisse oma panuse andsid, leidsid, et toetuse olemasoluta suure tõenäosusega sellisel viisil koostööd teenuse pakkumisel ei eksisteeriks. See omakorda viitab, et vastavat teenust ei eksisteeriks.

Läbi positiivsete kogemuste kasvab usaldus, teenuse saajatel tõuseb õigustatud ootus teenuste jätkumisele ning on suurem tõenäosus, et jätkusuutlikkuse huvides otsitakse innovatiivseid lahendusi koostöös vabaühendustega. Usalduse kasv vabaühendustesse on ka hindamises osalenud avaliku sektori partnerite seas märkimisväärne projekti kõrvalmõju. Lisaks on kõik toetatud projektid oma tegevusi ja erineval viisil koostööd avaliku sektoriga ka pärast projekti lõppu jätkanud ja veel lõppemata projektidel nähtub selleks olulisi eelduseid. Sarnases toetusmeetmes osalemise kogemus toob kõrvalmõjuna kaasa teadlikkuse kasvu edukast koostöövõimalikkusest ning osalevate organisatsioonide tegutsemisvõimekuse kasvu, nagu näitab ka käesolev hindamine. **Et SVÜF-i kogemuse tulemuslikkus ja mõju oleksid mastaapsemad, on seega oluline ja SVÜF-i kogemuse näitel ka õigustatud sarnaste toetusmeetmete planeerimine Eesti vabaühenduste ja avaliku sektori koostöövõimekuse tõstmiseks kättesaadavate ja kvaliteetsete avalike teenuste tagamisel ka tulevikus.**

Kokkuvõttes näitab SVÜF-i hindamine, et fondi rakendamine ja projektide tegevused olid asjakohased ja vastasid seatud eesmärkidele. Kuna SVÜF-ile ei olnud algselt põhjalikke ja kõikehõlmavaid tulemus- ja mõjuindikaatoreid seatud, siis loodi need koos ekspertidega käesoleva hindamise käigus (indikaatorite seadmist kirjeldab lähemalt ptk 3 ja Tabel 6). Testides indikaatorite täpsust käesoleva hindamise raames, selgus, et teatud väiksemate piirangutega on need mõõdetavad ja informatiivsed – seega sobilikud kasutamiseks ka tulevastes sarnastes hindamistes. Vaid majanduslikku ja institutsionaalset võimekust näitavad indikaatorid ei ole fondi mõjude hindamiseks kõigile organisatsioonidele sobivaimad ning seetõttu tuleb edaspidi sarnastes toetusmeetmetes tegeleda nende indikaatorite edasise täpsustamisega. **Kokkuvõttes on Block Grant-is seatud väljund- ja täiendatud tulemus- ning mõjuindikaatorid SVÜF-i kogemuse raames ka täidetud.**

Fondil on olnud oluline mõju avaliku sektori, vabaühenduste ja ühiskonna **teadlikkuse tõstmisele** kolmanda sektori tegemiste, avaliku ja kolmanda sektori koostöövõimaluste ning valdkonnas valitsevate probleemide kohta. Positiivne on olnud otsene mõju projektidega arendatavate teenuste kvaliteedile ja kättesaadavusele ning konkreetsete organisatsioonide vahel loodud koostöösuhetele. Arvestades, et SVÜF-i toetus mõjus projektiaegselt positiivselt ühenduste vabatahtlike arvule, koostööle teiste ühenduste, erasektori ning katusorganisatsioonidega, **omab fond läbi koostöö suurendamise positiivset mõju toetust saanud vabaühenduste institutsionaalsele ja tegevusvõimekusele avalike teenuste pakkumisel.**

Kuna aga SVÜF-i maht on väike, siis mastaapsem mõju SVÜF-i eesmärkidesse ning avalike teenuste üldisele kättesaadavusele jääb tagasihoidlikuks ning oleneb mitmetest välistest teguritest. Üks olulisemaid selliseid tegureid on ootuspäraselt finantsressursside olemasolu. Esines veel mõningaid olulisemaid takistusi projektide elluviimisel, kuid samas annavad need suunised potentsiaalsete tugitegevuste arendamiseks avaliku ja erasektori koostöö toetamisel ning avalike teenuste disainil.

Üks suurimaid probleeme projektide elluviimisel ja teenuste arendamisel on **teenuste ebapiisav rahastus**, viidates väliste toetuste kriitilisele tähtsusele, et arendada avalikke teenuseid koostöös

vabaühendustega. SVÜF-i toetust peeti piisavaks, kuigi toetussumma vähendamine kahes viimases voorus ei ole hindamistulemustest lähtudes olnud asjakohane. Lisaks on küll suhteliselt väike rahaline omafinantseeringu protsent (SVÜF-is 5%) paljude vabaühenduste jaoks siiski takistuseks ja seetõttu on soovitatav kaaluda sarnastes meetmetes kogu omafinantseeringu asendamist mitterahalise panusena. See on suure tõenäosusega atraktiivsem ka avaliku sektori partnerite jaoks, eriti väiksemates piirkondades.

Probleeme oli teenuste turundamise ning sihtrühmade vähese huviga teenuseid saada või võimalustega sihtrühmani jõuda, viidates põhjalikuma teenuste arendamise eeltöö vajadusele. Vabaühendused on teenuste väljatöötamisel olnud selgelt aktiivsem osapool ja valdavalt on ka SVÜF-i projektides koostöö initsiatiiv tulnud just vabaühenduste poolt. Sealjuures arvestatav osa avaliku sektori organisatsioonidest ei mõista teenuse äriplaani vajalikkust ega koostöös teenuste välja töötamise ning osutamise kasulikkust. Olulise kitsaskohana selgus ka nii vabaühenduste kui tema avaliku sektori partnerite vähene oma tegevuse analüüsimise suutlikkus, sh nt teenuse saajatelt tagasiside küsimise osas. Hoolimata rahuldavast koostööst avaliku sektori partneriga, tunnetas märkimisväärne osa SVÜF-i kogemusega teenuste pakkujaid, et avaliku sektori partner andis vastutuse teenuse osutamise eest täielikult neile üle. **Teadlikkuse tõstmine sektoritevahelisest koostööst, võimalustest ja viisidest, eelkõige omavalitsuste seas, on tulevikus jätkuvalt olulise tähtsusega. Tugitegevuste arendamisel vabaühendustele on soovitatav pidada silmas teenuse disaini, analüüsi ja turundamisalaste oskuste kasvatamist.** Tugitegevuste elluviimisel on seejuures soovitatav kasutada aktiivselt ka maakondlike arenduskeskuste (MAK) võrgustikku, mille potentsiaal avaliku ja kolmanda sektori koostöö arendamisel Eestis on veel alakasutatud.

SVÜF-i pikaajalise mõju hindamine ei olnud võimalik tulenevalt ebapiisava aja möödumisest projektide lõpust. Seega analüüsiti hindamise käigus välja töötatud tulemusindikaatoritele tuginedes fondi lühiajalist/potentsiaalset mõju – see on kõikide vaadeldud näitajate lõikes oluline (vt ptk 5). **SVÜF omas olulist, kuigi suure tõenäosusega pigem lühiajalist mõju teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile.** Enamikes projektides aitas toetus laiendada teenust saavate sihtrühmade hulka, pakkuda teenust sihtrühmale lähemal ning vajaliku sagedusega. Lisaks andsid toetatud projektid osapooltele teadmisi, oskusi ja kogemusi, mida tulevikus osutatavate ja arendatavate teenuste ning loodavate koostöösuhete puhul rakendada. Seetõttu on SVÜF loonud olulised eeldused ka potentsiaalsete pikaajaliste mõjude avaldumiseks.

Kokkuvõttes on SVÜF olnud väga edukas meede nii oma tulemustelt kui ka potentsiaalsetelt mõjudelt valdkonna arengusse. Innovatiivsete teenuste tekkimisele ja sihtrühmade vajadustele vastamisele kaasa aitamiseks tasub kaaluda lähitulevikus sarnaste toetuskeemide rakendamist, mis ei sea kitsaid piire toetatavatele tegevustele ning mis võimaldavad komplekselt sihtrühmade vajadustele läheneda. On tõenäoline, et SVÜF-i kogemusega sarnased edukad ja valdavas enamuses jätkusuutlikud näited ei teki lähitulevikus veel ilma väliste toetusteta, mistõttu on oluline leida võimalusi, kuidas SVÜF-iga loodud kogemust Eesti vabaühenduste ja avaliku sektori koostöö maastikul avalike teenuste pakumisel jätkata.

1. Vabaühenduste ja avaliku sektori koostöö

Käesolevas peatükis tuuakse välja avaliku ja kolmanda sektori koostöö arendamisele suunatud strateegiad Eestis, kirjeldatakse lühidalt varasemate uuringute põhjal avaliku ja kolmanda sektori koostöö hetkeolukorda Eestis ning antakse ülevaade koostöö arenemise eeltingimustest ja eesmärkidest.

1.1. Ülevaade valdkonna strateegiatest ja varasematest uuringutest

Vabaühenduste ja avaliku sektori koostöö keskseks vormiks on **lepinguline delegeerimine**, s.t olukord, kus avalik võim annab teenuse osutamise üle vabaühendustele, kuid säilitab kontrolli ja vastutuse teenuse pakkumise üle.⁴ Praktikast toimib avaliku võimu ja vabaühenduste koostöö ka nn **strateegilise partnerlusena**, kus teenuste osutamiseks eraldatakse vabaühendustele sihtotstarbelisi toetusi või võimaldatakse muude avalike ressursside kasutamine (nt ruumid ja maa).⁵ Koostöö peamisteks eesmärkideks on teenuste pakkumise kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine, kohalike omavalitsuste (edaspidi KOV-ide) ja mittetulundusorganisatsioonide (edaspidi MTO-de) võimekuse tõstmine, kulude kokkuhoidmine, kodanikuaktiivsuse tõstmine ja seeläbi elukeskkonna parandamine ning demokraatia tugevdamine.

Kuigi avalikul sektoril ei ole kohustust eelistada vabaühendusi teenuste osutamise partneritena, on nende kaasamisel mitmeid eeliseid. Näiteks on paljudes valdkondades just vabaühendustel **ainulaadne kompetents** eri ühiskonnagruppidega tegelemiseks, kes omakorda usaldavad vabaühendusi rohkem. Ühenduste suureks tugevuseks on seega võime efektiivselt kaasata teenuse kasutajaid ning töötada koos välja lahendusi, mis vastavad kasutajate vajadustele. Teisalt on vabaühendustel ka olulisi nõrkusi. Eelkõige võib välja tuua (väiksemate) vabaühenduste **piisava rahastamise ja võimekuse puudumise**, et oma valdkonda stabiilselt edasi arendada.⁶ Niisiis ei saa vabaühendusi automaatselt pidada võimekateks teenuste pakujateks ja kodanike kaasajateks, kuid stabiilse rahastuse korral on neil märkimisväärne potentsiaal erinevate komplekssete ühiskonnaprobleemide lahendamisel.

Eestis hakati avaliku ja erasektori, sh kolmanda sektori koostööd aktiivsemalt edendama 2000. aastatel. Vastavate eesmärkide kujundamisel oli olulisimaks dokumendiks **Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon** (EKAK)⁷, mille võttis Riigikogu vastu 2002. aastal. Kontseptsioon määratleb kodanikuühiskonna ja avaliku sektori partnerluse alused ning raamistiku kodanikuühiskonna

⁴ Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020 (2015). – Vabariigi Valitsus. Kättesaadav: [http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KODAR.pdf].

⁵ Lember, V., Parrest, N. ja Tohvri, E. (2011). Vabaühendused ja avalikud teenused: partnerlus avaliku sektoriga. Ülevaade ja juhised. – EMSL Vabaühenduste liit. Kättesaadav: http://www.ngo.ee/sites/default/files/files/Vabaühendused%20ja%20avalikud%20teenused%20-%20partnerlus%20avaliku%20sektoriga.pdf

⁶ Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020 (2015). – Vabariigi Valitsus. Kättesaadav: [http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KODAR.pdf].

⁷ Kättesaadav: [https://www.riigiteataja.ee/akt/231276].

arendamiseks, s.t nii kodanike kaasamise ja omaalgatuse tõhustamiseks kui ka vabaühenduste institutsionaalse võimekuse kasvatamiseks.⁸

Avalike teenuste delegerimise teema jõudis strateegilisele tasandile paar aastat enne SVÜF-i alustamist – 2010. aastal valmis Siseministeeriumi dokument „**Avalike teenuste lepingulise delegerimise suunad mittetulundusühendustele**“, mille eesmärgiks on tõsta omavalitsuste, riigiasutuste ja vabaühenduste võimekust läbi avalike teenuste delegerimise süsteemse arendamise. Kontseptsioon loob eeldused avalike teenuste kaalutletumale delegerimisprotsessile ning koostöö suurenemisele avalike teenuste delegerimisel, mis omakorda aitab kaasa avalike teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse paranemisele ning teenuse sihtgrupi rahulolu tõusule.⁹

Kodanikuühiskonna arengukava (KODAR) 2011-2014 kodanikuühendustega seonduvad meetmed on suuresti ajendatud mainitud Siseministeeriumi kontseptsioonist ning selle sihiks on toetada avalike teenuste osutamist avaliku sektori ja vabaühenduste koostöös. Eesmärgiks on läbipaistev, jätkusuutlik ja partnerluspõhimõtteid järgiv koostöö ning kodanike rahulolu teenustega.¹⁰

Nii „Avalike teenuste lepingulise delegerimise suunad mittetulundusühendustele“ kui KODAR 2011-2014 tuginevad suuresti 2009. aastal valminud Praxise uuringule „**KOV üksuste avalike teenuste lepinguline delegerimine kodanikeühendustele**“.¹¹ See uuring oli esimene kõikehõlmav vabaühenduste ja avaliku sektori koostöö kaardistus Eestis ning käsitleb koostöö motivatsiooni, olemasolevat praktikat, probleeme ja kitsaskohti ning valdkonna arenguvõimalusi. 2014. aastal läbi viidud kordusuuring kinnitas varasemas uuringus välja joonistunud probleemide jätkuvat püsimist, kusjuures delegerivate KOV-ide osakaal on oodatust vähem kasvanud.

Praxise 2009. aasta uuring toob välja, et avalikke teenuseid delegeris 60% Eesti omavalitsustest. Nende KOV-ide elanikud moodustasid Eesti elanikkonnast 87%.¹² Kõige rohkem oli uuringu järgi sõlmitud teenuste delegerimise lepinguid sotsiaal- (44%), spordi- (15%) ja kultuurivaldkonnas (10%). KODAR 2011-2014 eesmärk oli tõsta ülesandeid delegerivate KOV-ide osakaal 60%-lt 75%-le. Kordusuuringute kohaselt on koostöö MTO-de ja KOV-ide vahel aga püsinud muutumatuna või isegi vähenenud – 63% KOV-ideist (75% Eesti elanikkonnast) delegeris 2013.-2014. aastal avalikke teenuseid vabaühendustele või toetas nende pakutavaid avalikke teenuseid, samas kui vaid 42% MTO-dest nimetas KOV-e püsiva koostööpartnerina. Kõige rohkem on delegerimise määr kasvanud keskmise suurusega omavalitsustes, kus on 5001-9999 elanikku – 2009. aastal delegeris neist KOV-ideist 67%, 2014. aastal aga juba 88%. Väiksemates omavalitsustes on delegerimise määr langeva

⁸ Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon. – Siseministeerium. Kättesaadav: [<https://www.siseministeerium.ee/et/tegevusvaldkonnad/kodanikuühiskond/eesti-kodanikuühiskonna-arengu-kontseptsioon>].

⁹ Avalike teenuste lepingulise delegerimise suunad mittetulundusühendustele (2010). – Siseministeerium. Kättesaadav: [https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/teenuste_deleerimise_kontseptsioon_fin.pdf].

¹⁰ Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014 (2011) – Vabariigi Valitsus. Kättesaadav: [https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/kodanikuühiskonna_arengukava_2011-2014.pdf].

¹¹ Praxis (2009) Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegerimine kodanikeühendustele. Tellija: Siseministeerium.

¹² Ibid.

trendiga – kuni 2000 elanikuga omavalitsustest on teenuste osutamist delegeerinud 51%, 2001-5000 elanikuga KOV-ides t 57%. Linnadest on delegeerinud 84%, maa-asulatest 59 %.¹³

Tallinna Ülikooli **Kodanikuühiskonna uurimis- ja arenduskeskuse (KUAK)**¹⁴ 2014. aasta uuringust nähtub, et mitmed SVÜF-i loomise eelsed kitsaskohad ei ole avaliku ja kolmanda sektori vahelisest koostööst kadunud. Näiteks raporteerib vaid viiendik MTO-dest, et saavad tulu avalike teenuste osutamisest, kuid vaid 5%-l on sõlminud KOV-iga leping avalike teenuste osutamiseks. Vaid 3% märkis, et selline leping on neil riigiasutusega. **Klassikalist lepingulist delegeerimist on tänases Eestis vähe ja selle kõrval on muid teenuse osutamise partnerlusvorme.** MTO-dest vaid 32%-l on kogemusi avalike teenuste osutamisega kohalikul tasandil ja 16%-l üle-eestiliselt, samas kui 55%-l pole üldse avalike teenuste osutamise kogemust.

KODAR 2015-2020¹⁵ toob välja, et ka Eestit mõjutab makrotrendina **sektorite vaheliste piiride hägustumine**, kus pole enam oluline, kas avalikke teenuseid pakub avalik sektor ise või teeb seda äri- või mittetulundussektor. Seejuures on oluline käsitleda erinevaid teenuse osutamise viise, sh võrgustike olulisus, sotsiaalne innovatsioon ja sotsiaalne ettevõtlus, teenuste koostöö ja partnerlus erinevate sektorite ja kodanike vahel. Aina rohkem pannakse rõhku just **sotsiaalsele innovatsioonile**, mille keskmises on uued ideed, tooted, teenused ja mudelid, mis vastavad ühiskondlikele vajadustele luues uusi sotsiaalseid suhteid ja koostööd ning ärivõimalusi. Sotsiaalse innovatsiooni levinuim vorm on **sotsiaalne ettevõtlus**, mis tähendabki ärilise tegevuse sidumist ühiskondliku eesmärgiga. Sotsiaalse innovatsiooni väljatöötamine järgib seejuures kuut põhilist arenguetappi¹⁶, millest lähtutakse ka siinses uuringus:

- Hakatus – ajendid, inspiratsioon ja diagnoos, mis näitavad sotsiaalse innovatsiooni vajadust;
- Ettepanekud ja ideede genereerimine – eesmärk on mõelda mugavustsoonist välja ning kombineerida erinevaid käsitlusviise;
- Prototüüpide loomine ja katsetamine – annab väärtuslikku sisendit protsessi järgmistesse etappidesse;
- Edasiarendus ja hoidmine – innovatsioon muutub igapäevaseks praktikaks; ellukutsujatel tarvis leida ressursse, et algatus püsima jääks;
- Laiendamine, kasvatamine ja levitamine – uue lahenduse pakkujad loovad nõudluse, et algatus saaks levida ja juurduda uutes kontekstides;
- Süsteemne muutus – süsteemide ümberkorraldused, mis hõlmab kõiki sektoreid.

Praxise 2014. aasta uuring¹⁷ rõhutab, et sotsiaalne innovatsioon, sotsiaalne ettevõtlus ja teenuste koostöö, milles on keskne roll nii omavalitsustel, vabaühendustel kui ka kodanikel, muutub avalike

¹³ Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

¹⁴ Kodanikuvalgatuse institutsionaliseerumine Eestis (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>.

¹⁵ Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020 (2015). – Vabariigi Valitsus. Kättesaadav: [<http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KODAR.pdf>].

¹⁶ Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

¹⁷ Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

teenuste pakkumisel aina olulisemaks. Eduka sotsiaalse innovatsiooni aluseks on võime kombineerida ja rakendada erinevate sektorite ja osapoolte tugevusi. **Kuna sotsiaalne innovatsioon on aga üldjuhul rohujuuretasandilt välja kasvav algatus, on eriti suur roll vabaühendustel ning nende võimekuse kasvatamisel.** Seejuures on potentsiaalselt tähtsad just SVÜF-i tegevused, mis on kolmanda ja avaliku sektori vahelise koostöö toetamise ja ärilise mõtlemise tõstmise kaudu panustanud sotsiaalse innovatsiooni jaoks sobiva keskkonna kujundamisse ning suurendanud valmisolekut kasutada uudseid koostöövorme komplekssete ühiskondlike probleemide lahendamisel.

Kokkuvõttes soovivad Praxise uuringu¹⁸ autorid lähtuda sotsiaalse innovatsiooni ning avaliku sektori ja vabaühenduste koostöö arendamisel järgmistest koostöövormidest:

- Puhas avalik teenus – teenuse arendab välja avalik sektor ja seda pakuvad ka ametiasutused;
- Täielik koosloome – teenuse väljaarendamise, pakkumise ja tulemuste hindamise on kaasatud nii avalik sektor kui ka teenuse sihtrühmad;
- Lepinguline delegeerimine – avalik sektor selgitab välja teenuse vajaduse, nõuded jms ning leiab hanke korras kirjeldatud teenusele osutaja;
- Partnerlusel põhinev delegeerimine – tugineb vastastikusel usalduslikul suhtel, tihedal koostööl ja läbirääkimistel ning on tugevalt seotud sotsiaalse innovatsiooniga;
- Kogukonnateenused – teenuse töötavad välja ja viivad ellu vabaühendused või kogukonnad ning need panustavad kohaliku elu arengusse;
- Sotsiaalne ettevõtlus – pakkuja töötab teenuse välja ja müüb seda avalikule sektorile ja elanikele; SE rõhutab enim lahenduste jätkusuutlikkust, uudsust, tõhusust ja tasuvust;
- Projektitoetus – eesmärk on toetada avalikku teenust täiendavat ühekordset tegevust –, ning tegevustoetus – eesmärk on toetada ühenduse tegevust ja arengut tervikuna, et säilitada või tõsta selle võimekust.

Seejuures soovib uuring¹⁹ klassikalise lepingulise delegeerimise asemel enam kasutada **partnerlusel põhinevat delegeerimist**. Eriti väiksemates omavalitustes on ressursside optimaalseks kasutamiseks tarvis soodustada KOV-ide ja vabaühenduste partnerlust ning liikumist teineteist täiendava ja võrdsema suhtemudeli suunas. See eeldab aga senisest suuremat tähelepanu teavitamisele, koolitustele ja tunnustusele. Teiseks rõhutab uuring, et sotsiaalse innovatsiooni arendamiseks tuleb toetada **põhielementide ja –väärtuste juurdumist**, mitte keskenduda kitsalt vaid sotsiaalse ettevõtluse reklaamimisele. **Tunnustada tuleb kõiki koostöövorme, mis sisaldavad sotsiaalse innovatsiooni elemente ja mis sobiksid tegevusmodelina paljudele ühendustele ja omavalitsustele/riigiasutustele.**

¹⁸ Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

¹⁹ Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

2. Šveitsi Vabaühenduste Fondi ülevaade

Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) loodi 2008. aastal Eesti Vabariigi Valitsuse korraldusel mittetulundusühenduste võimekuse tõstmiseks. KÜSK-i asutamine toodi ka USA Rahvusvahelise Abi Agentuuri (USAID) avaldatud mittetulundussektori elujõulisuse indeksi määramisel positiivsena välja. Olgugi, et vabaühendustele pöörati strateegilistes dokumentides järjest suuremat tähelepanu ja Eesti vabaühendusi peeti tollal Kesk- ja Ida-Euroopa riikide võrdluses USAID indeksi alusel piirkonna tugevaimateks, olid Eesti vabaühenduste majandusliku elujõulisuse, tegutsemissuutlikkuse ja teenuste osutamise hinnangud jätkuvalt madalad. Kuna üheks võimaluseks valdkonna arendamisel nähti avaliku ja kolmanda sektori koostöö suurendamist ning nimetatud valdkond oli seni erinevate tegevuste ja organisatsioonide poolt katmata, otsustas KÜSK-i meeskond esitada 2009. aastal Eesti-Šveitsi koostööprogrammi taotluse SVÜF-i täpsemate toetatavate tegevuste väljaselgitamiseks. Varasematele uuringutele tuginedes viidi läbi neli fookusgrupi intervjuud KOV-de esindajate, vabaühenduste ja maakondlike arenduskeskuste konsultantide seas, et saada tagasisidet mh plaanitava fondi esmasele struktuurile ja kaardistada erinevate osapoolte vajadused. Fondi eeltöö kinnitas seni tõdetut, **et vabaühenduste tegutsemisvõimekuse tõstmiseks on vajalik nende ärilise mõtlemise suurendamine**. Seega esitas KÜSK 2010. aastal põhitaotluse (*Block Grant Proposal* – kajastab fondi eesmärki, planeeritud tegevusi ja tegevuste mõju hindamiseks kasutatavaid indikaatoreid, edaspidi *Block Grant*) kolme väikeprojektide ja kolme suurprojektide vooru elluviimiseks, mille abil toetada kolmanda ja avaliku sektori koostööd avalike teenuste pakkumisel. Kaheetapilise toetuste jagamise eesmärgiks oli väikeprojektide voorudega aidata kaasa suurprojektide vooru taotlemisel vajamineva äriplaani koostamisele. Suurprojektide taotlusvoor võimaldas koostatud äriplaani elluviimist.²⁰

2.1. Šveitsi Vabaühenduste Fondi eesmärgid ja toetatavad tegevused

SVÜF on KÜSK-i poolt alates 2011. aasta algusest ellu viidav toetuskeem, mille aluseks olev Eesti-Šveitsi koostööprogramm seab kaks peamist eesmärki:²¹

- aidata kaasa Eesti ja laienenud Euroopa Liidu (EL) enim arenenud riikide majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamisele ning
- aidata Eestis kaasa dünaamiliste linnapiirkondade ja struktuuriliselt nõrkade perifeersete piirkondade majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamisele.

SVÜF lähtub arusaamast, et kodanikuühiskonnal on majanduse arengu ja sotsiaalse ühtekuuluvuse suurendamises suur roll, mistõttu on eesmärgiks edendada kodanikuühiskonna panust majandusliku ja sotsiaalse sidususe saavutamisel (Joonis 2). Selleks on siht **suurendada Eesti mittetulundusühingute võimekust, arendades kodanikuühiskonda ja kujundades kodanikutegevust soodustavat keskkonda**. Seejuures on SVÜF-i alaeesmärgiks **tugevdada koostööd kolmanda ja avaliku sektori vahel, parandades avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti, mis omakorda panustab sotsiaalse sidususe suurendamisse ja tervisliku elukeskkonna loomisse**.

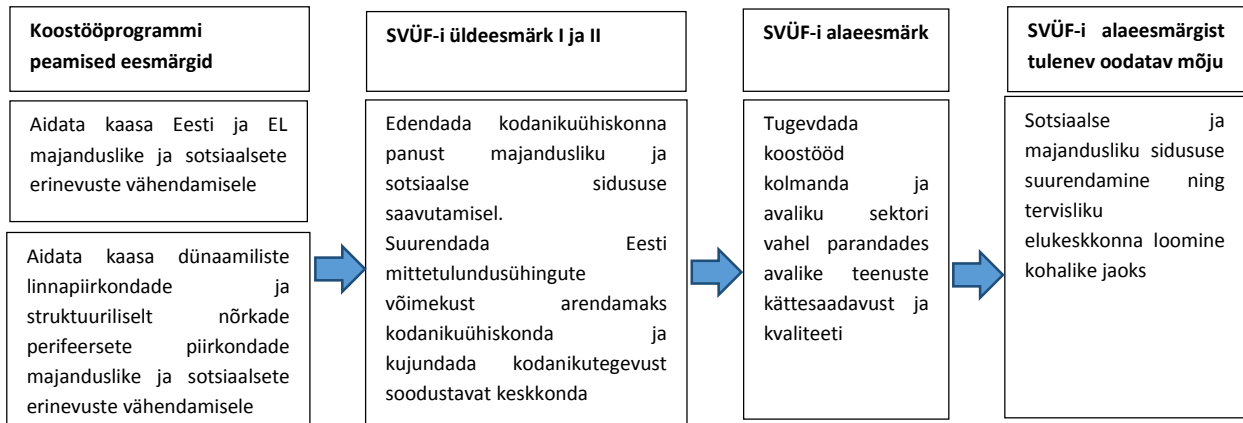
²⁰ Intervjuud programmi rakendaja ja seotud osapooltega, Eesti vabaühenduste elujõulisuse indeksi näitajad läbi aastate – kättesaadav <http://www.ngo.ee/indeks>, KÜSK kodulehekülj <http://www.kysk.ee/sihtasutusest>

²¹ Eesti-Šveitsi koostööprogrammi raamkõkkulepe, Lisa 1. Kättesaadav: <http://www.fin.ee/shveits>.

SVÜF üldeesmärk: Suurendada kodanikuühiskonna panust majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kui arengu ja osaluse olulise aspekti arendamisse.

SVÜF alaeesmärk: arendada ja tugevdada kolmanda ja avaliku sektori vahelist koostööd avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tõstmises, mis aitavad kaasa sotsiaalse sidususe suurendamisele ja kohalikele elanikele tervist soosiva elukeskkonna kujundamisele.

Joonis 2 Eesti-Šveitsi koostööprogrammi ja SVÜF-i eesmärgid

Allikas: Autorite koostatud Eesti-Šveitsi raamkokkuleppe, Block Grant-i ja KÜSK-i kodulehekülje põhjal

Fondi planeeritud tulemused võib kokku võtta järgnevalt:²²

- Avalikke teenuseid pakkuvate Eesti vabaühenduste suurem institutsionaalne ja tegevusvõimekus;
- Tugevam koostöö avaliku ja kolmanda sektori vahel, kusjuures vabaühendused on avaliku sektori jaoks võrdväärsed ja tunnustatud partnerid;
- Kolmanda sektori suurenenud roll tervisesõbraliku elukeskkonna arendamisel ja tervisliku eluviisi edendamisel;
- Uued teenuste tarbijad;
- Uued töökohad avalikke teenuseid pakkuvates vabaühendustes;
- Sotsiaalselt kõrvale jäetud inimeste kaasamine teenusepakkumisse;
- Tihedamad sotsiaalsed suhted ja sidemed.

SVÜF-i raames toetati tegevusi, mis vähendavad sotsiaalset ebavõrdsust, suurendavad sotsiaalset sidusust, loovad tervisliku elukeskkonna ja edendavad tervislikku eluviisi. Oodatud olid uued ning uuenduslikud lahendused-lähenedemised avalike teenuste osutamiseks. Meetme eelarve on umbes 2,3

²² Estonian-Swiss Cooperation Programme. Final Block Grant Proposal. NGO Fund. Kättesaadav: http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Voorud/VYF/SVYF-NGO_Block_Toetusleping_Eesti_210311.pdf.

miljonit eurot koos Eesti riigi 15% suuruse kaasfinantseeringuga ning elluviimise periood on fondi pikendamise järgselt 57 kuud (aprill 2011 kuni detsember 2015).²³

Toetatavad projektid ja teenused saab jagada kaheks:²⁴

- Sotsiaalteenused (nii ennetustöö kui tagajärgedega tegelemine):
 - Vanusepõhised – laste, noorte, tööealiste, eakate jaoks
 - Sotsiaalsete probleemide põhised – sõltlaste, töötute, erivajadustega inimeste jms jaoks
- Sotsiaalseid probleeme ennetavad ja sotsiaalteenuste vajadust vähendavad teenused (preveniivsed tegevused):
 - Sport
 - Noorsootöö
 - Huvi- ja vabaharidus
 - Kogukonnateenused

Uuringu „Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014“²⁵ (edaspidi KUAK 2014) vabaühenduste küsitluse ja SVÜF dokumentides kirjeldatud valdkondade alusel on SVÜF-i potentsiaalseks sihtrühmaks hinnanguliselt 58-62% MTO-dest Eestis:

- **Sotsiaalteenuste projektide** sihtrühm: 2009. ja 2014. aasta seisuga pidas sotsiaalteenuseid ja tervishoidu vastavalt 5% ja 7% MTO-dest Eestis oma peamiseks tegevusvaldkonnaks. Kui arvestada ka need ühendused, kes neid valdkondi teise olulisema tegevusvaldkonnana nimetavad, võib SVÜF-i sotsiaalteenuste valdkonna sihtgrupiks lugeda 7-19% MTO-dest. Sihtasutuste hulgas on sotsiaalteenused aga üks levinumaid valdkondi.
- **Sotsiaalprobleeme ennetavate ja sotsiaalteenuste vajadust vähendavate teenuste** projektide sihtrühm on tunduvalt laiem, kuna silmas on peetud mitmetes valdkodades tegutsevaid ühendusi, nt sport, noorsootöö, huvi- ja vabaharidus ning kogukonnateenused. 2009. ja 2014. aasta küsitluste andmetel on see peamine tegutsemisvaldkond vastavalt 53% ja 55% MTO-dest.

Lisaks osutatava teenuse valdkonna sobilikkusele eeldas toetuse saamine **pakutava avaliku teenuse arendamist, teenuse pakkumise piirkonna laiendamist või uute teenuste arendamist** – toetust ei antud olemasoleva teenuse osutamiseks muutmata kujul.

Fondi kaudu eraldati toetust väike- ja suurprojektidele (edaspidi vastavalt VP ja SP). VP-de sisuks oli teenuse arendamise eeltöö ja äriplaani koostamine teenuse kvaliteedi ning kättesaadavuse

²³ Estonian-Swiss Cooperation Programme. Estonia: Amendments to the Project Agreement “NGO Fund” (28.01.2014) Kättesaadav: http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Voorud/VYF/SVYF-NGO_Toetusleping_Eesti_Pikendamine.pdf; Esialgne programmi kestvus oli 52 kuud ning programmi tegevused pidanuks lõppema 2015. aasta juulis.

²⁴ Estonian-Swiss Cooperation Programme. Final Block Grant Proposal. NGO Fund. Kättesaadav: [http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Voorud/VYF/SVYF-NGO_Block_Toetusleping_Eesti_210311.pdf].

²⁵ Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014 (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Lk 17. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>.

arendamiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks.²⁶ Nimelt oli SP taotlusvoorst taotlemise eelduseks tugev äriplaani. Kaheetapilise taotlemise ja äriplaani nõudega loodeti aidata kaasa ühenduste tegutsemisvõimekuse kasvule ning vähendada nõrkade projektitaotluste esitamist – eeldati, et äriplaani koostades paraneb ka ühenduse teadmine, kas ja mis suunas teenuseid mõistlik arendada on ning kas teenustele on piisavat nõudlust. SP raames eraldati toetust äriplaani teostamiseks ehk avaliku ja kolmanda sektori koostöös teenuste osutamiseks ning taotleja võimekuse tõstmiseks. Kui esialgu oli kavandatud kolm väike- ja kolm suurprojektide vooru, siis tulenevalt soodsast kursivahest ja voorudele ettenähtud ressursside ülejäägist viidi läbi ka SP neljas taotlusvoor, milles välistati ainsana kõigist voorudest korduvtaotlemine, s.t välistatud olid juba SP-st toetust saanud, kes olid projekti ellu viimas või juba viinud.

Tuginedes fondi väljatöötamiseks tehtud eeltööle, oli sõltuvalt SP taotlusvoorst projektide abikõlblikkuse periood 13-18 kuud²⁷ ja toetus kuni 90% projekti abikõlblike kulude eelarvest, kusjuures pool omafinantseeringust pidi olema rahaline (Tabel 1). Kui esimese kolme taotlusvooru puhul oli põhivara soetamine piiratud 30% projekti eelarvest ja maksimaalselt 9 000-13 500 eurot, siis viimases voorus vastavat piirangut enam sihtgrupi vajadustest tulenevalt ei olnud. Vältimaks olukorda, kus vabaühendusel ei ole koostööst loobumise tõttu avaliku sektori partnerit, kellele arendatavat teenust osutada, eeldas taotluse rahastamine kahe avaliku võimu partneri olemasolu, kusjuures kokkuleppel KÜSK-ga oli sõltuvalt projekti ja olemasoleva partneri iseloomust aktsepteeritav ka ühe partneri olemasolu.

Tabel 1. SVÜF taotlusvoorude ülevaade ja tingimused

	SP11	SP12	SP13	SP14
Tähtaeg	22.03.2012	28.08.2012	24.09.2013	15.05.2014
Abikõlblikkuse periood	1.05.2012-31.10.2013	1.11.2012 - 30.04.2014	1.12.13-28.02.15	1.08.14-31.08.2015 ²⁸
Toetussumma max	45 000 €	40 000 €	30 000 €	30 000€
Abikõlblikkuse määr	90%	90%	90%	90%
Omafinantseeringu piirangud	min 5% abikõlblikest kuludest rahaline	min 5% abikõlblikest kuludest rahaline	min 5% abikõlblikest kuludest rahaline	min 5% abikõlblikest kuludest rahaline

²⁶ Olgugi et hindamise väikeprojekte otseselt ei kaasatud, püüti programmi terviklikkusele mõeldes käesoleva hindamise raames hinnata ka väikeprojektide sisendit ja panust suurprojektide edukusse.

²⁷ Fondi tingimuste väljatöötamise eeltöö käigus jõuti selgusele, et jätkusuutlikkuse huvides peaks projekt kestma enam kui aasta – lühema perioodi puhul ei pruugi olla piisavalt aega saadavate õppetundide rakendamiseks, teenuse käima saamiseks ega positiivsete koostöösuhete kujunemiseks, mistõttu võimekus tegevuste jätkamiseks on väiksem. Ka eelnevad uuringud ning käesoleva hindamise raames läbi viidud intervjuud ekspertidega näitavad, et üks probleem vabaühenduste võimekuse suurendamisel on lepingute lühiajalisus.

²⁸ Tulenevalt SVÜF-i kui terviku abikõlblikkuse ajast oli viimase, lisavooru, abikõlblikkuse periood kõige lühem.

Vooru kogumaht	690 000 €	690 000 €	550 000 €	300 000 €
Põhivara ja vahendite abikõlblikkus	30% eelarvest, max 13 500 €	30% eelarvest, 12 000 €	kuni 30% projekti maksumusest, kuni 9 000 €	piirangud on tühistatud

Allikas: Taotlusvoorude tingimused, autorite koostatud

KÜSK-i esindajad ja fondiga seotud osapooled näevad SVÜF-i raames toetatavaid projekte kui avaliku ja erasektori koostöö pilootprojekte – **koostöö raames peaks osapooltel tekkima parem arusaam üksteise vajadustest ja võimalustest ning saadakse teadmised koostöö hilisemaks jätkamiseks ja teenuse osutamise laiendamiseks.**

SVÜF-i rahastatavate tegevuste kaudu toetab fond ka KÜSK-i eesmärgi. KÜSK-i eesmärk on organisatsioonide, uuenduslike ideede ja tegevuste rahastamise kaudu aidata kaasa Eesti vabaühenduste tegevusvõimekuse suurendamisele, kodanikuaktiivsust soodustava keskkonna ja kodanikuühiskonna kujundamisele. KÜSK-i peamisteks sihtrühmadeks on seejuures avalikes huvides tegutsevad mittetulundusühingud, sihtasutused, eestkoste- ja katusorganisatsioonid, võrgustikud ning kodanikuühiskonda uurivad ja arendavad organisatsioonid, asutused ja üksikisikud.²⁹ KÜSK lähtub arusaamast, et läbi aktiivsete avalikke teenuseid arendavate Eesti vabaühenduste toetamise, partnerluse suurendamise kohalike omavalitsuste, ministeeriumite ja teiste teenuseid pakkuvate vabaühendustega saab märkimisväärselt suurendada sotsiaalset sidusust, seda eriti avalike teenuste kättesaadavuse ühtlustamise, teenuseid pakkuvates organisatsioonides uute töökohtade loomise, sotsiaalselt tõrjutud gruppide kaasamise ning sotsiaalsete suhete ja sidemete tihendamise kaudu.³⁰

2.2. Ülevaade Šveitsi Vabaühenduste Fondi rakendamisest

SVÜF-i toetusmeetmest on 57 väike- ja 61³¹ SP kaudu toetatud 78 vabaühendust (sh kogudused ja kirik). Nendes projektides osales 270 avaliku sektori partnerit, sh 132 erinevat avaliku sektori organisatsiooni. Käesolev hindamine hõlmab SVÜF meetme neljast SP taotlusvoorst toetust saanud projekte. Tabel 2 annab ülevaate esitatud SP taotlustest.

²⁹ Praxis (2012) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) mõju hindamise aruanne. Lk 9. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/KYSK-m6ju-hindamise-analyyis-Praxis.pdf>.

³⁰ Ibid.

³¹ Toetus on eraldatud 64 projekti elluviimiseks, kuid kolm lepingut lõpetati ja tegevused jäid teostamata kahel neist projektidest ning osaliselt teostati need ühel. Katkestamise põhjuste uurimisel selgus, et eraldi järelpärimised ja intervjuud nende ühendustega pole vajalikud, kuna projekti katkestamise põhjused joonistusid välja selgelt ja üheselt. Reeglina said takistuseks ühendustest olenematud tõsiasiad, nt teenuse osutamise ruumidest ilma jäämine, avaliku sektori partneri kinnituskirja puudumine, klientide vähesus.

Tabel 2 Projektitoetuse taotlusvoorude väljundnäitajad

Taotlusvoor	Suurprojektid 2011	Suurprojektid 2012	Suurprojektid 2013	Suurprojektid 2014	Kokku
Elluviimise periood	01.05.2012-31.10.2013	28.08.2012-30.04.2014	01.12.2013-28.02.2015	01.08.2014-31.08.2015	
Esitatud projekte	24	37	35	26	122
Tehnilises hindamises väljalangenuid	0	6	10	6	22
Toetatud projekte	15-1 ³²	19-1 ³³	19 ³⁴	11-1 ³⁵	64-3 (51% edumäär) ³⁶
Sõlmitud lepingute toetuste kogusumma (sh katkestanud)	606 385,14 €	692 853,21 €	489 995,41 €	314 718,09 €	2 103 951,85 €
Keskmine sõlmitud lepingute toetussumma (katkestanuteta)	38 887,3 €	36 261,4 €	25 789,23 €	28 610, 74 € ³⁷	32 387,2 €
Keskmine eraldatud toetus ³⁸	35 716,1 €	34 336 €	24 584,9 €	27 272,8 € ³⁹	30 477 €
Mõnest VP-st toetust saanud	14-1	15-1	9	1	39-2
Keskmine projekti av.s partnerite arv	4,5	4,4	2,9	4	3,9

Allikas: Autorite koostatud KÜSK-i esitatud andmete põhjal

³² Toetus määrati 15 projektile, kuid 1 MTO katkestas projekti teenuse osutamiseks mõeldud ruumidest ilmajäämise tõttu. 14-l projektil oli hindamise hetkeks projekti lõpust möödas rohkem kui 12 kuud.

³³ Toetus määrati 19 projektile, kuid 1 MTO katkestas projekti, kuna avaliku sektori partnerid ei olnud valmis finantsilist tuge pakkuma. 18-l projektil oli hindamise hetkeks projekti lõpust möödas rohkem kui 12 kuud.

³⁴ Mitte ühelgi projektile ei olnud hindamise hetkeks projekti lõpust möödas rohkem kui 6 kuud, mistõttu jäeti sellele vooru projektid ka jätkusuutlikkust puudutavat hindamisest välja, kuna tegeliku jätkusuutlikkuse kohta nii vara hinnanguid anda ei saa.

³⁵ Toetus määrati 11 projektile, kuid 1 MTO leping lõpetati projekti keskel, kuna äriplaani käivitamine ebaõnnestus. Hindamise hetkeks oli teada, et SP14 projektid olid lõppenud (nende seas ka üks projekt, mis katkestas), kuid kinnitatud aruandlus nende kohta veel puudus.

³⁶ Vaid SP11 ja SP12 projektidel, s.o 32 projektile (miinus 2 katkestanut nendest voorudest) oli hindamise hetkeks projekti lõpust möödas vähemalt 6 kuud. Enamus SP13 projektidel oli hindamise ajaks projekti lõpust möödas natuke vähem kui 6 kuud.

³⁷ 11 projekti keskmine määratud toetus.

³⁸ Sõltus projekti tegelikest abikõlblikest kuludest.

³⁹ SP14 puhul on hindamise hetkeks lõppenud vaid 1 projekt (katkestanu) ja seega on tegu maksimaalse võimaliku keskmise eraldatud toetusega.

62 SP toetuse saajast⁴⁰ kuus on SP taotlusvoorst mitmel korral toetust saanud (erinevatele projektidele). SP11-SP14 voorst toetust saanutest sai 39⁴¹ projekti VP kaudu toetust ka SP-sse esitatud taotluse äriplaani koostamiseks, korreleerudes VP toetuse eeldatava positiivse mõjuga SP toetuse saamisele. Ka intervjueritud projektide hindajate hinnangul olid sellised taotlused, kes olid äriplaani koostanud VP toetuse abiga, tugevamad ja paremini läbi mõeldud. Kolme positiivselt rahastatud taotluse äriplaani koostati KÜSK-i rakendatava sotsiaalse ettevõtluse äriplaanide koostamise taotlusvooru abil.

Kui vaadata *Block Grantis* toodud konkreetseid **väljundindikaatoreid**, võib hinnata nad täielikult täidetuks. Tabel 3 kajastab kokkuvõtvalt olulisemate väljundindikaatorite täitmist.

Tabel 3 *Block Grant-i väljundindikaatorite täitmine*

Indikaator	Hinnang	Täitmine
Esitatud on vähemalt 230 taotlust, millest vähemalt 115 toetatakse	JAH	Esitatud on 122 SP taotlust ja 129 VP taotlust, rahuldati 64 SP ja 57 VP taotlust
Vähemalt 90 projekti on saavutanud oma eesmärgid ja väljundid	JAH	Valminud on 57 äriplaani; 61 SP projekti eesmärgid ja väljundid on valdavas enamuses saavutatud ⁴²
Vähemalt 50 avalikku teenust on osutatud avaliku sektori ja MTO-de koostöös ⁴³	JAH	62 SP projekti raames osutati MTO ja avaliku sektori koostöös teenuseid
Vähemalt 80 MTO-d on osalenud projektide elluviimisel	JAH	SP abil teostati 56 unikaalse MTO projektid ⁴⁴ , küsimustikule vastanutetest 52%-l lisandus projekti jooksul partneritest MTO-sid
Vähemalt 115 KOV-i ja muud avaliku võimu esindajat on osalenud projektide elluviimisel	JAH	SP projektides osales 212 KOV-i ja 28 muud avaliku võimu esindajat; unikaalseid linnu ja valdu oli 112

Allikas: *Block Grant-i väljundindikaatorid, autorite koostatud*

Pidades silmas Eesti-Šveitsi koostööprogrammi peamiseid eesmärgid (Joonis 2), vaadati SVÜFi hindamisel mh, mil määral on erinevad Eesti piirkonnad ja sihtgrupid projektidega kaetud. Tuginedes projektide taotlustes märgitud andmetele osutati fondi abil teenuseid Eesti 13 maakonnas 15-st – maakonnapõhiseid teenuseid ei osutatud Põlva ega Lääne maakonnas. Enim osutati teenuseid Harju- ja Tartumaal, vastavalt ≈24% ja ≈19% projektidest, millele lisanduvad mitme maakonna ülesed, sh üle-

⁴⁰ Kuna üks projekti katkestanu lisandus hindamise käigus, peale mitmete analüüsitegevuste teostamist, on statistikas kajastatud 62 projekti, millele toetus määrati.

⁴¹ Arvestatud on ka projekte, kellele toetus eraldati, kuid kes lepingu katkestasid.

⁴² Puudub täielik info SP14 projektide kohta.

⁴³ „Delegeerimine” antud kontekstis tähendab teenuste osutamist avaliku sektori ja MTO-de koostöös. Seda enam, et toetust saanud ei ole aruandluses ega järelpäringutes sageli koostöö olemust põhjalikult või korrektsete mõistetega kirjeldanud. Lisaks ei ole puhtalt teenuste delegeerimise lepinguid praktiliselt tekkinud.

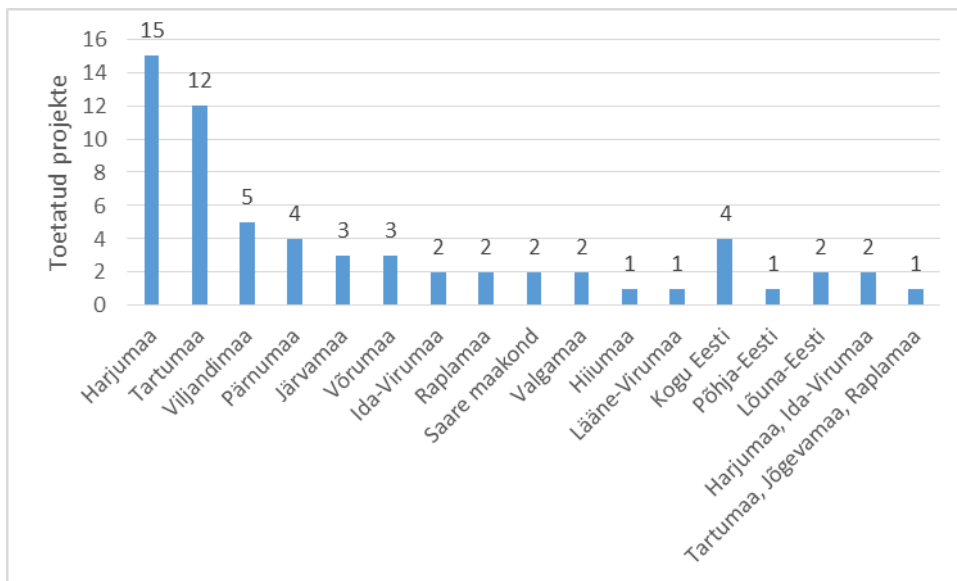
⁴⁴ Korduvtäotlejaid oli kuus.

eestilised teenused (Joonis 3). Ülejäänud piirkondades, sh Eesti äärealadel osutati teenuseid vaid mõne projekti raames. **Arvestades Harju- ja Tartumaa proportsionaalset suurust ja elanike arvu ning et taotlejatele polnud seatud asukoha-järgseid piiranguid, on nende piirkondade rahastatud taotluste rohkus ootuspärane.** Fondi väljatöötajate hinnangul on ootuspärane ka toetuse abil tegevuste osutamine üle Eesti erinevates maakondades. Pidades aga silmas Eesti-Šveitsi koostööprogrammi peamist eesmärki, ei aita selline teenuste osutamise piirkondade jaotus kaasa struktuurselt nõrkade perifeersete piirkondade majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamisele. Eesmärgi täitmine on seda keerulisem, et SVÜF-i taotlemistingimused ei kajasta eesmärgi täitmisele kaasa aitavaid nõudeid ega hindamiskriteeriume. Ka hindamiseks loodud projektide aruannete põhjal koostatud andmetabelist järeldub, et teenuste eristamine selle põhjal, kas neid pakutakse linnades või maakondades pole ei võimalik ega tulemuslik – isegi kui teenuse pakkumise koht asub linnas (13 projekti puhul), viitas teenuse iseloom sellele, et väga suure tõenäosusega on ka mitte-linlastest teenusetarbijaid.⁴⁵ Samas eristus ka trend koondada teenuse pakkumise keskuseid linnadesse, mis küll seeläbi ei välista ka mittelinlaste teenuse tarbimist, kuid kindlasti raskendab seda. **Seega ei toeta rahastatud projektide profiil ja üldised tendentsid vastava koostööprogrammi peamise eesmärgi saavutamist kontekstis, mis võimaldaks välja tuua linna- ja perifeersete piirkondade erisuste vähenemist SVÜF-i kaasabil.** Läbi avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamise paranevad küll projektipiirkonna olud, kuid arvestades, et toetust taotlevad ja saavad pigem tugevamad ühendused võimekamatest regionaalsetest piirkondadest Eestis, siis **linna- ja perifeersete piirkondade majanduslikud ja sotsiaalsed erinevused võivad antud fondi kontekstis pigem suurenedada.**⁴⁶ Samas leidsid SVÜF-i väljatöötajad, et fondi eesmärk oli peamiselt aidata kaasa avalike teenuste olukorra paranemisele ning ühenduse enda võimekuse tõstmiseks on ühendustel võimalik toetust taotleda mitmetest teistest KÜSK-i rakendatavatest meetmetest. Arvestades, et Eesti-Šveitsi koostööprogrammi peamised eesmärgid on pigem olnud üldiseks suunanäitajaks SVÜF-i nõuete väljatöötamisel ja kõige olulisemaks fondi eesmärgiks on Joonis 2 kajastatud alaeesmärk - **kolmanda ja avaliku sektori koostöö avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamises** - siis on taotlemise nõuded kokkuvõttes eesmärgi saavutamisele kaasa aitavad ning piirangute seadmine taotleja või teenuse piirkonna osas Eesti kontekstis ebanõrke. **Samas võiks edaspidi sarnase meetme planeerimisel kaaluda intensiivsemaid tugitegevusi, kasutades maksimaalselt ka maakondlike arenduskeskuste (edaspidi MAK) võrgustikku, mis motiveeriks ja võimaldaks eelistatud perifeersemate piirkondade taotlejaid SVÜF-i sarnases meetmes edukalt osalema.**

⁴⁵ Kõikide projektide peale oli ainult üks teenus, mille puhul linlased olid peamine sihtgrupp ja ka kõige tõenäolisemad teenuse tarbijad (tasuta koolilõunad vähetoetatud perede lastele), kuid ka siinkohal pole välistatud, et osad teenuse tarbijad polnud linlased.

⁴⁶ Eesti-Šveitsi koostööprogrammi üks peamine eesmärk - "Aidata kaasa dünaamiliste linnapiirkondade ja struktuuriliselt nõrkade perifeersete piirkondade majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamisele" - sõltub väga paljudest välistest mõjuteguritest ning riigi valdkondlikest poliitikatelt. SVÜF vahendid on marginaalsed, et mõjutada selliselt seatud eesmärgi täitmist läbi üksikute projektide. Seetõttu ei ole mõistlik seada sellist eesmärki fondi ühe üldeesmärgina. Intervjueeritud ekspertide sõnul seda ka ei tehtud ja kuigi koostööprogrammis on selliselt üks peamisi eesmäärke välja toodud, siis SVÜF-ile kui fondile eraldi seda eesmärki ei seatud.

Joonis 3 SVÜF-i abil toetatud teenuste osutamisepiirkonnad

Allikas: Teostatud projektide taotlused, n=62

Intervjuud fondi väljatöötajatega kinnitavad samuti eespool mainitud tööka:

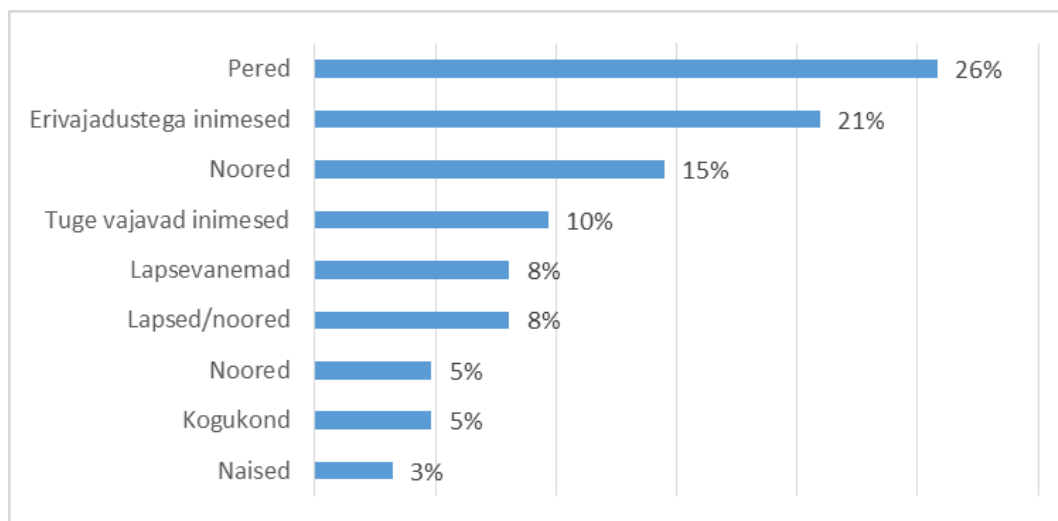
„Meil nagu hetkekski ei tekkinud seda mõtet ka Block Grant-i koostamise ajal, et me keskendume mingile konkreetsele Eesti piirkonnale või maakonnale. Põhimõtteliselt ju see on avalike teenuste osutamise käivitamine või arendamine ja teised toetusvõimalused on selleks, et seda võimekust kasvatada. Ja nad on KÜSK-is koos, nii et tegelikult oli neil kõigil võimalus ka sealt kaudu /.../ võimekust välja kasvatada.“

Enim on SVÜF toetused liikunud Harju- ja Tartumaale, kus on ka tugevamad vabaühendused. Hoolimata Eesti-Šveitsi koostööprogrammi eesmärgist vähendada perifeersete piirkondade majanduslikke ja sotsiaalseid erinevusi, ei seatud SVÜF-i puhul toetuse saamise tingimustesse eesmärki täita aitavaid kriteeriumeid. Pigem eeldati, et vabaühenduste üldise tegutsemisvõimekuse tõstmiseks Eesti erinevates piirkondades võib toetust taotleda ka teistest meetmetest – fondi olulisem eesmärk on aidata kaasa avalike teenuste arendamisele avaliku ja kolmanda sektori koostöös.

Fondi eesmärkidest ja toetatavatest tegevustest (vaata ptk 2.1) tulenevalt peavad intervjueeritud ja fookusgrupis osalenud eksperdid ootuspäraseks ka toetatud teenuste sihtgruppide jaotust, kellele projektidega toetatud teenused suunatud on: enim teenuseid on toetust saanute taotlustele tuginedes suunatud peredele (26%), erivajadustega inimestele (21%), noortele (15%) ja n-ö probleemidega/tuge vajavatele inimestele⁴⁷ (10%) (Joonis 4).

⁴⁷ Siia alla kuuluvad sihtgruppid nagu töötud, vanglast vabanenud, sõltlased jne.

Joonis 4 SVÜF-i abil toetatud teenuste sihtrühmade liigitus

Allikas: Autorite koostatud projektitaotluste põhjal, n=62

Sihtrühmade liigitus põhineb otsestel teenuse saajatel, kusjuures vaadatud ei ole laiemat konteksti - nt kui tegu on nõustamisteenusega erivajadustega laste vanematele, on teenuse sihtrühmaks lapsevanemad ja mitte erivajadusega inimesed. Jaotus lapsed, noored ja lapsed/noored eripäraks on, et kui esimeses on teenuse tarbijad lapsed ja teises noored/teismelised, siis noored/lapsed teenus on mõeldud nii noortele kui lastele (nt kõigile alaealistele või kindlale vanusevahemikule, mis hõlmab nii lapsi kui teismelisi). Sellist sorti spetsiifiline jaotus lubab teha üldistusi tegelike teenuse saajate suhtes ja vaadata seoseid erinevate sihtrühmade vahel, sh kuidas sihtrühmad omavahel seotud on ja kes on ka kaudsed kasusaajad.

Toetust saanud projektide liigitusele tuginedes keskendub enamik SP-st toetust saanud projektidest (≈69%) sotsiaalteenustele, nii ennetustööle kui tagajärgedega tegelemisele. Projektitaotlustele tuginedes võib hindajate subjektiivse hinnangu kohaselt ≈83% projektidest preventiivseid elemente sisaldavateks pidada [26].⁴⁸ Märkimisväärselt vähem on „puhtaid“ preventiivseid tegevusi – noorsootöö, kogukonnateenuste, huvi- ja vabahariduse ning kultuuriga seonduvaid projekte (≈11%) [26]. Mitmed intervjuueeritud eksperdid rõhutasid, et preventioonile tuleks pöörata enam tähelepanu, eriti tervise ja elukeskkonna arendamisele ning parendamisele, mitte juba tekkinud probleemsete olukordade lahendamisele (vt põhjalikumalt ptk 5.1).

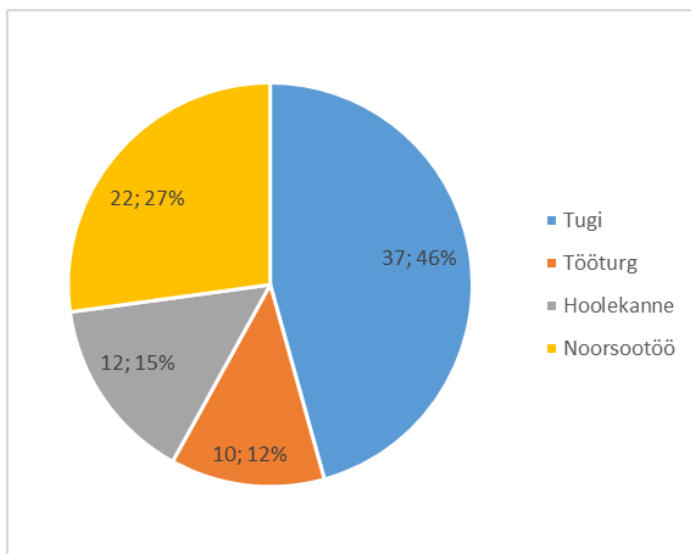
„Mulle jäi silma teenuste ühekülgsus. /.../ Väga paljud projektid olid siiski n-ö sotsiaalteenused. /.../ Minu jaoks oli pettumus, et tervisedendus, kas siis rekreatsiooni või kehakultuuri osas, need projektid olid ikka väga nõrgad. Kui mõni üksik tuli, olime väga rõõmsad, et ikka tullakse preventiivsete asjadega ka välja, aga minu meelest ükski spordiprojekt ei saanud [toetust].“

Preventiivse tegevuse eesmärk on tõsta sotsiaalset toimetulekut ja teadlikkust, vältida võimalikke kriise, tõsta keskkonna- ja terviseteadlikkust jne. Preventiivseks peeti seega nt noorte huviharidust ja

⁴⁸ Vt ptk 3 Tabel 5 - *Block Grantis* kajastatud mõju, tulemused ja vastavad indikaatorid ning hindamise käigus kogutud info/indikaator.

noorsootööd halvale teele mineku vältimiseks, nõustamisteenuseid tõsisema kriisi vältimiseks, erinevate ühiskonnaprobleemide teadvustamist, elukeskkonna ja inimtervise edendamist jne.⁴⁹ Preventiivsete teenuste all ei kajastata projekte, mis leevendavad juba tekkinud ja välja kujunenud probleeme, n-ö „õnge“ asemel „kala“ andmine (nt toiduabi). Arvestades „preventiivsuse“ subjektiivset tõlgendust⁵⁰ ja hinnangu andmise aluseks olnud taotluste andmete võimalike puudujääkidega, on SVÜF-st toetust saanud **projektide puhul keeruline öelda, kui mitmed teenused olid oma olemuselt preventiivsed või sisaldasid preventiivseid elemente**. Nagu Joonis 5 näha, keskenduvad ligi pooled toetatud suurprojektidest tugitegevustele ning veerand noortele suunatud tegevustele.⁵¹ Oma olemuselt on kõik joonisel toodud jaotused mingilgi määral preventiivse loomuga, ennetavad sotsiaalprobleeme ja vähendavad sotsiaalteenuste vajadust.

Joonis 5 SP11-SP14 projektide teenusevaldkonnad⁵²

Allikas: Autorite koostatud projektitaotluste põhjal, n=64

Tulenevalt fondi eesmärkidest, kriteeriumides eelistatud tegevustest ja tavapäraselt avaliku sektori organisatsioonide poolt osutatavatest teenustest, on ootuspärane, et enim on SVÜF-st toetust saadud tugitegevusteks ja noortega seotud tegevusteks. Olgugi, et enamus projekte võib pidada preventiivseid elemente sisaldavateks, on sarnastes meetmetes soovitatav tulevikus varasemast enam keskenduda teenustele, mis on suunatud ka otsesele probleemide ennetamisele.

⁴⁹ Hoppenstiel, Aive. 2012. Alaealiste komisjoni roll alaealiste õigusrikkujate kasvatamisel ja õigusrikkumiste riskitegurite vähendamisel Tartu maakonna sotsiaalpedagoogide tõlgendusel. Lk 18. Kättesaadav [https://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/30060/hoppenstiel_aive.pdf]

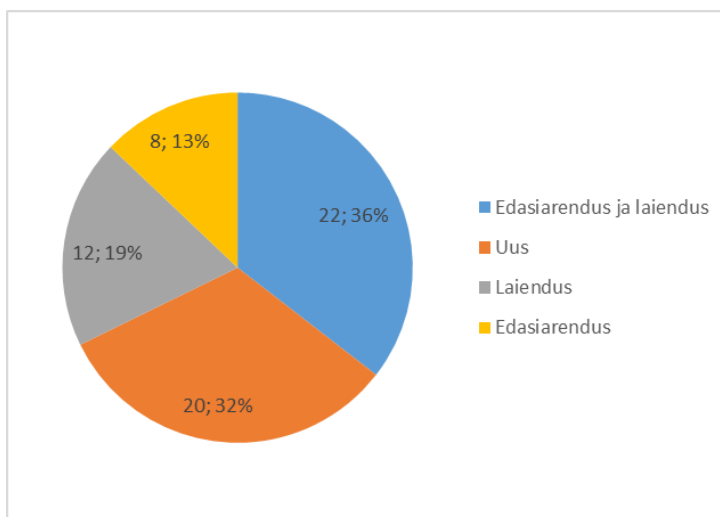
⁵⁰ Nt kust maalt on tegu ohugruppi kuuluvate inimestega ja kas ohugruppi kuuluvateks pidada ka neid, kes on juba abivajajad, kuid preventiivsete tegevustega välditakse olukorra veel tõsisemaks muutumist.

⁵¹ Teenuste laiem jaotus autorite poolne: noorsootöö (erinevad mh preventatsioonina noortele tehtavad tegevused-üritused, noorte tööharjutus; noorsootöö alla loeti käesoleva jaotuse puhul ka (huvi)haridusele keskenduvad projektid), hoolekanne (sh laste ja eakate hoid-päevakeskused, erivajadustega inimesed, varjupaigad, toiduabi), tugi (erinevad nõustamised, tugiisikute koolitamine, inimeste harimine-nõustamine paremaks toimetulekuks), tööturg (nõrgemate-kogenematumate tööturule aitamine).

⁵² Joonis kajastab ka katkestanud projektide andmeid. Mõne projekti puhul ei olnud võimalik üheselt määratleda, millisesse valdkonda ta kuulub ja seega on sellised projektid mitmes valdkondlikus jaotuses kajastatud (kokku 13 projekti).

Kuna toetuse saamise tingimuseks oli kas uue teenuse loomine või olemasoleva edasiarendamine, vaadati teenuseid ka nende arendamise etapi põhjal erinevates kategooriates. Kategooriate aluseks on Praxise 2014 aasta⁵³ uuringus toodud jaotus, mille kohaselt koosneb sotsiaalse innovatsiooni ahel kuuest astmest.⁵⁴ Toetust saanud projektide puhul keskenduti projektides pakutud teenuste iseloomule ja jaotati teenused nelja kategooriasse: edasiarendus, laiendus (nii tegevuspiirkonna kui sihtgrupi oma), uus (uute teenuste loomine MTO seisukohast⁵⁵) ning edasiarendus ja laiendus (Joonis 6). Kogutud andmetest nähtub, et **rohkem kui kolmandik projekte suutsid laiendada mitte ainult oma tegevuspiirkonda/sihtgruppe, vaid ka arendada edasi olemasolevaid teenuseid** [17, 20]. Võrreldes toetust saanud projektide tegevusi peatükis 1.1 toodud innovatsiooni arenguetappidega, läbisid rahastuse saanud projektid erinevad ahela etapid aga pisteliselt. Sotsiaalne innovatsioon eeldaks protsessi süsteemsemat planeerimist ja läbimist. Eesti mõistes innovaatiivsetena eristus vaid loetud arv teenuseid: nt ratsutamisteraapia, kinobuss, värvi- ja muusikateraapia erivajadustega inimestele, Saksamaa Würzburgi mudelil põhinev teenus 16-19 a. hariduslike erivajadustega noorte tööturule aitamine.

Joonis 6 Teenuse arendamise etapp SVÜF-i projektides⁵⁶

Allikas: Autorite koostatud projektitaotluste põhjal; n=64

Tabel 4 võrdleb keskmise SVÜF-st toetust saanud taotleja profiili KUAK-i 2014. aasta uuringus välja toodud Eesti keskmiste vabaühenduste näitajatega. Järeldub, et **SVÜF-st on toetust saanud keskmisest tunduvalt võimekamad ühendused**. Seda kinnitab ka asjaolu, et toetust saanutel oli võrreldes toetust mittesaanutega teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamisel märgatavalt

⁵³ Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav http://www.ngo.ee/sites/default/files/files/avaliketeenustedelegeerimine_raport.pdf.

⁵⁴ 1. Ajendid, inspiratsioon ja diagnoos; 2. Ettepanekute tegemine ja ideed; 3. Prototüüpide loomine ja katsetamine; 4. Elluviimine ja jätkuvuse tagamine; 5. Kasvatamine ja levitamine; 6. Süsteemi muutus.

⁵⁵ Andmete eripalgelisuse tõttu tihti raske määratleda, kuna polnud alati teada, millega MTO oli varem tegelenud. Jaotust tuleks võtta indikatiivsena ja mitte faktuaalsena.

⁵⁶ Joonis kajastab ka katkestanud projektide andmeid.

vähem ühenduse teenuse osutamise võimekusest, ühenduse oskustest ja teadmistest ning ühenduse vähesest tuntuusest tulenevaid probleeme või takistusi (Joonis 25).

Tabel 4 Keskmine toetust saanud MTO profiil⁵⁷

	Keskmise toetust saanud taotleja profiil (taotlemise hetkel projektitaotluste andmetel, n=62)	Keskmise küsimustikule vastanud MTO profiil (veebiküsimustiku läbi viimise ajal - 2015)	Eesti keskmise vabäühenduse profiil (2014. a.)
Organisatsioonide tulud	107 455,8 EUR keskmine 49 350 EUR mediaan	107 643 EUR (n=31) 78 447 EUR mediaan	42% 301–6 500 EUR
Organisatsioonide tulem	7 218,7 EUR keskmine 1258 EUR mediaan 62,9%-l oli tulem positiivne	575,3 EUR keskmine (n=29) 791 EUR mediaan, 62%-l (n=29) oli tulem positiivne; omatulu 17 569 EUR keskmine, mediaan 7750 EUR, 93% -l oli omatulu positiivne (n=30)	37% MTO-dest 2013. a. omatulu ei teeninud; 28% omatulu 301-6500 EUR
Organisatsiooni vanus	11,6 aastat kirikute-kogudusteta, 11 aastat mediaan	40,5 aastat (n=33) 11 aastat mediaan	Veerand MTO-dest asutatud viimase 5a, veerand 2005-2009.a jooksul
Keskmine toetussumma	32 387 EUR	SP11-SP13 andmetel 31 546 EUR kasutatud toetus Keskmiselt 94% eelarvest täideti	
Keskmine töötajate arv	9,1 (SP13, SP14, n=30) mediaan 3 (SP13, SP14); 4,9 (SP13, SP14 ilma kogudusteta) 76,7%-l on palgalisi töötajaid (SP13, SP14)	4,95 (n=33) mediaan 3; 97%-l on palgalisi töötajaid	21%-l on palgalisi töötajaid
Keskmine vabatahtlike arv	33,3 (SP13, SP14), mediaan 7; ilma koguduste ja enim vabatahtlike kaasava ühenduseta 12,8, mediaan 6,5; 86,7% kaasas vabatahtlike	10,15 püsivabatahtlikku (n=33), mediaan 6 ; 87,9% kaasas püsivabatahtlike	68% on vabatahtlike kaasanud;
Kogutud annetused		32 487,8 EUR keskmine (n=32) mediaan 1620 72%-l oli annetusi	18% MTO-dest sai eraisikute toetuseid-annetusi ning 14% ettevõtetest tulevat toetust
Keskmine avaliku sektori (projekti)partnerite arv kokku	4 mediaan 3	7,66 (n=32), mediaan 5; taotlemise eelselt tegi koostööd KOV-ga 88% ja teise MTO-ga 85%	2013/2014 a tegi KOV-ga koostööd 42% ja MTO-ga 44%
Üle-eestilistesse koostöövõrgustikesse kuulumine		Toetust saanutest 82% Toetust mittesaanutest 45%	32% MTO-dest

Allikas: Autorite koostatud projektitaotluste, veebiküsimustike, KUAK 2014 uuringu andmetel

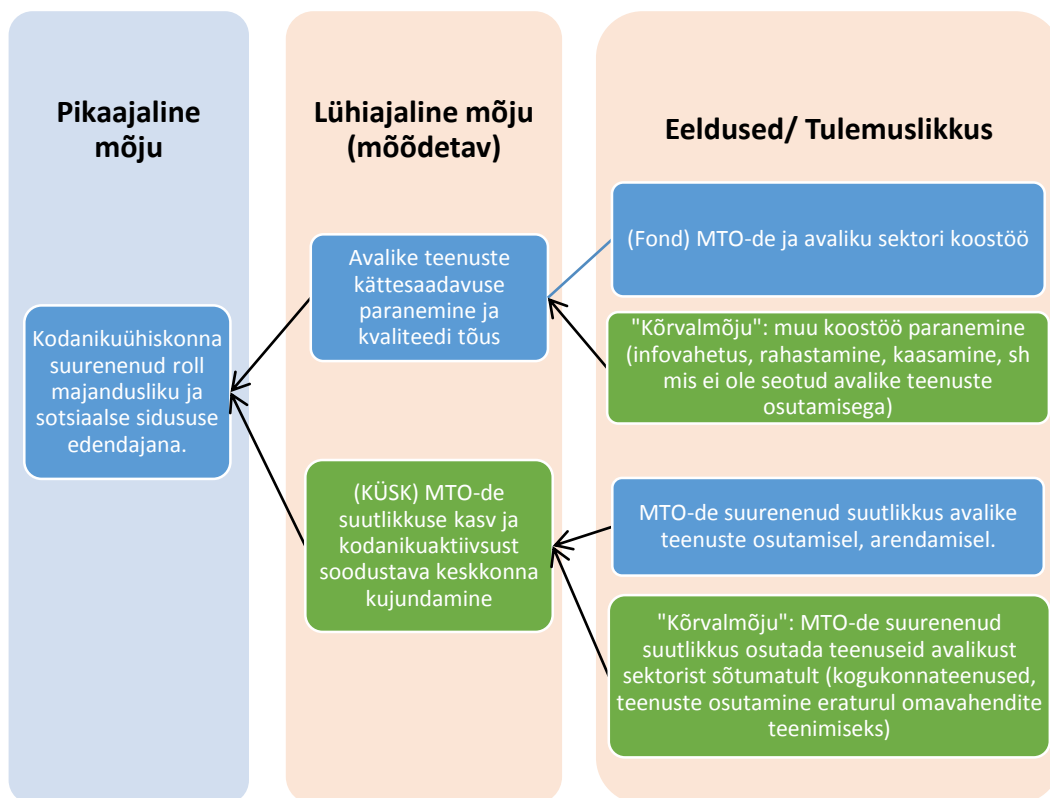
⁵⁷ Arvestades, et nt tulemi puhul on projekti eelselt ning järgselt ühenduste poolt edastatud näitajad väga erinevad (eriti tulem), tuleb MTO-de majanduslikesse näitajatesse suhtuda ettevaatlikult. Toetust saanud taotleja profiili andmed tuginevad esitatud taotlustele (kusjuures vooruti oli taotlustes kogutav info erinev ja seega ka osades voorudes puudulik), keskmise küsimustikule vastanu profiil veebiküsimustikes antud vastustele ja Eesti keskmise ühenduse profiil KUAK 2014 uuringule.

3. Fondi tulemuslikkuse ja mõju hindamise eeldused ja indikaatorid

Käesolevas peatükis antakse täpsem ülevaade, mida SVÜF-i tulemuslikkuse ja mõju hindamine hõlmas. Lisaks tuuakse välja hindamise käigus täiendatud fondi tulemuslikkuse ja mõju hindamist võimaldavad indikaatorid, mis seati hindamise aluseks ja testiti hindamise käigus.

Joonis 7 on visualiseeritud SVÜF-i mõjuahel vastavalt SVÜF-i koostöölepingus, sh *Block Grant-is* seatud ootustele ja fondi eesmärkidele. Täpsemalt on joonisel selgitatud ja visualiseeritud, kuidas võiks käsitleda eesmärkide ja mõjutasandite seoseid, mida oli hindamise käigus võimalik mõõta sõltuvalt algandmete olemasolust. Näiteks ei olnud osad projektid veel lõppenud või projektide lõpust ei olnud möödunud piisavalt aega. Joonisel on näidatud ka võimalikke positiivseid kõrvalmõjusid, mis ei ole olnud otseselt fondi eesmärk. Näiteks fondi sekkumisloogika nägi ette koostööd peamiselt kohaliku omavalitsusega, aga KÜSK laiendas seda ka riigiasutustele. See täiendab fondi mõju ning annab sisendit ka pikaajalisele mõjueesmärgile. Joonisel kajastub ka KÜSK-i enda roll ja võimalused fondi hindamise tulemuste kasutamiseks oma tegevustes, mis on suunatud kodanikuühiskonna võimekuse kasvatamisele.

Joonis 7 SVÜF-i mõju ahel

Allikas: Autorite koostatud. **Roosad** kastid joonisel märgivad hindamise käigus mõõdetavaid tasandeid.⁵⁸ **Sinised** kastid on väljavõtted SVÜF-i toetuslepingust. **Roheliste** kastidega on täiendatud koostöölepingus seatud mõjueesmärkide tasandit.

⁵⁸ Programmi pikaajalist mõju ei ole praegusel hetkel võimalik veel otseselt mõõta, kuna programm ei ole tervikuna lõppenud ja ka piisavat aega pole lõppenud projektidest möödunud. Hindamise tulemusena antakse samas hinnang programmi potentsiaalse pikaajalise mõju saavutamise kohta.

Fondi väljatöötajate sõnul hakkas mõjude hindamine SVÜF-i väljatöötamise ajal alles päevakorra le tõusma ning seega puudusid tollal KÜSK-i meeskonnal piisavaid teadmised ja oskuseid mõõdetavate asjakohaste tulemusindikaatorite seadmiseks. Arvestades *Block Grant-is* seatud tulemus- ja mõjuindikaatorite (vt Tabel 5) mõõdetavuse keerukust, tuli seega hindamise eeltööna tutvuda analoogsete programmide ja tegevuste edukuse hindamise indikaatoritega ning täiendada seeläbi *Block Grant-is* toodud indikaatoreid. Peamised strateegilised dokumendid, millega SVÜF-i indikaatoreid võrreldi, olid kodanikuühiskonna arengukavad ja Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020.⁵⁹ Lisaks vaadati varasemates uuringutes⁶⁰ kajastatud indikaatoreid või valdkonna olukorda ja võimekust mõõtvaid näitajaid.

KODAR 2015-2020 toob välja mitmeid SVÜF-ga haakuvaid probleeme ja eesmärke, kuid sarnaselt SVÜF-le üldjuhul nende täitmist lihtsalt mõõta aitavaid konkreetsemaid indikaatoreid ega ühikuid välja toodud ei ole. Valdkonnale omaselt vaadatakse avaliku sektoriga koostööd tegevate ühenduste osakaalu, omatulu või avalike teenuste osutamisest tulu teeninud ühenduste osakaalu, vabatahtlike kaasamist jne, kuid ühenduste osutatava teenuse kvaliteedi või teenuse sihtgrupile kättesaadavuse hindamise mõõdikud puuduvad.⁶¹ KODAR 2015-2020 rakenduskavas kajastatud tegevustepõhised indikaatorid on tunduvalt laiahaardelisemad ega haaku käesoleva mõjuhindamisega. Arvestades, et üks peamistest toetatavatest tegevustest SVÜF-s on sotsiaalteenused, siis uuriti ka sotsiaalse turvalisuse, kaasatuse ja võrdsete võimaluste arengukava 2016-2023 ning Sotsiaalministeeriumi väljatöötatava avaliku ja kolmanda sektori koostöös tööturul osalemist toetavate hoolekandeteenuste osutamise meetme indikaatoreid ja eesmärke. Kuna nii arengukava kui meede olid hindamise läbiviimise hetkel alles koostamisel ja nende indikaatorid tuginevad intervjuude kohaselt Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavale, vaadati sealseid indikaatoreid. Antud dokumendis on mõõdikuteks peamiselt teenuseid saanute arv ning teenuseid kasutanute olukord nt 1 või 6 kuud peale sündmuse lõppu. Arvestades aga SVÜF-i toel avaliku ja kolmanda sektori koostöös osutatavate teenuste eripära, ei saa fondi tulemuste ja mõjude hindamises nii väheste ja ainult teenuste kasutamist kajastavate indikaatoritega piirduda.

Tabel 5 kajastab *Block Grant-is* välja toodud oodatud tulemusi ja tulemusindikaatoreid ning hindamise käigus fondiga seotud osapooltelt positiivset tagasisidet saanud indikaatoreid (parempoolne veerg), mida kasutati ja ühtlasi testiti käesolevas hindamises. Teenuste kvaliteedi ja sihtgrupile kättesaadavuse, eelkõige tervisesõbraliku elukeskkonna ja tervisliku elustiili arendamine hindamiseks antud fondi puhul hästi sobivaid ja lihtsalt mõõdetavaid indikaatoreid ei leitud ja vastavad hinnangud põhinevad seega toetusesaajate endi hinnangutel.

⁵⁹ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020. Heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse otsusega 4. detsembril 2014.

⁶⁰ Praxis (2009) Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikeühendustele. Tellija: Siseministeerium.

Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis; Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2009/2010 (2010) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: http://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/Uuringuraport_Kodanikualgatuse_institutsionaliseerumine_Eestis_20092010_Tallinna_Ulikool.pdf; Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014 (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>.

⁶¹ Dokumendis on esitatud märke, et mõõdikud määratakse/ täpsustatakse 2015. aastal

Tabel 5 Block Grantis kajastatud mõju, tulemused ja vastavad indikaatorid ning hindamise käigus kogutud info/indikaator

Mõju	Mõjuindikaatorid	Hindamise käigus kogutud info/indikaator, et anda hinnang tulemus- või mõjuindikaatori saavutamise kohta – kõik indikaatorid saavad sisendinfo toetatud projektidest ⁶²
Edendada kodaniku-ühiskonna panust majandusliku ja sotsiaalse sidususe suurendamisse.	Vabaühenduste suurem roll avalike teenuste pakkumisel koostöös avaliku sektoriga.	Hinnang tulemusindikaatorite analüüsi põhjal.
Tulemused	Tulemusindikaatorid ⁶³	
Suurendada Eesti mitte-tulundusühingute võimekust kodaniku-ühiskonna arendamisel ja kodanike tegevust soosiva keskkonna kujundamisel.	Eesti vabaühenduste suurem institutsionaalne ja tegevusvõimekus avalike teenuste pakkumisel.	<p>Kas projekti lõpu seisuga/käesoleva seisuga, arvestades organisatsiooni tegevusvaldkonna ja ühenduse eripäradega, on:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kasvanud organisatsiooni ... <ul style="list-style-type: none"> o töötajate arv [1]; o käive [2]; o tulem (viimase aasta jooksul teenitud omatulu kasv) [3]; o kogutud annetused [4]; o tegevustesse vabatahtlike kaasamine [5]. - loodud uusi koostöösuhteid avaliku sektoriga? [6] - loodud uusi koostöösuhteid teiste vabaühendustega/erasektoriga/katusorganisatsioonidega? [7] - kasvanud strateegiline mõtlemine (erinevate osapooltega arvestamine, nende kaasamine teenuse väljatöötamise, tegevuste läbi mõtlemine, riskide maandamine, eelarve koostamine – äriplaan)? Kas ühendus osaleb poliitikakujundamises, valdkondlikel aruteludel? [8] <p>BG tulemus: Uued töökohad avalikke teenuseid pakkuvates vabaühendustes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mitu töökohta loodi projekti jooksul [9]; - mitu töökohta jäi püsima pärast projekti lõppu (projektid, mis on lõppenud vähemalt 6 kuud enne hindamist) [10]; - töökohad, mis loodi väljaspool projekti [11]. <p>„Kõrvalmõju“ (vt Joonis 6):</p> <ul style="list-style-type: none"> - MTO-de suurenenud suutlikkus osutada teenuseid avalikust sektorist sõltumatult (kogukonnateenused, teenuste osutamine eraturul omavahendite teenimiseks) [12]
Arendada ja tugevdada koostööd kolmanda ja avaliku sektori vahel.	<p>Tugevam koostöö kolmanda ja avaliku sektori vahel.</p> <p>Vabaühendused on avaliku sektori jaoks võrdsed ja tunnustatud partnerid.</p> <p>Vabaühendused on kogenud ja omaksõetud</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Koostöö olemasolu enne projekti (jah/ei, partnerite arv, osakaal tuludest) [13]; - Osapoolte rahulolu teineteisega ja koostööga projekti ajal [14]; - Kas koostöösuhted avaliku teenuse arendamiseks ja osutamiseks avaliku sektori partneritega jäid/jäävad püsima? Sh koostöölepingute arv, MTO ja KOV hinnang koostööle [15]; - Kas need omavalitsused, kes on teinud koostööd SVÜF-i raames, hindavad vabaühendusi partneritena kõrgemalt? [16] - Kas toetust saanud vabaühendused on sama teenuse/tegevuse raames koostööpartnerite ringi laiendanud (pärast projekti lõppu/võrreldes esialgse plaaniga)? [17]

⁶² Block Granti esimene versioon sisaldas rohkem tulemusindikaatoreid kui teine, nn koostööprogrammi lepingu pikendamise leping, kus indikaatorid olid samas ülevaatlikumalt tabelina kajastatud. Esimeses lepinguversioonis välja toodud, kuid teisest välja jäetud nn tulemusindikaatorid on selles veerus kajastatud järgmiselt: „BG tulemus: ...“. Seega tuuakse käesolevas veerus kõigepealt võimalikud mõõdetavad indikaatorid BG pikendamise lepingus kajastatud tulemusindikaatoritele ja seejärel on välja toodud BG esimeses lepingus olnud, kuid BG pikendamise lepingus kajastamata indikaatorid (temaatiliselt grupeerituna) koos võimalike mõõdetavate indikaatoritega.

⁶³ Block Grant-is ei ole tulemusindikaatorid tulemustega paralleelselt kajastatud – tegu on hindajate poolse liigitusega; järgmistes peatükkides indikaatorite täitmist analüüsides viidatakse Tabelis 5 märgitud indikaatori järgi nurksulgudes olevale numbrile.

	<p>avalike teenuste arendajad ja pakkujad.</p> <p>Rohkem lepingulist delegeerimist avaliku ja kolmanda sektori vahel.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kas ühenduse läbirääkimiste ja koostööoskused on paranenud? [18] - Kas toetust saanud organisatsioonid on samade partneritega algatanud uusi initsiatiive (lõppenud projektid), kas on planeerimisel uued initsiatiivid (värskelt lõppenud või kestvad projektid)? [19] - Kas toetust saanud ühendused on tegevust laiendanud (lisaks toetatud teenuse pakkumisele on lisandunud täiendavad teenuse komponendid, uued kasutajad)? [20] Dummie – tegevuste laiendamine ilma avaliku sektori partnerita [21] - Kas on plaanis uued algatused teiste partneritega? [22] - Muu koostöö paranemine (infovahetus, rahastamine, kaasamine, sh mis ei ole seotud avalike teenuste osutamisega) (Dummie, vt Joonis 7) [23] <p>Üldisemad koostöö hindamist võimaldavad indikaatorid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - KOV hinnang üldiselt vabähenduste kui partnerite kohta [24]
<p>Parandada avalike teenuste <u>kättesaadavust</u> ja <u>kvaliteeti</u>, panustades sotsiaalse sidususe suurendamisse ning tervisliku eluviisi ja elukeskkonna kujundamisse.</p>	<p>Kolmanda sektori roll aktiivse osapoolena tervisesõbraliku elukeskkonna ja tervisliku elustiili arendamisel on suurenenud.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kas need omavalitsused, kes on teinud koostööd SVÜF-i raames, delegeerivad rohkem? [25] - Milliste valdkondade projekte toetatakse? Milline on sportlike, kogukondlike, keskkonna-alaste ja teiste preventiivsete valdkondade projektide osakaal? [26] - Mil määral kaasatakse projektidesse sotsiaalselt tõrjutumatesse gruppidesse kuuluvaid või nendega tegelevaid inimesi? [27] <p>Jätkusuutlikkus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kas projektitegevusi/teenust pakuti/pakutakse edasi ka pärast toetuse lõppu (lõppenud projektid)? [28] <p>Kättesaadavuse paranemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Millised on projektide elluvijate ja seotud osapoolte hinnangud sihtrühmani jõudmisele ning arvule nii projekti jooksul kui pärast projekti (kui võimalik määrata)? [29] - Millised suhted on organisatsioonidel oma sihtrühmaga – kas kontakti hinnatakse heaks, sihtrühma ligipäsetavaks? [30] - Milline on organisatsiooni sihtrühmale suunatud tegevuste sagedus, kas võiks olla sagedasem (hinnangud)? [31] - Kas tehtava kohta levitatakse avalikkuses infot (turundamine, kommunikatsioon)? [32] <p>BG tulemus: Uued teenuste tarbijad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kui palju uusi teenuse tarbijaid fondist toetust saanud teenusele lisandus projekti jooksul (sh eristatakse täiesti uued teenused ja laiendatud teenused)? [33] - Kas teenuse saajate arv on pärast projekti kasvanud/vähenenud? [34] <p>BG tulemus: Sotsiaalselt kõrvale jäetud inimeste kaasamine teenusepakkumisse</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sotsiaalselt kõrvale jäetud/ teenuse sihtgruppide teenuse osutamises osalemise määr [35] <p>BG tulemus: Tihedamad sotsiaalsed suhted ja sidemed (<i>social cohesion</i>):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kas usaldus vabähenduste kui partnerite vastu on kasvanud? [36] - Kas on kasvanud teadmised koostööpartnerite vajadustest ja eripäradest? [37]

BG-ga seotud üldisemat mõju hindamist võimaldavad näitajad

- Toetatava tegevuse sihtgrupp – sihtgrupi suurus ja vähemusse kuulumine, sihtgrupiga arvestamine teiste tegevuste ja meetmete raames;
- Teenuse delegeerimise põhjus – lisafinantseerimisallikate saamine, administratiivkulude vähendamine, vms;
- Palgaliste töötajatega MTO-de osakaal registreeritud MTO-dest;
- Püsivabatahtlike kaasamise kogemusega kodanikuühenduste osakaal vabatahtlike kaasavatest kodanikuühendustest, keskmine vabatahtliku tegevuse maht;
- Avalikke teenuseid kodanikuühendustele delegeerinud KOV-de osakaal (valdkonniti);
- Avaliku võimu ja kodanikuühenduste koostöökogemused (osakaal kodanikuühendustega koostööd tegevatest KOV/ maavalitsuste/ ministeeriumi ametnikest);
- Avalikke teenuseid osutavate kodanikuühenduste arv/ osakaal;
- Teenuse kasutajate/ klientide rahulolu kodanikuühendusele delegeeritud teenusega;
- KOV-ide rahulolu delegeeritud teenuste kvaliteediga;
- Kodanikuühendustele delegeeritud avalike teenuste tarbijate rahulolu ja tagasiside küsimise sagedus;
- Kaasamispraktikate arendamine (kodanikuühenduste hinnang oma mõjule poliitikakujundamisel, ametnike teadlikkus kaasamise parimatest praktikatest, ühenduste ja elanikkonna teadlikkuse kasv osalemise e-võimalustest).

Allikas: Block Grant, autorite täiendatud.

Tabelis kajastatud tulemuslikkuse, mõju- ning jätkusuutlikkuse indikaatoritele küsiti tagasisidet ka teostatud intervjuude ja fondi rakendajate fookusgrupiarutelul (25.03.2015) käigus. Eesmärk oli välja selgitada, millised tähendused jätkusuutlikkusele ning mõjususele anda, et need ühtiks ühelt poolt vabaühenduste hinnanguga mõjususe ja jätkusuutlikkuse indikaatoritele ning teiselt poolt lubaksid projektide tulemuste hindamisel järgida võimalikult struktureeritud põhimõtteid. Samas selgus hindamise käigus, et **ka olulised kvantitatiivsed indikaatorid, nagu partnerite arv, kehtivate lepingute arv või teenuse tarbijate arv, ei ole alati üheselt mõistetavalt sobilikud projektide edukuse või ebaedukuse hindamisel** ning saadud indikaatori tulemustesse tasub suhtuda teatud reservatsiooniga. Kuna SVÜF toetas väga eriilmelisi teenuseid ja laia amplituud tegevusi, on fondi tulemuslikkust ja mõju universaalsete kvantitatiivsete indikaatoritega seega keeruline mõõta.

Järgmistes peatükkides hinnatakse, kas Tabel 5 kajastatud täpsustatud indikaatorid on toetatud projektide elluviimise tulemusena täidetud. Seejuures on piirang, et **hinnangu saab anda vaid nende organisatsioonide kohta, kes olid tegevustest otseselt puudutatud ja nende projektide kohta, mis olid hindamise hetkeks lõppenud**. Lisaks, kuna mõned projektid pole veel lõppenud või on projekti lõpust mõju hindamiseks liiga vähe aega möödunud, saab anda vaid kokkuvõtva hinnangu fondi potentsiaalse panuse kohta valdkonna arengusse üleüldiselt. Hindamise käigus on arvestatud, et vabaühenduste tegutsemisvõimekust ja avalike teenuste kvaliteeti ning kättesaadavust mõjutavad väga mitmed tegurid väljaspool fondi konteksti - nt ühenduse piirkonnas kehtivad muud rahastamistingimused, potentsiaalse partneri teenuste sisseostmise võimekus, võtmeinimeste vahetumine nt läbi valimiste jne – vaata lähemalt peatükist 5.4. Fondi rakendamisest tulenevaid võimalikke SVÜF-i mõju mõjutavaid tegureid kajastatakse põhjalikumalt peatükis 4.3.

Seatud indikaatorite mõõtmiseks on vajalik ka toetatud teenuste sihtrühmade nägemus ja nende olukorra muutus tulenevalt elluviidud projektidest, et hinnata fondi toel arendatud/loodud teenuste kvaliteeti, panust sotsiaalse sidususe suurendamisse ning tervisliku eluviisi ja elukeskkonna kujundamisse. Kuna aga SVÜF-ga toetatud tegevused (teenused) on oma olemuselt erinevad, puudutavad ja on kaasanud erineval hulgal sihtrühmasid (mõnekümnest sadadeni) ning projektide

raames teenuse osutajate poolt küsitud tagasisidelehtedega ei olnud hindamise käigus võimalik tutvuda⁶⁴, siis analüüsiti indikaatorite mõõtmiseks:

- ühenduste ja projektides osalenud avaliku sektori partnerite hinnanguid teenuste kvaliteedile ja mõjule sihtrühmale;
- ekspertintervjuudest saadud informatsiooni sihtrühmade olukorra ja valdkondlike probleemide osas;
- valdkondlike ekspertide hinnanguid teostatud tegevustele ja nende võimalikule mõjule.

Fondi eesmärkide täitmiseks algselt seatud tulemus- ja mõjuindikaatorid on sõnastuselt pikad, lohisevad ja raskesti mõõdetavad. Indikaatorite baasväärtusi fondi rakendamise eel ei määratud. Seatud eesmärkide täitmist mõõta aitavad kõikehõlmavad indikaatorid SVÜF-I seega puuduvad. *Block Grantis* kajastatud tulemuseesmärkide mõõtmist võimaldavad indikaatorid töötati välja ja ka testiti fondi hindamise käigus.

⁶⁴ Projektide aruandluses tuli kajastada mh osutatud teenuste hindamist teenuseosutajate poolt. Ühe sisendina kasutati teenuse saajate rahuloluküsitlusi. Üldjuhul olid toetuse saajad esitanud kokkuvõtva hinnangu sihtrühmadelt küsitud tagasisidest teenuse kvaliteedi kohta.

4. SVÜF-i asjakohasus

Asjakohasuse all mõeldakse fondi ja rahastatud projektide omavahelist kooskõla ja täiendavust ning valitud tegevuste-lahenduste vastavust eesmärkidele. SVÜF-i toetatud projektide asjakohasuse hindamiseks vaadati esmalt fondi enda eesmärkide asjakohasust lähtuvalt valdkondlikest poliitilistest dokumentidest.

Vabaühendusi ning vabaühenduste ja avaliku sektori koostööd kajastavad peamiselt järgmised strateegilised dokumendid: Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon, Siseministeeriumi Avalike teenuste lepingulise delegeerimise suunad mittetulundusühendustele, KODAR 2011-2014 ja KODAR 2015-2020. Vabaühenduste hetkeolukorrale annab mõningase viitega hinnangu USAID indeks. **Võrreldes SVÜF-i eesmärkidega strateegilistes dokumentides välja toodud vabaühendusi puudutavaid arendamist vajavaid probleemkohti ja tegevussuuniseid, saab järeldada, et fondi eesmärgid on asjakohased ja riiklike prioriteetidega kooskõlas.** Peamised probleemid on avaliku- ja kolmanda sektori koostöö vähesus; avalikus sektoris ebapiisav delegeerimise võimekus; avalike teenuste kättesaadavus (sh nt koostöövajadus naaberomavalitsustega) ja kvaliteet (sh arendamisvajadus); vabaühenduste teenuseosutamise võimekus, mis mõjutab mh ühenduse tegutsemissuutlikkust ja majanduslikku elujõulisust; ühenduste kaasamine poliitikate väljatöötamise ning elluviimisesse; vähene kodanikealgatus ja kodanikeühenduste toimimisega täielikult mitteamestav keskkond. Fondi kõik eesmärgid, välja arvatud sotsiaalse sidususe ja tervisliku elukeskkonna kujundamine, on otseselt kooskõlas loetletud strateegilistes dokumentides rõhutatud vajadustega. **Sotsiaalse sidususe suurendamise ja tervisliku elukeskkonna kujundamisele kaasa aitamises nimetatud strateegilistes dokumentides vabaühendustel otsest rolli ei nähta**, kuigi tuuakse välja vabaühenduste tähtsust sotsiaalsete probleemide lahendamises. Nimetatud eesmärk on aga kajastatud mitmetes teistes riiklikes arengukavades, nt Eesti Rahvastiku Tervise Arengukava 2009-2020 ja Säästev Eesti 21.

Kokkuvõtlik hinnang projektide asjakohasusele anti eelkõige järgnevat uurimisküsimust aluseks võttes: „*Kuivõrd elluviidavad tegevused vastavad programmi eesmärkidele ja on kooskõlas probleemidega, mille lahendamiseks tegevused planeeriti?*“. Selle hindamiseks keskenduti eelkõige kolmele tegurile: püstitatud eesmärgid, projekti ajal sooritatud tegevused (ja lisategevused) ning projekti väljundid, st kas väljundid vastasid eesmärkidele.⁶⁵ Hindamisel kasutati nelja kategooriat, millesse jagati kõik hindamise hetkeks lõppenud projektid⁶⁶: jah, pigem jah, pigem ei, ei. Projekti tegevused hinnati täielikult asjakohaseks ehk „jah“, kui tegevused vastasid püstitatud eesmärkidele ning neis polnud nihkeid, muutusi ega ei esinenud muid tegureid, mis võisid eesmärkide saavutamist kasvõi osaliselt takistada. „Pigem jah“ hinnangu said projektid, mis küll saavutasid seatud eesmärgid, kuid milles esines muudatusi tegevustes või tegevuskavas, mis omakorda sundis projekti tegevuste saavutamise viisi ümber hindama ja/või põhjustas osade eesmärkide osalise täitmise. „Pigem ei“ ega „ei“ hinnangut ei antud ühelegi projektile, kuna **kõikide toetust saanud projektide tegevused olid asjakohased ja**

⁶⁵ Aluseks võeti tabel kõigi projektide andmetega.

⁶⁶ SP11, SP12, SP13.

saavutasid oma projektis seatud eesmärgid kas osaliselt (24% projektidest) või täielikult (76% projektidest)⁶⁷ (n=51).

Järgmistes alapeatükkides vaadatakse lähemalt toetatud projektide eesmärkide ja tegevuste asjakohasust ning seejärel ka SVÜF-i enda rakendamise, sh seatud tingimuste ja toetusmäärade asjakohasust.

4.1. Projektide eesmärgid: kuivõrd vastasid projektide eesmärgid valdkonna ja sihtrühmade vajadustele?

Projektide eesmärkide vastavust fondi eesmärkidele kontrollisid ka rahastustaotluste hindajad. Tulenevalt toetuse saamise nõuetest pidid projektide eesmärgid vastama nii SVÜF-i kui seatud arengukavade eesmärkidele. Enamus projekte viidi ellu sotsiaalteenuste või noorsootöö valdkonnas⁶⁸, kus valdkondlike ekspertide sõnul fundamentaalseid sotsiaalseid, majanduslikke ega keskkonnast tingitud muutusi, sh sihtrühmade vajadustes, pole viimasel ajal toimunud. Intervjuudes valdkondlike ekspertidega nenditi, et sotsiaalteenuste järgi ongi hetkel suurim vajadus ja see peegeldab otseselt ka sihtrühmade vajadusi.

Veebiküsitluses uuriti toetust saanud MTO-de käest, kas nende kaardistatud sihtrühmade vajadused olid vastavuses nende projektis tehtu ja püstitatud eesmärkidega. Vastanutest 46% pigem nõustus ja 54% nõustus täielikult (Joonis 8), mis lubab väita, et **MTO-de hinnangul vastasid nende tegevused ja projektid oma sihtrühmade vajadustele**. Ka küsitletud avaliku sektori partnerid hindasid „Vabaühenduste sidet sihtrühmadega ja pühendumist sihtrühma vajaduste täitmisele“ väga heaks (46%, n=16) ja heaks (51%, n=18) ning **negatiivset hinnangut vabaühenduste teadlikkusele oma sihtrühmadest ei andnud ükski küsitletu**. Nagu hiljem peatükis 5.3 ja Joonis 32 Joonis 31 lähemalt vaadatakse, siis on positiivne, et ligi pooled toetust saanud organisatsioonidest kaasasid juba teenuse äriplaani väljatöötamisele ka sihtrühmasid ning ligi 40% kaasas avaliku sektori partnereid. **Teenuse sihtrühmade ja partnerite kaasamine on vajalik eeldus sihtrühmade vajadustele vastava teenuse arendamisele ja võiks olla eeltingimuseks sarnaste toetuste rakendamisel tulevikus.**⁶⁹

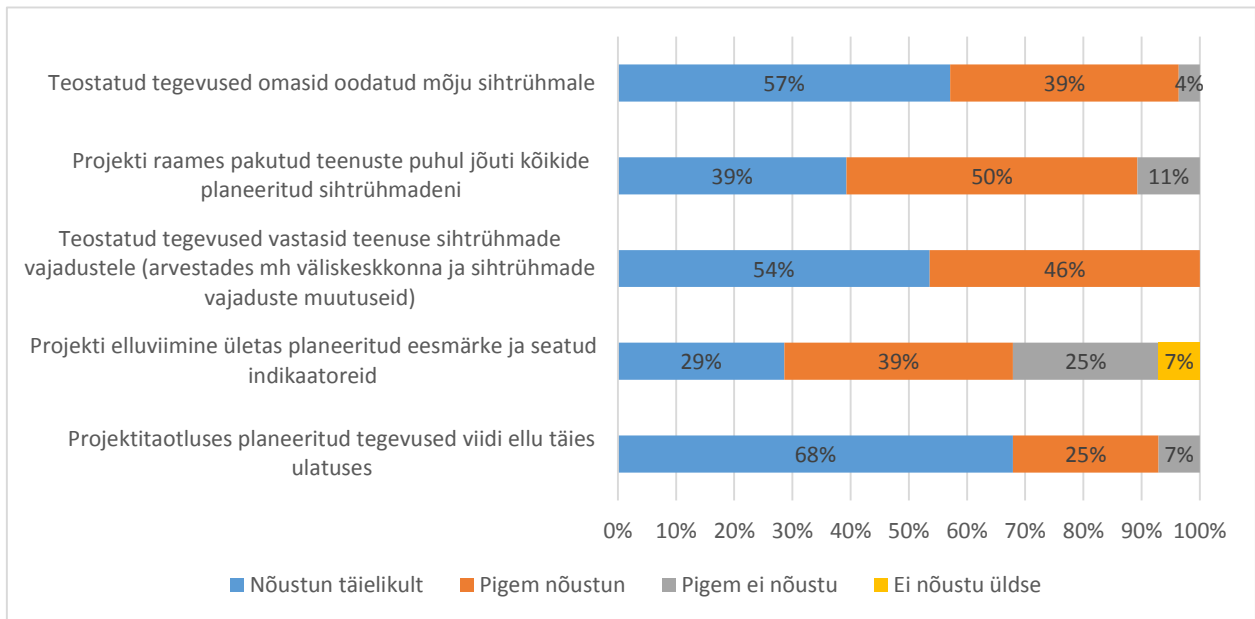
⁶⁷ Siinkohal on oluline märkida, et hinnang ei põhinenud tegevuste mahul, vaid tegevuste sooritamisel, mis olid eesmärkideks seatud. Nt kui eesmärk oli pakkuda nõustamist 50 perele, aga pakuti ainult 30 perele, loeti tegevus siiski asjakohaseks ja eesmärki osaliselt täidetuks.

⁶⁸ Noorsootöö alla arvestati ka huviharidus jm haridusteenused.

⁶⁹ Sama kehtib ka äri sektori kaasamise kohta sektoriülese koostöö puhul – **intervjueeritud ekspertide hinnangul on MTO-de äriavaistus palju arenguruumi ning hädavajalik oleks mentorlus/nõustamine/koostöö ka äri sektoriga.**

Joonis 8 Hinnang teostatud tegevustele

Küsimus: "Palun märkige iga väite juures, mil määral sellega nõustute."

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=28

Ka juhtumianalüüsides selgus, et seatud eesmärgid olid vastavuses projekti sihtrühmade vajadustega (vt täpsemalt ptk 7), kuigi esines ka intsidente, mil nende seadmisel kas üle- või väärhinnati olukorda ja tegevuste realiseerimise võimalikkust. Näiteks MTÜ Tugi- ja Koolituskeskus USALDUS üks tugevusi oli meeskonna analüütiline ülevaade valdkonnast ja teenuse vajadusest juba toetust taotledes, kusjuures teenuseid ette valmistades tehti täiendavat koostööd seatud osapooltega. Eespool toodud intsidentidest hoolimata **saavutasid kõik juhtumianalüüsides kajastatud MTO-d enda projektis seatud eesmärgid ja sooritasid projektid edukalt.**

Intervjuud ja juhtumianalüüsides käigus kogutud info kinnitasid, et projekti planeeritud abikõlblikkuse periood, 15-18 kuud⁷⁰ (Tabel 2) on pilootprojektile piisav. Nimelt leiti, et selle ajaga on võimalik jõuda selgusele teenuse tegelikus vajaduses ning üksteise vajadustes ja võimekuses. Lisaks toodi välja, et kui varasem koostöökogemus puudub, võib lühem abikõlblikkuse periood üksteise võimekuse ja vajaduste välja selgitamiseks lühikeseks jääda, kinnitades, et uute koostöösuhete loomiseks oli planeeritud abikõlblikkuse periood asjakohane.

Teostatud projektide eesmärgid vastavad SVÜF-i eesmärkidele ning eksperthinnangutele tuginedes ka sihtrühmade vajadustele. Projektitaotluses kavandatud eesmärgid on üldjuhul olemasoleva aja ehk projektide abikõlbliku perioodiga saavutatavad.

⁷⁰ SP14 abikõlblikkuse periood oli 13 kuud, kuid tegu oli lisavooruga, mis fondi enda abikõlblikkuse perioodist tulenevalt oli esimestest voorudest lühemaajalisem.

4.2. Projektide tegevused: kuivõrd asjakohased on ellu viidud tegevused, arvestades fondi ja projektide eesmäärke ning kasusaajate vajadusi?

Fondi kaudu toetati sotsiaalteenuseid – ennetustööle ja tagajärgedega tegelemisele keskenduvad teenused – ning sotsiaalprobleeme ennetavaid ja sotsiaalteenuste vajadust vähendavaid teenuseid. **Toetuse saamise eelduseks oli, et tegu on avaliku teenusega, mistõttu nõuti vastavat selgitust ning avaliku sektori organisatsiooni kinnitust, et teenust peetakse avalikuks teenuseks. Lisaks oli nõue, et teenust arendatakse** ehk fookuses olid juba pakutavate avalike teenuste arendamine, (tegevuse) laiendamine ja uute teenuste väljatöötamine **vabaühenduste ning avaliku sektori koostöös**. Toetati mh teenuse osutamiseks vajaliku keskkonna loomist, sh ruumide kohendamist teenuse osutamiseks sobilikuks, seadmete ja inventari ostmist, töötajaskonna harimist/ otsimist. Seega oli **taotlejal koostöös avaliku sektori organisatsioonidega suhteliselt vaba valik, millised tegevused teenuse osutamiseks ja teenuse sihtgrupi vajadustele mõeldes esmaolulised on.**

„Projekti rahastaja andis väga palju võimalusi oma tegevust tegelikult tunduvalt suuremahulisemalt teha ja tunduvalt laiema sihtgrupini jõuda [kui teised meetmed või ühendused seda sageli tegid].“

Mitmete uuringus osalenute hinnangul võiks aga **toetada ka koostöösuhete tekitamist**, et vastata veelgi rohkem valdkonna ja sihtrühma vajadustele. Seda enam, et sarnaselt äriplaanile oli koostöö avaliku sektoriga toetuse saamise eelduseks. Kuigi äriplaani koostamise nõue juba osaliselt panustas koostöösuhete arendamisse⁷¹, tuntakse siiski puudust ka huvikaitseliste tegevuste toetamisest ning tegevustoetusest. Lisaks toodi välja, et toetuse saajatele ja nende arenguhuvidete mõeldes on kõige rohkem abi äriplaani koostamise koolitusest ja koolituse käigus juhendaja nõustamisel äriplaani koostamisest, mitte lihtsalt äriplaani koostamise rahalisest toetamisest.

„Oluline läbida enne äriplaani kirjutamist teenuste disaini lühikursus, et paremini mõista kliendi vajadusi ja ootusi.“

„Äriplaani koostamise protsessi on mõistlikum teha arenguprogrammina, et mitte anda igapähele seda 6000 või 10000 toetust, et nad ise omaette teevad äriplaani, vaid võtta 10-15 ühendust kokku ja läbida mingi pooleaastane arenguprogramm, kus kaetakse ära see nii-öelda teenuse kirjeldus, kliendikesksus, teenuse hinna kujundamine, seda tehakse nagu koos, ja seal ka osaleksid teenuse osutaja ja potentsiaalne teenuse tellija kas KOV-ist või ministeeriumist. /.../ Hoiaks ka seda ühtlast kvaliteeti ja suudaks pakkuda seda nii-öelda ekspertteadmist erinevates valdkondades otse ühendustele.“

Toetatud projektide, sh plaanitud tegevuste peamise asjakohasuse kontrolli tegid fondi rakendajate poolt määratud taotluste hindajad. Igas voorus hindas projekte ja plaanitud tegevuste vastavust SVÜF-i eesmärkidele kolm sõltumatut hindajat. Vajalikku keskmist hindamistulemust mittesaanud ehk fondi eesmärkidega vähem kooskõlas olevaid projekte ei toetatud. Ka analüüsi käigus intervjuueeritud eksperdid leidsid, et **projektides toetatud tegevused vastasid SVÜF-i eesmärkidele ning panustasid**

⁷¹ Äriplaani raames oli võimalik viia läbi koostööseminare, analüüse sihtrühmade seas jpm, vastavalt sellele, mida MTO vajalikuks pidas.

nende täitmisesse. Nagu ptk 5 kajastatud, näitas ka vabaühenduste ja toetatud projektide avaliku sektori partnerite seas läbi viidud küsitlus, et **projektide tegevustel on olnud märkimisväärne mõju teenuste kättesaadavusele, kvaliteedile, avaliku ja kolmanda sektori koostööle ning vabaühenduste tegutsemisvõimekusele.** Nimetatud mõju kinnitab asjaolu, et kõik hindamise käigus väljatöötatud tulemusindikaatorid on SVÜF-i nelja vooru tulemusena üldjuhul täidetud või on projektides osalenute tegutsemisvõimekus paranenud. Seega võib ellu viidud tegevusi nii projektide kui fondi eesmärke arvestades pidada asjakohaseks.

Asjakohasusest hoolimata esines pea igas projektis ka muudatusi. Projektide aruannetele tuginedes ei toimunud mingeid muudatusi ei ajakava, eelarve, tegevuste, väljundite ega muus osas⁷² hinnanguliselt vaid 15% projektides. Projektides, kus muudatused toimusid, toodi selleks ära mitmeid põhjuseid, millest valdav enamus oli vabaühendustest olenemata – nt lubatud ruumidest ilma jäämine, sobiva trükikoja mitteleidmine materjalide trükkimiseks, ühenduse-sisesed personalivahetused, probleemid ruumide rendiga, kohalike valimiste järgsed muudatused KOV-ides, klientide vähenenud huvi teenuse vastu jms. Info selle kohta, kui palju sarnased nihked tegevusi mõjutasid, on puudulik⁷³, kuid hinnanguliselt võib öelda, et **tegevustes toimus muutus umbes viiendikul projektidest. Enim esines muudatusi ajakavas (61%),** millel aga ei pruugi olla märkimisväärset mõju muutustele tegevustes, kuna projektide aruandluse põhjal **nihked ajakavas ei toonud reeglina kaasa märkimisväärseid muutusi projektide sisus ega põhjustanud kordagi ühegi põhitegevuse ära jäämist.** Seda asjaolu kinnitavad ka veebiküsimustiku vastused: vaid 12% (n=33) toetust saanud ühendustest märkis „viivitused teenuse osutamise ja/või teenuse käivitamise ajakavas“ üheks kolmeks peamiseks teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti mõjutavaks takistuseks, olles seetõttu üks harvemini välja toodud takistustest. Ka juhtumianalüüsidest vaadeldi muudatusi toimunud projektides: nii MTÜ Sanna Kultuurimõisal kui MTÜ- l Tugi- ja Koolituskeskus USALDUS esines erinevates projekti etappides probleeme töö liigse intensiivsusega, mis oli tingitud töötajate vähesusest ja mis põhjustas ka nihkeid ajakavas, kuid ei mõjutanud projektide tulemuslikkust, tegevuste asjakohasust ega eesmärkide täitmist.

Seoses projektides ette tulnud muutustega kiideti intervjuudes ka **KÜSK-i paindlikkust ja vastutulelikkust aruandluse ja fondi tingimuste osas.** Arvestades, kui paljudes toetust saanud projektides muudatusi esines, osutus see asjaolu paljudele taotlejatele seda olulisemaks. Samuti kiideti KÜSK-i meeskonna sõbralikkust ja abivalmidust, mis taotlejate sõnul tegi taotlusprotsessi läbimise tunduvalt lihtsamaks ja paremini mõistetavamaks. Eriti rahul olid toetust saanud MTO-d KÜSK-i poolse nõustamisega (kõik vastajad, n=32) ja tagasisidega (95%, n=31).

„KÜSK-i võin kiita. /.../ [KÜSK] jätkaku oma liinil.“

Sihtrühmade vajadustele vastamisel ja ettetulevate muutustega toimetulekul oli abi KÜSK-i paindlikkusest ja vastutulelikkusest seoses aruandluse ja muudatuste sisseviimisega teostatavates tegevustes.

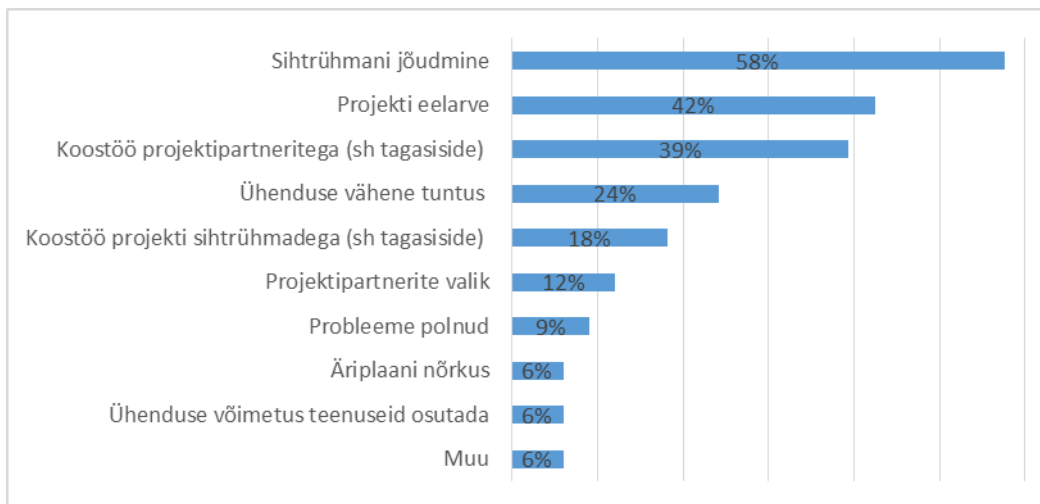
⁷² Hinnang põhineb hindajate poolt koostatud projektide andmete tabelil. Kuna aruandlusvormid muutusid ja vabaühendused kajastasid oma sooritatud ja sooritamata tegevusi väga erineva põhjalikkusega, on antud hinnang orienteeruv ning antud vaid nende projektide aruandluse põhjal, kus puudusid viited eelmainitud muudatustele. Lisaks on neljanda SP vooru jätkuvusest tulenevalt hinnang antud vaid esimese kolme vooru aruannetele tuginedes.

⁷³ Vaata eelmist täpsustust: „Hinnang põhineb....“

Asjaolu, et kõik veebiküsimustikule vastanud toetust saanud vabaühendused leidsid, et teostatud tegevused vastasid teenuse sihtrühmade vajadustele ning **68% vastanutest leidis, et projekti elluviimine ületas planeeritud eesmärged ja seatud indikaatoreid** (Joonis 8), näitab ka projektide sisulist vastavust projektidele endile seatud eesmärkidega. Üheks kõrge hinnangu põhjuseks võis olla toetust saanud ühenduste aktiivne sihtrühma liikmete kaasamine teenuste väljatöötamisse ja osutamisse (vaata ptk 5.3.2). Veebiküsimustiku vastustele tuginedes olid rahastatud tegevused sihtgrupi probleemide lahendamiseks sobivad ehk vastasid kasusaajate vajadustele - 27 toetust saanud ja veebiküsimustiku küsimusele vastanud vabaühendusest (n=28) leidsid, et teostatud tegevused omasid oodatud mõju sihtrühmale. Asjaolud, et **kõik küsimustikule vastanud SVÜF-i toetuse saanutest jätkasid mingilgi määral teenuste osutamist ka projekti lõppedes** ning üldjuhul projekti järgselt teenuse osutamise maht, teenuse osutamise piirkond ja tarbijate arv kasvasid või jäid samaks (vt lähemalt ptk 6), võimaldavad samuti eeldada, et **tegu oli asjakohaste ning kasusaajatele vajalike tegevustega**.

Samas näitavad veebiküsimustikes välja toodud suurimad probleemid projekti teostamisel ja avalike teenuste kättesaadavuse ning kvaliteedi tõstmisel, et tegevuste vastavusse viimisel sihtrühmade ja hetkeolukorra vajadustele on ka arenguruumi. Nimelt leidis ≈58% küsimustikule vastanud toetust saanud MTO-dest, et üks **suurimatest projekti elluviimisel osaks saanud probleemidest oli sihtrühmani jõudmine** [30] (Joonis 9). Probleem on seda teravam, et mõned vastajad tõid ka „muu“ all välja sihtrühmadeni jõudmisega seonduvaid probleeme. Mõned toetust saanud ja toetust mittesaanud MTO-d tõid välja ka sihtrühma vähese huvi teenuse vastu [30] (Joonis 25), viidates, et tegevusi planeerides ei arvestatud sihtrühma teatud vajaduste või teenuste suurema turundusvajadusega.

Joonis 9 Mida peate teostatud projekti suurimateks probleemideks? Märkige 3 olulisemat esile kerkinud probleemi. Kui projekt kestab veel, siis märkige tänane hinnang projekti probleemidele.

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Põhjus, miks nii kõrge protsent vastajaid sihtrühmadeni jõudmise probleemi välja tõi, võib peituda kolmes asjaolus [29]: vähene eeltöö sihtrühmade osas äriplaani koostades⁷⁴, sihtrühmade eripäradest tulenevad raskused ja nii avaliku sektori partnerite kui MTO-de vähene teadlikkus oma sihtrühmadest. Kuna sihtrühma ja MTO kokkuviiimises on suur roll ka avaliku sektori partneril, üldjuhul KOV-il (edasisuunaja, informatsiooni vahendaja), võib järeldada, et KOV-ide vähene teadlikkus oma sihtrühmadest võis olla üks probleemi põhjuseid. Seda kinnitab ka avaliku sektori partnerite veebiküsitlus (Joonis 23), milles 66% (n=35) nentis, et SVÜF-i projektis osalemine aitas neil õppida sihtrühmade vajadusi ja probleeme oluliselt paremini välja selgitama. Sellest järeldub, et avalik sektor tajub oma teadmiste puudulikkust selles vallas ja võib olla ka üheks oluliseks põhjuseks, miks oli projektis osalenud MTO-del sageli keeruline oma sihtrühmadeni jõuda. Samas hindasid ka MTO-d ise sama küsimuse puhul oma teadmisi ja oskusi sihtrühmade vajadusi välja selgitada oluliselt paranenuks (73%, n=33), millest saab järeldada, **et nii avaliku sektori organisatsioonid kui MTO-d polnud enne SVÜF-i projektis osalemist oma sihtrühmade probleemidest ja vajadustest täielikult teadlikud ja see võis raskendada projekti ajal sihtrühmadeni jõudmist**. Positiivsena saab välja tuua, et SVÜF-i projekt aitas oluliselt parandada seda teadlikkust.

Küsitluste tulemuste tõlgendamisel tuleb aga ka arvestada, et sõltuvalt projekti ja selle sihtrühmade iseloomust võibki samas tegu olla raskelt kättesaadavate sihtrühmadega. Lisaks on teenuste osutamisega seotud organisatsioonide esindajate sõnul **sihtrühmani jõudmisel oluline roll ka teistel sihtrühma liikmetega kokku puutuvatel organisatsioonidel ning isikutel**. Kuna SVÜF-i projektidest moodustasid valdava enamuse sotsiaalteenused, mis keskendusidki raskemalt ligipääsetavatele abivajajatele (nt töötud, erivajadustega inimesed, vanurid, riskigrupis noored jne), siis on eelduspärane, et nende sihtrühmadeni jõudmine ja vahel ka nende motiveerimine teenusest osa võtma võib kohati olla raskendatud ning eeldab kõigi osapoolte panust ja sisulist koostööd [30]. Seda kinnitasid ka juhtumianalüüsid. Näiteks sõltub MTÜ Tugi- ja Koolituskeskus USALDUS oma klientide puhul peamiselt teenuste tellijast, kes töötuid lähtuvalt nõustamistel saadud infost teenuseid saama suunab, kusjuures see võib eeldada töötute veenmist teenuse kasutamise vajalikkuse osas. Nii mõnegi SVÜF-st toetatud teenuse puhul on vajalik koostöö sotsiaaltöötajate, arstide, politseinike jne-ga, kes võiksid inimesi teenuseni suunata.

Lisaks eelnevale on sihtrühmani jõudmine projektides olnud probleemiks ilmselt ka nõrkade turundamisoskuste tõttu (Joonis 25). Nagu viidati intervjuudel ja selgub ka küsitlustulemustest, on MTO-de teenuse turundamisoskused pigem nõrgad ja sageli takistuseks tegevuse laiendamisel ning sihtrühmadeni jõudmisel. Nimelt leidis ligi kolmandik küsitlusele vastanud toetust saanud MTO-dest, et **teenuse ebapiisav turundamine** oli üks peamine takistus projektiga toetatud teenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse arendamisel. **Seega on lisaks kvaliteetsele äriplaanile teenuse arendamisel väga oluline koostada hästi läbimõeldud ja professionaalne turundusplaan**. SVÜF-i rakendajad tõdesid ka ise, et turundusplaan (äriplaani osana) oli üldjuhul taotlejatel nõrk ja läbimõtlemata. MTO-de turundamisalaste teadmiste ja oskuste kasvatamine on kindlasti teemavaldkond, millele tasub KÜSK-i muude tegevuste ning võimaliku SVÜF-i sarnase meetme arendamisel tulevikus enam tähelepanu pöörata.

⁷⁴ Kuna rahastuse saamine oli äriplaani koostades veel ebakindel ja ka intervjueeritud eksperdid tõid välja, et sihtgruppide kaardistamisega on vabaühendustel probleeme olnud, võib oletada, et äriplaani koostamise hetkel oli eeltöö tase veel algeline, põhjalikumaks kaardistamiseks puudus vajalik ressurss ning projekti tulevik oli ebakindel.

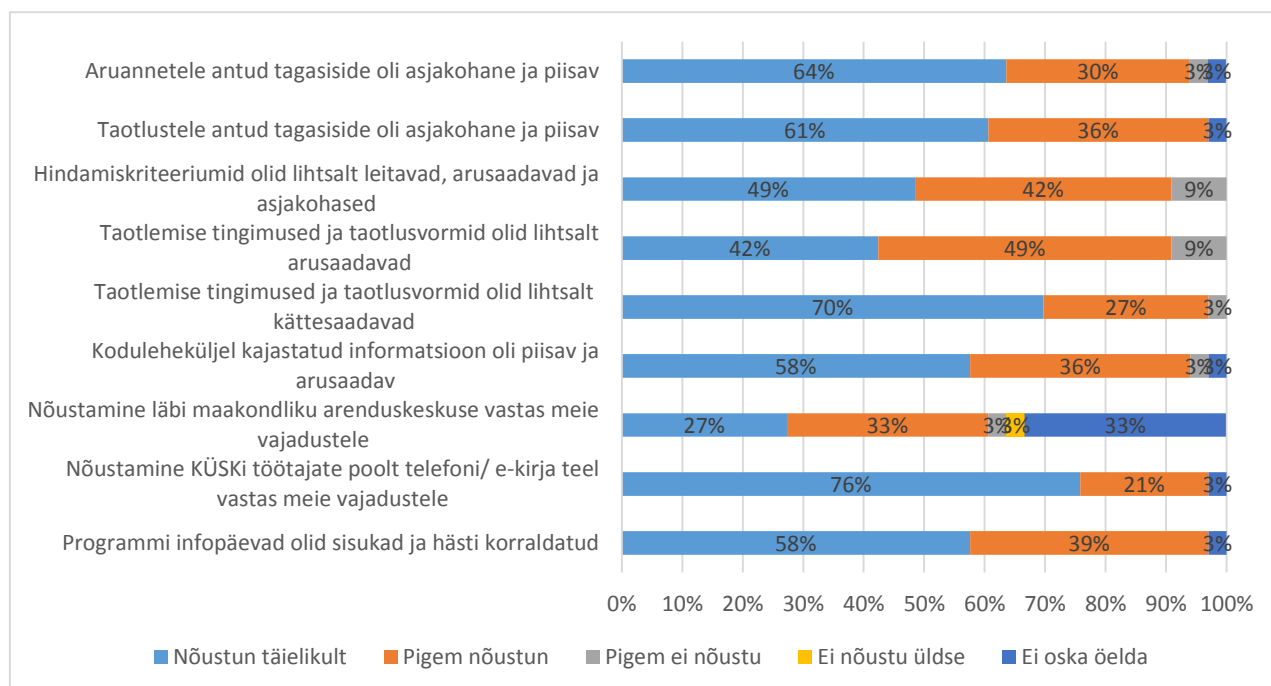
Sihtrühmade ni jõudmine on üks suurimatest projekti ellu viies ettetulnud probleemidest. Hindamine näitab, et ühelt poolt võib see tuleneda MTO ja avaliku sektori partneri vähesest teadlikkusest sihtrühmade vajadustest ehk viitab puudulikule projekti eeltööle, sh turundusplaani nõrkusele. Teisalt võib sihtrühmani jõudmisel oluline roll olla ka teistel sihtrühma liikmetega kokkupuutuvatel organisatsioonidel ning isikutel.

Projektide aruandlus ei võimalda tulenevalt aruannete erinevast kvaliteedist ja info subjektiivsusest anda adekvaatset hinnangut tegevuste *piisavuse* kohta seatud tulemuste saavutamiseks. Olgugi, et ~95% küsimustikule vastanud toetust saanud ühendustest leidis, et teostatud tegevused (pigem) vastasid seatud eesmärkidele, esines ~43% projektidest mõningaid puudujääke tegevustes (Joonis 8) ning vaid marginaalne arv ühendusi hindas projekti kulgu probleemivabaks (Joonis 9).

4.3. SVÜF-i rakendamine: kas fondi nõuded on asjakohased ning rakendussüsteem vastab projektide kasusaajate vajadustele?

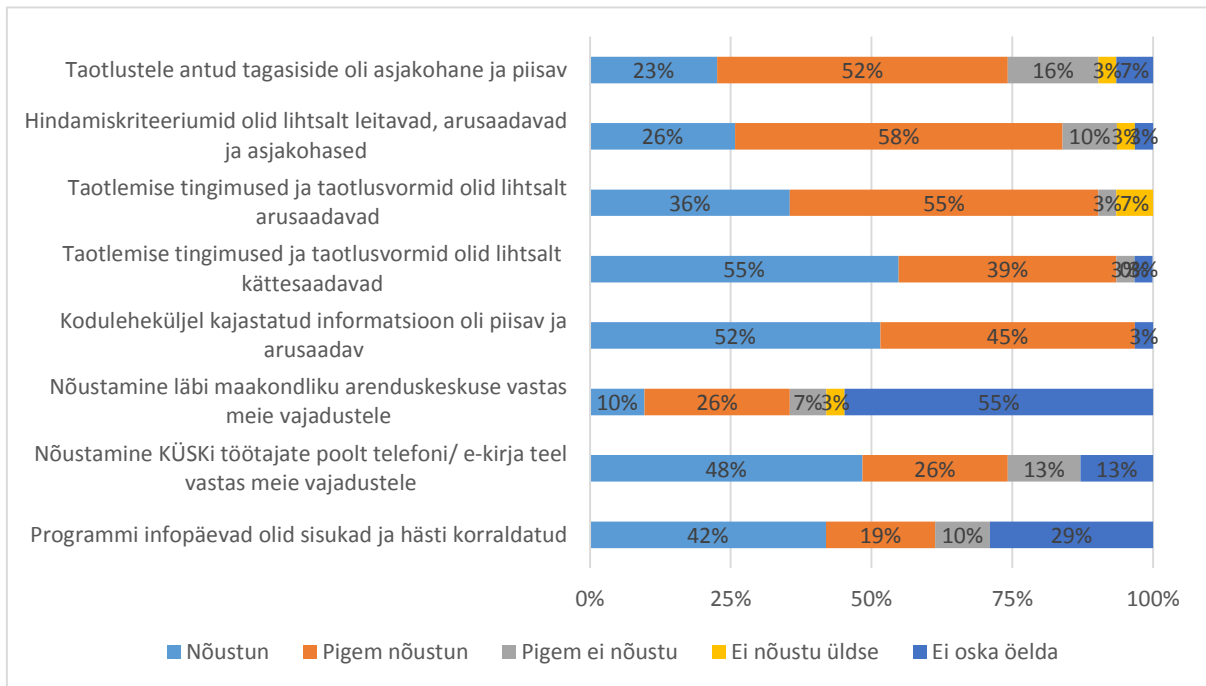
Alljärgnevalt antakse hinnang kogu SVÜF-i rakendussüsteemi vastavusele kasusaajate vajadustele ja hinnatakse, kas fondi nõuded on asjakohased ja arusaadavad ning taotlemise kohta vajalik informatsioon lihtsasti kättesaadav ja arusaadav. Selleks paluti nii toetust saanud ühendustel, nende avaliku sektori partneritel kui SP voorust toetust mittesaanud ühendustel anda hinnangud taotlemise nõuetele ja protsessile ja KÜSK-i poolsele toetavale tegevusele fondi rakendamisel. Samuti uuriti intervjuude käigus hinnanguid KÜSK-i tegevusele SVÜF-i rakendamisel. Üldised hinnangud võtavad kokku Joonis 10-12.

Joonis 10 Mil määral nõustute järgnevate väidetega SVÜF-i rakendamise kohta?

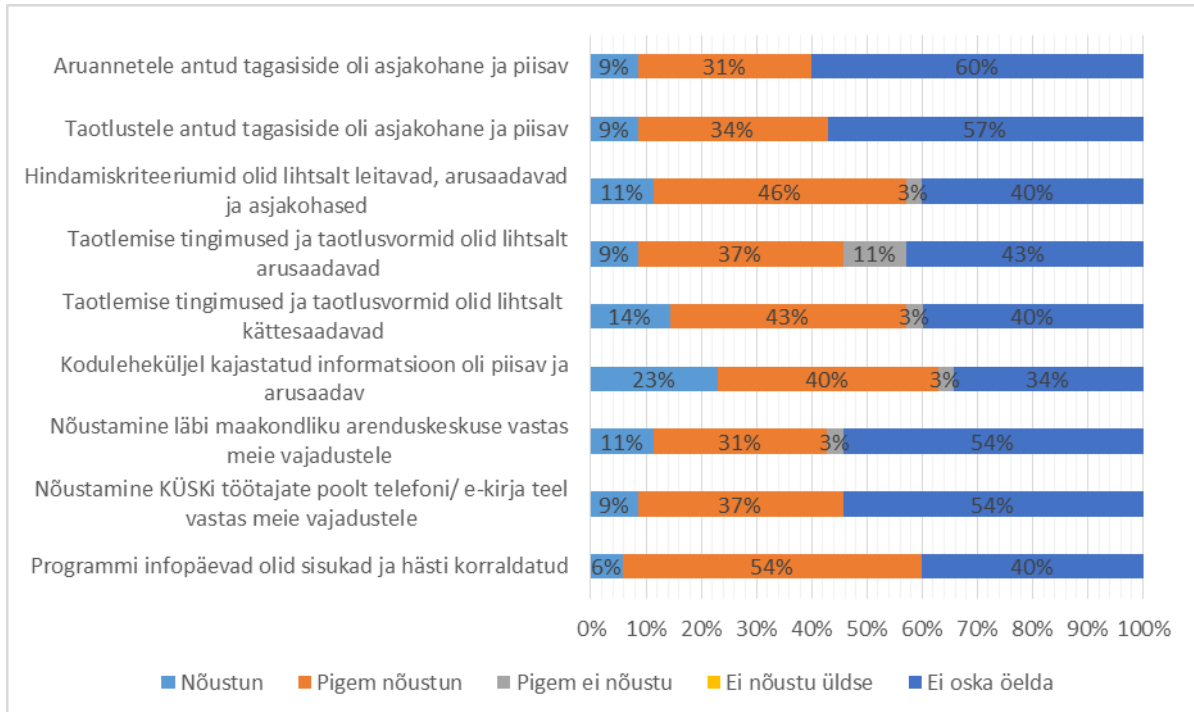
Allikas: Toetust saanud MTO-de veebiküsitlus, n=33

Joonis 11 Mil määral nõustute järgnevate väidetega SVÜF-i rakendamise kohta?

Allikas: Toetust mittesaanud MTO-de veebiküsitlus, n=31

Joonis 12 Mil määral nõustute järgnevate väidetega SVÜF-i rakendamise kohta?

Allikas: Avaliku sektori partnerite veebiküsitlus, n=35

Küsimustiku tulemustest järeldub, et **kõikides KÜSK-i tegevust puudutavates punktides ollakse KÜSK-i tegevusega rahul või pigem rahul**. Kriitikat üldiselt ei esinenud ja teistsugused hinnangud negatiivse

otsuse saanud taotlejate ning avaliku sektori partnerite hulgast tulenevad eelkõige mitteteadlikkusest ja kokkupuudete vähesusest küsitud tegevuste osas. Projekti lõpust möödunud aeg hinnanguid oluliselt ei mõjuta. Ka intervjuueeritud olid KÜSK-i tegevuse, info kajastamise ja taotlusdokumentide arusaadavusega rahul.

“Mulle tundub isiklikult, et see positiivne pool on selles, et korraldatakse erinevaid teabepäevi, selgitatakse inimestele, kes on huvitatud, kuidas see taotlemine käib. Teiseks, nii palju kui ma mäletan sellest hetkest, kui taotlusi kirjutati /.../ need vormid ja see nagu mida sinna esitatakse, et need olid nagu mõistlikud. Ja see on selline kiituse koht. Sellepärast, et oleme näinud ka taotlusi, mille puhul aru ei saa, miks nii keeruline asi on ja miks nii palju nagu nõutakse. Mulle tundub, et see oli nagu selline optimaalne ja arusaadav, mida see rahastaja on ikkagi tahtnud teada.”

Mitte küll märkimisväärselt, aga kriitikast enim toodi välja vajadust selgitada taotlejatele täpsemalt toetuse saamist või mitte saamist, taotlemise ja aruandluse keerukust/mahukust ning kritiseeriti taotlus- ja aruandlusvormide mõningast täitmise ebamugavust, sh ka osade vormide ebasobilikkust ja universaalsuse puudumist. **Hinnang taotlemise ja aruandluse keerukusele sõltus tõenäoliselt ka taotleja kogemustest teiste meetmetega** – nagu järgnevast tsitaadistki näha, võrreldi SVÜF-i sageli kõrvale mõne teise, harjumuspärasema või taotleja tegevustega paremini kokku mineva toetusmeetme võimaluste-nõuetega. Nii ilmnes hindamise käigus olukordi, kus intervjuueeritav või küsitlusele vastanu ajas segi muud vabaühenduste tegevusi toetavad organisatsioonid või KÜSK-i rakendatavad meetmed – see võib näidata, et kohati jääb siiski toetust pakkuva organisatsiooni ning meetme info (potentsiaalsele) taotlejale segaseks. Teisalt võivad erinevatelt rahastajatelt ja erinevatest meetmetest toetust saanud segamini ajada erinevate programmide tegevused ja kogemused; toetust saanute partnerid ei pruugi vahet teha, milline tegevus mingist meetmest toetust on saanud ning kogemusi üldistada.

„Ja kindlasti ka tugevus on see, et see taotlusvorm, mis tegelikult on küll väga mahukas, aga selles mõttes oli see jälle väga hea, et ta aitas nagu läbi mõelda, seda projekti kirjutada ja ta oli nagu väga loogiline. /.../ SVÜF-i oma oli küll keeruline, aga üks loogilisemaid ja selgemaid. /.../ Ja kindlasti ka selline [KÜSK-i] poolne tugi ja nõustamine oli pidevalt olemas ja kui vähegi oli võimalik, siis tuldi vastu. Et selline inimlik ja hea suhtumine. /.../ Et oli hea, et ei valitsenud sellist hirmu rahastaja ees.”

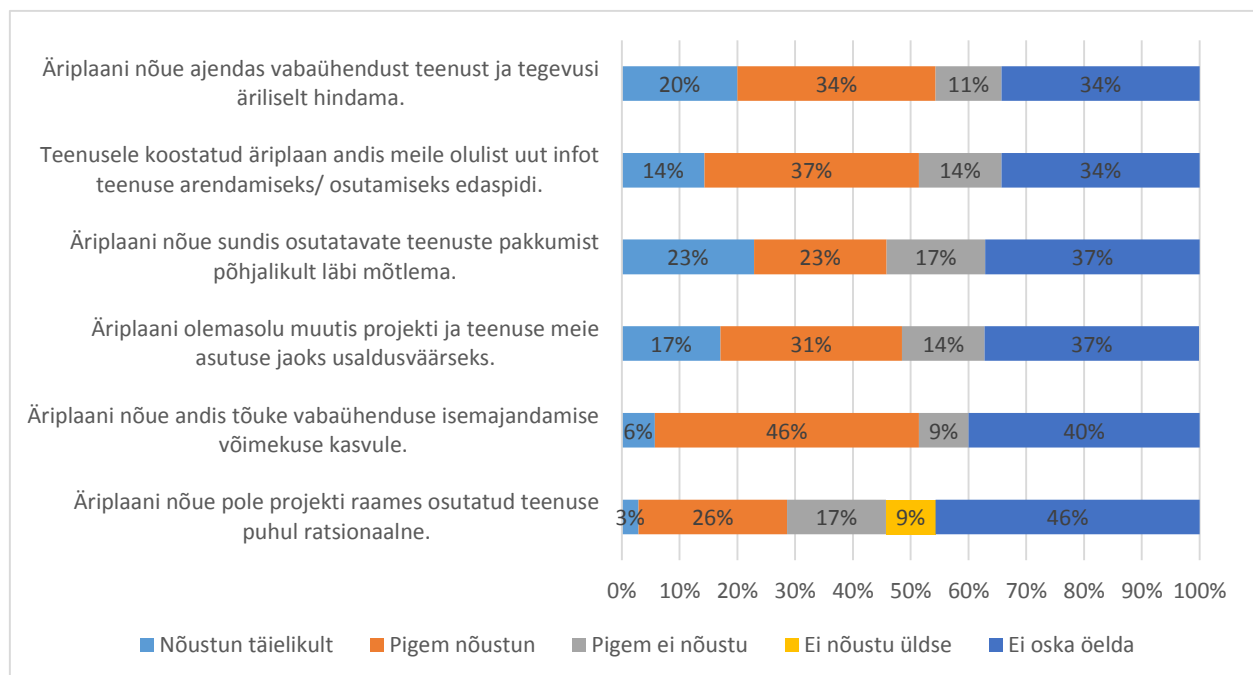
Veebiküsimustikus olid programmi rakendamise osas kõige kriitilisemad toetust mittesaanud ning ootuspäraselt ühenduste avaliku sektori partnerid kui eelduste kohaselt kõige mitteteadlikumad osapooled, kellel on toetuse taotlemise ja aruandlusega kokkupuuteid vähem. Kõige vähem on vabaühendused kokku puutunud maakondlike arenduskeskuste (edaspidi MAK) poolse nõustamisega (vaata ka Joonis 10, Joonis 11, Joonis 32). Enim “ei oska öelda” vastuseid sai kõikide küsitletud gruppide puhul just MAK-de abi taotluste arendamisel, mis näitab, et **MAK-de potentsiaal osapoolte nõustamisel ning ka kokkuviiimisel või info levitamisel tundub olevat olulisel määral ära kasutamata**. Samas pöörduakse intervjuueeritud MAK-de esindajate sõnul nende poole abipalvetega üsna tihti, eriti SP14 voores, kui enam äriplaani koostamiseks toetust ei pakutud ja mis seega jättis kogu taotlemise eeltöö ühenduse enda kanda. Intervjuueeritud MAK-de esindajate sõnul pöörduakse nende poole enim sooviga oma ideed valideerida, SVÜF-i taotlustingimuste osas küsimusi pole esinenud. MTO-de madal

hinnang kokkupuutele MAK-iga võib olla ka tingitud MAK-i rollist taotlemisprotsessis: pakutakse küll nõustamist ja konsultatsioone, kuid sisulise töö taotluse ettevalmistamisel peab ühendus ise ära tegema. See võib kallutada ühendusi hindama MAK-i abi vastavust nende vajadustega nõrgaks ja kokkupuudet nendega ebapiisavaks.

Kui toetust saanud ühendused ja nende avaliku sektori partnerid on kõige kriitilisemad hindamiskriteeriumite, taotlemise tingimuste ja taotlusvormide arusaadavuse osas, siis toetust mittesaanud taotlejad on kõige rahulolematumad taotlustele antud tagasisidega. KÜSK-i enda sõnul aga oli tagasiside põhjalik ja tugines projektide hindajatelt saadud kommentaaridele. **Siiski tasub üle vaadata tagasiside vormid ja kaaluda, kuidas anda tagasisidet sellisel kujul, et taotlejal sellest edaspidises arendustegevuses enim kasu oleks.**

Kui kõik **intervjueeritud suhtusid äriplaani nõudesse positiivselt**, siis toetust saanud ühenduste avaliku sektori partnerite hinnang äriplaani nõudele nii suurt heakskiitu ei leidnud. Nagu näha Joonis 13, siis ühelt poolt ei ole ligi kolmandik avaliku sektori partneritest analüüsinud, **kas ja milleks on äriplaani vajalik**. Sõltuvalt küsimusest on 34-46% vastanutest märkinud vastuseks „ei oska öelda“ ehk äriplaani peetakse lihtsalt üheks toetuse saamise tingimuseks. Lisaks ei pea ligi kolmandik organisatsioonidest äriplaani nõuet ratsionaalseks.

Joonis 13 Mil määral nõustute järgnevate väidetega äriplaani esitamise nõude kohta?

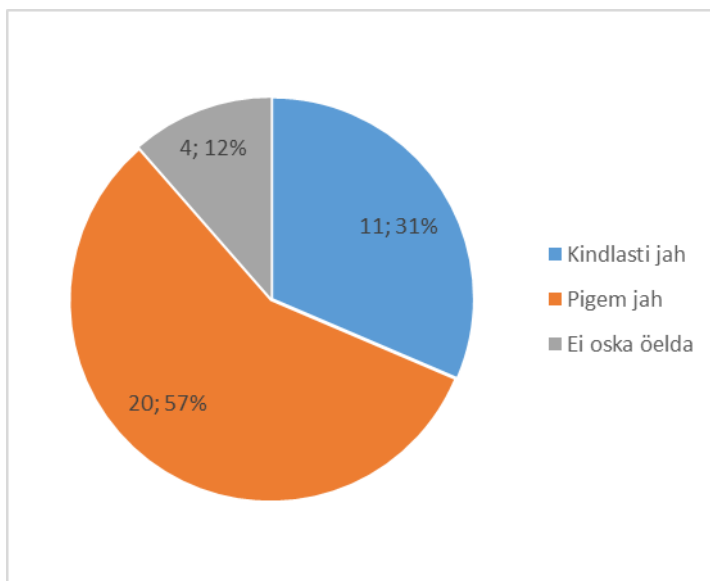

Allikas: Avaliku sektori partnerite veebiküsitlus, n=35

Arvestatav osa avaliku sektori organisatsioonidest ei mõista teenuse äriplaani vajalikkust või on selle suhtes kõhklevad seisukohal.

Avaliku sektori partneri kaasamise nõude osas teenuse väljatöötamise suhtusid avaliku sektori partnerid üldjuhul positiivselt – intervjuusid kinnitavalt märkis kolmandik küsimustikule vastanud avaliku sektori organisatsioonidest, et tegu on kindlasti asjakohase nõudega ning natuke rohkem kui pooled pidasid nõuet pigem asjakohaseks (Joonis 14). Eeldades, et ka „pigem jah“ vastus küsimustikus näitab, et seda nõuet ei peeta siiski 100% vajalikuks, osutab avaliku sektori organisatsioonide ebakindlus antud seisukohas, et **koostöös vabähendustega teenuste osutamise eeliseid ei ole veel täielikult teadvustatud**. Koostöös teenuse osutamise hädavajalikuks mittepidamine on seda problemaatilisem, et nagu ka ptk 5.3 näha, rõhutasid intervjuudes kõik osapooled avaliku ja kolmanda sektori koostöö nõude olulisust teenuste arendamiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks. Seda kinnitavad ka läbiviidud veebiküsitluste tulemused.

Joonis 14 Kas avaliku sektori asutus(t)e projekti kaasamise nõue oli SVÜF-is asjakohane ja õigustatud?

Allikas: Avaliku sektori partnerite veebiküsitlus, n=35

Arvestatav osa avaliku sektori organisatsioonidest ei mõista koostöös teenuste välja töötamise ning osutamise olulisust või on koostöö vajalikkuses kõhkleva seisukohal.

Olgugi et veebiküsimustikule vastanud olid KÜSK-i korraldatud infopäevadega rahul ning KÜSK-i meeskond kohendas teavitustegevusi ja nende sisu lähtuvalt saadud tagasisidele, leidsid mõned intervjuueeritud, et viimase taotlusvooru oodatust väiksem aktiivsus võis tuleneda ebapiisavast teavitustööst. Ühelt poolt arvasid mitmed intervjuueeritud, et avalikke teenuseid pakkuda suutvaid ja varem toetust mittesaanud organisatsioone ei olnudki enam palju, kuid mõni tõi ka välja võimaluse, et teavitustegevusega ei jõutud kõigi võimalike sihtgruppide või nende partneriteni. **Nimelt võiks sarnase meetme teavitustegevus olla teadlikult suunatud mitte ainult toetuse saajatele, vaid ka nende potentsiaalsetele partneritele.** Ühelt poolt eeldaks see mõneti teist lähenemist, kuid teisalt tõstaks see ka avaliku sektori partnerite aktiivsust valdkonna arendamises.

Kui välja arvata viimases taotlusvoorus korduvtaotlejate välistamine, siis ei toodud üheski hindamise etapis kordagi välja hinnanguid fondi sisuliste tingimuste muutumistele.⁷⁵ Küll aga hindab uuringu meeskond asjakohaseks SVÜF-i nõuete regulaarset ülevaatamist ning vajadustest lähtuvalt nt põhivara ja vahendite abikõlblikkuse tingimuse muutmist. Pidades silmas fondi peamist eesmärki -aidata kaasa perifeersete piirkondade majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamisele - on asjakohane ka neljandas suurprojektide voorus varem toetust saanute välistamine toetuse saajate seast, millega loodeti leida äriplane, mis erinevatel põhjustel polnud eelmistesse voorudesse jõudnud või toetust saanud.

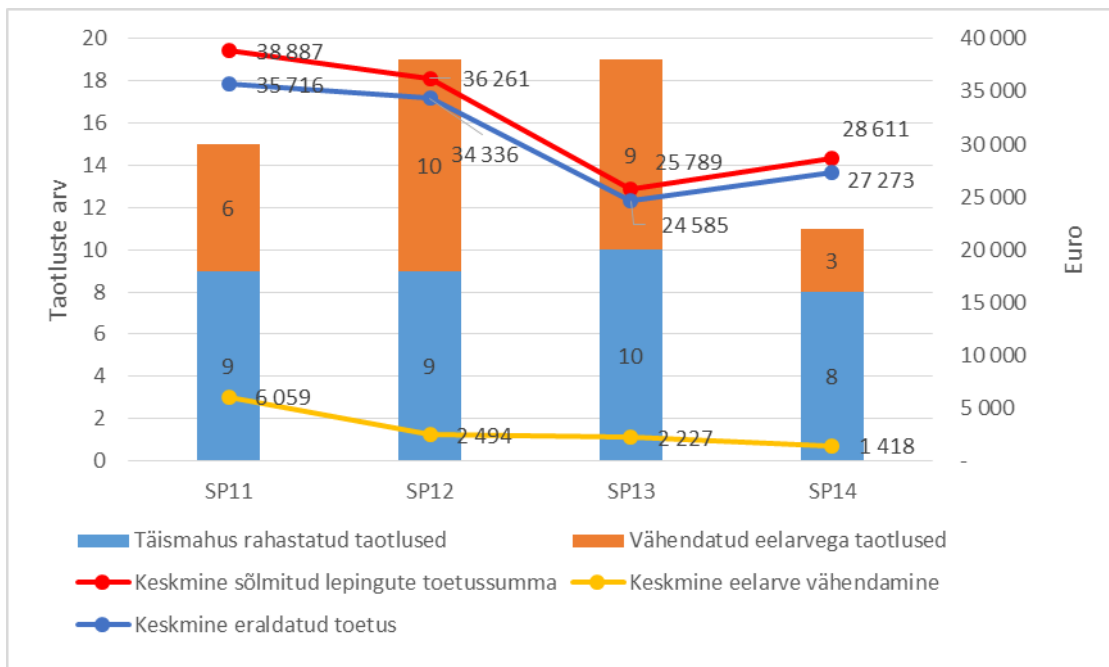
4.4. SVÜF toetus: kas toetuse maht on piisav soovitud eesmärkide saavutamiseks?

Ekspertintervjuudele tuginedes ei ole fondi eelarve ca 2,3 miljonit eurot 4,5 aastaks avaliku ja kolmanda sektori koostöö olukorda arvestades riigi kui terviku seisukohast vaadates kuigi suur, et olulised võtmeindikaatorid saaksid mõjutatud. Fondi mõõdetavate baas- ja sihtindikaatorite puudusest tulenevalt ei ole võimalik hinnata, kuivõrd on olemasolevad ressursid neid saavutada aidanud. Küll aga näitab hindamine, et fondi oodatud tulemused on olemasolevate ressursidega üldjuhul saavutatud. **Lisaks on eraldatud ressursid positiivselt mõjutanud osalenud ühenduste institutsionaalset ja tegevusvõimekust, kolmanda ja avaliku sektori koostööd ning avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti.** Olemasolevad ressursid on olnud piisavad ka kohalikule kogukonnale ning teenuste konkreetsetele sihtrühmadele mõju avaldamiseks. Seega vastas finantsressursside proportsioon asjaolule, et fondi ülesehitust ja eesmärke silmas pidades oli tegu pilootprojektidega, aitamaks kaasa avaliku ja kolmanda sektori koostöös avalike teenuste osutamisele.

Sõltuvalt taotlusvoorust oli projekti maksimaalne toetus 30 000-45 000 eurot (vt ptk 2.1 Tabel 1) ehk **koos omafinantseeringuga oli ühe projekti eelarve umbes 33 333 kuni 50 000 eurot.** Läbi taotlusvoorude SVÜF-i maksimaalne toetussumma langes – SP11 oli maksimaalne toetus 45 000 eurot, SP12 puhul 40 000 eurot ja SP13 ning SP14 puhul 30 000 eurot. Olgugi, et SP13 tingimuste väljatöötamise ajaks ei olnud SP11 vahearuanded veel saabunud ja SP12 taotlused olid alles menetlemises, tunnetati KÜSK-is, et ühenduste võimekus maksimaalset toetussummat ära kasutada oli oodatust madalam ehk **toetuse maksimaalset suurust ei peetud asjakohaseks.** Seega otsustati rohkemate ühenduste toetamiseks võimalikku toetussummat vähendada. Projektide aruannetele tuginedes oli aga SP11-SP13 projektide toetuse kasutamise protsent väga kõrge – 92-95% planeeritust. Lisaks tõstis toetussumma vähendamine toetuse kasutamise osakaalu marginaalselt (Joonis 15). Seega ei olnud toetussumma vähendamine asjakohane. Maksimaalse toetussumma vähendamise otstarbekuse küsitavust näitab ka see, et võrrelduna SP12-ga ei ole SP13 puhul keskmine projektitaotlustes näidatud eelarvete vähenemine märkimisväärselt vähenenud (Joonis 15). Lisaks, kuna juba SP11 ja SP12 projektitaotluste eelarvete kärpimise vajadus vähenes, võivad SP13 ja SP14 eelarvete kärpimised ka kõrvalistest teguritest johtuvad olla.

⁷⁵ Näiteks viimases voorus korduvtaotlejate välistamise ja vara soetamise piirang.

Joonis 15 Rahastatud taotlused voorude kaupa⁷⁶

Allikas: Autorite koostatud projektitaotluste ja projektide hindamise protokollide põhjal

Ka intervjuud seotud osapoolte, sihtrühmade esindajate ning fondi sihtgruppidega ei kinnita, et maksimaalse toetussumma vähenemine asjakohane oleks olnud. Mitmed esimestest taotlusvoorudest toetust saanutest tõid välja, et hilisemate voorude väiksema toetussumma puhul oleksid mitmed olulised, tegevuste kompleksusele kaasa aitavad tegevused tegemata jäänud või kannatanud projekti kvaliteet.

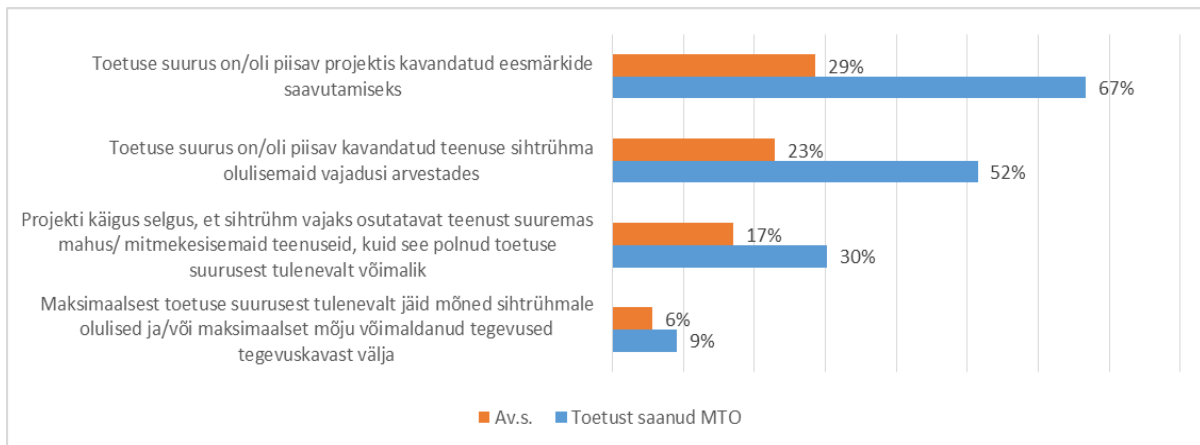
„See [SVÜF-i taotlusvoor] oli nii õigel ajal, tõesti /.../. Ja nii õiges proportsioonis ja mahus. /.../ 40 000 oli tegelikult väga õige ... See andis võimaluse ilma paanikata.. kuidagi rahulikumalt organiseerida seda. /.../ Meil oli teada ja turvaline, et me saame need ruumirendid, me saame mööbli jne. /.../ Me ilmselt ei oleks saanud seda sellises vormis.“ [tegevusi ellu viidud]

Olgugi, et maksimaalse toetussumma alandamise asjakohasust võib pidada küsitavaks, oli ~67% veebiküsimustikule vastanud toetust saanud ühendustest toetuse suurusega rahul, pidades seda kavandatud eesmärkide saavutamisel piisavaks (Joonis 16). Sealjuures oli rahulolu toetuse suurusega tunduvalt suurem esimesest voorust toetust saanud ühendustel, kus oli ka maksimaalne toetussumma kõige suurem.

„Projekti eelarve maht võimaldas projekti edukalt teha ja saada ka häid tulemusi“

⁷⁶ 64-st rahastatud taotlusest 28 puhul vähendati taotluste hindamiseksperite soovitusel esitatud taotluste eelarveid. Keskmine sõlmitud lepingute toetussumma nelja vooru peale oli 32 387 eurot. Keskmine eraldatud toetus sõltus projekti tegelikest abikõlblikest kuludest.

Joonis 16 Kuidas hindate SVÜF-i maksimaalset toetuse suurust? Märkige kõik vastused, millega nõus olete.

Allikas: Avaliku sektori partnerite (n=35) ja toetust saanud MTO-de küsitlus (n=33).

Ka mitmed intervjuueritid töid välja, et **SVÜF oli üks vähestest vabaühendustele suunatud tegevuste kompleksset teostamist võimaldavatest rahastamisvõimalustest** – väga väärtuslikuks peeti nii palgarahade maksmise kui investeringute teostamise, sh asjade soetamise võimalust.

„Ma arvan, et üks väga suur SVÜF-i tugevus on see, et tegelikult need rahastussummad või need projektide toetussummad, mida oli võimalik saada, olid ikkagi küllaltki suured. Et nendega sai realselt seda projekti aasta aega teha ja ma sain võtta endale ka inimesed selle jaoks, kes seda projekti teevad. Et ma ei pea vabatahtliku tööna enda töö kõrvalt seda projekti tegema – et see palgaraha seal olemas oli, see on nagu kindlasti väga oluline.“

Ühenduste avaliku sektori partnerid olid toetuste osas aga tunduvalt kriitilisemad – 71% avaliku sektori partneritest leidis, et toetuse suurus ei olnud piisav projektis kavandatud eesmärkide saavutamiseks. See võib ühelt poolt näidata avaliku sektori kõrgemaid ootuseid ja plaane seoses teenustega, teiselt poolt aga ka väheseid teadmisi sihtgrupi vajadustest ja nende vajaduste rahuldamiseks vajaminevatest teenustest (vt ka ptk 5.2), mistõttu hinnati ka toetussummat ebapiisavaks. Ootusteplaanide mitteühildumine tegelikkusega võib olla seotud ka avaliku sektori organisatsioonide väiksemast panusest teenuste ettevalmistamisse, eelkõige otseselt teenuse osutamise äriplaani koostamisse (Joonis 32). Sama kriitiliselt suhtuti toetuse suurusesse sihtrühmade vajaduste seisukohast lähtuvalt (73%), mis võib samuti peegeldada avaliku sektori partnerite kõrgemaid ja/või ebarealistlikke ootusi projektide tulemuste suhtes.

Vaadates sihtrühmade vajadusi üldisemalt, oldi toetuse suuruse piisavusega kriitilisemad – ligi 50% ühendustest ja 77% avaliku sektori partneritest leidis, et toetuse suurus ei olnud piisav kavandatud teenuse sihtrühma olulisemaid vajadusi arvestades. Samas, vaid 9% ühendustest märkis, et juba projekti eelarvet koostades oldi sunnitud mõned sihtrühmale olulised ja/või maksimaalset mõju võimaldanud tegevused välja jätma. Ka üks VP voorust toetust saanud ja SP voorust toetust mitte taotlenud ühenduse esindajatest tõi toetuse mittetaotlemise põhjuseks maksimaalse projektitoetuse mittevastavuse vajalike tegevuste eelarvele.

Toetuse suuruse asjakohasuse seab küsitavuse alla ka asjaolu, et küsimustikule vastanud toetust saanud vabaühendustest 42% leidis, et **projekti eelarve oli üks kolmest suurimast probleemist projekti teostamisel** (Joonis 9) ning vaid 21% leidis (n=33), et eelarve oli üheks suurimaks eduteguriks projekti teostamisel. Tuginedes aga projektide aruannetes välja toodud projektitegevuste muutustele ja nende põhjustele, siis ei pruukinud viimase küsimuse puhul projekti eelarve kui probleem olla seotud otseselt toetuse suurusega, vaid muude teguritega, nt äriplaanis ei arvestatud kõigi tegevuste ja tegelike töömahtudega ning ootamatute lisakuludega.

Projekti eelarve ja teenuste vähene rahastus oli ka üks olulisematest toetust saanud ja mittesaanud ühenduste projekti teostamisel ja teenuste kättesaadavuse ning kvaliteedi arendamisel esile kerkinud probleemidest (vt pkt 4.2 Joonis 9 ja Joonis 25). Toetust mittesaanud MTO-d rõhutasid just teenuse vähest rahastust, millest võib järeldada, et nende **teenuse osutamise suurimaks probleemiks ongi läbivalt olnud rahastuse puudumine**. Sellele viitab ka tehniliste probleemide rohkus võrrelduna toetust saanutega – ühelt poolt võimaldas toetus kvaliteetsemaid tehnilisi lahendusi kasutada ning teisalt sai toetuse abil ka kodulehekülge ning infomaterjale koostada. Olgugi, et viivitused teenuse osutamises või ajakavas ei erine toetust saanute ja mittesaanute puhul märkimisväärselt, võimaldab toetus teostada rohkem tegevusi ja kiiremini. SP-st toetust taotlenud, kuid mittesaanute puhul võimendas rahastuse vähesuse hinnangut tõenäoliselt ka eitav vastus SVÜF-ist – arenemisvõimalusi ja selleks vajalikke ressursse teadvustati paremini. Sellest hoolimata näitab hindamine, et **SVÜF-i toetuse abil on mitmed teenuste osutamisega kaasnevad probleemid väiksemad**.

Eelarve probleemidega võivad olla seotud ka toetust saanud MTO-de probleemid teenuse turundamisega (≈27%, Joonis 25) – enda ja oma teenuste turundamisega võib kaasneda ootamatu lisakulu. Suuremale turunduseelarve vajadusele viitab ka ühenduse vähene tunnus, mis toodi ligi veerandi toetust saanud MTO-de poolt välja ka kui ühe suurima projekti elluviimise käigus avaldunud probleemina (Joonis 9).

Vaadates fondi omafinantseeringu suurust, mis on 10% projekti abikõlblikest kuludest ja võrreldes seda nt Innove „Tööelu kvaliteedi parandamine“ ja Hasartmängumaksu Nõukogu⁷⁷ eraldatavate toetuste omafinantseeringu ning vabaühenduste maksevõimekusega, on **omafinantseering asjakohane tagamaks toetuse saaja huvi ja vastutust projekti teostada**. Seda enam, et omafinantseeringut on poole ulatuses võimalik katta mitterahaliselt. Samas võib rahaline omafinantseering madalast protsendist hoolimata saada takistuseks väärtuslike projektide teostamisel – 57% (n=7) VP voorust toetust saanutest, kuid SP taotlusvoorust toetust mittetaotlenutest tõi toetuse mittetaotlemise põhjuseks, et neil puudus projekti elluviimiseks vajalik omafinantseering. Eelnevalt tulenevalt on **fondi omafinantseering võrrelduna sarnaste meetmetega mõistlik, kuid kaaluda võiks rahalise omafinantseeringu nõude asendamist soovi korral tervikuna mitterahalise panusega**.

Kuigi nii toetuse kui omafinantseeringu asjakohasuse osas on erinevaid arvamusi, võib toetuse ja omafinantseeringu suurust ning toetatavaid kulusid pidada projektide ja fondi eesmärkide täitmisele kaasaaitavateks. Ühelt poolt kinnitab seda hindamise koondtulemus – fondi tulemusindikaatorid on

⁷⁷ Vaata taotlusvoorust infot <http://www.arenduskeskus.ee/toelu-kvaliteedi-parandamine-kolmas-taotlusvoor/> ja „Hasartmängumaksu Nõukogu info taotlejale“ https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Projektijuhile/abiks_taotlejale.pdf

üldjuhul täidetud. Teiseks, **suhteliselt piirangutevaba⁷⁸ toetuse kasutamine väldib teenuste ja nende uudsuse eripärast tulla võivaid kulude abikõlbmatuse dilemmasid, aidates seega kaasa ka uute avalike teenuste tekkele.** Kolmandaks, nagu ka intervjuudes välja toodi, **võimaldas toetussumma teostada üsna mitmekesiseid tegevusi projekti ja SVÜF-i eesmärkide täitmiseks.**

Nii intervjuude kui küsitluse käigus toodi korduvalt välja, et eraldatud toetus oli väga oluline nii toetust saanud organisatsiooni kui projekti sihtrühmade jaoks, võimaldades läheneda teenuse osutamisele komplekselt, kattes töötajate palgarahad, teenuse osutamiseks vajaliku keskkonna ja võimekuse loomise, koostöö arendamise jne. Kuigi võrreldes nt Hasartmängumaksu Nõukogu, Avatud Eesti Fondi ja mitmete KÜSK-i eraldatavate toetustega on SVÜF-i toetus üsna suur, leidsid toetust saanud siiski, sh märkimisväärselt enam avaliku sektori partnerid, et toetus võinuks olla suurem, et vastata paremini sihtrühma vajadustele ja projekti seatud eesmärkidele.

⁷⁸ Siinkohal on oluline märkida, et kõik eelarvemuudatused, sh ka väiksemad muudatused, tuli eelnevalt KÜSK-iga kooskõlastada ning kui muudatused olid põhjendatud ja vajalikud, neid ka KÜSK-i poolt aktsepteeriti. Eelarve seletuskirjas toodut jälgiti KÜSK-i esindaja sõnul väga täpselt ja mittevastavuse korral tunnistati kulud abikõlbmatuks.

5. SVÜF tulemuslikkus ja mõju

Rahandusministeeriumi kui Eesti-Šveitsi koostööprogrammi toetuse taotlemise ja kasutamise korraldaja vahendajale ja Siseministeeriumile kui SVÜF-i Eesti riigi poolse omafinantseeringu tagajale esitatavas fondi aruandluses on KÜSK keskendunud väljundindikaatorite täitmise kajastamisele. Põgusalt on välja toodud ka toetatud projektide mõju tulemusindikaatoritele, kuid **põhjalikku tulemusindikaatorite hindamist varem toimunud ei ole**. Aruandluse sisendiks on KÜSK kasutanud projektide aruandeid, fondi rakendamise seonduvat infot ning teostatud paikvaatluseid.

Fondi ja projektide **pikaajalise mõju** hindamiseks on vajalik, et projektide lõpust oleks möödas piisav aeg – vähemalt 2-5 aastat. Kuna hindamise ajaks oli esimese taotlusvooru projektide lõpust möödas u 1,5 aastat ja viimase vooru projektid polnud lõppenudki, siis käesolevas hindamises fondi pikaajalist mõju ei hinnata. Küll aga hinnatakse lühiajalist mõju ja antakse teatav hinnang SVÜF-i potentsiaalsele panusele pikaajase mõju saavutamisse. Kuna hindamise ajaks ei olnud viimase taotlusvooru projektid lõppenud, kajastab taotlustele ja projektiaruannetele tuginev analüüs vaid esimesest kolmest suurprojektide taotlusvoorst toetust saanud projektide andmeid - 51 ühendust teostas projekti lõpuni.

Hindamaks projektide tegevuste mõju projektide eesmärkidele analüüsi hindamise käigus väljatöötatud tulemusindikaatoritele (Tabel 5) tuginedes projektide kaupa projektides seatud eesmärged ja nende elluviimiseks plaanitud tegevusi. Lisaks küsiti vastavaid hinnanguid vabaühendustelt ja nende avaliku sektori partneritelt. Tuginedes teises ja neljandas peatükis väljatoodule, on fondi kaudu toetatavad valdkonnad, fondi rakendussüsteem ja projektide ajakava ning eelarve üldjoontes kooskõlas fondile seatud eesmärkidega. Vastavalt peatükis 4.2 kajastatule olid projektide kõik tegevused seatud eesmärkidega (pigem) kooskõlas ehk said valitud tegevustega täidetud ning 85% projektide tegevused (pigem) kompleksed ehk omavahel seotud, mis näitab tegevuste piisavust tulemuste saavutamiseks. Seega on loodud tugev alus fondile seatud eesmärkide täitmiseks ja oodatud mõju saavutamiseks.

Käesolevas peatükis vaadatakse lähemalt toetatud projektide tulemuslikkust ja mõju fondile püstitatud eesmärkidele. Kui neljandas peatükis vaadati muuhulgas, kas ja mil määral fondi rakendamine tulemuste saavutamist mõjutada võib, siis siin vaadatakse konkreetsemalt, kas ja millised seatud tulemused saavutati ning mis tegurid tulemuste saavutamist mõjutavad. Arvestades fondi alaeesmärki, kajastatakse projektide mõju avalike teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile ning avaliku ja kolmanda sektori koostööle põhjalikumalt eraldi alapeatükkides. Lisaks vaadatakse eraldiseisva alapeatükina toetatud projektide eeldatavat puhasmõju.

5.1. SVÜF-i eesmärgid ja tulemusindikaatorid: kuivõrd on täidetud fondile püstitatud eesmärgid ja tulemusindikaatorid?

Käesolevas peatükis vaadatakse lähemalt, kas ja mil määral on muutunud fondist toetust saanud vabaühenduste institutsionaalset ja tegevusvõimekust kajastavad näitajad (Tabel 5) – töötajate arv, käive, tulem, annetused, vabatahtlike arv ja koostöösuhteid teiste vabaühenduste, erasektori ning katusorganisatsioonidega. Projekti ajal ja järgselt loodud koostöösuhteid ning teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti puudutavaid tulemusindikaatoreid kajastatakse siin vaid põgusalt – põhjalikumalt leiavad need käsitlust järgmistes alapeatükkides. Indikaatorite analüüsil kajastatav nurksulgudes olev number viitab Tabel 5-s toodud indikaatori numbrile.

Vabaühenduse töötajate arvu [1, 9-11] kasvu hindamine ei ole üheselt võimalik. Esiteks küsiti taotlejatelt töötajate arvu alles viimastes taotlusvoorudes – SP13 ja SP14.⁷⁹ Teisalt, kui taotlustes paistsid mõned kirikud ja kogudused silma kõrgema töötajate arvuga, siis küsimustikus ei olnud võimalik vastajaid eristada. Küll aga oli nii keskmise toetust saanu kui küsimustikule vastanud MTO keskmise töötajate arvu mediaan 3 (Tabel 4). Veebiküsimustikule vastanud ühendustest **45% (n=33) märkisid projektide eelseid ja järgseid näitajaid võrreldes, et nende palgaliste töötajate arv on suurenenud**. Vastanutest 21% märkisid töötajate arvu vähenemist. Peale ühenduse hinnangu (oluliselt/ mõne võrra) ei ole teada, kui palju täpsemalt töötajaid lisandus või vähenes. Teada on aga, et **küsimustikule vastanutest 97%-l oli hindamise ajal palgalisi töötajaid** ning projektitaotlustele tuginedes oli projektide elluviimise eelselt 77%-l toetust saanutest palgalisi töötajaid (SP13, SP14, n=30). See on tunduvalt kõrgem Eesti MTO-de näitajast – vaid 21%-l on palgalisi töötajaid.⁸⁰ Projekti jooksul võttis 70% veebiküsitlusele vastanud toetust saanud ühendustest tööle vähemalt ühe palgalise töötaja. 18% vastanutest märkis, et kuigi projektiga uusi töötajaid ei lisandunud, siis said nad olemasolevatele töötajatele tänu toetusele maksta konkurentsivõimelist palka (Joonis 17). Sealjuures on **83%-l (n=29) ühendustest loodud töökohad/palga maksmise võimalus vähemalt mingil määral püsima jäänud**. Vaadates ainult vähemalt 6 kuud tagasi lõppenud projekte, on vastav näitaja ~78% (Tabel 6 – tabelis on näitajad arvilised, mitte protsentuaalsed; n=29), näidates, et **vähemalt lühiajaliselt omab projekt töötajate arvu kasvule mõju, kuid pikema aja möödudes ei pruugi ühendusel olla võimalust projektiaegseid tingimusi säilitada**. Arvestades, et lisandunud töökohtade arvu märgiti veebiküsimustikus vahemikena (kuni 1, 1-3 jne), **võeti projektide toimumise ajal kõigi taotlusvoorude peale kokku küsimustikule vastanute poolt tööle minimaalselt 27 inimest arvestatuna täistööajale**.⁸¹ Küsimustikule vastanud ühenduste teadmiste kohaselt loodi ka **projektiväliselt 6-15 töökohta**. Tuginedes intervjuudele erinevate osapooltega, oli projekti kaudsetest mõjudest tulenevalt väljaspool projekti loodud töökohtade arv aga tõenäoliselt suurem. Arvestades, et taotlemise aegsed andmed ja projekti järgsed veebiküsimustikest saadud andmed ei ole võrreldavad ja baastaset ei ole ei seatud indikaatorites ega ka varasemates uuringutes välja toodud, ei ole eelnevalt

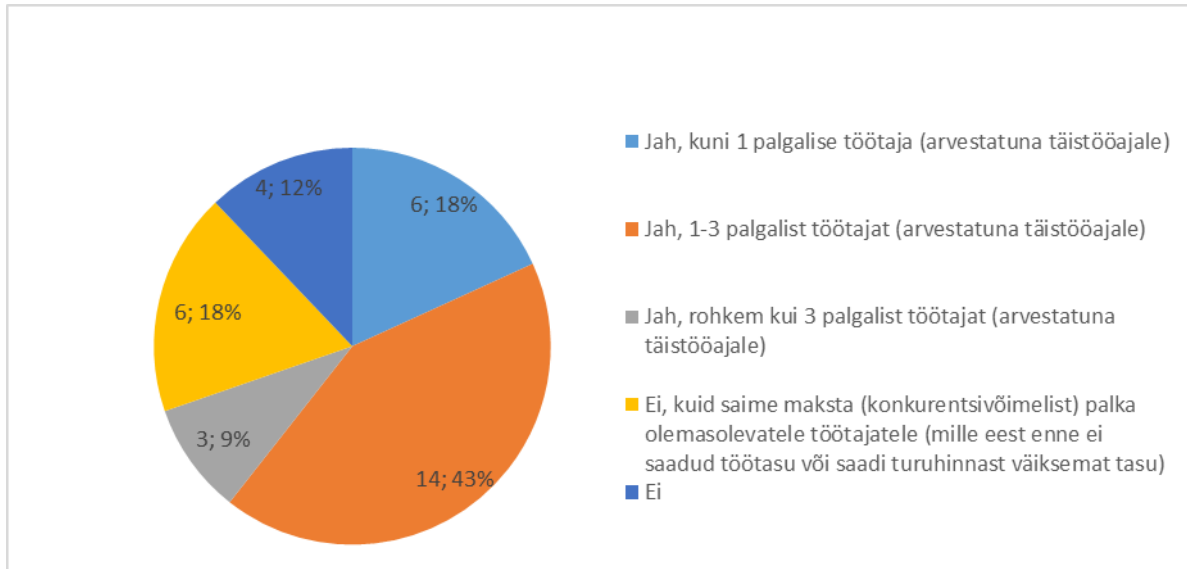
⁷⁹ SP11 ja SP12 taotlusvormis ei küsitud ühenduste töötajate arvu. Taotlemise ajal oli SP13-st ja SP14-st toetust saanud ühenduste (n=30) keskmine töötajate arv 9,1 (ilma kiriku organisatsioonide ja nende kõrval enim töötajaid omava ühenduseta (n=27) oli keskmine 3,9) ning küsimustikule vastanute keskmine töötajate arv oli 4,9 (n=33; nelja vastanu töötajate arv oli 13 või üle selle, ilma nendeta keskmine töötajate arv 3,3).

⁸⁰Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014 (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>.

⁸¹ 33 küsimustikule vastanud toetuse saaja puhul võeti tööle minimaalselt 27 inimest. Arvestades, et toetust saanuid oli 62, võib eeldada, et tegelikkuses oli juurde võetud töötajaid ja loodud töökohti veelgi rohkem.

toodud positiivsed muutused piisavad hindamaks indikaatori täitmist. Samas on projektiaegsete võimaluste mingilgi määral püsima jäämine ja palgaliste töötajate kasv toetust saanud ühendustes positiivne tulemus, mis võimaldavad eeldada, et projekt omab positiivset mõju projekti ellu viinud MTO-de tegevusvõimekusele.

Joonis 17 Kas projekti elluviimiseks võtsite tööle uusi palgalisi töötajaid?

Allikas: Toetust saanud MTO küsimustik, n=33

Tabel 6 Projekti jooksul loodud palgaliste töökohtade püsivus projekti järgelt

		Kas projekti jooksul loodud palgalised töökohad/palga maksmise võimalus on jäänud püsima? Palun vastake tänase seisuga			Kokku
		Jah, samas mahus	Jah, kuid väiksemal määral	Ei	
Kas Šveitsi Vabaühenduste Fondi suurprojektide taotlusvoorust toetust saanud projekt on tänaseks lõppenud?	Jah, projekti lõpust on möödas rohkem kui 1 aasta	4	7	4	15
	Jah, projekti lõpust on möödas 6 kuud kuni 1 aasta	2	1	0	3
	Jah, projekti lõpust on möödas vähem kui 6 kuud	3	3	0	6
	Ei, projekt jätkub veel	2	2	1	5
Kokku		11	13	5	29

Tulenevalt ühenduste eripäradest on ka majanduslike näitajate indikaatorite täitmise või mittetäitmise hinnangut keeruline anda. Võrreldes KÜSK-i toetatud projektide eelset olukorda ning projektide järgset/tänast olukorda, on veebiküsimustikule tuginedes **60%-l vabaühendustest viimase aruandeaasta käive [2] suurenenud**, 12%-l samaks jäänud ning 27%-l vähenenud (n=31). Toetust saanute tulude mediaan oli taotlemise hetkel 49 350 eurot samas kui hindamise ajaks oli mediaan tõusnud 78 447 euroni, näidates üsna suurt võimalikku projekti mõju. Arvestades, et projektitoetuse lõppedes võib avaliku sektori organisatsioon teenuse sisseostmise asemel ka enam tegevustoetust pakkuda, mis ei kajastu käibe all, ei pruugi aga projekti lõpp kõigi ühenduste käivet oluliselt muuta, näidates, et ainult käibele tuginedes pole mõistlik ühenduste võimekust hinnata. Mõnevõrra vähematel ühendustel on nende endi hinnangul viimasel aruandeaastal kasvanud tulem [3] – **51% ühendustest (n=33) leidis, et tulem suurenes**, samas kui 39%-l ühendustest see vähenes. Arvestades aga, et projekti eelselt taotluses antud näitajad ning veebiküsimustikus edastatud hindamise aegsed ühenduste majanduslikud näitajad on erinevatest suurusklassidest (Tabel 4) ega vii ühenduse enda antud hinnangueni näitajate muutumises (Joonis 58), tasub MTO-de hinnangutesse ettevaatlikult suhtuda.

Ka kogutud annetuste [4] ning püsivabatahtlike arvu [5] kasvu ei ole tulenevalt andmete puudulikkusest ning ühenduste erisusest võimalik üheselt hinnata. Annetuste kasvu [4] hindamist raskendab ka asjaolu, et ühepalju küsimustikule vastanutest märkis annetuste kasvu ja ka vähenemist (kumbki 30%, n=33). Küll aga saab öelda, et **küsimustikule vastanud toetust saanud ühendused on keskmisest edukamad annetuste kogumises** – 72%-l oli annetusi, mis on tunduvalt kõrgem näitaja võrreldes KUAK 2014 uuringus⁸² osalenud Eesti vabaühendustega (Tabel 4). Intervjuude kohaselt ei ole **sõltuvalt ühenduse tegevusvaldkonnast vabatahtlike kasutamine alati võimalik või ratsionaalne**. Nimelt peab nii vabatahtlikku kui palgalist töötajat koolitama. Kuna vabatahtliku panus pole aga kindel, on ühenduste hinnangul finantsvõimekuse olemasolul mõistlik palgaline töötaja tööle võtta. Olgugi, et projekti eelsed ja järgsed näitajad ei ole tulenevalt vastajate eristamise võimaluse puudumisest (vt Tabel 4) ideaalselt võrreldavad, kinnitab vabatahtlike arvu [5] mediaanide muutus, et projekti järgselt kaasatakse tegemistesse vähem vabatahtlikke – projekti eelselt ilma koguduste ja enim vabatahtlikke kaasava ühendusega oli mediaan 6,5 samas kui kõigi küsimustikule vastanud toetust saanud ühenduste vabatahtlike arvu mediaan oli 6 (n=33; Tabel 4). Hoolimata võimalikust vabatahtlike arvu vähenemisest projekti tulemusena, on 51% küsimustikule vastanud toetust saanud ühendustest märkinud, et võrrelduna projekti eelse ajaga on nende püsivabatahtlike arv kasvanud (42%-l ühendustest jäi samaks; n=33). Olgugi, et projekti mõju vabatahtlike arvule on küsitav ja projekti järgselt kaasas vaid ühe protsendipunkti võrra enam ühendusi vabatahtlikke oma tegemistesse, **paistavad võrrelduna Eesti keskmiste MTO-dega SVÜF-st toetust saanud silma aktiivsema vabatahtlike kaasamisega** (Tabel 4).

Sõltuvalt ühenduse tegutsemisvaldkonnast ei saa eeldada, et iga vabaühendus näiteks teatud hulga annetusi koguks, vabatahtlikke kaasaks või kindla osa oma käibest sihtrühmadele tasulisi teenuseid osutades saaks. Seda kinnitavad mitmed varasemad uuringud ja ka hindamise käigus teostatud intervjuud. Seega **võib pidada rahuldavaks SVÜF-ist toetust saanud ühenduste majanduslike**

⁸² Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014 (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>.

näitajate vähemalt stabiilsena püsimist. Samas, teenuste osutamiseks ja ühenduse ning teenuste arendamiseks tuleb siiski leida võimalusi täiendavaks stabiilseks sissetulekuks. Kuna üldjuhul on aga toetatud teenuste sihtgruppideks vähese maksevõimekusega inimesed, välistades teenuste täiemahulise tasulise osutamise, on vabaühenduste tegutsemisvõimekus suurel määral sõltuvuses avaliku sektori organisatsioonide, sh riigi panusest teenuste tellimise.

Vabaühenduste üheks tegevusvõimekuse näitajaks on koostöö teiste organisatsioonidega, sh avaliku sektori partnerite, vabaühenduste, sihtrühmade, ettevõtetega. Nagu peatükis 5.3 pikemalt kajastatud, **mõjus SVÜF positiivselt koostöösuhete arengule ja tugevnemisele** – ajendas uute koostöösuhete loomisele avaliku sektoriga ja aitas tõsta osapoolte koostöö ning teenuste osutamise teadlikkust ja võimekust. Sellele annab kinnitust ka asjaolu, et **toetust saanud ühendustel jätkus uute koostöösuhete loomine ka projekti järgselt** [6, 7] – ≈41% veebiküsitlusele vastanud ühendustest tegi koostööd uute võrgustike-liitudega, ≈35% uute kohaliku omavalitsuse üksustega, ≈28% ühendustest löid koostöösuheteid eraettevõtetega ja muude avaliku sektori organisatsioonidega ning ≈21% ühendustest tegi koostööd muude vabaühendustest partneritega. Lisaks lisandus ≈59%-l küsitlusele vastanud ühendustest sihtrühmi. Seega aitas **projektide elluviimine kaasa uute koostöösuhete loomisele ja vastavad indikaatorid võib hinnata täidetuks.**

SVÜF-ist toetatud projektide **panuse hindamiseks avalike teenuste kättesaadavusse ja kvaliteeti** vaadatakse ühelt poolt toetatud projektide valdkondi ja osutatud teenuste sihtrühmi ning teisalt toetatud teenuste jätkusuutlikkust. Nagu ptk 2.2 kajastati, toetati SVÜF-i SP taotlusvoorude üleselt enim tugitegevusi ja noorsootööd, sh huviharidus, kogukonnateenused [26]. Pidades preventiivseid elemente sisaldavaid projekte tervisesõbraliku elukeskkonna ja tervisliku elustiili arendamise panustavateks, **hinnati ≈81% projektidest tervisliku eluviisi ja elukeskkonna kujundamisele kaasa aitavaks** [26].⁸³ Arvestades, et ülejäänud projektide puhul on pigem tegu sotsiaalsele sidususele kaasaaitamisega ning enamus projekte on suunatud tõrjutud või nõrgemas olukorras olevatele inimestele, **on kõik projektid plaanitud tegevuste kohaselt panustanud sotsiaalse sidususe suurendamisse** [27]. Seda kinnitavad ka veebiküsimustikule vastanud avaliku sektori organisatsioonide esindajate hinnangud: ≈83% leidis, et projekt panustas sotsiaalse sidususe suurenemisse.⁸⁴ Arvestades, et preventioonile otseselt keskenduvaid projekte on taotluste kohaselt vaid 7⁸⁵ (≈11%, n=64; projektid, mis ongi eesmärgiks seadnud nt läbi noorsootöö, perevägivalla ennetuse jne riskigruppidega tegelemise), tervisesõbralikkust eraldi enamustes projektides ei kajastatud ning tervislikkuse aspekte otseselt kajastavaid projekte oli väga vähe, on **küsitav, kuivõrd SVÜF panustas tervisesõbralikkusele ja tervislikule eluviisile kaasa aitavate teenuste kättesaadavusse ja kvaliteeti.** Samas olid avaliku sektori organisatsioonide esindajad ka projektide selle panuse osas positiivselt meelestatud: ≈74% leidis, et projekt panustas tervisliku eluviisi ja elukeskkonna kujunemisse.⁸⁶

Seatud indikaatorite täitmine näitab teenuste üldist kättesaadavuse paranemist, sh teenuste ja teenuste tarbijate lisandumist [29] ning osutatud teenuste jätkusuutlikkust [28]. Vastavalt peatükis

⁸³ Vastavalt peatükis 2.2 kajastatule tervisliku eluviisi ja elukeskkonna kujundamisele kaasaaitamisele fondi tingimustes tähelepanu ei pöörata. Lisaks, nagu peatükis 2.2 kajastatud, on projektide preventiivsus hinnang subjektiivne.

⁸⁴ Ligi 69% vastanutest leidis, et projekt panustas oluliselt ja ≈14%, et vähesel määral.

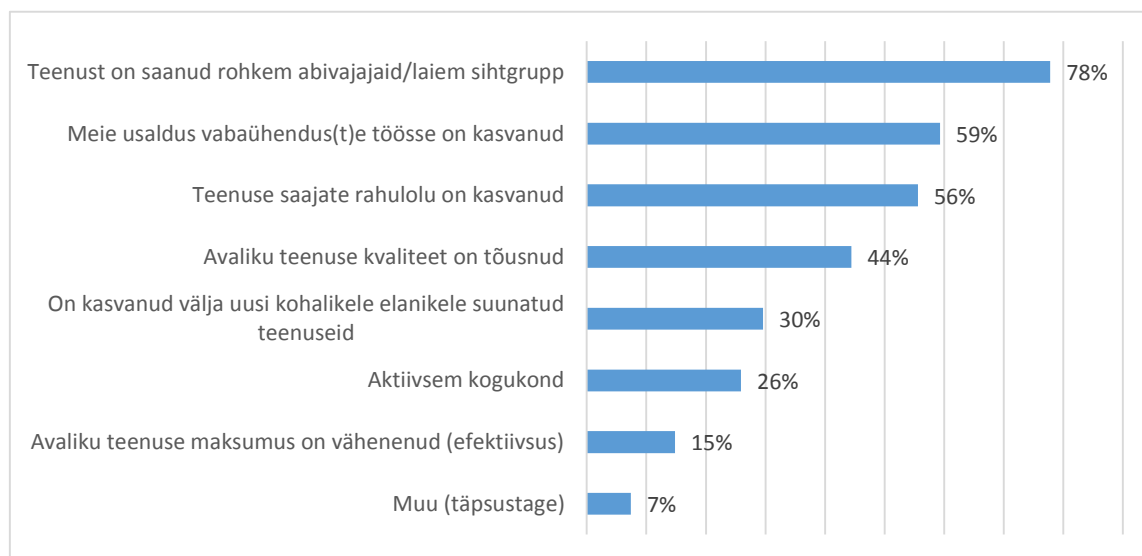
⁸⁵ Veebiküsimustikule vastanud toetust saanud ühendustest märkis preventiooni oma teenusvaldkonnaks üheksa ühendust ehk ligi kolmandik ühendustest.

⁸⁶ Ligi 46% vastanutest leidis, et projekt panustas oluliselt ja ≈27%, et vähesel määral.

5.2. kajastatule osutati kõigi veebiküsimustikule vastanud toetust saanud ühenduste ja 70% avaliku sektori partnerite esindajate hinnangul teenuseid edasi ka projekti järgselt [28], olgugi et teenuste kättesaadavus ja kvaliteet sõltuvad peamiselt finantsressursside olemasolust.

Hindamise käigus uuriti avaliku sektorite partnerite küsimustikus ka üldiseid hinnanguid toetatud projekti mõjule vastava teenuse valdkonna arengutes ja koostöös vabaühendustega (Joonis 18). Vastanud leidsid, et projekt on võimaldanud teenuse jõudmist laiema sihtgrupini (78%) [29, 34], teenuse saajate rahulolu on tõusnud (56%) ja teenuse kvaliteet on kasvanud (44%), kusjuures küsimuse „Mil määral parandas toetatud projekti elluviimine selle valdkonna teenuste kvaliteeti?“ puhul pidas 71% avaliku sektori partneritest teenuste kvaliteeti oluliselt või mõnevõrra paranenuks [14, 31]. Ligi 59% vastanud avaliku sektori partneritest leidis, et nende usaldus vabaühenduste kui koostööpartnerite vastu on tänu projekti teostamisele kasvanud [36]. Kuna SVÜF-i üks peamisi eesmärke oli **sektoriteülese koostöö toetamine ning avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi paranemine, võib hinnata, et projektide tegevuste tulemusena on need eesmärgid fondist toetatud teenuste puhul täidetud** (vaata täpsemalt peatükist 5.2).

Joonis 18 Milliseid tulemusi olete saavutanud toetatud projekti valdkonnas avaliku teenuse osutamisest koostöös vabaühendus(t)ega?

Allikas: Avaliku sektori partneri küsimustik, n=27

Kõige madalama hinnangu on saanud järgnevad projektide võimalikud tulemused – teenuste soodsamaks muutumine (15%) ja kogukonna aktiivsuse kasv (26%). SVÜF-i mõju ei ole olnud nii mastaapne, et mõjutada aktiivsema kogukonna teket, seda tõenäoliselt tulenevalt ka asjaolust, et fookuses olid eelkõige sotsiaal- ja mitte kogukonnateenused. Samuti on üsna ootuspärane, et koostöös teenuse osutamine pole tingimata vähendanud teenuse maksumust. Varasemad valdkondlikud uuringud tõdeavad samuti, et kuigi teenuste pakkumine koostöös vabaühendustega võimaldab ideaalis teenuseid odavamalt pakkuda, siis sageli on tegemist pikaajaliselt avalduva mõjuga. Teenuse arendamise ning koostöö algusfaasis on palju tegevusi, mis nõuavad panustamist teenuse kvaliteeti ja usaldusliku koostöösuhte loomisesse ja seetõttu ei pruugi rahaline kokkoid koheselt ilmned.

SVÜF-i toetusel on vähemalt projektiagene oluline mõju toetatud organisatsiooni suutlikkuse tõstmisele ja teenuste arendamisele. Hindamine näitab, et ka toetatud projektide ja ühenduste jätkusuutlikkus on üsna kõrge (vaata ptk 6). Lisaks on SVÜF-il ka oluline laiem mõju. Intervjuudele ja juhtumianalüüside raames kogutud infole tuginedes võib järeldada, et ainuüksi **fondi võimaluste ja KÜSK-i tegevuste tutvustamine on tõstnud nii avaliku sektori, vabaühenduste kui kogu ühiskonna teadlikkust kolmanda sektori tegemiste ja avaliku ning kolmanda sektori koostöövõimaluste ning valdkonnas ja ühiskonnas valitsevate probleemide kohta.** Intervjuudele tuginedes omas fond laiemat mõju ka seetõttu, et taotlemine toimus kaheetapilisena – soovijad said toetust taotleda ka SP voorus nõutud äriplaani koostamiseks. Seega võib eeldada, et isegi kui ühendus ei esitanud taotlust väike- või suurprojektide vooru, levis nii ühenduste kui avaliku sektori seas **teadmine, et vabaühenduste tegevustes ja avalike teenuste osutamises on vajalik ärilise mõtlemise rakendamine** – teenuste osutamisega kaasnevate tegurite analüüsimine ja seeläbi jätkusuutlikkuse ja tegutsemisvõimekuse tõstmine.

Arvestades vabaühenduste ning avaliku ja kolmanda sektori koostöö iseärasusi, võib fondile püstitatud eesmärged ja seatud indikaatoreid üldjoontes täidetuks pidada. Küll aga ei ole saavutatud tulemused mastaapsena olulise tähtsusega. Olulisemaks võib pidada fondi mõju avaliku sektori, vabaühenduste ja ühiskonna teadlikkuse tõstmisele kolmanda sektori tegemiste, avaliku ja kolmanda sektori koostöövõimaluste, valdkonnas valitsevate probleemide ja kodanikualgatuse kohta.

5.2. Avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus

Varasemad uuringud näitavad, et võrrelduna äriühingute poolt osutatavate teenustega võimaldab avalike teenuste osutamine koostöös kolmanda sektoriga muuta teenused kvaliteetsemaks ja kättesaadavamaks. Esiteks toimub teenuse pakkumine sel juhul üldiselt kohapealse organisatsiooni poolt ehk tuntakse paremini sihtrühma vajadusi ja ollakse võimelised kiiremini ning paindlikumalt toimuvatele muutustele reageerima. Teiseks ei ole vabaühendus kasumit teeniv organisatsioon ehk ühelt poolt on võimalus teenuse hinna langemisele ja teisalt suunatakse saadav kasum ühenduse ja teenuste arengusse, tõstes pakutavate teenuste kvaliteeti. Kolmandaks on ühendus isiklikust kontaktist või huvist teema vastu üldjuhul motiveeritum teenuseid osutama, mõjutades jällegi teenuste kvaliteeti. Nimetatud põhjustest tulenevalt omab SVÜF-i tingimus, et toetuse taotlejaks on vabaühendus ning teenust osutavad ühendus ja avalik sektor omavahelises koostöös, avalike teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse paranemisele positiivset mõju.

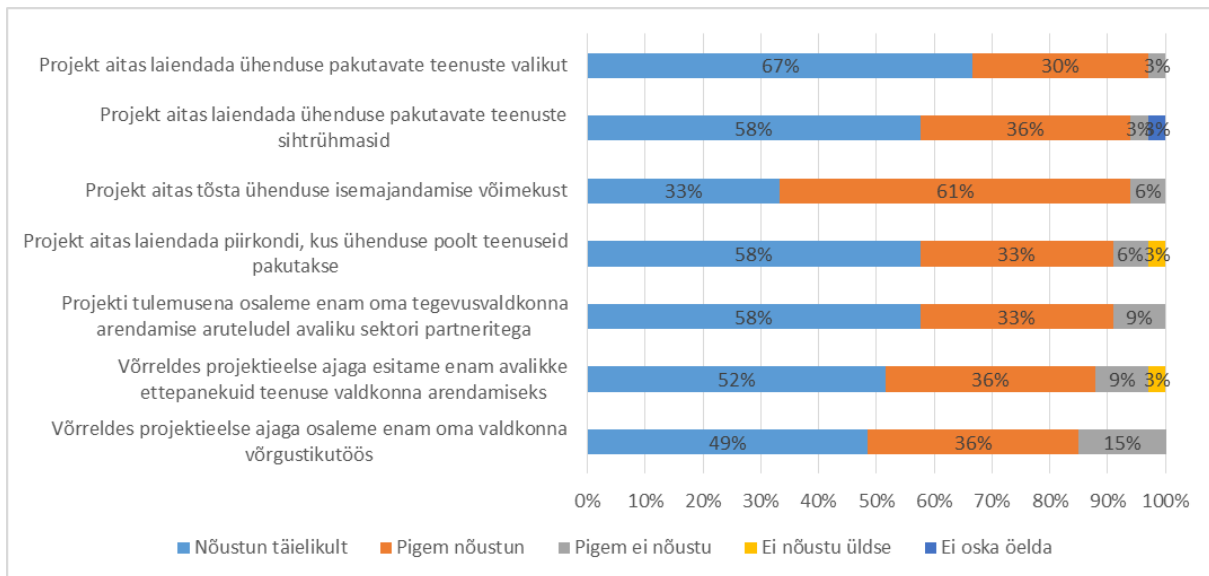
Üheks suurimaks avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti tõstvaks teguriks oli **nõue, et projekti abil tuleb arendada või laiendada olemasolevaid teenuseid või hakata pakutama ühenduse jaoks uusi teenuseid.** Teenuste laiendamine võimaldas kas läbi sihtrühmade lisandumise või tegevuspiirkonna suurendamise pakutada teenuseid enamatele inimestele. Teenuste arendamise aluseks oli eesmärk paremini vastata sihtrühmade vajadustele ehk teenuse saajate vaatenurgast võetuna teenuste kvaliteet paranes. Uute teenuste lisandumine ühelt poolt tõstis läbi uue teenusepakkuja tekkimise teenuste kättesaadavust ja teisalt parandas läbi konkurentsi tihenemise teenuste kvaliteeti. Arvestades, et fondi kaudu toetati enim kas uusi teenuseid või olemasolevate edasiarendamist

sisaldavaid projekte (vt ptk 2.2 Joonis 6), paranes vähemalt eelduslikult nii teenuste kättesaadavus kui kvaliteet.

Teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti mõjutasid ka teenuse osutamiseks vajaliku keskkonna loomise, teenuse osutaja kompetentsi tõstmise ja palgakulude abikõlblikkus. Teenuse osutamiseks vajalike ruumide kohendamine, inventari soetamine, uute meetodikate välja töötamine ja teenuse osutajate koolitamine võimaldasid sõltuvalt projektist alustada uute teenuste pakkumisega, laiendada sihtrühmasid ja tõsta pakutavate teenuste kvaliteeti. Võimalus projektieelarvesse ka töökulusid lisada võimaldas sõltuvalt projektist ja ühenduse prioriteetidest pakkuda teenuseid sihtrühmale tasuta või väikese omaosalusega. Seega muutus teenus vähemalt projektiperioodil kättesaadavamaks ka väiksema maksevõimekusega inimestele [34, 35]. Ka mõned avaliku sektori organisatsioonid tõid välja, et ilma projektitoetuseta on teenuste hind tulenevalt piiratud ressursidest liiga kõrge.

Projektide tegevustel on olnud märkimisväärne mõju SVÜF-le seatud eesmärkide täitmisel: avaliku sektori partnerid hindasid olulisimaks teenuse jõudmist suurema arvu abivajajateni – 78% (vt Joonis 18) [34]. Ka MTO-de hinnang SVÜF-i eesmärkide täitmisele oli kõrge – nii teenusevalikut, teenuse jõudmist sihtrühmadeni ja teenusepiirkonna suurust (Joonis 19) kui ka avaliku sektori teadmisi sihtrühmadest, nende vajadustest ja vabaühenduse tööst (Joonis 20) [37] hinnati projektide tulemusena paranenuks.⁸⁷

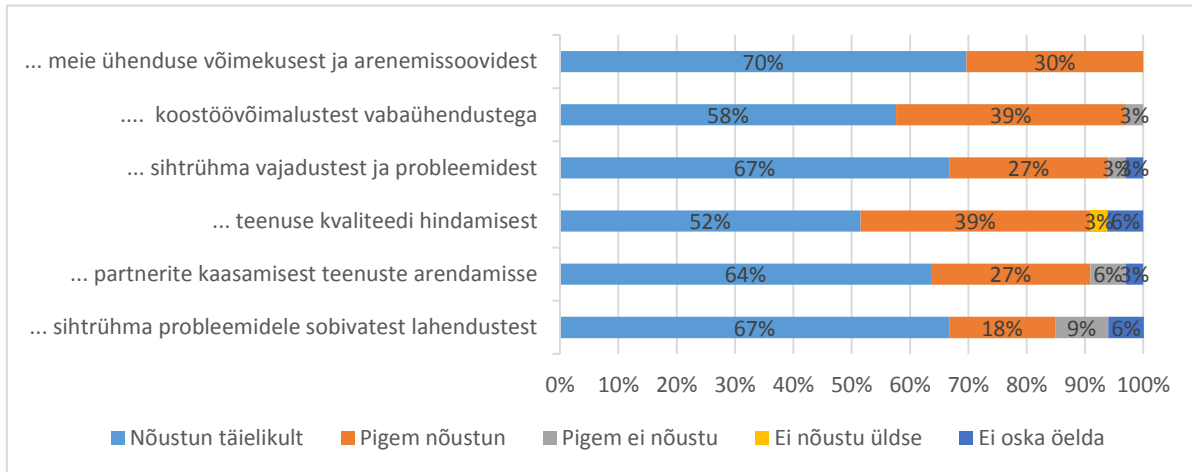
Joonis 19 Kuidas hindate toetatud projekti mõju alljärgnevatele aspektidele?

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

⁸⁷ Täielikult nõustusid eespool tooduga keskmiselt 50% vastajatest ja pigem nõustus keskmiselt 35%.

Joonis 20 Palun märkige, mil määral nõustute järgnevate väidetega. Projekti teostamine parandas kaasatud avaliku sektori organisatsiooni(de) teadlikkust ...

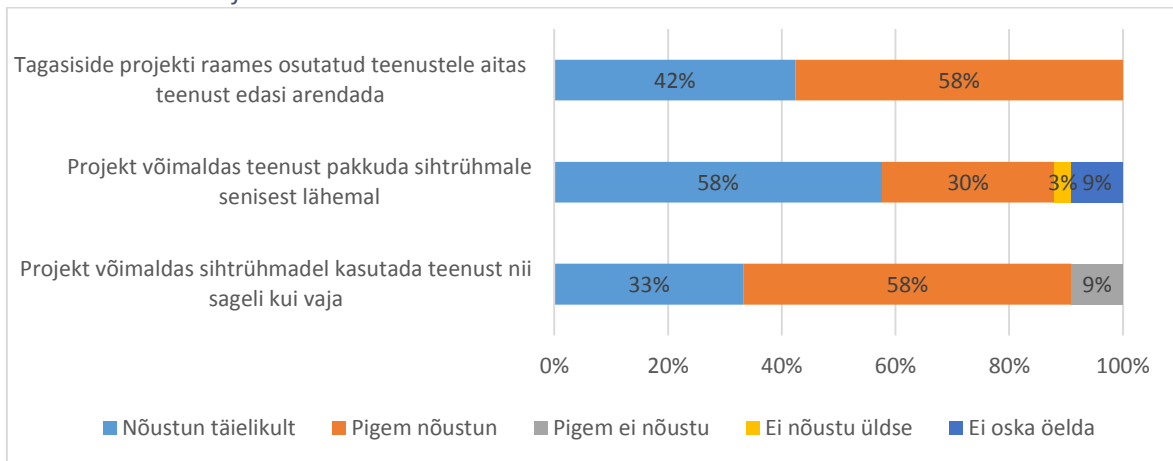
Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Teenuste kättesaadavuse paranemist ja seega toetatud projektide vastavust fondi eesmärkidele kinnitab ka eelnevalt mainitud teenuste jõudmine täiesti uute sihtrühmadeni ja teenust saavate inimeste hulga laienemine. Ligikaudu 70% toetust saanud küsimustikule vastanud MTO-dest leidis, et projekti abil jõuti sihtrühmadeni, kelleni varem ei olnud jõutud ning 94%/97%⁸⁸ leidis, et projekti abil oli võimalik mingilgi määral laiendada teenust saavate inimeste hulka [20]. Vastanute 97% leidis, et projekt aitas laiendada ka pakutavate teenuste valikut. Teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamisel ette tulnud projektide tegevustega seotud takistusi vaata peatükist 4.2.

Sihtrühmadeni jõudmist kirjeldavad ka järgmised hinnangud: ≈88% ühendustest (pigem) nõustus, et projekt võimaldas teenust pakkuda sihtrühmale senisest lähemal ning ≈91% (pigem) nõustus, et projekt võimaldas sihtrühmadel kasutada teenust nii sageli kui vaja (Joonis 21). Avaliku sektori organisatsioonide hinnang teenuste kättesaadavusele on natuke madalam (Joonis 22), näidates ühelt poolt võimalust, et ühendused ei olnud teadlikud kogu sihtrühma suurusest. Teisalt ei ole intervjuudele tuginedes välistatud olukord, et avaliku sektori organisatsioon ei omanud täit ülevaadet ühenduse poolt tehtust ja saavutatud tulemustest. Intervjuude kohaselt on võimalik on ka see, et avaliku sektori organisatsioon vaatab probleemi palju laiemalt – teostatud projekti ja olemas olnud vahenditega aga polnudki võimalik probleemi nii ulatuslikult lahendada.

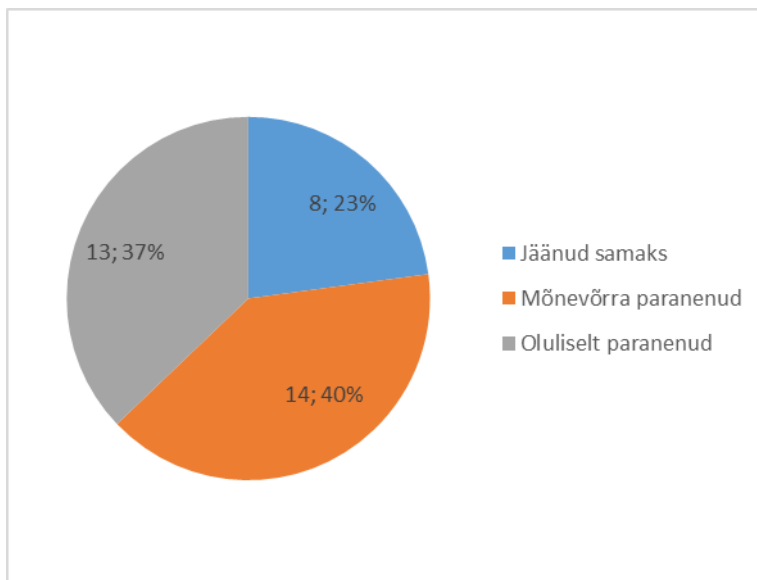
⁸⁸ Toetust saanud MTO-dele suunatud küsimustiku kontrollküsimuse kohaselt oli rohkemate sihtrühmadeni jõudmise hinnang kõrgem.

Joonis 21 Mil määral nõustute järgmiste väidetega projekti raames osutatud teenuste KÄTTESAADAVUSE ja KVALITEEDI kohta?

Allikas: Toetust saanud MTO küsimustik, n=33

Joonis 22 Mil määral parandas toetatud projekti elluviimine selle valdkonna teenuste kättesaadavust? Kättesaadavus on...

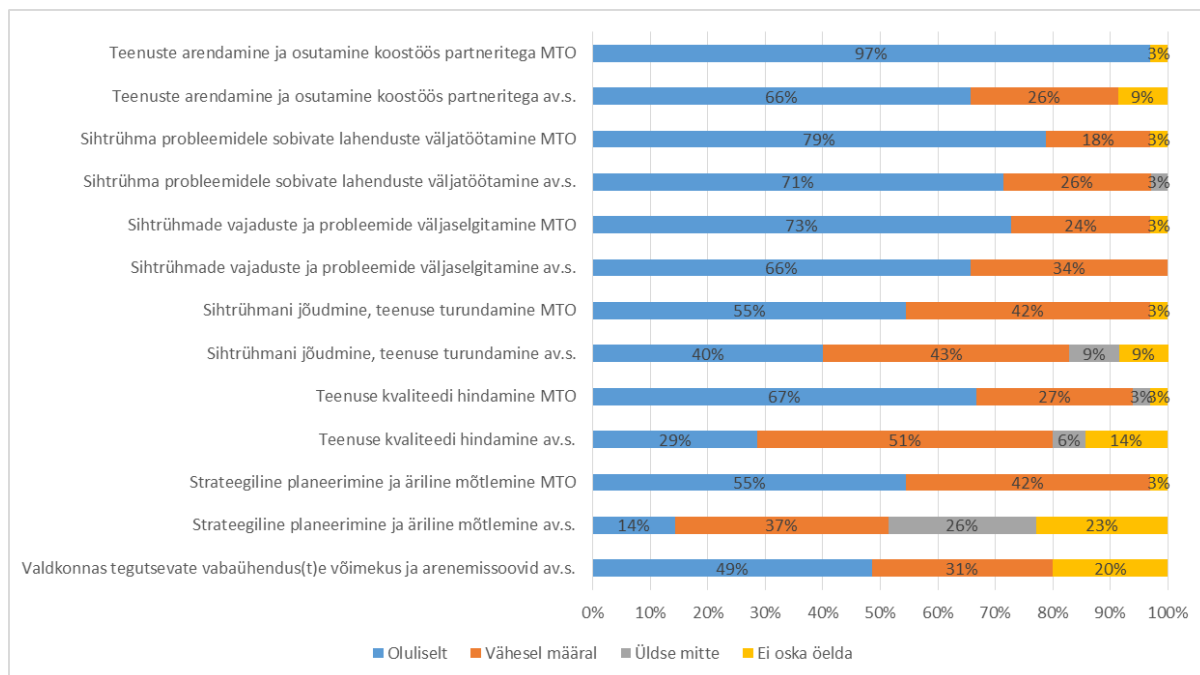
Allikas: Avaliku sektori organisatsiooni küsimustik, n=35

Veebiküsimustiku tulemused kinnitavad ka osutatud teenuste kvaliteedi paranemist: ≈91% avaliku sektori organisatsioonidest oli rahul projektipartnerist ühenduse osutatava teenuse kvaliteediga (Joonis 35) [14] ning ligikaudu 44% (n=27) leidis, et koostöös teenuse osutamise tulemusena on toetust saanud projekti valdkonnas avaliku teenuse kvaliteet tõusnud (Joonis 18). Lisaks leidis ≈71%, et projekti elluviimine mõjutas positiivselt ka teiste selle valdkonna teenuste kvaliteeti. Eelnev näitab projekti laiemat mõju avalike teenuste üldise kvaliteedi kasvule ja kinnitab alapeatüki alguses toodut – teenuste lisandumine või olemasolevate teenuste kvaliteedi kasv mõjub positiivselt ka teiste valdkonnas pakutavate teenuste kvaliteedile.

Eelnevalt välja toodud positiivsed hinnangud võtab kokku vabaühenduste rahulolu toetatud projekti raames osutatud teenuste kättesaadavuse ja saavutatud kvaliteediga: ~36% vabaühendustest on väga ja ~64% ühendustest pigem rahul (Joonis 48). Ka avaliku sektori organisatsioonidest ~77% leidis, et valdkonna teenuste kättesaadavus on oluliselt/mõnevõrra paranenud (Joonis 22) ning ~71%, et teenuste kvaliteet on oluliselt/mõnevõrra paranenud.

Lisaks otsesele mõjule teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile paranesid projektide elluviimise tulemusena nii ühenduste kui avaliku sektori partnerite teadmised ja oskused sihtrühmadeni jõudmisest ja kvaliteetse teenuse osutamisest. Enim omasid SVÜF-i projektid **mõju teadmiste- oskustele teenuste arendamisest ja osutamisest koostöös partneritega** [8, 18] – 97% ühendustest ning ~66% avaliku sektori organisatsioonidest pidas mõju oluliseks, kusjuures ~26% avaliku sektori partneritest hindas projekti mõju väheseks (Joonis 23). Oluliselt või vähesel määral paranesid nii ühenduste kui avaliku sektori partnerite teadmised ka teistes teenuste osutamist puudutavates valdkondades, nt teenuse hindamises, sihtrühmadeni jõudmises ja nende vajaduste väljaselgitamisel [8]. Avaliku sektori organisatsioonide hinnang siinkohal jäi läbivalt ühenduste hinnangust madalamaks, kusjuures suurim erinevus ilmnis hinnangus projekti mõjust kvaliteedi hindamisele ning koostöös teenuste arendamisele ja osutamisele. Hinnangute erisuste taga võib olla, et avaliku sektori organisatsioon ei ole ise projekti teostaja ega puutu üldjuhul otseselt teostatavaga kokku ning asjaolu, et ühendused analüüsivad tänu projektiaruannete esitamise kohustusele projekti mõjusid põhjalikumalt.

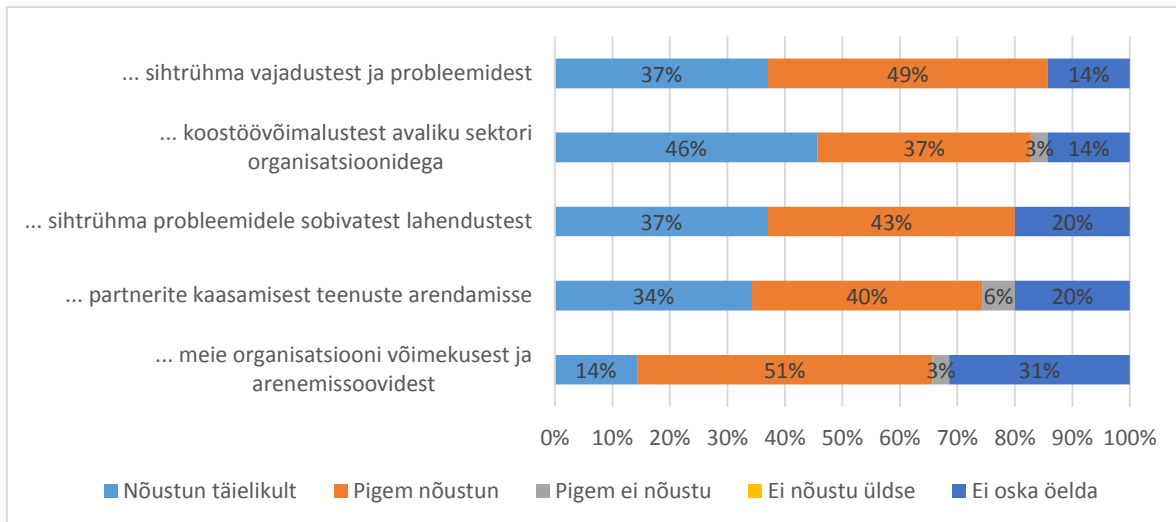
Joonis 23 Mil määral aitas projekti teostamine tõsta Teie ühenduse/organisatsiooni teadmisi ja oskusi alljärgnevates aspektides?

Allikas: Avaliku sektori organisatsiooni küsimustik, n=35 ja toetust saanud MTO küsimustik, n=33

Märkimisväärne on ka MTO-de hinnang iseenda strateegilise planeerimise ja ärilise mõtlemise võimele [8] - ≈97% vastajate hinnangul nimetatud võimekus paranes (Joonis 23). Ka avaliku sektori organisatsioonide hinnang ühenduste strateegilise mõtlemise komponentide alustele on positiivne – kasvanud on ühenduste teadlikkus sihtrühmade vajadustest ja probleemidest, koostöövõimalustest, partnerite kaasamisest ja avaliku sektori organisatsiooni võimekusest ning arenemissoovidest (Joonis 24).

Joonis 24 Palun märkige, mil määral nõustute järgnevate väidetega. Projekti teostamine parandas projektis osalenud VABAÜHENDUSE teadlikkust ...

Allikas: Avaliku sektori partnerite küsimustik, n=35

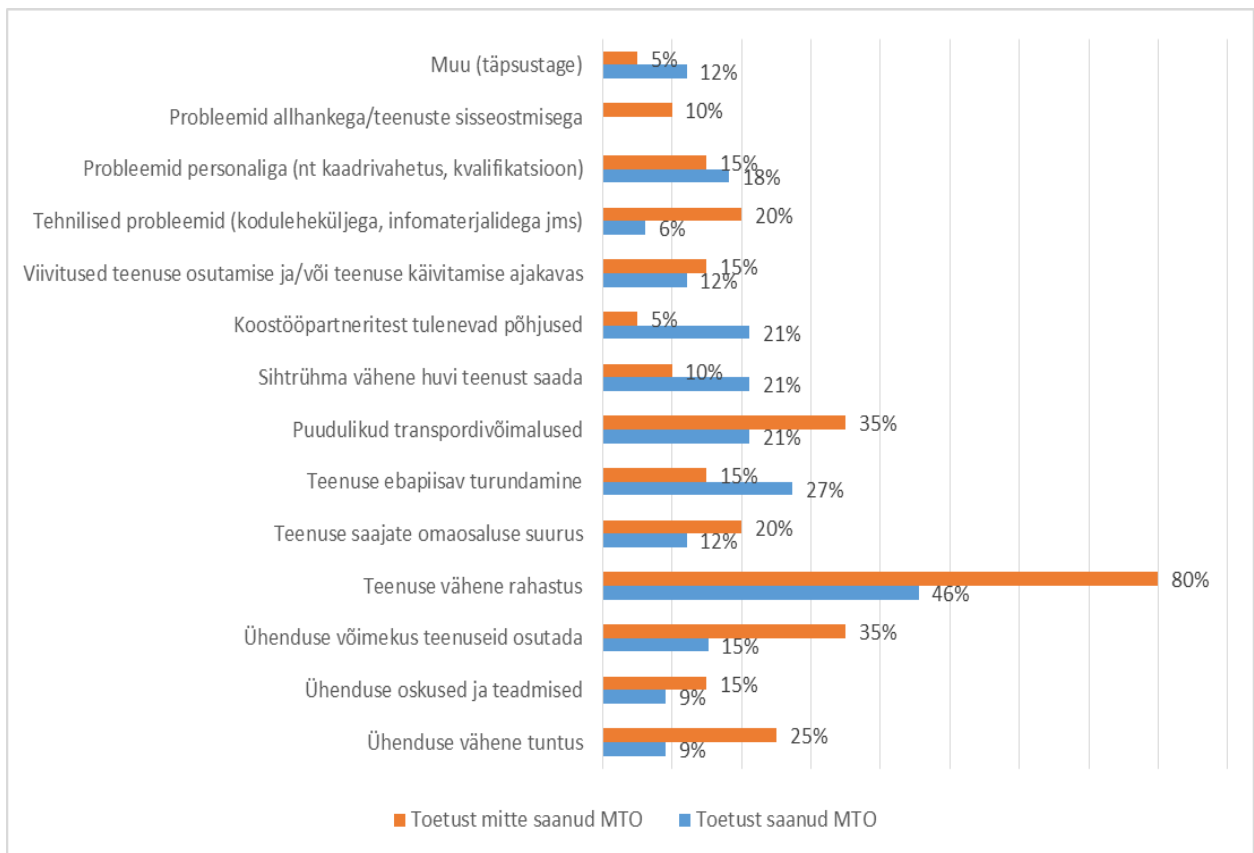
SVÜF-i potentsiaalse maksimaalse mõju saavutamist teenuste kvaliteedile ja kättesaadavusele takistab uuringumeeskonna hinnangul ühenduste ja avaliku sektori organisatsioonide ebapiisav tehtava analüüsimine. On märkimisväärne, et arvestatav osa avaliku sektori partneritest ega ka ühendustest ei analüüsi tehtava mõju avalike teenuste kvaliteedile ega kättesaadavusele. Näiteks ei osanud avaliku sektori partneritest ligi 23% hinnata projekti mõju oma strateegilisele planeerimise ja ärilise mõtlemise oskusele, 20% valdkonnas tegutsevate vabaihenduste võimekust ja arenemissoove, 14% vabaihenduste teadlikkuse muutust sihtrühmade vajadustest (Joonis 23 ja Joonis 24).

Küsimustikule vastanute „ei oska öelda“ vastuseid võrreldes nähtub ka projekti mõju ühenduste tehtava analüüsimisele. Silma paistab, et sarnaselt avaliku sektori organisatsioonidele on ka toetust mittesaanud valinud sagedamini „ei oska öelda“. Ühelt poolt võib see olla küll põhjendatud sellega, et toetust saanute küsimustikus seda vastusevarianti sageli ei antud. Teisalt võib aga eeldada, et tehtava analüüsimist mõjutab ka projektiaruandluse esitamise kohustus. Seda kinnitab ka asjaolu, et toetust saanud projektiaegse koostöö ja mõjude kohta üldjuhul „ei oska öelda“ ei vastatud samas kui projektijärgset aega kajastavates küsimustes oli vastavalt vastanuid ka kuni ≈18% (ptk 5.3.4 Joonis 42). Ka intervjuude käigus võis täheldada tekkinud tähelepanekuid. Avaliku sektori organisatsioonide hinnangute puudumist võib aga mõneti põhjendada ka projektide rohkuse, rahastusallikate teadmatuse ja kontaktisikute või vastutuste muutusega.

SVÜF-i toetust saanutelt ja mittesaanutelt küsiti veebiküsimustikus ka peamiseid takistusi/probleeme toetatud projekti abil osutatud teenus(t)e kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamisel (Joonis 25).

Mõlema grupi puhul oli **suurimaks takistuseks teenuse vähene rahastamine**, kusjuures vastavalt ootustele oli toetust mittesaanutest enamusele see üks kolmest peamisest takistusest teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamisel ning võrreldes toetuse saajatega ligi poole olulisem kitsaskoht. **Seega kinnitub, et vabaühendused on teenuste arendamisel sõltuvad projektitoetustest ja stabiilsest rahastamisallikast.** Toetust mittesaanud töid toetuse saajatest oluliselt enam probleemina välja ka ühenduse võimekuse teenuseid osutada, kinnitades **projektitoetuse olulisust avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi ning organisatsiooni teenuse osutamise võimekuse tõstmisel.**

Joonis 25 Millised olid Teie hinnangul peamised takistused/probleemid toetatud projekti abil osutatud teenus(t)e kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamisel (kuni kolm põhjust)?

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsitlus, n=33 ja toetust mittesaanud MTO-de küsitlus, n=20

Toetust saanud puutusid järgmisena enim kokku teenuse ebapiisava turundamise [32], puudulike transpordivõimaluste, sihtrühma vähese huvi [30] ja koostööpartneritest tulenevate probleemidega [14] (Joonis 25), kusjuures enamus nendest takistustest ei ole ühenduse poolt täielikult mõjutatavad. Arvestades, et 90% toetust mittesaanutest tegevusi mingilgi määral ellu viinutest oma teenuse sihtrühmasid ei laiendanud [21] ja neil ei olnud turundamise ja sihtrühmadeni jõudmisega nii suuri probleeme, võib järeldada, et nimetatud probleemid tulenevad teenuste laiendamisest.

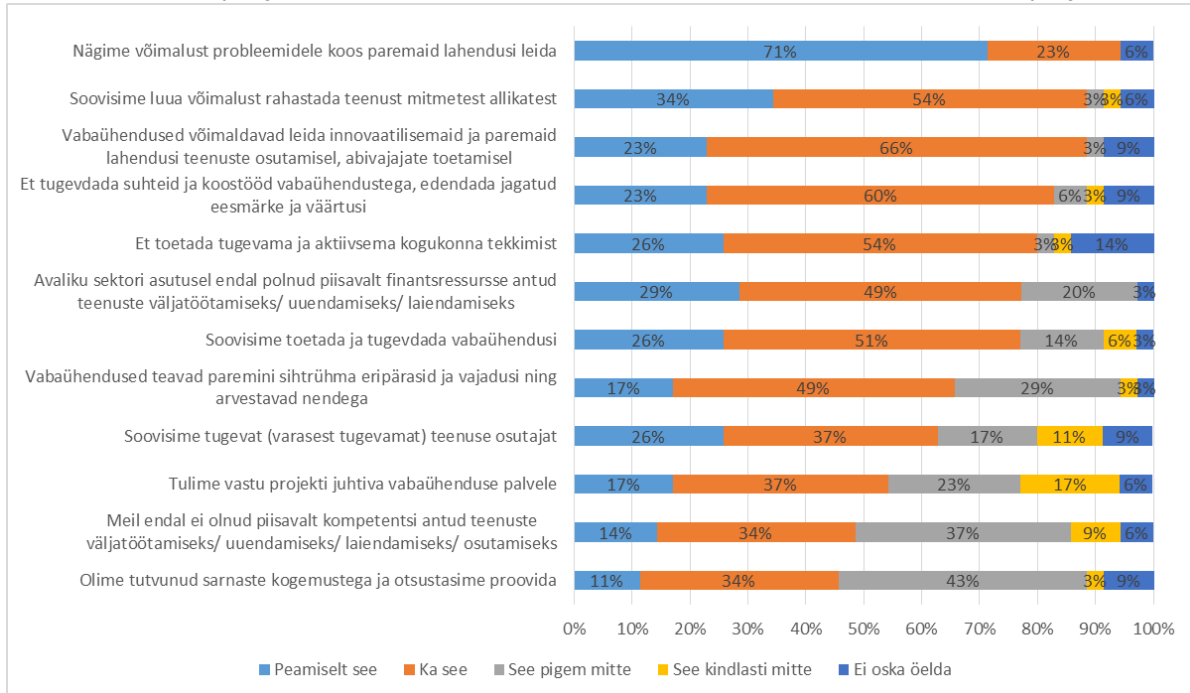
Nii toetust saanute kui toetust mittesaanute hinnangul mõjutas osutatud teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust enim teenuse osutamiseks ja arendamiseks vajalike ressursside olemasolu. Lisaks näitab hindamine, et arvestatav osa avaliku sektori organisatsioonide ja MTO-sid ei analüüsi tehtavat. Projektitoetuse saamine ja aruannete esitamise kohustus sunnivad ühendusi tehtavat analüüsima aidates seeläbi kaasa ka organisatsiooni ja osutatavate teenuste arengule.

5.3. Avaliku ja kolmanda sektori koostöö

SVÜF-i üheks olulisemaks eesmärgiks oli tugevdada vabaühenduste ja avaliku sektori koostööd kvaliteetsete avalike teenuste pakkumisel. Veebiküsimustiku ühe küsimusena uuriti varem vabaühendustega koostööd mitteteinud, aga SVÜF-i projektides osalenud avaliku sektori organisatsioonidelt⁸⁹ põhjuseid, miks seni koostööd pole tehtud. Peamisteks põhjusteks toodi, et omavalitsuses ei ole piisavalt suutlikke vabaühendusi, kellele teenuseid delegeerida, vähesed finants- või inimressursid avalike teenuste delegeerimiseks kodanikuühendustele ning praktiliste juhendite, koolituste ja riigi tugitegevuse puudus koostöö soodustamiseks. Arvestades nimetatud põhjuseid ja SVÜF-i eesmärke, on fondi eeldatav mõju edasisele koostööle suur. Seda enam, et toetusega võimaldati ka teenuste osutamiseks vajalike eelduste parandamist – ruumide kohandamine, inventari ja seadmete soetamine, koolitused, pilootprojektina teenuste osutamiseks vajalike teadmiskogemuste saamine jne. Ka avaliku sektori organisatsioonide ootused koostöö paranemisele läbi SVÜF-i projektide olid kõrged – eranditult olulisim põhjus koostööks oli võimalus probleemidele koos paremaid lahendusi leida (94% vastanutest). Lisaks, ≈83% küsimustikule vastanud avaliku sektori organisatsioonidest otsustas projektis osaleda vabaühendustega koostöösuhete tugevdamise ja ühiste eesmärkide ning väärtuste kujundamiseks (Joonis 26). Ootuspäraselt ja varasemate valdkondlike uuringutega kooskõlas soovisid avaliku sektori partnerid teenuse koostöös pakkumise tulemusena rahastada teenust mitmest allikast ning ilmnis ka finantsressursside puudulikkus ise teenust edasi arendada või laiendada.

⁸⁹ Selliseid oli 35-st vastanust 7 ehk 20%.

Joonis 26 Millistel põhjustel otsustas Teie asutus osaleda Šveitsi Vabaihenduste Fondi projektis?

Allikas: Avaliku sektori küsimustik, n=35

Järgnevalt vaadatakse lähemalt, milles projektiaegne koostöö seisnes ning kuidas fond nii projektiaegseid kui projektijärgseid koostöösuhteid mõjutas.

5.3.1. SVÜF-i mõju koostöösuhete tihenemisele

Uuringut läbivalt tõid nii ühendused kui avaliku sektori organisatsioonid välja, et **võimalus teenuste osutamiseks toetust saada andis tõuke avaliku sektori organisatsioonide ja vabaihenduste vaheliseks koostööks** [6]. Osaliselt tulenevalt SVÜF-i nõuetest⁹⁰ tegid kõik toetust saanud MTO-d koostööd mõne avaliku sektori partneriga [13] samas kui KUAK-i 2014 uuringu⁹¹ kohaselt teeb KOV-dega⁹² koostööd vaid 42% Eesti ühendustest (vt Tabel 4). Võrreldes KUAK 2014-s osalenud MTO-de näitajatega, tegid SVÜF toetust mittesaanud ühendused mõnevõrra rohkem projektitaotluses plaanitud tegevuste elluviimisel koostööd avaliku sektori organisatsioonidega – ≈55% küsimustikule vastanud ühendustest. Käesolevas uuringus osalenud avaliku sektori organisatsioonidest ≈21% (n=35) ei olnud varasemalt vabaihendustega koostööd teinud [13, 25]. SVÜF-i toetuse mõju uute koostöösuhete loomisele näitab ka asjaolu, et ≈67% (n=33) toetust saanud ja küsimustikule vastanud ühendustest tegi võrrelduna projekti eelse ajaga projekti järgselt enda hinnangul enamate avaliku sektori organisatsioonidega regulaarset koostööd [6]. Ligikaudu 67%-l ühendustest suurenes ka avaliku

⁹⁰ Üheks taotlemise nõudeks oli koostöö tegemine vähemalt kahe avaliku sektori partneriga. Erandjuhtudel, kui tegu oli väga mõjuka partneriga, oli kooskõlastatult KÜSK-ga lubatud ka vaid üks partner. Projektide taotlustele tuginedes **ületati avaliku sektori partnerite nõue rohkem kui kahekordselt pea igas voorus** (Tabel 2). Intervjuudele ja veebiküsimustikele tuginedes tehti projekte ellu viies aga koostööd veelgi enamate organisatsioonidega.

⁹¹ Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014 (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>.

⁹² Avaliku sektori (organisatsiooni) all mõeldakse nii KOV-e kui muid avaliku sektori organisatsioone, sh valitsusasutused, ametid, jne. Kui tekstis räägitakse KOV-dest, on mõeldud ainult KOV-e. Seega ei ole toodud näitajad täielikult võrreldavad.

sektori poolsete tegevustulude osakaal, viidates tegutsemisvõimekuse kasvule ja võimalusele stabiilsemalt teenuseid osutada. Projekti järgne partnerite lisandumine näitab ka projekti pikaajalisemat mõju ühenduse koostöösuhetele – ühendusel õnnestus tõestada teenuste osutamise võimekust, suurendada oma tegutsemisvõimekust ja luua efektiivseid koostöösuhteid. Samas ilmselt taotlusvoorudes osalenute tagasisidest, et **hea koostöö saavutati enamasti vaid osaga aruandesse märgitud partneritest või vaid ühe võimekama ja huvitatud partneriga** [15].

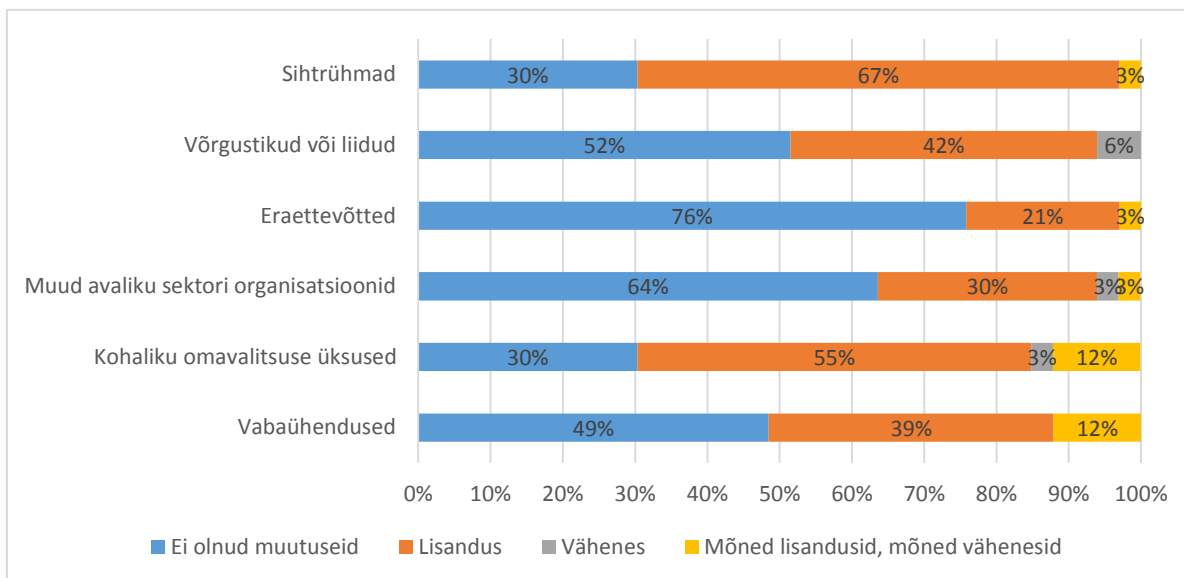
Eelnev näitab, et partnerite arvu loendamine ei pruugigi olla asjakohane kolmanda ja avaliku sektori vahelise koostöö tugevuse hindamiseks. MTO-d tõid nii aruannetes, küsimustikes kui intervjuudes mitmel juhul välja, kuidas koostöö mõne avaliku sektori organisatsiooniga jäi pelgalt faktiliseks ja/või partnerid arusaamatuste jt koostööd takistavate tegurite tõttu vahetusid [14, 15]. Samas, kuna **≈91% ühendustest hindas, et projekti tulemusena koostöö kohalike omavalitsustega mõnevõrra või oluliselt suurenes ja 67% ühendustest tegi projekti järgselt regulaarset koostööd esialgselt enamate avaliku sektori partneritega** [6, 15], võib fondi mõju kolmanda ja avaliku sektori koostööle pidada SVÜF-i eesmärkidega kooskõlas olevaks. Ka **avaliku sektori poolsete tegevustulude osakaal oli ≈67% ühendustel projektijärgselt suurem**. Märkimisväärne on aga asjaolu, et võrrelduna vabaühenduste hinnanguga, leidis vaid 54% vastanud avaliku sektori partneritest, et projekti tulemusena suurenes koostöö vabaühendustega. Hinnangut võib aga mõjutada, et küsimustikule vastas vaid ≈17% toetust saanud projektide avaliku sektori partneritest samas kui toetust saanud ühenduste osalusaktiivsus oli ≈53%.

Varasemate uuringute⁹³ tulemusi kinnitavalt tõi käesolev hindamine välja, et **koostöösuhete loomist ja koostöös avalike teenuste osutamist mõjutab varasem koostöökogemus ja usaldus ühendusse**. Ühelt poolt näitavad seda põhjused, miks küsimustikule vastanud avaliku sektori organisatsioonid ei olnud varasemalt MTO-dega koostööd teinud – 43%-l polnud varasemast piisavalt tugevaid koostöösuhteid teenuste ühiseks osutamiseks [13] ning 29%-l polnud kindlustunnet piirkonnas tegutsevate ühenduste tegevuse usaldusväarsuse, kvaliteedi ja jätkusuutlikkuse suhtes (n=7) [36]. Usaldust ja koostööd puudutavate aspektide tähtsust projektiga alustamiseks kinnitab ka Joonis 26 – põhjused, nagu probleemidele koos lahenduste otsimine, koostöösuhete tugevdamine, MTO tugevdamine, soov varem tutvutud teiste kogemusi ka ise katsetada, olid ühed peamised, miks projektis osaleda otsustati. Ka Joonis 27 ja Joonis 28 nähtav kohaliku omavalitsuse partnerite projekti aegne tihedam muutumine/lisandumine [17], võrrelduna projekti järgse ajaga võimaldavad järeldada, et enne projekti puudub organisatsioonidel veendumus teenuse vajalikkusest ja ühenduse võimekusest. Projekti käivitades ja positiivsete arengute tulemusena on enamad organisatsioonid koostööst huvitatud. Viimast kinnitasid ka intervjuud avaliku sektori organisatsioonide ja ühenduste esindajatega – projekt annab avaliku sektori organisatsioonidele ja ühendustele võimaluse üksteise võimete, vajadustes ja teenuse vajalikkuses selgusele jõuda [37]. Seega, kui projekti alguses ei olnud mitmed avaliku sektori organisatsioonid valmis koostööd alustama või tegema, kaheldes ühenduse võimekuses ja pidades riske liiga suureks, siis projekti jooksul ühendus tõestas oma võimekust ja teenuse vajalikkust, mis tõi kaasa selle, et enamad organisatsioonid olid valmis koostööd tegema [16, 17]. Seda kinnitab ka avaliku sektori organisatsioonide usalduse kasv vabaühendustesse – **≈59% leidis**,

⁹³ Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014 (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>; Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauringute Keskus Praxis.

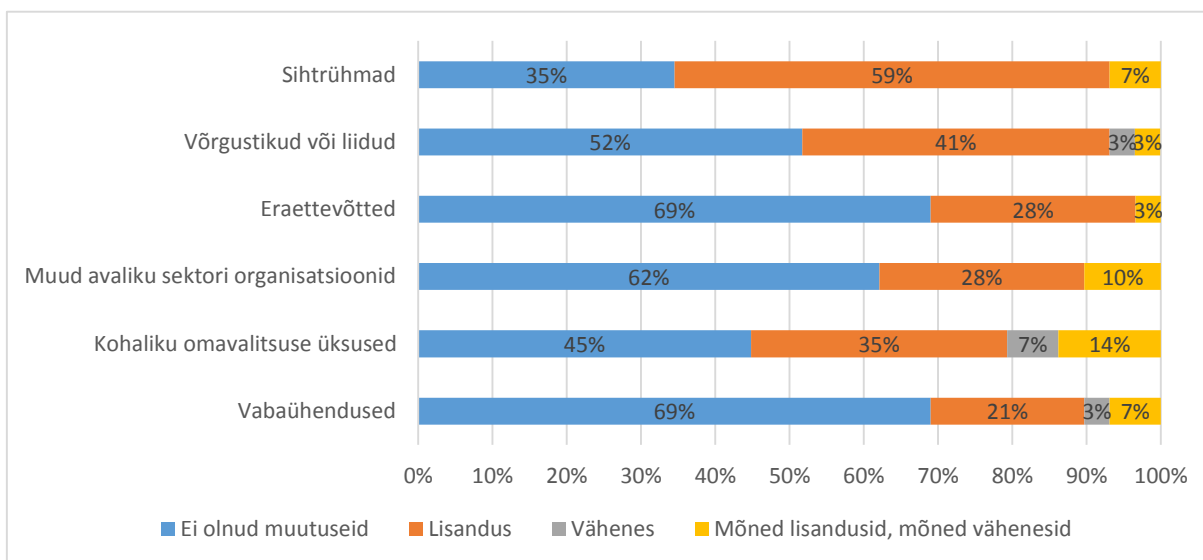
et usaldus vabaühenduste töösse on tänu SVÜF-i projektile kasvanud (Joonis 18) [36]. Lisaks tegid (koostöös) teenuse osutamise lõpetanud avaliku sektori organisatsioonid (~18% vastanud avaliku sektori organisatsioonidest) projektijärgselt endise vabaühendusest partneriga koostööd edasi muul moel [15].

Joonis 27 Mil määral muutusid projekti elluviimise jooksul Teie projekti osalised? [17, 33]

Allikas: Toetust saanud MTO küsimustik, n=33

Joonis 28 Mil määral muutusid projekti elluviimise järgselt Teie projekti osalised? [17, 33]

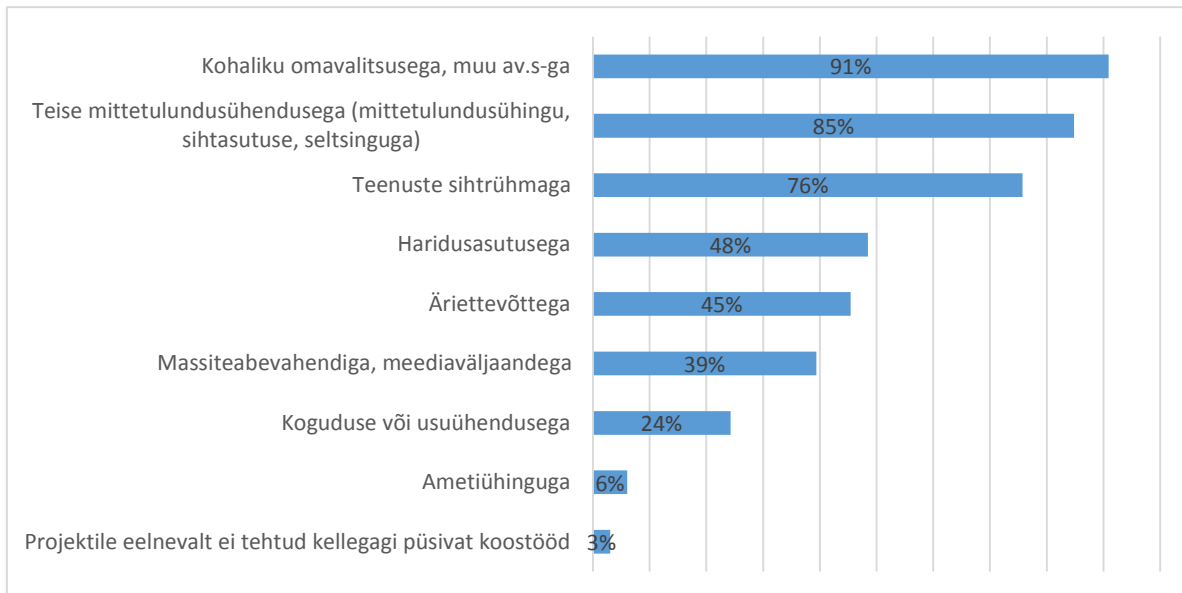

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=29

Toetust saanute koostöö aktiivsuse kasv võib tuleneda positiivse rahastusotsuse saanud MTO-de keskmisest kõrgemast tegutsemisvõimekusest (Tabel 4) ja tihedamatest koostöösuhetest. Nimelt tehti juba enne SVÜF-i projekti keskmisest enam koostööd erinevate osapooltega [13] – ~91% tegi koostööd avaliku sektori organisatsioonide, ~85% mittetulundusühenduste ning ~76% teenuste sihtrühmadega

(Joonis 29). Märkimisväärne on ka asjaolu, et enim tehti koostööd 4-5 organisatsioonide grupiga – vabaühendustega, avaliku sektori organisatsioonidega, ettevõtetega, sihtrühmadega jne.

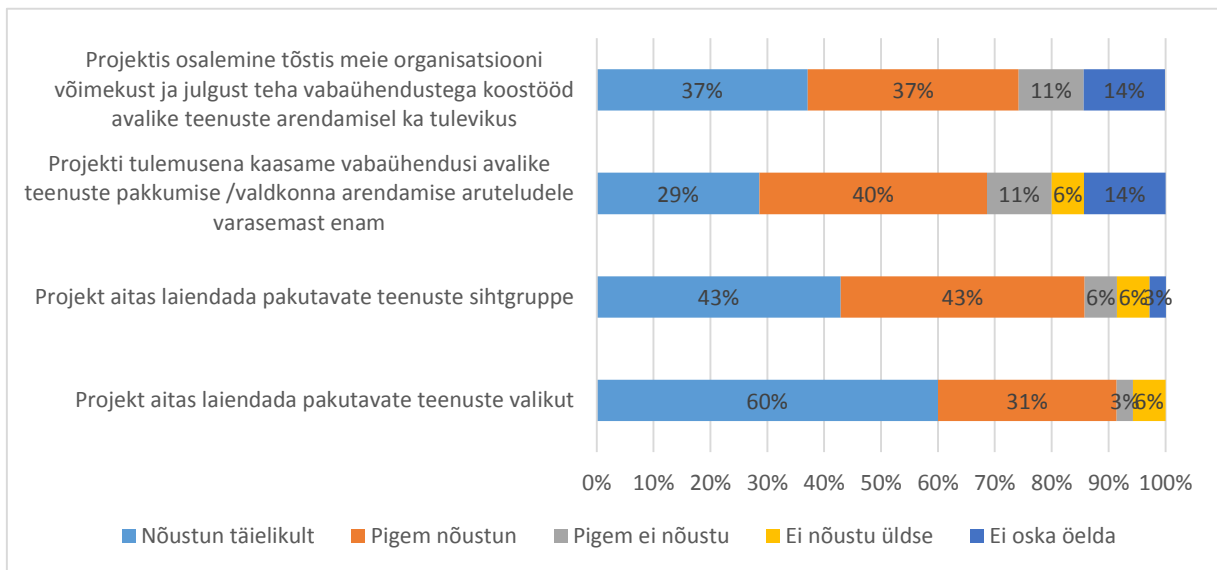
Joonis 29 Milliste organisatsioonidega tegite projektile eelnevalt püsivalt (regulaarset) koostööd? Märkige kõik organisatsioonid, kellega Teie ühendusel olid püsivad koostöösuhted.

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Arvestades, et SVÜF-i toetus mõjus projektiaegselt positiivselt ühenduste vabatahtlike arvule, koostööle teiste ühenduste, erasektori ning katusorganisatsioonidega, **omab fond läbi koostöö suurendamise positiivset mõju toetust saanud vabaühenduste institutsionaalsele ja tegevusvõimekusele avalike teenuste pakkumisel**. Viimast kinnitab asjaolu, et 97% vabaühendustest (32 ühendust 33-st) leidis, et **projekt tõstis ühenduse teadmisi ja oskusi teenuste arendamisest ja osutamisest koostöös partneritega** [6-8]. Avaliku sektori organisatsioonid hindasid vastavaid mõjusid ühendusele natuke madalamalt – ~74% ja ~83% pigem nõustus või nõustus täielikult nimetatud projekti mõjudega (vt ptk 5.2 Joonis 24). Väga positiivsena nägid MTO-d ka projekti mõju avaliku sektori partnerite teadlikkusele partnerite kaasamisest teenuste arendamisse (91% ühendustest) ning koostöövõimalustest vabaühendustega (97% ühendustest) (vt ptk 5.2 Joonis 20). Avaliku sektori organisatsioonid ise pidasid nimetatud mõjusid järjekordselt natuke väiksemateks (Joonis 30) – ~69% vastanutest leidis, et projekti tulemusena kaasatakse vabaühendusi valdkondlikele aruteludele varasemast enam ja ~74% leidis, et projekt tõstis nende endi võimekust ja julgust teha ühendustega koostööd avalike teenuste arendamisel ka tulevikus. Seega, isegi kui projekti järgselt ühenduse partnerite arv ei püsinud või ei kasvanud, **said nii ühendus kui projekti avaliku sektori partnerid projekti teostamisest väärtuslikke teadmisi ja oskusi tulevaste koostöösuhete loomiseks**.

Joonis 30 Kuidas hindate toetatud projekti mõju Teie organisatsiooni tegevusvõimekusele?

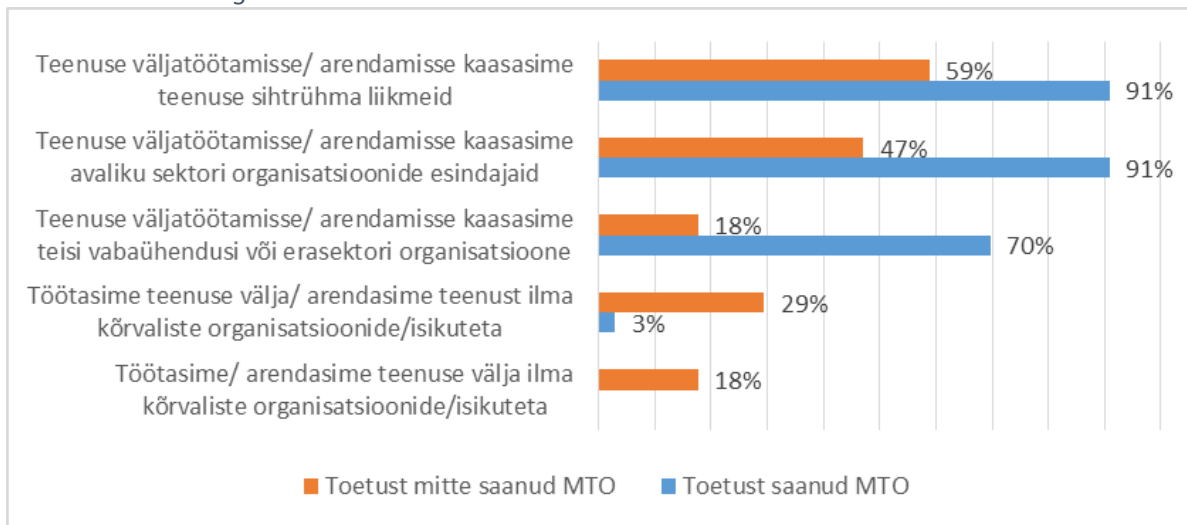

Allikas: Avaliku sektori partnerite veebiküsitlus, n=35

5.3.2. Partnerite roll SVÜF-i projektides

Veebiküsimustiku ja intervjuude kohaselt tuli toetust saanud projektide puhul initsiatiiv projekti toel teenuse osutamiseks või arendamiseks üldiselt vabaühendustelt. Joonis 31 on võrreldud toetust saanud ja toetust mittesaanud MTO-de teenuste väljatöötamise protsesse. Selgelt joonistuvad välja mustrid, mida võib pidada toetust mittesaanud projektide ebaedu põhjuseks, näidates mõningaid vajakajäämisi projekti ettevalmistamisel. **Nimelt sooritasid toetust saanud MTO-d ligi kaks korda suuremas ulatuses teenuste planeerimist toetavaid tegevusi**, sh teiste vabaühenduste või erasektori organisatsioonide, avaliku sektori ja sihtrühmade liikmete kaasamine teenuse ja/või äriplaani väljaarendamisse [8]. Kõige levinum projektieelne kokkupuude partneritega oli nii toetust saanud kui mittesaanud ühenduste puhul sihtrühma kaasamine teenuse väljatöötamise/arendamisse, mis täidab SVÜF-i eesmärki suurendada ühiskonna sidusust ja kaasata ka sihtgruppe. Siiski, kui toetust saanutest kaasas projekti arendamisse sihtrühmi 91% vastanutest, siis toetust mittesaanute puhul oli see näitaja 59% ja sarnane tendents on ka teiste kaasatud partnerite puhul [8]. Toetust saanud ja mittesaanud ühenduste kaasamisprotsesside erisus näitab selgelt, et **ebapiisav sihtrühmade, avaliku sektori ja teiste vabaühenduste ning erasektori kaasamine teenuse väljaarendamisse vähendab teenuse eduvõimalusi ja/või jätkusuutlikkust** ehk muudab küsitavaks tehtava asjakohasuse. Käesoleva hindamise tulemused kinnitavad, et **toetuse taotlemisel ja tegevuste elluviimisel on edukamad erinevaid osapooli kaasata oskavad ehk juba võimekamad ühendused**. Koostöö olulisust teenuse väljatöötamisel kinnitab ka asjaolu, et ≈29% SP voorust toetust mittesaanud ühendustest töötas teenuse välja üksinda samas kui toetust saanute puhul oli vastav näitaja 3%.

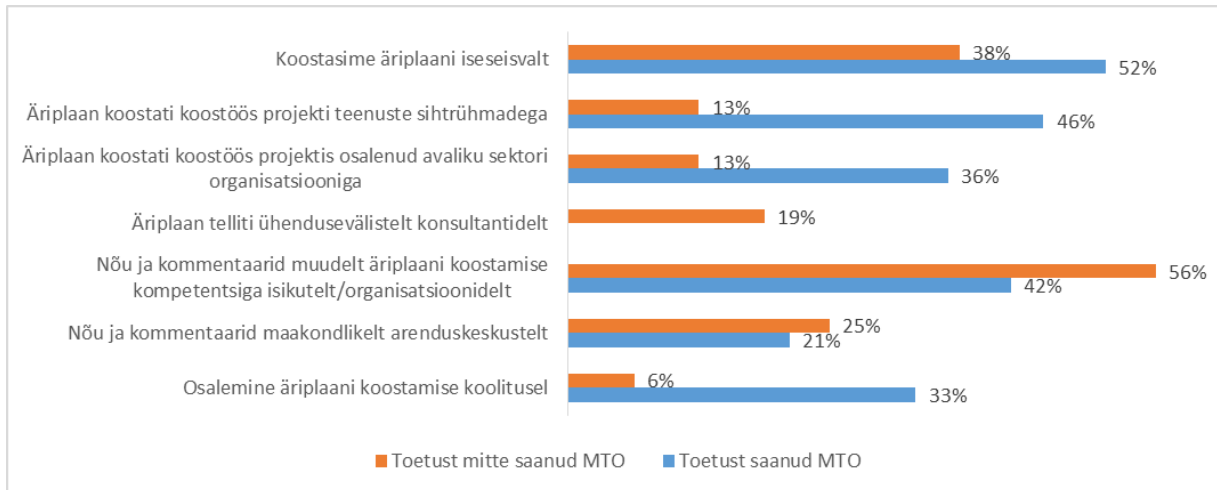
Joonis 31 Kuidas kirjeldate projektitaotluses/äriplaanis planeeritud teenus(t)e väljatöötamist, arendamist? Märkige kõik sobivad vastusevariandid.

Allikas: Toetust mittesaanud MTO-de küsimustik, n=17 ja toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Arvestades, et jätkusuutliku teenuse aluseks on ka SVÜF-st toetuse taotlemise aluseks olnud äriplaani koostamist (Joonis 32). Positiivse rahastamisotsuse saanud ja veebiküsitlusele vastanud MTO-dest üle poole koostas toetuse taotlemiseks vajaliku teenuse äriplaani iseseisvalt, kaasates selleks projekti teenuse sihtrühmasid – 45% vastanutest. Toetust mittesaanute hulgas kasutas vaid kaks vastanut seda võimalust. Samuti nähtub, et võrreldes toetust mittesaanud taotlejatega, kaasasid toetuse saajad äriplaani koostamisse intensiivsemalt ka avaliku sektori partnereid (36%). Asjaolu, et vaid 9% avaliku sektori partnerite küsimustikule vastanutest tõi välja oma panuse äriplaani (Joonis 34), võib olla mõjutatud ühelt poolt sellest, et küsimustikule ei pruukinud vastata samade projektide ühendused ja avaliku sektori organisatsioonid. Teisalt, isegi kui küsimustikule on vastanud projektiga seotud olnud avaliku sektori organisatsioonide inimesed, on võimalik, et nad ei ole endale teadvustanud, et neilt küsitud sisend või panus ka äriplaanis rakendust leidis. Kolmandaks ja teenuste kvaliteeti ning koostööd enim mõjutavaks põhjuseks, miks äriplaani koostamisse teadvustatult vähe panustatakse, on avaliku sektori organisatsioonide võrdlemisi madal hinnang äriplaani ja avaliku sektori kaasamise nõude olulisusse teenuse osutamiseks (vt ptk 4.3 ja Joonis 13 ning Joonis 14).

Joonis 32 Kas ja millist abi kasutasite projekti äriplaani koostamiseks? Valige kõik sobivad vastusevariandid.

Allikas: Toetust mittesaanud MTO-de küsimustik, n=16 ja toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Toetuse saajate hulgas väliseid konsultante äriplaani koostamiseks üldjuhul ei kaasatud, samuti on võrreldes toetust mittesaanud taotlejatega vähem kasutatud organisatsioonivälise spetsialistide nõu teenuse arendamisel. Asjaolu, et negatiivse rahastusotsuse saanute puhul kasutati aktiivsemalt (ühenduse väliste) äriplaani koostamise kompetentsiga isikute/organisatsioonide abi ning teenuste sihtrühmasid ja avaliku sektori organisatsioone kaasati vähem, võib olla põhjendatud sellega, et ~73% toetust saanud organisatsioonide küsimustikule vastanud MTO-dest said toetust ka SVÜF-i VP voorust, kus toetati äriplaani koostamist koostöös nimetatud osapooltega. Samas on üllatav, et veebiküsimustikule tuginedes ei tõstnud VP voorust toetuse saamine ega eriorganisatsioonide poolt korraldatud äriplaani koolitusel osalemine äriplaani koostamisse erinevate osapoolte kaasamise sagedust.⁹⁴ Äriplaani koostamise koolitusel osalemise väike mõju võib tulla vastavate koolituste teoreetilisusest ja lühiaegsusest. Ka intervjuueeritud töid korduvalt välja, et senise kogemuse kohaselt tuleks äriplaani koostamise rahalise toetamise (oma olemuselt oli seda VP kaudu eraldatud toetus) või lühiaegsetel teoreetilistel koolitustel osalemise asemel pöörata suuremat rõhku praktilistele äriplaani koostamise koolitustele.

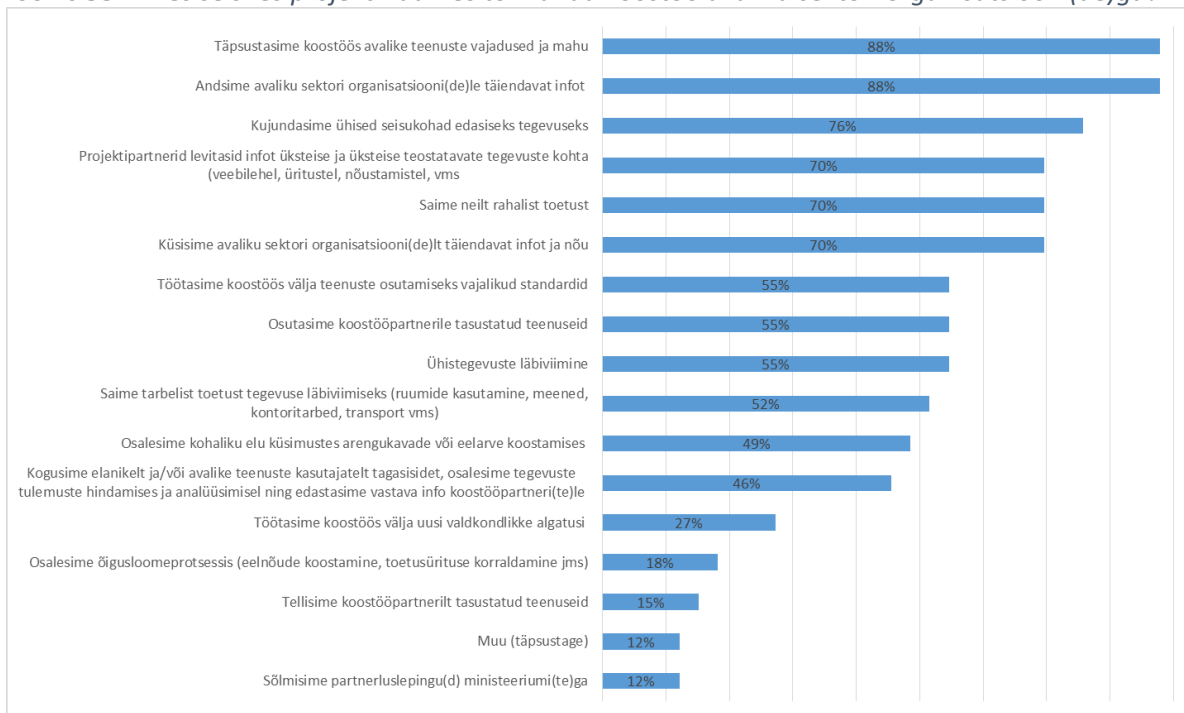
Kuna erinevate osapoolte kaasamine teenuse arendamise eeltöösse ei sõltunud VP taotlusvoorus osalemisest ega äriplaani koolitustel osalemisest, võib taaskord järeldada, et **toetust said võimekamad taotlejad, kel on paremad suhted ja arusaam oma sihtrühmast, kes kaasavad erinevaid osapooli teenuste väljatöötamise ja osutamise, kes julgevad vajadusel kõrvalist nõu küsida ning kes kasutavad võimalusi enese arendamiseks.** Arvestades erinevate osapoolte kaasamise sagedust ning intervjuudes mainitud tegelikku kaasamise sisukust – näiteks valdkondliku arengukava koostamise kaastakse, kuid sageli alles etapis, kus enam muudatusi teha pole võimalik või lihtsalt ei arvestata saadavat tagasisidet – on aga teenuste kvaliteedi tõstmiseks erinevate osapooltega koostöös teenuste planeerimisel ja arendamisel arenguruumi.

⁹⁴ Risttabelitena vaadati toetust saanud ühenduste vastuseid – 1) Kas väikeprojektide taotlusvoorus taotlemine mõjutas äriplaani kaasatuid 2) Kas äriplaani koolitusel osalemine mõjutas äriplaani koostamisse eriosapoolte kaasamist.

Olgugi, et enam kui pooled ühendustest äriplaani koostamisel koostöö sisendit ei märkinud (Joonis 32), on enamus äriplaani elemente – teenuse kirjeldus, sh sihtrühmade analüüs, koostöö avaliku sektori organisatsioonidega, turundustegevused, jne – projekti raames toimunud koostöö kirjeldustega kajastatud (Joonis 33). Nimelt tehti ühenduste hinnangul projekti jooksul enim koostööd teenuste osutamise ja seonduva info vahetamise ja levitamise, avalike teenuste vajaduste ja mahu täpsustamise ning täpsema tegevuskava formuleerimise ühtides, üldjoontes avaliku sektori organisatsioonide hinnanguga oma rollist SVÜF-i toetatud projektides (Joonis 34).

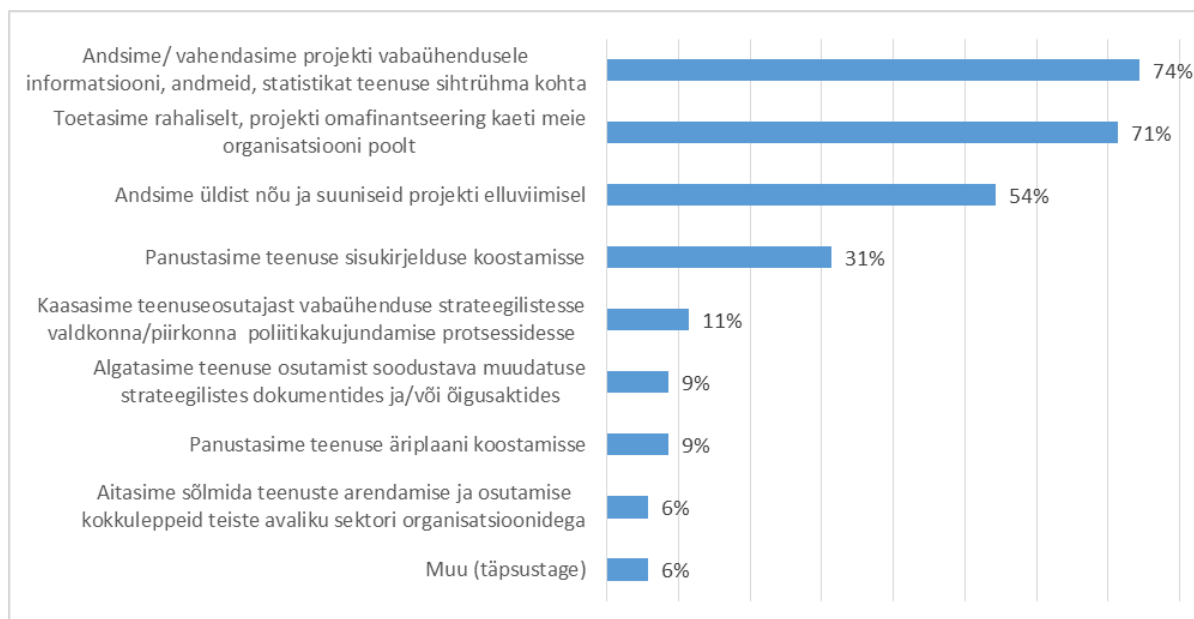
Üsna oluliselt pidasid ühendused koostöös avaliku sektoriga ka finantsilist ja tarbelist koostööd: **70% ühenduste poolt toodi välja koostöö seismine rahalises ja 52% ühenduste poolt tarbelises toetuses** (Joonis 33). Ligi 55% ühendustest tõid välja ka avaliku sektori panuse projekti omafinantseeringu maksimise, samas kui avaliku sektori partnerite hinnangul oli tegu ühe olulisema panusega projekti jooksul - ~71% küsitlusele vastanud avaliku sektori partneritest toetas projekti, sh omafinantseeringu tasumist rahaliselt (Joonis 34).

Joonis 33 Milles seisnes projekti raames toimunud koostöö avaliku sektori organisatsiooni(de)ga?

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=32

Joonis 34 Milline oli Teie asutuse roll toetatud projektis? Valige kuni kolm kõige olulisemat rolli.

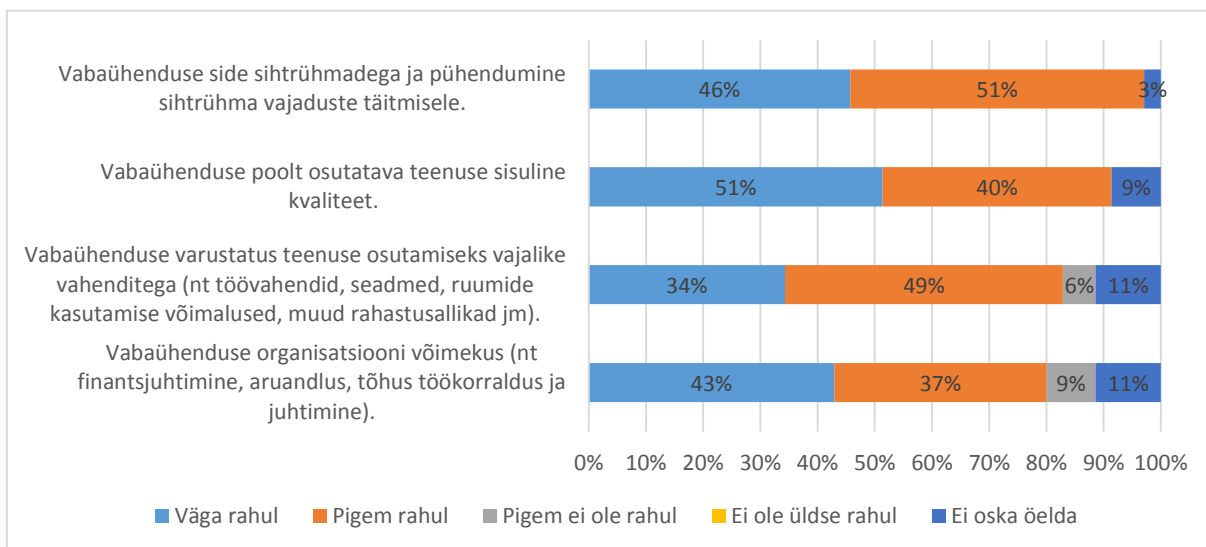

Allikas: Avaliku sektori partnerite küsimustik, n=35

Üldised hinnangud omavahelisele koostööle on nii toetust saanud ja toetust mittesaanud MTO-de kui ka avaliku sektori partnerite seisukohast kõrged. Nii toetust saanud kui mittesaanud ühendustest 88% leidis, et nad on koostööga kas väga või pigem rahul, kusjuures toetust mittesaanute seas on enam väga rahul olijaid (vt ptk 5.5 ja Joonis 45). Ka avaliku sektori partnerid andsid teenust ellu viinud vabaühendusele kõrged hinnangud (Joonis 35) [14], kusjuures avaliku sektori partneritest ≈86% oli ka vabaühendustega üldiselt väga/pigem rahul [24]. Võrreldes Eesti keskmist avaliku sektori organisatsioonide rahulolu vabaühendustega⁹⁵ oli uuringus osalenud avaliku sektori organisatsioonide rahulolu vabaühendustega keskmisest kõrgem – Praxis 2014 uuringu kohaselt oli 6% avaliku sektori organisatsioonidest väga ja 56% pigem rahul MTO-de võimekusega samas kui veebiküsimustiku kohaselt oli 43% avaliku sektori organisatsioonidest väga ja 37% pigem rahul SVÜF-st toetust saanud vabaühendusega [16]. Kogemus SVÜF-i projektidega näitab, et enamikel juhtudel koostöö õigustas ennast, tõi kaasa positiivse kogemuse, vastastikuse usalduse kasvu, tihedamad suhted ja järeldamine kohaselt ka potentsiaalsed uued algatused [22].

⁹⁵ Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

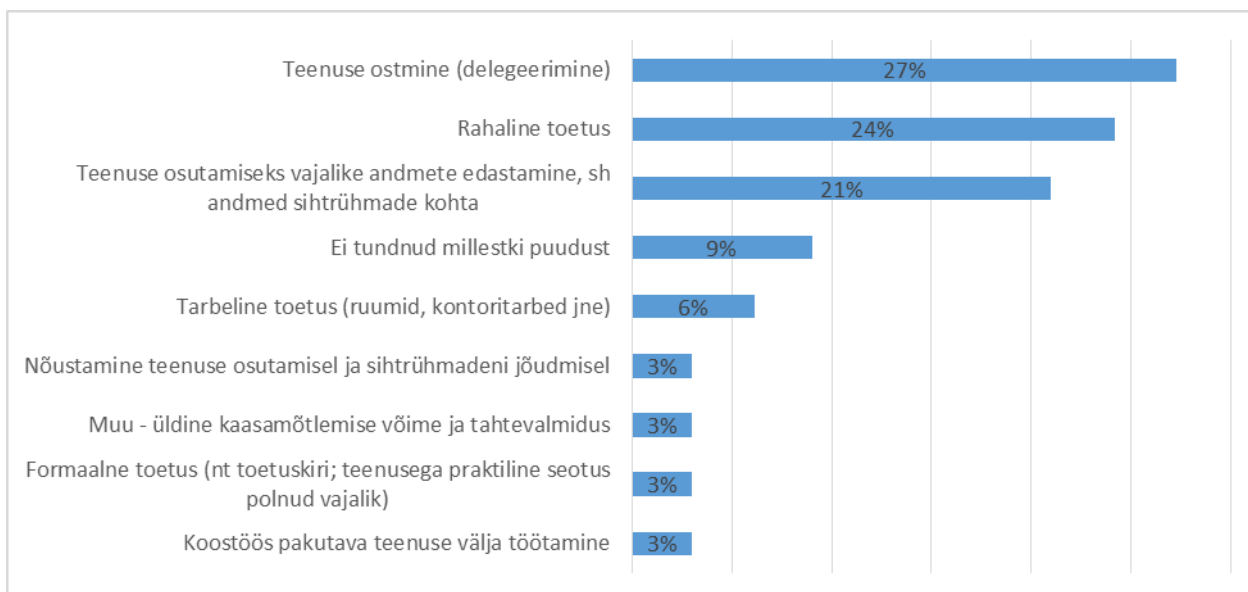
Joonis 35 Kuivõrd rahul olete vabäühendusega, kellega tegite koostööd Šveitsi Vabäühenduste Fondi toetatud projektis?

Allikas: Avaliku sektori küsimustik, n=35

Kui algelt oli aga SVÜF-i väljundindikaatorite seas oodatud teenuste delegerimise lepingud, siis puhtalt selliseid lepinguid praktiliselt tekkinud ei ole. Ka küsitlusele vastanud ühendused märkisid, et enim tunti puudust delegerimise lepingutest ja rahalisest toetusest (Joonis 36). Intervjuud ja juhtumianalüüsid näitasid, et olukord, kus avaliku sektori organisatsioonid panustavad enim rahaliselt (Joonis 34) ning ühendused tunnevad jätkuvalt enim puudust rahalisest toest, tuleneb ebakindlast (sh lühiaegsest) ning ebapiisavast rahastusest. Nimelt võivad avaliku sektori organisatsioonid küll toetada rahaliselt, kuid toetuse suurus ei pruugi olla piisav, arvestades ühenduste ja sihtrühmade vajadusi.

Joonis 36 Millisest avaliku sektori organisatsiooni(de) poolsest tegevusest tundsite projekti elluviimisel enim puudust?

Allikas: Toetust saanud MTO küsimustik, n=33

Hindamine näitab, et toetust saanud ühenduste ja nende avaliku sektori partnerite koostöösuhteid võib iseloomustada strateegilise partnerlusena – vabaühendus on teenuse peamine väljatöötaja ning teenuse osutamiseks vajalike ressursside otsija, koostöö seisneb peamiselt vastastikusel info jagamises, teenuste välja töötamises (sh teenuste mahud, sihtrühmad, jne) ja vastavalt koostöökokkuleppele teenuste osutamises. Vabaühendused tunnevad siiski puudust avaliku sektori organisatsioonide suurema panuse järele läbi teenuste ostmise, rahalise toetuse ja sihtrühmade kohta vajaliku info edastamise. See aga viitab, et ühendused eelistaksid koostöösuhetes avaliku sektori organisatsioonidega näha enam partnerlusel põhinevat teenuste delegerimist.

5.3.3. Koostöö kvaliteet ja usaldus

Avaliku ja kolmanda sektori organisatsioonide rahulolu üksteise tegevustega SVÜF-i projektides on küsitluses osalenute kohaselt üldjuhul positiivne [14]: MTO-dest 21% on koostööga väga rahul ning 67% pigem rahul (Joonis 45); KOV vastavad näitajad suhtumises vabaühendusest partnerisse üldiselt on 31% ja 57% (n=35) ehk **avaliku sektori organisatsioonide rahulolu ühendustega on suurem kui vastupidi**. Märkimisväärne on aga SP voorust toetust mittesaanud ühenduste rahulolu koostööga avaliku sektori organisatsioonidega – ≈44% vastanud ühendustest (4 ühendust) olid koostööga väga rahul ja ≈44% pigem rahul, ülejäänud ≈11% ei osanud oma rahulolu hinnata. Asjaolust, et toetust mittesaanutest vaid ca pooled viisid tegevused ellu koostöös avaliku sektori partneritega ning nendest enamus olid koostööga rahul, võib järeldada, et kui toetust mitte saades viiakse kavandatud tegevused mingilgi määral ellu ja koostöös avaliku sektori partneritega, siis on tegu tugeva koostöösuhetega. Samas, kuna vabaühendustel oli mitmeid partnereid ning lähtuvalt küsitluste tagasisidest ja intervjuudest on nii ühendused kui nende partnerid väga erinevad nagu ka kasutatavad ja piirkonnas toimivad koostööviisid, siis ei ole võimalik rahulolu tulemusi üldistada kõigile ühendustele ega avaliku sektori partneritele. **Rahulolu projektpartnerite koostööga toodi välja ühena kolmest peamisest projekti edutegurist, aga samas ka ühe peamise probleemkohana** - ≈44% ühendustest tõi koostöö välja projekti tugevusena ja ligi sama paljud ühendused ehk ≈36% ühendustest tõi koostöö projektpartneritega välja probleemkohana. Ka eespool nähtus mõningane vastuolu ühenduste ja avaliku sektori poolt antud vastustes projektiaegse koostöö osas, kus ühest küljest märgiti ära tihedat rahalist ja sisulist koostööd (Joonis 33 ja Joonis 34), kuid teisalt tunti ikka puudust rahalisest toetusest ja asjakohasest infovahetusest (Joonis 36).

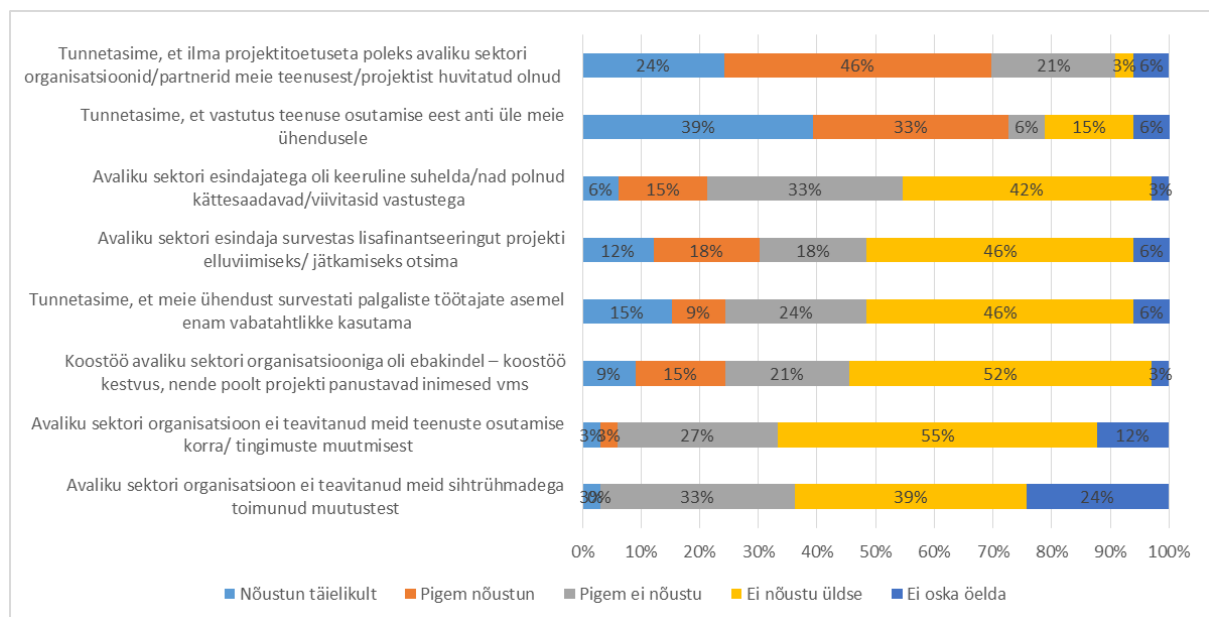
Küsimustiku vastustest nähtub mitmeid põhjuseid, miks mõni vabaühendus koostööga vähem rahul võib olla. Vabaühenduste motivatsiooni teenuseid osutada võib näiteks pärssida tunnetus, **et ilma projektitoetuseta avaliku sektori organisatsioon teenuste osutamisest tõenäoliselt huvitatud ei oleks** - 70% ühendustest (Joonis 37). Märkimisväärne on, et 72% vabaühendustest tunnetas kas rohkemal (39%) või vähemal määral (33%), et teenuse osutamisel andis avaliku sektori partner vastutuse vabaühendusele (Joonis 37). Lepingulise delegerimise ja koostöös avalike teenuste pakkumise üks sagedasemaid kitsaskohti on erinevate uuringute põhjal just asjaolu, et avalik sektor ei tunneta piisavalt oma rolli teenuse pakkumise ja kvaliteedi eest vastutajana, mis ilmestub ka SVÜF-i projektide koostöösuhete puhul. Ühest küljest võib selline tulemus olla märk suhteliselt kõrgest usaldusest vabaühenduste tegevuse vastu, nagu ilmestavad juhtumianalüüsid (vt ptk 7). Teisalt nägid

toetust saanud vabaühendused seda tendentsi pigem probleemina, kus avaliku sektori partner ei tunneta piisavalt hästi oma rolli teenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse tagamisel.

Koostöö ning teenuste kvaliteeti mõjutab ka ühenduste teadlikkus avaliku sektori organisatsioonide otsustusprotsesside pikkusest ning aja- ja finantsressursside piiratuse mõistmine. Ligi veerand ühendustest tundis projekti elluviimisel puudust avaliku sektori organisatsiooni poolset teenuste osutamiseks vajalike andmete edastamisest (Joonis 36). Samapaljud tunnetasid, et omavalitsused survestavad neid vabatahtlike kasutamisele ja seega finantsressursside vähendamisele (Joonis 37). Vastanud MTO-dest 21% tõi välja ka avaliku sektori esindajatega suhtlemise keerukuse, mh kättesaadavuse ja vastuste viibimise. On tavapärane, et avaliku sektori organisatsioonide otsustusprotsesside tegemiseks kulub aega ja töötajad on hõivatud muude tökohustustega, millest tulenevalt võib inimeste kättesaadavus ka märkimisväärsete viivitustega olla.

„Projektpartnerite poolsed kontaktisikud on inimesed, kes olid oma igapäevase tööga niivõrd hõivatud, et ei jõudnud meie hinnangul sageli vajalikku eeltööd teha noorte suunamisel teenustele või nende motiveerimisel, see viis selleni, et teenuse osutamine oli keeruline.“

Joonis 37 Mil määral nõustute, et Teie koostöös projektis osalenud avaliku sektori organisatsioonidega esines ka neid seiku?

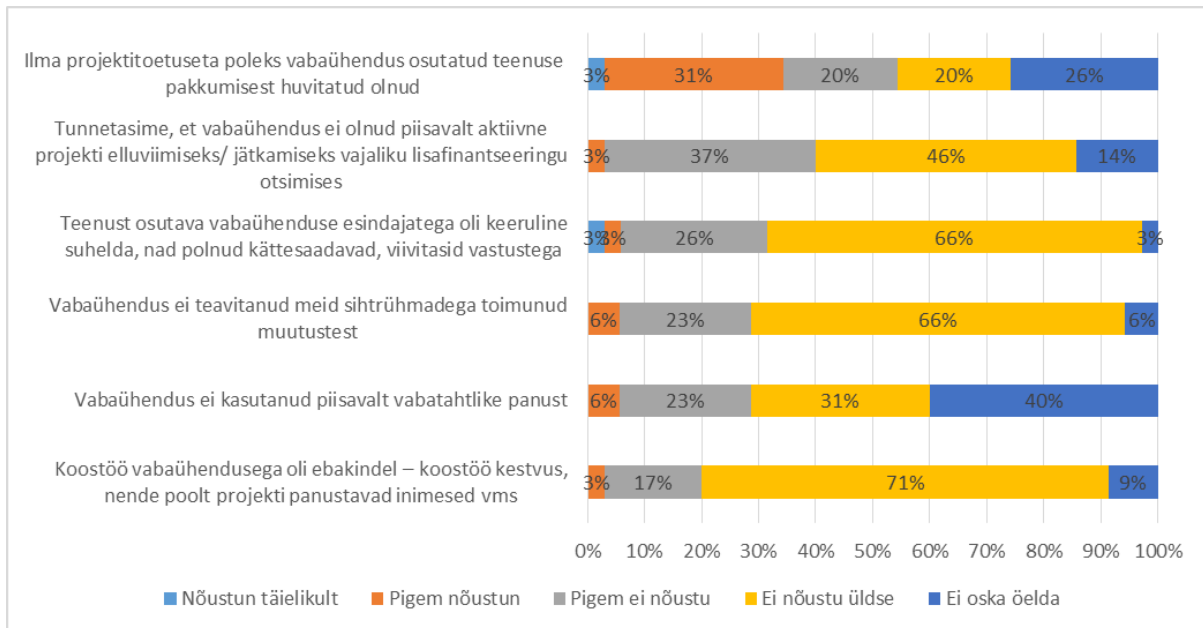

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Kokkuvõttes aga kinnitab Joonis 37 peatüki alguses toodut – **vabaühendused hindavad koostööd avaliku sektoriga peamiselt siiski kõrgelt**. Ka avaliku sektori hinnangud koostööle partnerist vabaühendusega on positiivsed (Joonis 38) [24]. Enim tõi avaliku sektori organisatsioonid välja, et vabaühendus ei oleks ilma projektitoetuseta avaliku teenuse pakkumisest huvitatud, viidates partnerite arusaamale, et vabaühendustel pole võimekust ilma koostööta teenuseid osutada. Arvestades, et ka vabaühendused tunnetasid sama oma avalikust sektorist partnerite puhul, näitab **SVÜF-le sarnaste toetuste olulisust mitmete avalike teenuste pakkumisel Eestis**. Hindamisest ilmneb,

et osadel juhtudel on avaliku sektori organisatsiooni arvates vajalik ka **vabaühenduste endi suurem motiveeritus, pühendumus ja kohusetundlikkus.**

Joonis 38 Mil määral nõustute, et Teie koostöös projekti jooksul esines ka neid seiku?

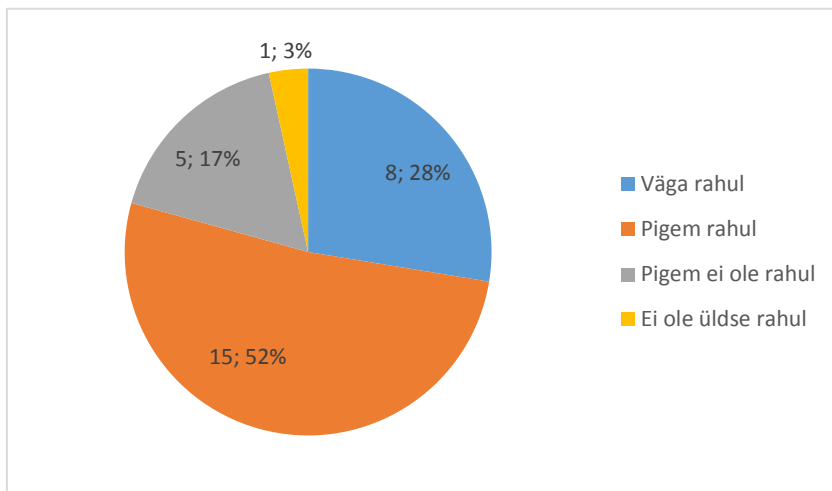
Allikas: Avaliku sektori partnerite küsimustik, n=35

Nii toetust saanud MTO-d kui avaliku sektori partnerid hindavad projekti jooksul loodud koostöösuhteid partneriga üldjuhul kõrgelt. Siiski tunnetavad vabaühendused, et avalik sektor ei tunnetata piisavalt oma rolli ja vastutust avalike teenuste pakkumisel koostöös vabaühendustega.

5.3.4. Projekti järgne koostöö

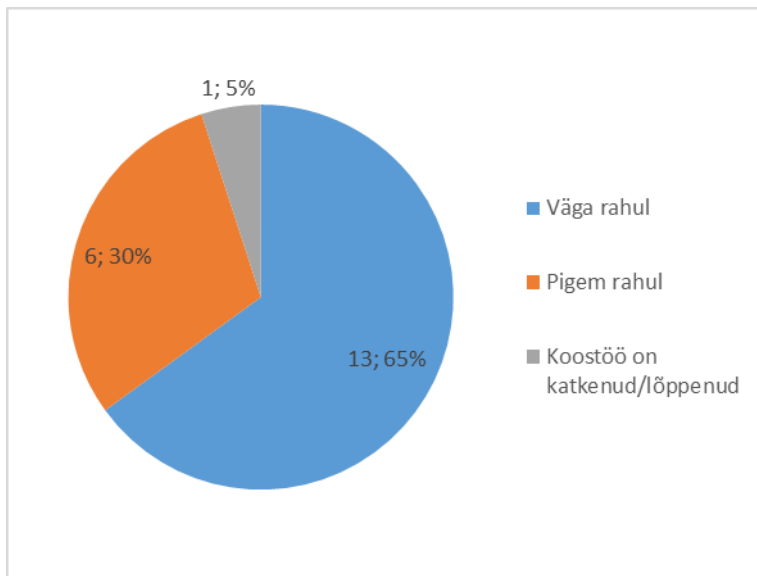
Sarnaselt rahuloluga projektiaegse koostöö osas, on ka projektijärgse koostööga enam rahul avaliku sektori organisatsioonid (Joonis 39 ja Joonis 40) – kui vabaühendustest on 79% koostööga väga/pigem rahul, siis avaliku sektori partneritest on 95% koostööga väga/pigem rahul.

Joonis 39 Kuidas hindate üldiselt PROJEKTIJÄRGSET koostööd avaliku sektori organisatsiooni(de)ga?

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=29

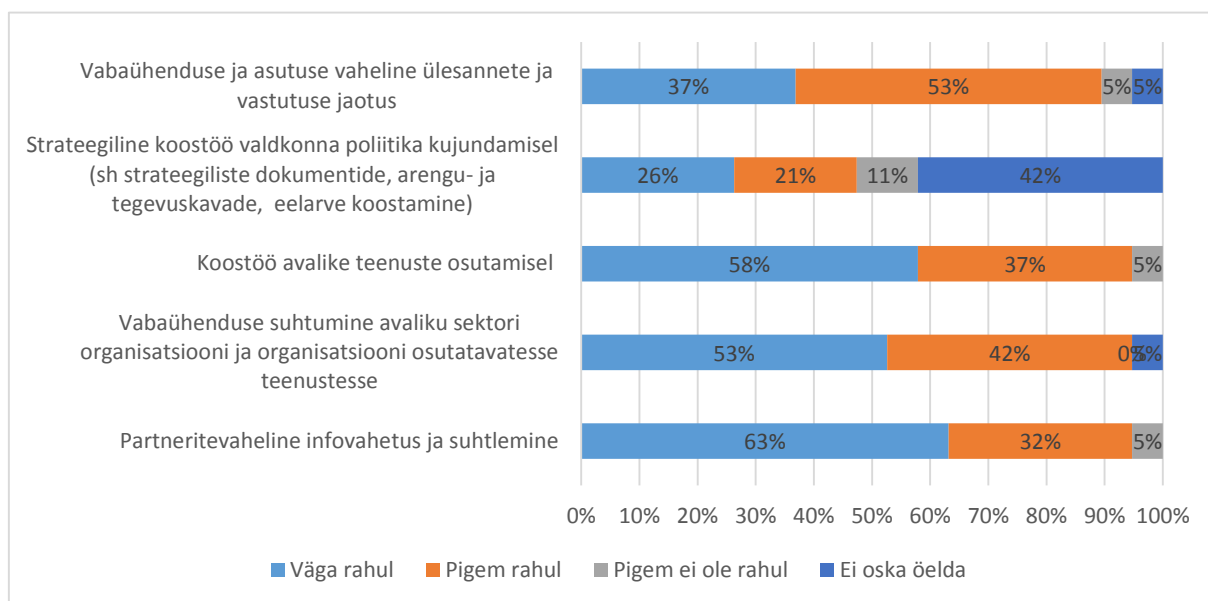
Joonis 40 Kuidas hindate PROJEKTIJÄRGSET koostööd toetatud projekti partnerist vabaihendusega?

Allikas: Avaliku sektori partnerite küsimustik, n=20

Nagu joonistelt näha, on ka koostööga väga rahul olijaid avaliku sektori partnerite seas rohkem. Kõrget rahulolu kinnitab ka Joonis 41 – läbivalt oli infovahetuse ja suhtlemise, avaliku sektori organisatsiooni suhtumise, koostöös teenuste osutamise ja ülesannete-vastutuse jaotusega väga/pigem rahul ~89-95% küsimustikule vastanud avaliku sektori partneritest.

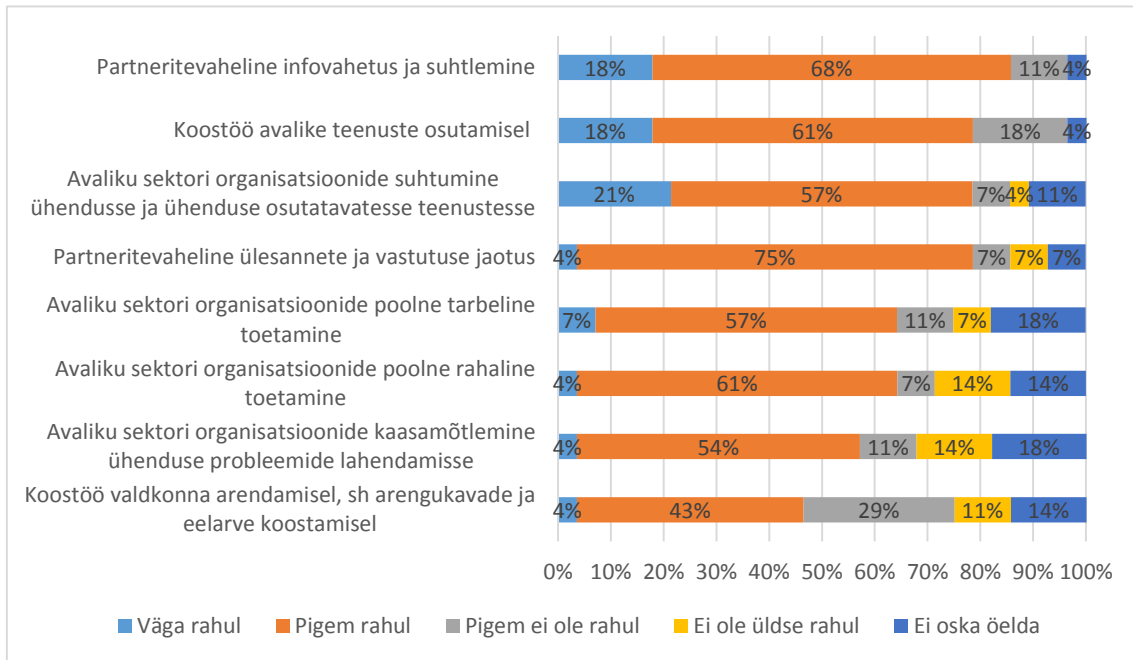
Joonis 41 Palun hinnake oma rahulolu PROJEKTIJÄRGSE koostööga vabaihendusest partneriga alljärgnevates aspektides:

Allikas: Avaliku sektori partnerite küsimustik, n=19

Kuna MTO-de rahulolu oli koostööle hinnanguid andes madalam, võib järeldada, et **ühenduste ootused projektijärgsele koostööle olid kõrgemad**. Seda kinnitab ka Joonis 42 – olgugi, et üldine rahulolu koostööga on kõrge, on koostööga väga rahul olijaid marginaalselt. Silma paistab ka suurem rahulolematust strateegilise sisulise koostööga [8] – koostöös valdkonna arendamine ja tekkivate probleemide lahendamine. Intervjuudele ja avatud küsimustele tuginedes võib rahulolematust seostada ka asjaoluga, et avaliku sektori organisatsiooni töötajatel on ka muid kohustusi lisaks teenuse osutamisse panustamisele, samas kui ühendustel on teenuste osutamine üks peamistest tegevustest. Seega ka tunnetatakse vajakajäämisi paremini.

Joonis 42 Hinnake palun järgnevaid aspekte mõeldes PROJEKTIJÄRGSELE koostööle avaliku sektori organisatsioonidega üleüldiselt (sh olemasolu korral ka teiste Teie ühenduse poolt teostatavate tegevuste raames)

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=28

Kõige vähem ollakse rahul või osatakse hinnata oma rahulolu strateegilise koostööga (Joonis 41 ja Joonis 42). Olgugi, et nii avaliku sektori partneritest kui toetust saanud ühendustest ligi pooled olid strateegilise koostööga rahul, oli avaliku sektori partnerite seas rohkem väga rahul olijaid. On märkimisväärne, et ~42% avaliku sektori organisatsioonidest ei ole enda jaoks eeldatavasti kaasamise vajadust ega eesmärke selgeks teinud, et osata rahulolu hinnangut kujundada. Ühelt poolt võib see olla põhjustatud ka asjaolust, et juba projekti eelselt ning projekti ajal jäi ühenduste kaasamine strateegilistesse tegevustesse ja teenuse osutamise äriplaani koostamises osalemine madalaks (vt ptk 5.3.2 Joonis 33 ja Joonis 34). Samas võib hinnangu puudulikkust mõjutada küsimustikule vastanud inimese vähene kokkupuude strateegilise koostööga ning asjaolu, et vastanu organisatsioonis kaasamist ei praktiseerita.

Block Grant-is seatud delegeerimise eesmärke silmas pidades on märkimisväärne tulemus, et ~73% projektidest jätkab delegeerimise lepinguga [25] olles üks peamistest projektijärgse koostöö vormidest. Praxis 2014.a uuringuga võrreldes on tegu ka Eesti keskmisest omavalitsuste poolsest delegeerimisest kõrgema näitajaga⁹⁶ [25]. Samas tuleb seda tulemust tõlgendada ilmselt ettevaatlikult ja arvestada, et vastajad ei pruugi olla teadlikud delegeerimise mõistest ja tingimustest.⁹⁷ **Hindamine**

⁹⁶ Praxis 2014 uuringu kohaselt on fondi toetatud SP11 ja SP12 projektides osalenud omavalitsustest 80% "delegeerinud avalikke teenuseid osutamiseks vabaühendustele – see on tunduvalt kõrgem delegeerimise määr kui omavalitsustes, kes pole fondi projektidespartneriks olnud (vrdl 55%)."

⁹⁷ Praxis 2014 uuringu kohaselt on klassikalise avalike teenuste lepingulise delegeerimise tunnuseks, et KOV määratleb elanikele vajaliku teenuse mahu, sihtrühma, osutamise aja ja koha ning säilitab vastutuse teenusele juurdepääsu ja kvaliteedi tagamises. Praxis uuringut kinnitavalt näitab ka käesolev hindamine, et sageli toimub teenuse kavandamine ja osutamine siiski ühenduse initsiatiivil, kusjuures ka vastutus teenuse osutamise eest antakse ühendusele (vt ka Joonis 37).

näitas, et üldjuhul on nii projektiäegselt kui –järgselt koostöö avaliku sektoriga olnud SVÜF-ist toetuse saajate puhul enim strateegilise partnerluse iseloomuga, mis enamikel juhtudel on ka sobivaim ja paindlikum moodus koostööks, kuigi sellest hoolimata oodatakse koostöösse enam usalduslikule partnerlusele omaseid elemente ja stabiilsust.

Projektijärgse koostööna on ühendused toonud välja veel mitmeid sisukaid koostöövorme (vt Joonis 42). Ühe olulise projektijärgse koostöövormina tuli välja kaasamine valdkonnaga seotud arendustegevustesse – **~55% vabaühendustest väitis, et avaliku sektori partner(id) kaasavad neid valdkonnaga seotud arendustegevusse**, jäädes madalamaks Praxise 2014. aasta uuringus toodud avaliku sektori organisatsioonide hinnangust – 88% KOV-dest kaasab ühendusi. Positiivne on, et **~47% avaliku sektori partneritest on väga/pigem rahul tehtava strateegilise koostööga valdkonna poliitika kujundamises**. Samas ei oska ~42% avaliku sektori partneritest hinnata oma rahulolu strateegilise koostööga, viidates, et tõenäoliselt ei ole vabaühenduste kaasamise eesmärged teadvustatud ega ühenduste panust analüüsitud. Seega võidakse ühendusi sageli kaasata kaasamise enda pärast ning saadavat sisendit ei analüüsita ega arvestata. Seda kinnitasid ka intervjuud erinevate osapooltega, kus korduvalt toodi välja, et sageli ei tunnetata, et nende osaluse panust ka sisuliselt arvestataks. Nagu eelnevalt ka välja toodud, siis strateegiline koostöö vabaühenduste ja avaliku sektori vahel valdkonna arendamisel, mis eeldab aktiivset vabaühenduste kaasamist, tundub ka käesoleva hindamise tulemusi arvestades siiski veel ootustest madalam olevat, hoolimata asjaolust, et natuke üle poolte toetust saanud vabaühendustest väidab sellises koostöös osalemist. Samas, nagu Joonis 43 nähtub, siis enim rahulolematust on vabaühenduste poolt pälvitud just strateegiline koostöö valdkonna arendamisel (29% pigem ei ole rahul), mistõttu võib eeldada, et faktiline kaasamine ei samastu automaatselt sisulise kaasamisega.

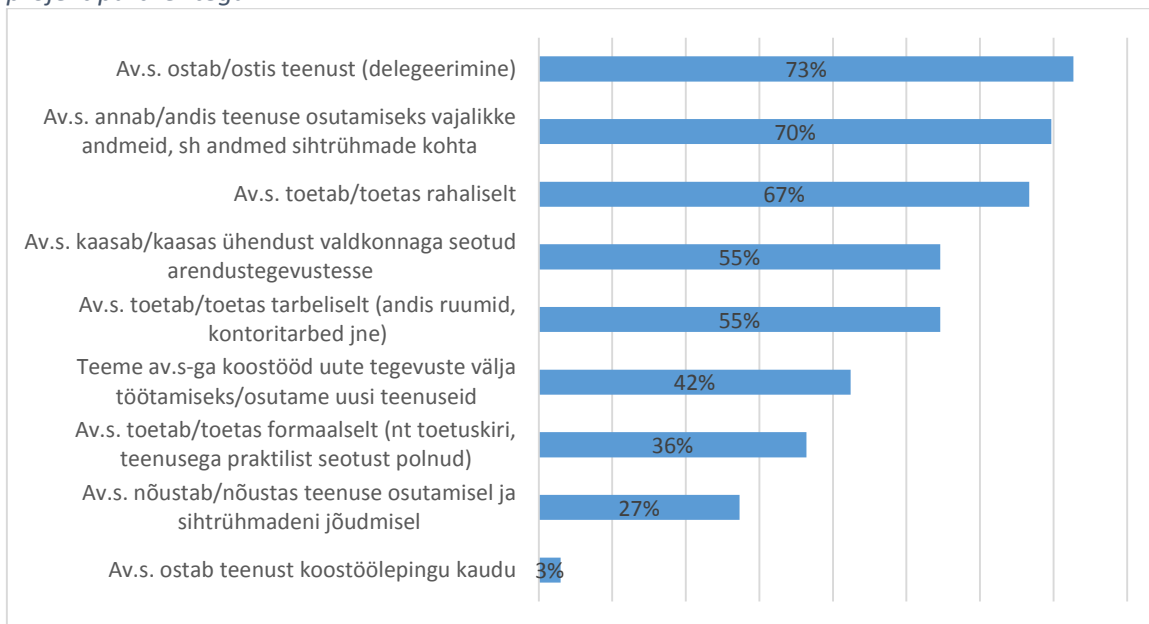
Avaliku sektori organisatsioonid ei teadvusta sageli ühenduste poliitikakujundamise protsessi kaasamise eesmärki ega analüüsi saadavat sisendit ning selle väärtust valdkonna arendamisse.

Joonis 42 võtab kokku vabaühenduste üldised hinnangud projektijärgsele koostööle avaliku sektoriga. Peamised rahulolematuse põhjused on seotud avaliku sektori suhtumisega koostöösse. Ehkki koostööd tehakse (Joonis 43), siis huvi ja aktiivne panus ning suhete hoidmise jätkusuutlikkus lisaks rahalisele toetamisele on tihtipeale kesine. Vastanud ühendustest veerand leidis, et avalik sektor ei huvitu ega mõtle kaasa teenust pakkuva ühenduse ees seisvatele väljakutsetele. Lisaks ilmestavad sageli esinevat „loidu“ suhtumist ka intervjuudel välja toodu:

„Raha annavad, aga loiult teevad koostööd.“

„Projekti käigus lahkusid kõik projekti valdkonnaga tegelenud ametnikud ja asendusid uutega. Seetõttu tuli teha selgitustööd uuesti.“

Joonis 43 Kui projektiga arendatud teenuse osutamisel jätkub/jätkus koostöö avaliku sektori organisatsioonidega, siis kuidas kirjeldate seda koostööd projekti TOETUSE LÕPPEMISE JÄRGSILT? Kui projekt ei ole veel lõppenud, siis vastake lähtuvalt senistest aruteludest/kokkulepetest projektpartneritega.

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Kuigi hindamine toob esile ka projektijärgses koostöös esinenud probleeme, siis ei ole küsitlusele vastanud ühenduste ja avaliku sektori partnerite seisukohast need siiski väga märkimisväärsed. Seda kinnitavad valdavas enamuses ka toetuse saajate lõpparuanded ja järelepärimised. Märkimisväärne on samas asjaolu, et **~42% ühendustest töötas välja või osutas projektijärgselt koostöös avaliku sektori organisatsioonidega uusi teenuseid** [19, 20], viidates tugevatele koostöösuhetele ja üksteise võimekuse usaldusele. **Ligi 52% ühendustest (n=33) töötas projektijärgselt välja ka avaliku sektori rahastusest sõltumatuid teenuseid** [12]. Samas oli selliste teenuste osatähtsus tegevustest väike - ~65%-l ühendustest moodustasid sellised teenused veerandi tegevustest, ~29%-l üle veerandi (n=17). Ka KÜSK-i enda poolt teostatud SP11 ja SP12 järelepäringud⁹⁸ kinnitavad ühenduste aktiivsust projektijärgselt teenuseid edasi arendada ja lisateenuseid välja töötada [19, 20]. **Seega on SVÜF-i toetusel olnud oluline roll vähemalt osalenud ühenduste tegutsemisvõimekuse tõstmisel ja koostöösuhete tugevnemisel ning potentsiaalne pikaajalisem mõju nii projektiga arendatud teenuste kui ka uute jätkusuutlikkusele.**

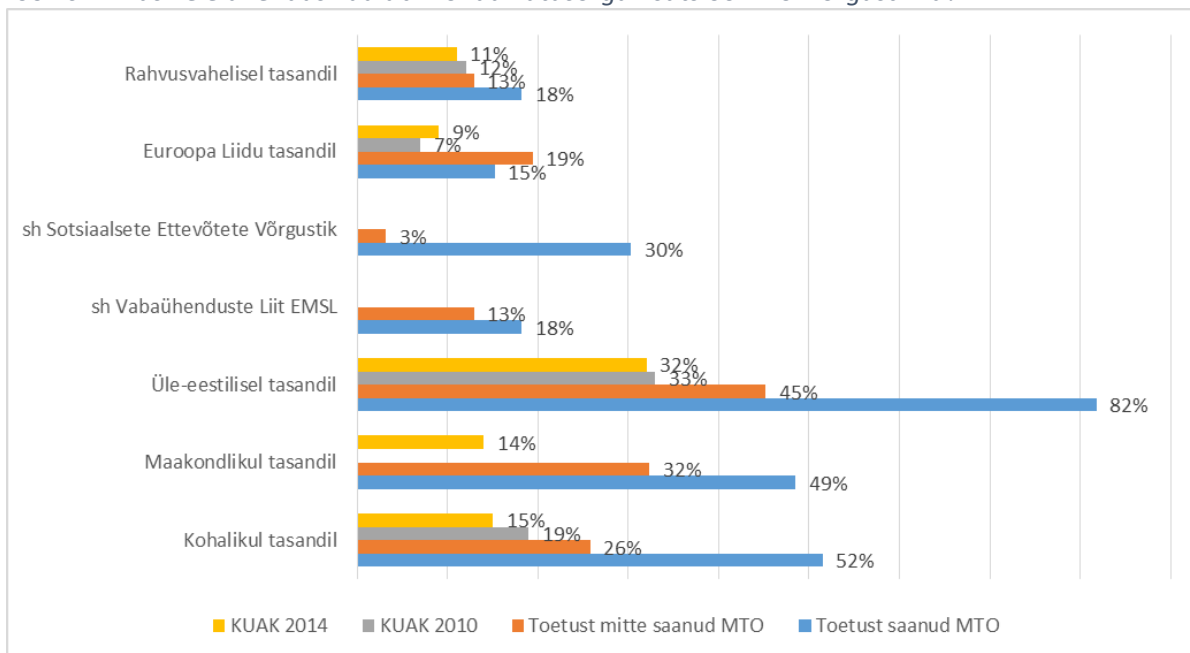
5.3.5. Muu koostöö paranemine

Uuringus osalenud nii positiivse kui negatiivse rahastusotsuse saanud ühendused on KUAK 2014 uuringus kajastatuga võrreldes tihedamalt võrgustunud (Joonis 44). Kui nt üle-eestilistesse katusorganisatsioonidesse-võrgustikesse kuulus 32% KUAK 2014 uuringus osalenutest, siis SVÜF-st toetust mittesaanute puhul oli vastav näitaja 45% ja toetust saanutel 82%. Ka maakondlikul ja kohalikul

⁹⁸ 2015. aasta kevadel uuris KÜSK SP11-st ja SP12-st toetust saanutelt osutatud teenuste jätkusuutlikkust – kas, mis mahus ja kellega koostöös teenuseid osutatakse. Järeloküsitluse ajaks oli projektide lõpust möödas 1-1,5 aastat.

tasandil tegutsevatesse võrgustikesse kuulumine oli SVÜF-i taotlusvoorudes osalenutel tunduvalt suurem.

Joonis 44 Kas Teie ühendus kuulub mõnda katusorganisatsiooni või võrgustikku?

Allikas: Toetust saanud ja toetust mittesaanud MTO-de küsimustikud (n=33 ja n=31) ning KUAK 2010 ja KUAK 2014 uuringud

Lisaks leidis 85% toetust saanud ühendustest, et nad osalevad projekti mõjuna varasemast enam oma valdkonna võrgustikutöös [23]. Arvestades eelnevat fakti ja et toetust saanute kuuluvus katusorganisatsioonidesse on märgatavalt kõrgem negatiivse rahastusotsuse saanutest, kuid ka negatiivse rahastusotsuse saanud ühenduste kuuluvus võrgustikesse on kõrgem Eesti vabaihenduste keskmisest, siis võib järeldada, et toetust saavad aktiivsemat võrgustikukoostööd tegevad ja seeläbi võimekamad vabaihendused (vt ka Tabel 4).

Käesolev hindamine peegeldab, et projektide elluviimises on osalenud Eesti keskmisest võimekamad vabaihendused, kes on ka aktiivsemad võrgustikukoostöös osalejad. Toetuse mõjul on võrgustikukoostöös osalemine projektide elluviijate seas ka märkimisväärselt kasvanud.

5.4. Väliste tegurite mõju SVÜF-i projektide tulemustele

Kui neljandas peatükis vaadati muuhulgas SVÜF-i rakendamist ja toetustingimusi ning nende mõju projektide tulemuslikkusele, siis käesolevas alapeatükis keskendutakse muudele, KÜSK-st ja SVÜF-st sõltumatutele välistele teguritele, mis projekti edukust ja saavutatavat mõju võivad mõjutada. Üldjoontes võib aga hindamise kõigile etappidele tuginedes eelnevaid peatükke kokku võttes tõdeda, et **projektide tulemuslikkust ja mõju takistab peamiselt osapoolte teadmatus koostöövõimalustest ja tegevuse toetamise võimalustest, koostöö kasust osapooltele ning üksteise võimekusest ja ootustest**. Hindamise käigus tõid mitmed osapooled välja, et palju ressursse kulub teenuste olemuse ja koostöövõimaluste teavitustegevuseks ning mõistmaks, kas ja kuidas täpselt koostööd teha. **Samas**

kinnitavad hindamistulemused, et SVÜF-i toetuse abil on edukas koostöö võimalik. Lisaks mõjub SVÜF-i toetus positiivselt nii vabaühenduste tegutsemisvõimekusele kui avaliku sektori partneritele teenuste pakkumisel ning teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse tõstmisel.

Projektivälistel teguritel on märkimisväärne roll loodavate ja tekkinud koostöösuhete püsimisel. Veebiküsimustike kohaselt toimus SVÜF-i abil osutatud teenuste puhul enim muutusi koostöösuhetes. Intervjuudest selgus, et **koostöösuhete muutuste põhjuseks projekti jooksul ja järgselt oli esiteks kohaliku omavalitsuse sisulise rahalise abi puudumine ka lepingu sõlmimise järgselt, teiseks, lepingu lõpetamine jätkusuutlikkust tagavate rahaliste vahendite mitteeraldamise tõttu ning kolmandaks, lepingu jätkamise vajaduse puudumine vabaühenduse enda hinnangul.** Ka veebiküsimustikule vastanud avaliku sektori partnerite sõnul oli üheks projekti tegevuste lõppemise põhjuseks asjaolu, et projekti raames koolitas ühendus välja avaliku sektori organisatsiooni inimesed ja seega polnud projekti iseloomust tulenevalt koostöö jätkamine samadel tingimustel võimalik või mõistlik.

Väheste finantsressursside takistavat mõju projektide tulemuste saavutamisele näitavad ka mitmed teised ühenduste poolt välja toodud probleemid. Intervjuudes ja veebiküsimustikes toodi **projektide eesmärkide täitmist takistavate teguritena enim välja teenuste ostmise** (~27% toetust saanutest) ja **rahaline toetus/eelarve** (~24% toetust saanutest, ptk 5.3.2 Joonis 36; toetuse piisavus ja probleeme eelarvega on põhjalikumalt kajastatud peatükis 4.4;). Küsimuse puhul, kus tuli märkida kuni kolm olulisemat probleemi teostatud projektiga, olid nimetatud jätkuvalt populaarseimad – mõlema puhul ~36% vastanustest, viidates tegelikkusest suuremale projektide tulemust mõjutavale tegurile. Ka probleemid teenuse osutamiseks vajalike andmete saamisel (~21% toetust saanutest) on hindamise kohaselt osaliselt finantsressurssidega seotud – avaliku sektori organisatsioonide koostöövalmidust mõjutab nende kohustus teenuse eest (teenust tarbijate arvu põhised) maksta.

Varasemaid uuringuid kinnitavalt näitavad ka juhtumianalüüsid, et **teenuste pakkumisel sõltuvad ühendused enim omavalitsuste võimekusest teenuseid sisse osta ja piirkonnas kehtivast rahastamise süsteemist, mis on igas omavalitsuses erinev.** Sõltuvalt omavalitsusest võib koostöös teenuse osutamine toimuda nt usalduslikele suhetele tugineva koostööna või klassikalise delegeerimisena. Hangete puhul võidakse teenuse pakkuja valida aga vaid hinna järgi ning lepingud võivad olla väga lühiajalised ja ühendusele ebasoodsatel tingimustel.

Lisaks toodi välja ka teostatavate tegevuste ja saavutatavate tulemuste sõltuvus seadusandlusest, vabaühenduste heast tavast, töötajate vahetumisest (sh valimised, võtmeisikute haigestumised või töökohavahetused), KOV-de väikesest eelarvest või ühenduse tegevusega mitte haakuvatest prioriteetidest, eriosapoolte isikutevahelistest suhetest, avaliku sektori organisatsioonide empaatiast sihtrühmadesse ja soovist neile teenuseid osutada, sihtrühmade võimekusest vajadusel teenuste eest osaliselt maksta, erinevate osapoolte võimekusest sihtrühmi teenust kasutama saada, teenuse arendamise etapist, varasematest koostöösuhetest jne. **Oluline on aga tähelepanu pöörata, et nimetatud tegurid võivad eesmärkide saavutamist mõjutada tegelikult nii soodustavalt kui takistavalt, kusjuures enamus teguritest eeldavad soodsa mõju tekitamiseks intensiivset teavitustööd.**

Hindamise erinevatele sisenditele tuginedes võib aga öelda, et **projektide mõju ja tulemuste kõige suuremaks soodustajaks on SVÜF-i raames saadud toetus** – mitte keegi toetust saanutest poleks

tegevusi samas mahus ellu viinud, **≈70% ühendustest oleks tegevusi teostanud väiksemas mahus/ teisel ajal**. Toetuse olulist mõju kinnitab ka asjaolu, et SP voorust toetust mittesaanutest viis plaanitud tegevusi ellu ≈65% ühendustest, kusjuures neist vähem kui pooled (45%) tegid seda koostöös avaliku sektoriga ning ≈70% teostasid planeeritust vähem tegevusi (fondi puhasmõju on põhjalikumalt kajastatud peatükis 5.5).

Peamisteks seatud eesmärkide täitmist mõjutavateks teguriteks on efektiivne sihtrühmani jõudmine, koostöö avaliku sektori partneriga (sh teenuse ostmine) ning tegevuste eelarve (sh avaliku sektori organisatsiooni panus). Äriplaanis ette nähtud eesmärkide täitmist kõige enam positiivselt mõjutavaks teguriks on eranditult SVÜF-i toetus. On tõenäoline, et enamikke SVÜF-i abil toetatud tegevusi ei oleks ellu viidud ilma SVÜF-i toetuseta.

5.5. SVÜF-i puhasmõju

Vastavalt võimalusele vaadati hindamise käigus ka fondi kaudu toetatud tegevuste eeldatavat puhasmõju. Selleks vaadati kontrollgrupi küsitluse ehk toetust mittesaanute küsitluse ja teistesse küsimustikesse vastavate küsimuste lisamise abil, milliseid tulemusi ja mõjusid saab seostada otseselt SVÜF-ga ning millised tulemused oleksid jäänud toetuse mittesaamisel loomata - võrreldakse tegelikkust „meetme mitterakendumise juhtumiga“).⁹⁹ Põhjalik mõjuhindamine, eriti pikaajalises perspektiivis, on antud hindamise iseloomu arvestades siiski raskendatud. Seega vaadati projektide tulemusi ning mõjusid ulatuses, mida võimaldasid kättesaadavad ning täiendavalt kogutavad hindamiseks vajalikud algandmed.

Ühenduste institutsionaalne ja tegevusvõimekus avalike teenuste pakkumisel

SVÜF-i puhasmõju ühenduste institutsionaalsele ja tegevusvõimekusele ei olnud olemasolevate andmete ja seatud tulemusindikaatorite põhjal võimalik põhjalikult hinnata. Mõningaid järeldusi võimaldab teha asjaolu, et kõik toetust saanud ühendused tegutsevad veel, samas kui toetust mittesaanutest 7% (2 ühendust) tegutseb hooajaliselt ning 1 on tegevuse lõpetanud. Olgugi, et hooajaliselt tegutsejate või tegevuse lõpetanute osakaal on väga väike, võib eeldada, et **toetuse saamine aitab kaasa ühenduse tegevusvõimekuse kasvule ja seeläbi suudetakse teenuseid stabiilselt pakkuda**.

Fondi positiivset puhasmõju kinnitasid ka läbi viidud intervjuud ning juhtumianalüüside raames kogutud info. Intervjueeritud pidasid SVÜF-i võimalusi teenuste osutamiseks vajaliku keskkonna

⁹⁹ Puhasmõju = kogumõju – tühikoormus. **Kogumõjude** (gross impact) all mõistetakse kogu muutust kasusaajate näitajates, mida kasutatakse programmi/meetme hindamise mõõdikutena (nt teenust saanute arv enne toetust võrreldes teenuse saajate arvuga kuus kuud pärast toetuse saamist). Projekti puhasmõju (net effects) hindamisel on oluline võtta arvesse reaalselt lisanduvust (additionality) – tulemuste ja mõjude hinnangul tuleb selgitada välja need saavutused, mida saab seostada otseselt programmi/meetme abiga. Kui väljundid ja tulemused oleksid loodud ka ilma toetuseta, on tegemist **tühikoormusega**, mida ei saa tulemuste/mõjude hindamisel arvesse võtta. Programmi puhasmõju analüüs põhineb käesolevas hindamises valdavalt projektide elluviijate hinnangutel, mis oleks juhtunud, kui nad ei oleks toetust saanud ning pool-eksperimentaalse meetodi kasutamisel, kus uuringusse kaasatakse ka negatiivse toetusotsuse saanud taotlejad, kellelt uuritakse, kas rahastust mittesaanud projektid viidi kas täielikult või osaliselt ellu. Samuti valideeritakse puhasmõju hindamist juhtumianalüüside käigus läbi viidud intervjuudega.

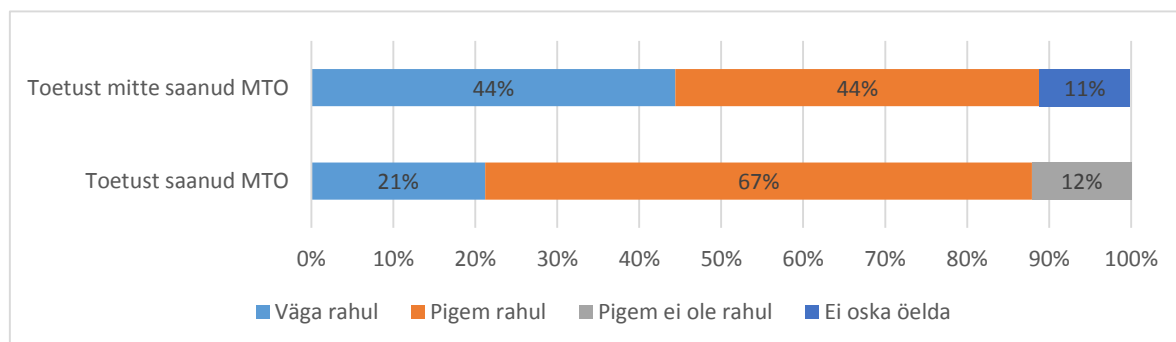
loomiseks ja teenuste arendamiseks väga vajalikuks. Küsimuse peale, mida nad teinud oleksid kui toetust poleks saadud, vastati läbivalvalt, et teenuseid oleks tõenäoliselt osutatud palju vähematele, halvemates tingimustes ning tõenäoliselt kaugemas tulevikus. Seega **aitas projektide elluviimine kaasa ühenduste institutsionaalse ja tegevusvõimekuse kiiremale kasvule.**

Kolmanda ja avaliku sektori koostöö

Toetuse saamine omas märkimisväärset positiivset mõju vabaühenduste ja teiste organisatsioonide koostööle. Kui pooltel toetust mittesaanutel ei olnud teostatud tegevuste osas koostööpartnerites muutuseid, 30% ühendustest koostööpartnereid vähenes ja mitte ühelgi vastanul ei lisandunud tegevuste käigus partnereid (neljal ühendusel üheaegselt nii lisandus kui vähenes partnereid), siis **toetust saanutest vähemalt veerandil lisandus nii vabaühendustest, eraettevõtetest kui võrgustikest partnereid.** Enim partnereid lisandus avalikust sektorist ning partnerite vähenemine oli minimaalne.

Vaadates aga avaliku ja kolmanda sektori vahelise koostöö kvaliteeti, on SVÜF-i mõju väiksem. Olgugi, et nii toetust saanud kui mittesaanud on koostööga avaliku sektori organisatsioonidega väga või pigem rahul, siis **toetust mittesaanute seas on kaks korda rohkem koostööga väga rahul olijaid ning koostööga rahulolematuid ei ole (Joonis 45).** Sellest võib järeldada, et **fond küll ajendab koostööd tegema, kuid see koostöö ei pruugi kõige kvaliteetsem või rahulolu pakkuvam olla.** Samas võib eeldada, et toetust mittesaanud ühenduste puhul viisid tegevused mingilgi määral ellu need, kel oli piirkonna avaliku sektori organisatsioonidega parem/usaldusväärsem koostöö. Rahulolu koostööga võib mõjutada ka asjaolu, et toetust mittesaanutest 55% viisid tegevused ellu ilma avaliku sektori partneriteta ehk kui teenuse osutamise raames ka oli kokkupuudet, võisid suhted olla rahaliste kohustuste puudumisest tulenevalt pingevabamad.

Joonis 45 Kuidas hindate üldiselt projekti jooksul/tegevuste raames toimunud koostööd avaliku sektori organisatsioonidega?

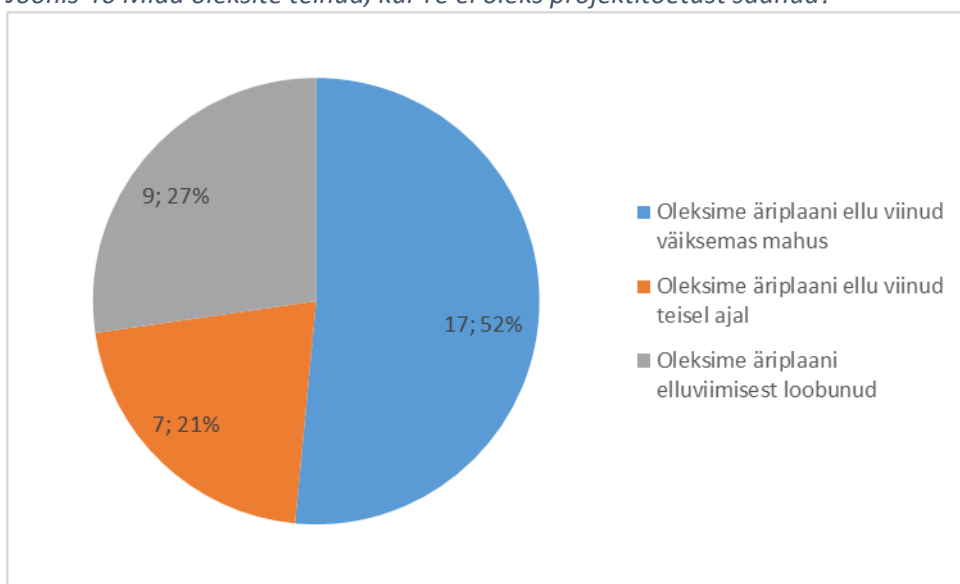
Allikas: Toetust mittesaanud MTO-de küsimustik, n=9 ja toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Toetuse saamine ajendab tihedamale koostööle erinevate osapooltega. Vähem kui pooled toetust mittesaanutest osutasid plaanitud teenuseid koostöös avaliku sektori organisatsioonidega. Teenuseid üksi osutades oli tõenäosus teenuste arvu, sihtrühmade, koostööpartnerite ja kättesaadavus vähenemiseks mõnevõrra suurem kui koostöös teenuste osutajate puhul, kinnitades koostöö ja koostööle ajendava projektitoetuse tähtsust.

Avalike teenuste kättesaadavus ja kvaliteet

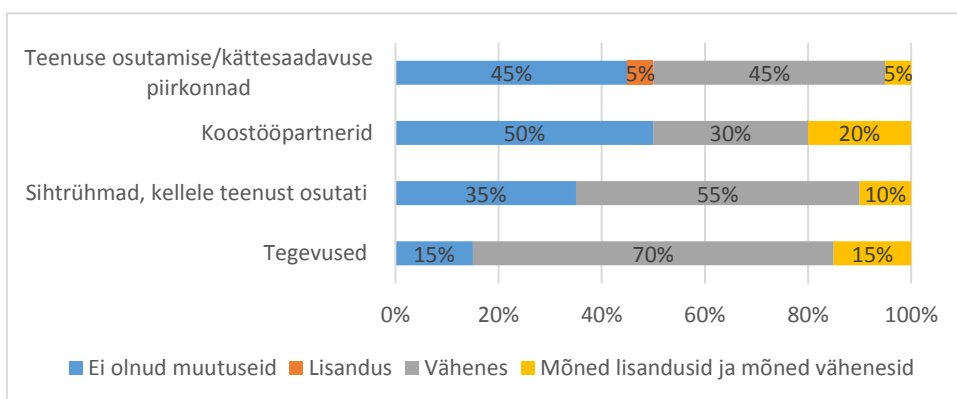
Hindamaks fondi puhasmõju, küsiti nii toetust saanutelt kui toetust mittesaanutelt toetuse mitterakendumise juhtumit. Ligi **52% toetust saanud ühendustest oleks äriplaani viinud ellu väiksemas mahus ning 27% ühendustest oleks äriplaani elluviimisest loobunud** (Joonis 46). Asjaolu, et **toetust mittesaanutest ~36% loobus äriplaani teostamisest** ja vähemalt 70%-l toetust mittesaanud ühendustest oli äriplaaniga võrrelduna tegevustes muutuseid (Joonis 47), näitab, et **tegelikkuses oleks tõenäosus tegevuste mitteteostamiseks suurem kui toetust saanud ühenduste hinnangu kohaselt eeldada võib**.

Joonis 46 Mida oleksite teinud, kui Te ei oleks projektitoetust saanud?

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Joonis 47 Mil määral esines ellu viidud tegevustes äriplaanis ja/või projektitaotluses kavandatuga võrreldes muutuseid?

Allikas: Toetust mittesaanud MTO-de küsimustik, n=20

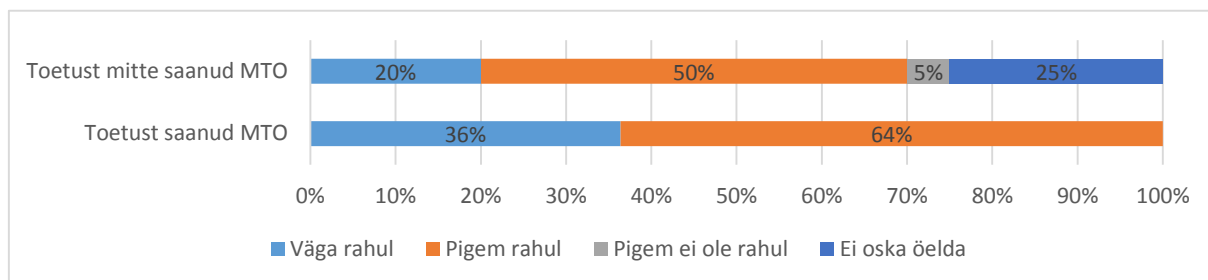
Ilma toetuseta jääksid paljud äriplaanid ellu viimata ning enamuse puhul tehtaks muudatusi kas teenuse osutamise/kättesaadavuse piirkondades, koostööpartnerites, sihtrühmades või täpsematest tegevustes. Teenuste kättesaadavus ja kvaliteet ei saavutaks seega samaväärseid tulemusi, võrreldes toetuse saamise juhtumiga. Ilmneb märkimisväärne SVÜF-i puhasmõju.

Puhasmõju teenuste kättesaadavusele võimaldab hinnata ka nii toetust saanute kui toetust mittesaanute teenuste sihtrühmade muutus. Toetust saanud ühendustest vastas ~30%, et sihtrühmades muutuseid projekti elluviimise jooksul ei olnud, kusjuures ~67% ühenduste teenustele lisandus sihtrühmasid ja mitte kellelgi ei vähenenud (Joonis 47). Toetust mittesaanutest jäid ~36% projektide puhul sihtrühmad täielikult ilma plaanitud tegevusteta – äriplaanis kavandatud tegevusi ei viidud mitte mingil määral ellu. Lisaks, teostatud tegevustest enam kui poolte puhul (55%) sihtrühmad vähenesid ehk teenus jäi kas laiendamata või ei olnud võimalust vastavalt plaanidele teenuseid rohkematele inimestele osutada [21]. Seega, **ilma toetuseta pakkus äriplaanis kajastatud sihtrühmadele teenuseid vähem kui veerand ühendustest, kusjuures enam kui pooled toetust saanutest pakkusid teenust plaanitud rohkematele inimestele.**

Toetuse mittesaamine vähendas võrrelduna planeerituga teenust saavate inimeste arvu oluliselt ehk mõju teenuste kättesaadavuse tõstmisele oli ootuspärasest märkimisväärselt väiksem.

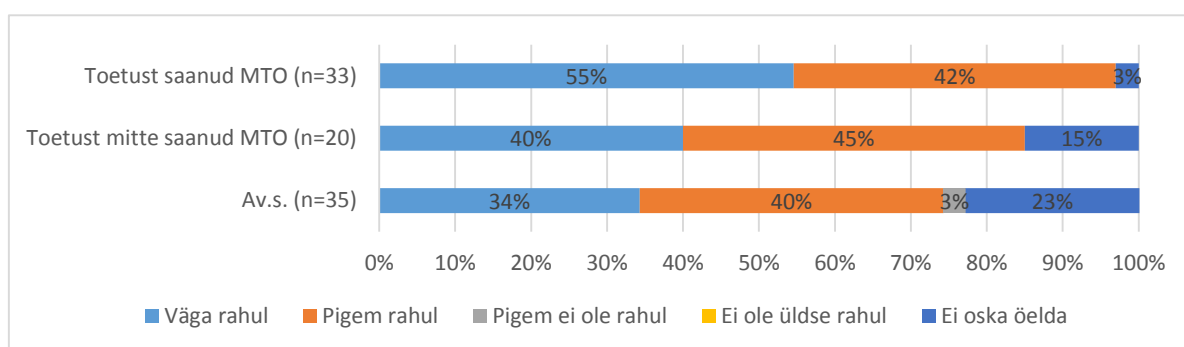
Teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi puhasmõju võimaldab hinnata ka teenuse osutaja ja sihtrühma rahulolu osutatud teenuste kättesaadavuse ning saavutatud kvaliteediga [15]. Kui toetust saanud ühendused on valdavalt väga rahul või pigem rahul osutatud teenuste kättesaadavuse ja kvaliteediga, siis toetust mittesaanute rahulolu on natuke madalam (Joonis 48). Veerand toetust mittesaanutest pole aga saavutatud tulemusi (Joonis 48) ega koostööd (Joonis 42) enda jaoks analüüsinud, võimaldades eeldada, et ka teenuste arendamiseks vajalik analüüs on pigem nõrk ja näitab ühenduse enda mõneti puudulikkust panust teenuse kvaliteedi tõstmisel. Samas ei erine nii palju toetust saanute ja toetust mittesaanute hinnang teenuste sihtrühmade rahulolule osutatud teenustega (Joonis 49). Seega võib toetust mittesaanute madalam rahulolu tulla asjaolust, et SP voorust toetust ei saanud ja paratamatult võrreldi tehtavat ellu viies olemasolevat olukorda äriplaanis kajastatu ehk ideaalversiooniga. Samas on märkimisväärselt palju neid, kes pole teadlikud sihtrühmade rahulolust (Joonis 49), näidates veelkord SVÜF-i võimalikku positiivset mõju tehtava analüüsimisele, sh tagasiside küsimisele. Nimelt on aruandluses teenuse kasutajate rahulolu kajastamise kohustusest tulenevalt ka toetust saanud ühenduste teadlikkus sihtrühmade rahulolust kõrgem samas kui toetust mittesaanud küsivad tagasisidet vaid teenuse arendamise huvi. Avaliku sektori organisatsioonidel pole aga aruandluskohustust ega osutada ise teenust ning seega ka teadlikkus sihtrühma rahulolust väiksem.

Joonis 48 Kui rahul olete osutatud teenuste kättesaadavuse ja saavutatud kvaliteediga?

Allikas: Toetust mittesaanud MTO-de küsimustik, n=20 ja toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Joonis 49 Kuidas hindavad (hindasid) Teile teadaolevalt toetatud projekti raames osutatud teenuseid sihtrühmad?

Allikas: Toetust saanud MTO-de, toetust mittesaanud MTO-de ja avaliku sektori partnerite küsimustik

Tuginedes teenuse osutajate ja sihtrühma rahulolule teenusega ei ole fondi puhasmõju avalike teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedi tõstmisele märkimisväärne. Küll aga omab kaudsemat mõju toetuse saamine ja sellega kaasnev aruandluskohustus – tehtavat analüüsitakse ja teadvustatakse paremini, mis omakorda panustab teenuse kvaliteeti ning sihtrühmade rahulolusse.

6. SVÜF-i jätkusuutlikkus

SVÜF jätkusuutlikkuse hindamisel on fookuses küsimus, kas projektidega saavutatud tulemused jäävad püsima pärast projekti lõppemist ning millised võimalused on tegevustega samalaadseid arendusi läbi viia ilma fondi toeta. Elluviidud projektide jätkusuutlikkust hinnati, tuginedes eraldatud toetuste väljunditele ja projektide ning SVÜF-i eeldatavale mõjule. Selleks arvestati mh veebiküsimuste kaudu saadud vabaühenduste ja nende avaliku sektori partnerite vastuseid projekti lõpu järgse aja ning potentsiaalsete tulevikutegevuste kohta. Arvestades, et hindamise aluseks on peamiselt info projektide kohta ning projektide lõpust pole piisavat aega möödunud, ei olnud antud hindamisega võimalik mõõta pikaajalist jätkusuutlikkuse perspektiivi. Samuti arvestati, et **SVÜF-i näol on tegemist olulise pilootprojektiga**, nagu ka intervjueeritud osapooled on seda nimetanud. Selle abil loodeti valdkonda aktiveerida, demonstreerida koostöö laabumist ja kasutegureid ning edukuse mõjutegureid. Kuna SVÜF-i maht on siiski võrdlemisi väike, ei saa eeldada selle mastaapset mõju teenuste ja koostöö arendamisele, kuid seda positiivsemaks loeti ka tulemused, kus teenuste edasine pakkumine jätkus kasvõi väiksemamahuliselt või vähemate/teiste partneritega.

6.1. SVÜF-i roll avaliku ning kolmanda sektori koostöö ja kolmanda sektori tegutsemisvõimekuse jätkusuutlikkusel

SVÜF-i aluseks on Eesti-Šveitsi koostööprogramm, mis võimaldas aastatel 2011-2015 toetada avaliku ja kolmanda sektori koostöös avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamist. **SVÜF-i välja töötades oli teada, et loodavast toetuskeemist on võimalik toetust taotleda vaid teatud perioodil.** Täna ei ole veel teada, kas ja mis tingimustel on võimalik tulevikus sarnase meetme kaudu sarnaseid tegevusi toetada. Küll aga avaldasid nii intervjueeritud kui mõned veebiküsimustikule vastanud avatud vastustes soovi sarnase meetme järele ka tulevikus.

„On selline mulje jäänud, et see on /.../ väga edukas näide. Kui räägiti sellest, mida uuel rahastusperioodil tuleks toetada, siis toodi hästi mitmel korral välja – vot selliseid asju nagu see SVÜF oli – koos mingite teenuste osutamine – seda oleks väga hea ka uuel perioodil toetada.“

„Sarnased programmid peaksid jätkuma. Inimestel on palju häid ideid, mis on jätkusuutlikud ja mida tasub ellu viia.“

„Teenuseid vajavate sihtrühmade ühendused tunnevad sihtrühma vajadusi kõige paremini, seega on väga oluline taoliste teenuseid käivitavate rahastusprogrammide olemasolu. Oli ka laiemalt organisatsiooni arengu ja tegevuste teadvustamise seisukohalt väga oluline projekt.“

„Meie hinnangul on projektid sotsiaalteenuste käivitamiseks piirkondades, kus juurdepääsu teenustele pole seni olnud, täiesti vajalikud ja möödapääsmatud, kuna osalised saavad käivitusperioodil praktilise kogemuse sihtrühmast, selle valmisolekust/valmisolematusest teenust tarbida, sihtrühma motiveerimisest, koostööst teenuseosutajatega jne.“

Nii SVÜF-i algusaastail kui täna on sõltuvalt vabaühenduse tegevusvaldkonnast ja sihtgrupist võimalik toetust taotleda nt Innovest, Hasartmängumaksu nõukogust, Avatud Eesti Fondist ja ka mitmetest teistest KÜSK-i enda poolt rakendatavatest meetmetest. Küll aga on nimetatud organisatsioonide

rakendatavad meetmed üldjuhul suunatud kitsamatele sihtgruppidele ja tegevustele. Seega, **SVÜF-i lõppedes ei ole võimalik nii mitmekesistes valdkondades tegelevatel ühendustel nii mitmekesisteks ja kompleksseteks tegevusteks toetust taotleda.**

SVÜF on või oli ainus meede, kus oli võimalik nii mitmekesisteks ja kompleksseteks vabaühenduste ja avaliku sektori koostöös avalike teenuste osutamisele suunatud tegevusteks toetust taotleda.

SVÜF-i luues seati eesmärgiks toetatavate projektide jätkusuutlikkus. Sõltuvalt taotlusvoorst pidi taotleja kajastama taotluses ja/või äriplaanis, kuidas projekti abil osutatavate teenuste jätkusuutlikkus tagatakse. Äriplaani esitamise nõudega eeldati, et ühendus mõtleb põhjalikult läbi tegutsemise ja teenuse sihtrühmaga kaasnevad asjaolud, sh ühenduse võimekus teenuseid osutada, valdkonnas kehtivad nõuded, ühenduse konkurendid, sihtrühmadeni jõudmise, jne, tõstmaks ühenduse ja osutatavate teenuste konkurentsivõimet ning jätkusuutlikkust. Lisaks oli toetuse saamise eelduseks koostöö vähemalt 1-2 avaliku sektori partneriga. Kahe koostööpartneri olemasoluga loodeti maandada riske, mis võivad kaasneda kui üks partneritest koostöös teenuste osutamisest loobub. Avaliku sektori partnerite nõudega loodeti vältida ka olukorda, kus toetust saanud ühendusel pole, kellele teenust osutada. Ka projektiperioodi pikkuse määramisel¹⁰⁰ üritati arvestada teenuse käima saamiseks ning üksteise vajaduste tundma õppimiseks vajaliku ajaga, et nn pilootprojekti käigus selguks teenuse edasise osutamise mõistlikkus ja vajalikud arenduskohad. Seega, **fondi välja töötades arvestati erinevate toetatavate tegevuste jätkusuutlikkust mõjutavate teguritega.**

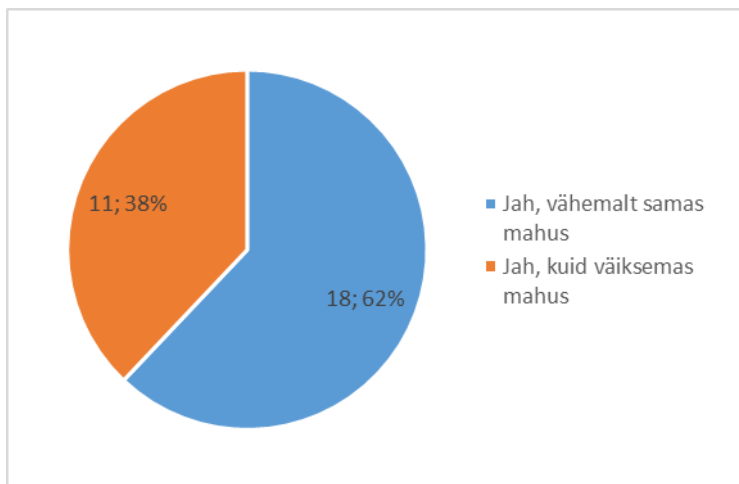
Käesolev hindamine näitas, et nn ettevaatusabinõudest oli kasu – **enamus toetatud teenustest ja toetust saanud ühendustest on jätkusuutlikud.** Nimelt jätkasid veebiküsimustiku ja järelpäringu¹⁰¹ kohaselt **kõik toetust saanud ja hindamise ajaks lõppenud projektide teostajad toetatud teenuste osutamisega ka projekti järgselt.** Veebiküsimustiku kohaselt osutas 38% vabaühendustest teenust varasemast väiksemas mahus (Joonis 50). Seda kinnitab ka projektide aruandlusele tuginev analüüs, mis näitas, et eeldus tegevuste väiksemas mahus jätkuvuseks oli 35% SP11-SP13 projektidest, kusjuures 8% projektidest (4 projekti) pigem ei olnud hindajate hinnangul projekti lõppedes jätkusuutlikud¹⁰² (Joonis 51). Ka SP11 ja SP12 projektide abil osutatud teenused/ ühendused on järelpäringutele tuginedes sama jätkusuutlikud kui projekti lõppedes – kahe vooru üleselt hindas hindamismeeskond 56% projektide tegevused jätkusuutlikuks ja 40% pigem jätkusuutlikuks (n=25). See sarnaneb SP11-SP13 projektijärgsete aruandlusele tuginevate hinnangutega ja näitab toetuse olulist mõju jätkusuutlikkusele ja jätkusuutlikkuse aluseks olevate kogemuste-koostöösuhete loomisele.

¹⁰⁰ SP11-SP13 kui planeeritud voorude projektiperioodid olid 15-18 kuud.

¹⁰¹ SP11 ja SP12 KÜSK-i järelpäringule vastanud projektid.

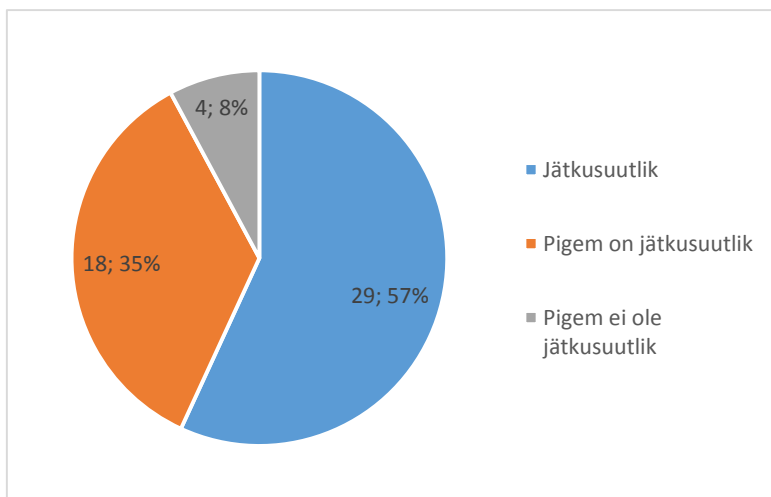
¹⁰² Hinnangut andes vaadati projektide aruandluses kajastatud järgmiseid andmeid: kui suur oli MTO-l partnerite toetus, kas neil olid rahastused, kuidas projekt kulges, st kas kliendid olid olemas, et jätkata jne. Tulenevalt aruandluse kohatisest ebatäpsusest ning puudulikult kajastatud infost on võimalik mõningane projektide eeldusliku jätkusuutlikkuse hinnangu vale määratlemine – pigem on tegu üldise suurusjärguga. Tegemine eeldusliku jätkusuutlikkuse hinnanguga kuna tugineb projektide lõpparuannetele – tegeliku jätkusuutlikkuse hindamine eeldab, et projekti lõpust on jätkusuutlikkuse hindamiseks vajalik aeg möödunud.

Joonis 50 Kas jätkasite projektiperioodil pakutavate teenuste osutamisega ka projektijärgselt?

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=29

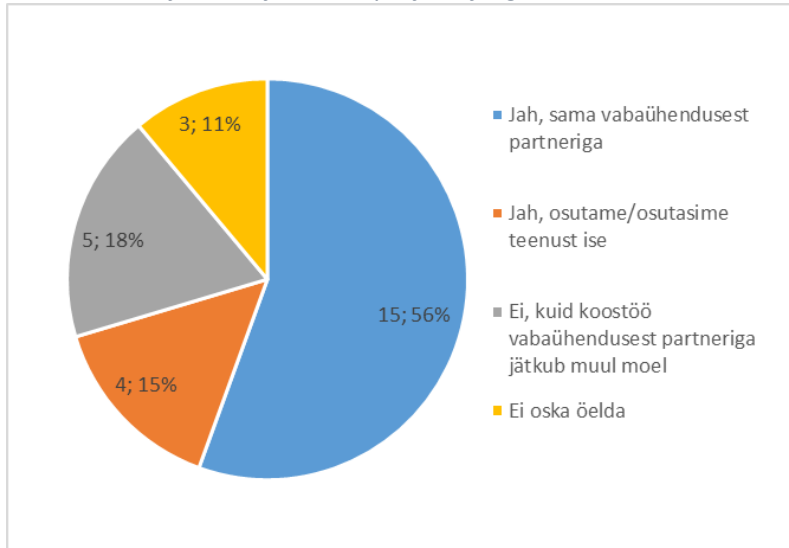
Joonis 51 SP11-SP13 projektide jätkusuutlikkus tuginedes projektide lõpparuannetele

Allikas: Autorite koostatud SP11-SP13 projektide lõpparuannete andmetel

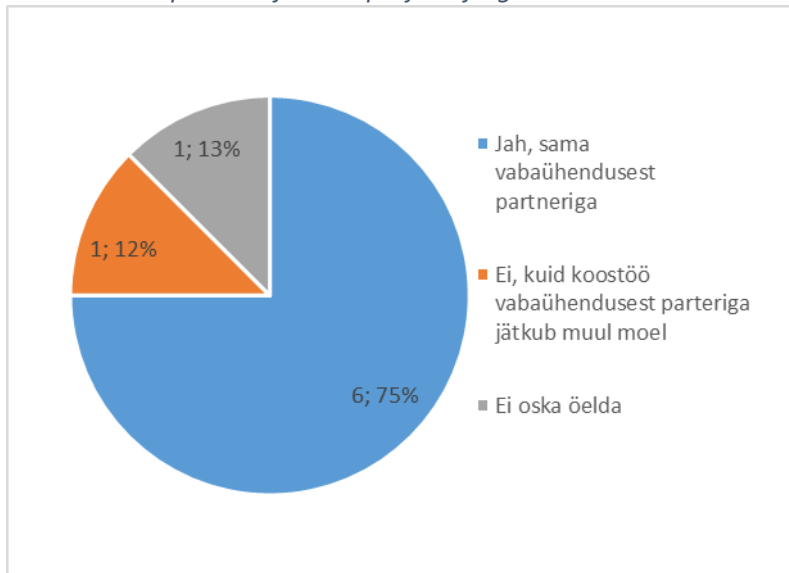
Küsimustikule vastanud toetust saanud ühenduste avaliku sektori partnerite vastused teenuste/koostöö jätkusuutlikkusele olid aga mitmekesisemad –70% vastanute kohaselt jätkati teenuste osutamist ka projekti järgselt, kuid 15% vastanutest tegi seda vabühendusest partnerita; **18% vastanute kohaselt toetust saanud projekti raames osutatud teenuseid enam ei osutata** (Joonis 52 ja Joonis 53). Samas jätkub koostöö ühendusega muudel viisidel näidates koostöösuhte jätkusuutlikkust ning projekti võimalikku positiivset mõju sellele.

Joonis 52 Kas jätkate/jätkasite projekti järgselt teenuste osutamisega?

Allikas: Avaliku sektori partnerite küsimustik, n=27

Joonis 53 Kas plaanite jätkata projekti järgselt teenuste osutamisega?

Allikas: Avaliku sektori partnerite küsimustik, n=8

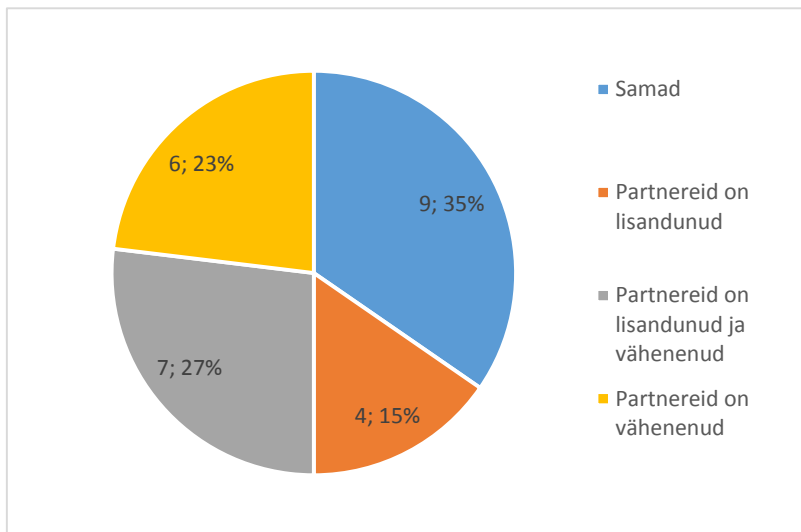
SVÜF-i kaudu saavutatud tulemused on jätkusuutlikud – esimese kahe taotlusvoorude projektidest olid 1-1,5a möödudes projekti lõpust ≈56% jätkusuutlikud ja ≈40% pigem jätkusuutlikud. Arvestades, et projektide aruandlus ja veebiküsimustiku vastused näitasid sarnast jätkusuutlikkust, võib eeldada pikaajsemat positiivset mõju ka viimaste voorude toetust saanute ja osutatud teenuste jätkusuutlikkusele.

Järgnevalt vaadatakse lähemalt fondi eesmärkidega – avaliku ja kolmanda sektori koostöö, avalike teenuste kättesaadavus ja kvaliteet, sotsiaalne sidusus, tervislik elukeskkond, mittetulundusühingute võimekus, kodanikuühiskonna areng, kodanikutegevust soodustav keskkond – seotud muutuste püsivust pärast projekti lõppu.

Toetust saanud ühenduste koostöö avaliku sektori ja teiste osapooltega

SP11 ja SP12 projektide järelpäringute kohaselt ehk vastavalt 1,5 ja 1 aasta peale projekti lõppu võib ≈77% **ühenduste koostöövõimekust avaliku sektori partneritega pidada jätkusuutlikuks**, kuna koostöösuhted on püsinud või on lisandunud uusi partnereid (sh asendamaks endiseid partnereid) (Joonis 54). Veebiküsimustikule vastanud toetust saanud vabaühenduste vastav näitaja oli aga tunduvalt kõrgem – ≈97% projektide puhul võib koostööd jätkusuutlikuks pidada. Samas kajastab veebiküsimustiku tulemus ka vähem kui 6 kuud tagasi lõppenud projekte ehk nimetatud näitaja ei kajasta koostöösuhete pikaajalist jätkusuutlikkust.

Joonis 54 Avaliku sektori partnerid 1-1,5 aastat peale projekti lõppu

Allikas: SP11 ja SP12 projektide järelpäringu vastused

Veebiküsimustikule tuginedes püsisid jätkusuutlikuna ka koostöösuhted teiste vabaühenduste, eraettevõtete, võrgustike ning sihtrühmadega, **kusjuures projekti järgselt sihtrühmad või teenust saavate inimeste arv laienes ≈59% toetust saanud ühendustest** (vt ptk 5.3.1 Joonis 28). Seega, **fondi toel loodud koostöösuhted või oskus koostöösuhteid luua püsivad ka pärast projekti lõppu**.

Isegi kui projekti jooksul loodud koostöösuhted ei püsi, on nii ühendused kui avaliku sektori organisatsioonid saanud teadmisi ja oskusi uute koostöösuhete loomiseks. On märkimisväärne, et 59% toetuse saajatest lisandus pärast projekti lõppu teenust saavaid sihtrühmasid, mis näitab fondi abiga toetatud algatuste potentsiaalset laienemist ka pärast projekti.

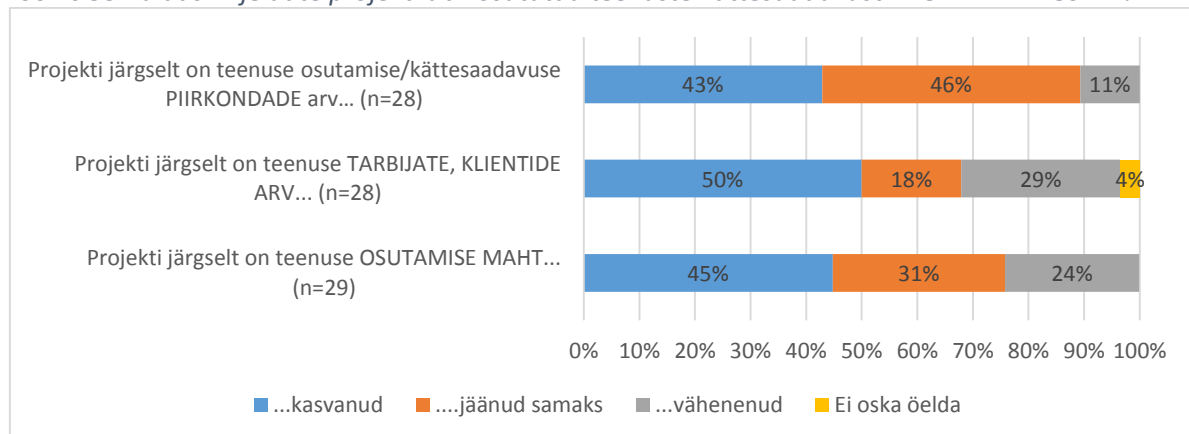
Avalike teenuste kättesaadavus ja rahulolu arendatud/loodud teenustega

Veebiküsimustikule tuginedes jätkasid kõik küsimustikule vastanud toetust saanud ja hindamise ajaks projekti lõpetanud 29 ühendust teenuste osutamisega ka projekti järgselt, kuid 38% ühendustest tegi seda väiksemas mahu, mistõttu teenuse kättesaadavus mõningal määral langes. Teenuste osutamise jätkusuutlikkust kinnitavad ka esimese kahe taotlusvooru projektide järelpäringud - **1-1,5 aastat peale projekti lõppu jätkab 96% toetust saanutest teenuse pakkumisega**, üle poole (56%) osutab teenuseid

vähemalt samas mahu. Kuigi 18% avaliku sektori partneritest (5 organisatsiooni) märkis teenuse osutamise katkenuks, jätkati nende organisatsioonide kohaselt ühendustega koostööd muul moel. Lisaks, avaliku sektori küsitlusele vastanute määr oli oodatust madalam (alla 20%) ning seega tasub nende tulemuste üldistamiseks suhtuda ettevaatlikult.

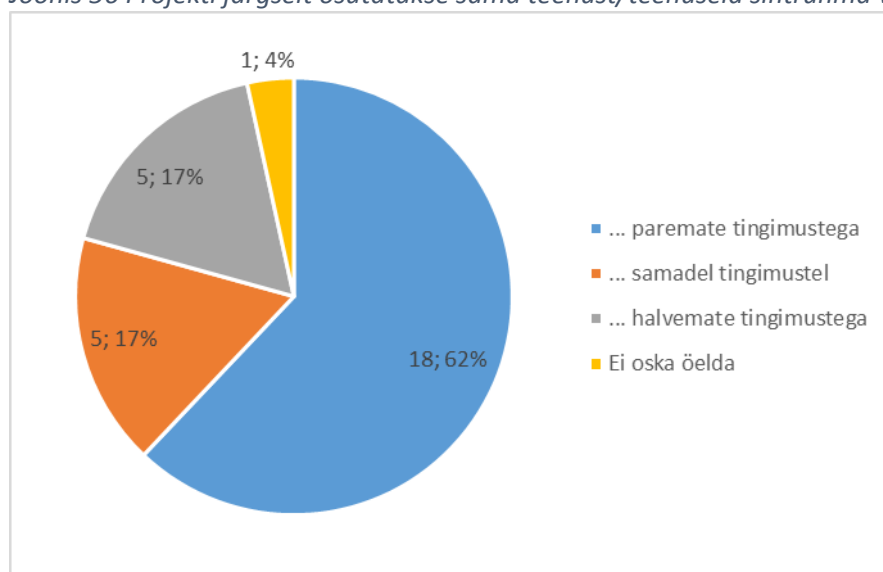
Veebiküsimustikule vastanud toetust saanud vabaühenduste hinnangul on projekti abil osutatud teenuste kättesaadavus ja tingimused projekti järgselt pigem püsivad või paranenud. Nimelt leidis ≈78% ühendustest, et **projekti järgselt on teenuse osutamise maht, tarbijate ja klientide arv ning teenuse osutamise piirkondade arv kasvanud või samaks jäänud** (Joonis 55). Pealegi osutatakse ≈62% ühenduste hinnangul projekti järgselt teenust varasemast paremate tingimustega (Joonis 56). Ka toetust saanud vabaühenduste avaliku sektori partnerite hinnang projektijärgsele teenuste kättesaadavusele on positiivne – ≈79% avaliku sektori organisatsioonidest leidis, et projekti järgselt on teenuse osutamise maht, teenuse tarbijate ja klientide arv ning teenuse osutamise piirkondade arv kasvanud või jäänud samaks (Joonis 57).

Joonis 55 Kuidas kirjeldate projekti abil osutatud teenuste kättesaadavust PROJEKTI JÄRGSELT?

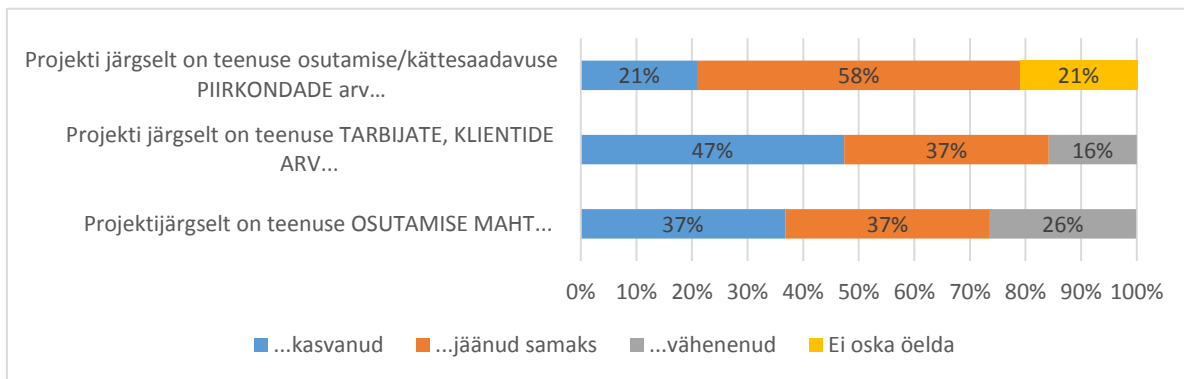
Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=28/29

Joonis 56 Projekti järgselt osutatakse sama teenust/teenuseid sihtrühma vaatenurgast võetuna ...

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=29

Joonis 57 Kuidas kirjeldate projekti abil osutatud teenuste kättesaadavust PROJEKTI JÄRGSILT?

Allikas: Avaliku sektori partnerite küsimustik, n=19

Ligi kolmandikul toetatud ühendustest on projekti lõpu järgselt tarbijate ja klientide arv ning ligi veerandil teenuse osutamise maht siiski vähenenud (Joonis 55) [28, 34]. Avaliku sektori partneritest on teenuse mahu vähenemisega projekti järgselt päri ligi veerand vastanutest ja 16% leiab, et teenuse tarbijate arv on vähenenud (Joonis 57). Tarbijate ja klientide arvu ning teenuste osutamise mahu vähenemisest tulenevalt (Joonis 55 ja Joonis 57) on küsitav, kas teenuse osutamise tingimuste säilitamine/parandamine sihtrühma vaatenurgast võetuna on finantsilises mõttes ühenduse tegutsemisvõimekuse jätkusuutlikkusele mõeldes mõistlik. Samas ei võimalda veebiküsimustiku vastused täpsemalt hinnata, mis täpsemalt sihtrühmade ja mahtude vähenemist põhjustavad. Tuginedes üldisele küsimustiku vastuste kokkuvõttele ja intervjuudele ning juhtumianalüüsidele, sõltuvad nimetatud muutused tõenäoliselt teenuste osutamiseks suunatud ressurssidest – vabaühendusel endal ei ole piisavaid ressursse teenuste osutamiseks ning ilma projektitoetuseta ei ole sihtrühm ega avaliku sektori organisatsioonid huvitatud või võimelised teenust kasutama ega ostma. Seega võib järeldada, et projektirahade lõppemise järgselt teenuste kättesaadavus arvestataval osal toetuse saajatest mõningal määral väheneb.

„Üldiselt rääkides, siis sageli juhtub see, et peale projekti lõppu tõusevad teenuste hinnad ja siis ei jõua seda teenust osta ei KOV ega isik.“

„Kurb on see, et kõik teenuste arendamine ja nende eest maksmine on pandud omavalitsuste õlule, aga paraku saame sellest rääkida ainult suurtes linnades, sellisest teenuse kasutamisest või rahastamisest ennekõike, aga väikestes omavalitsustes ei ole see üldse reaalne.“

Projekti järgne teenuste jätkusuutlikkuse info on veebiküsimustikule tuginedes kohati vastuoluline. Projektide aruandlus ja järelpäringutele saadud vastused ei võimalda 100% kindlusega hinnata, mil määral tehtu jätkusuutlik on olnud. Üldhinnanguna on aga enamikel juhtudel projektide raames tehtu püsinud või isegi edasi arenenud, kuigi ligi kolmandikul toetuse saajatest on projektijärgselt olnud keeruline teenuste saajate arvu ja teenuse mahtu säilitada.

Eelnevalt mainitud vähenenud tarbijate ja klientide arv ning teenuste osutamise maht on aga mõneti üllatavad. Ühelt poolt olid nii toetust saanud ühenduste kui nende avaliku sektori partnerite hinnangul **teenuste sihtrühmad teenustega väga või pigem rahul** (Joonis 49) ning avaliku sektori partnerite

hinnangul on **teenust saanute rahulolu valdkonnaga projekti abil kasvanud** (Joonis 18). Samas kinnitab nimetatud näitajate vähenemine teenuste osutamise sõltuvust finantsressursside olemasolust.

Arvestades, et SVÜF-i eesmärk on projekti abil tõsta nii teenuste kättesaadavust kui kvaliteeti, on märkimisväärne, et ≈44% avaliku sektori partneritest ei leia, et teenuse saajate rahulolu kasvanud oleks (Joonis 18). Teenuste saajate rahulolu teadmatust võib aga olla seotud varemgi mainitud teenuse osutamise vastutuse ühendusele andmisega. **Hindamise käigus läbi viidud intervjuud kinnitasid ka varasemaid uuringuid – avaliku sektori organisatsioonid teenuse kvaliteeti ja sihtrühmade arvamusi sageli ei uuri.** Seda näitab ka projekti mõju teenuse kvaliteedi hindamise teadmistele ja oskustele – toetust saanud MTO-d hindasid projekti mõju vastavale oskusele tunduvalt kõrgemalt kui avaliku sektori partnerid. Asjaolud, et ühenduste võimekus teenuste kvaliteedi hindamisel on kõrgem, sihtrühmad olid nii juhtumianalüüside käigus küsitud tagasiside¹⁰³ kui eriosapoolte hinnangul teenustega rahul ning teenused vastasid toetust saanud vabaühenduste hinnangul sihtrühmade vajadustele (ptk 4.1 Joonis 8), näitavad **vabaühenduse võimekuse osatähtsust teenuste kvaliteedi tagamisel ja seeläbi teenuste ja projekti tulemuste jätkusuutlikkuse püsimisel.**

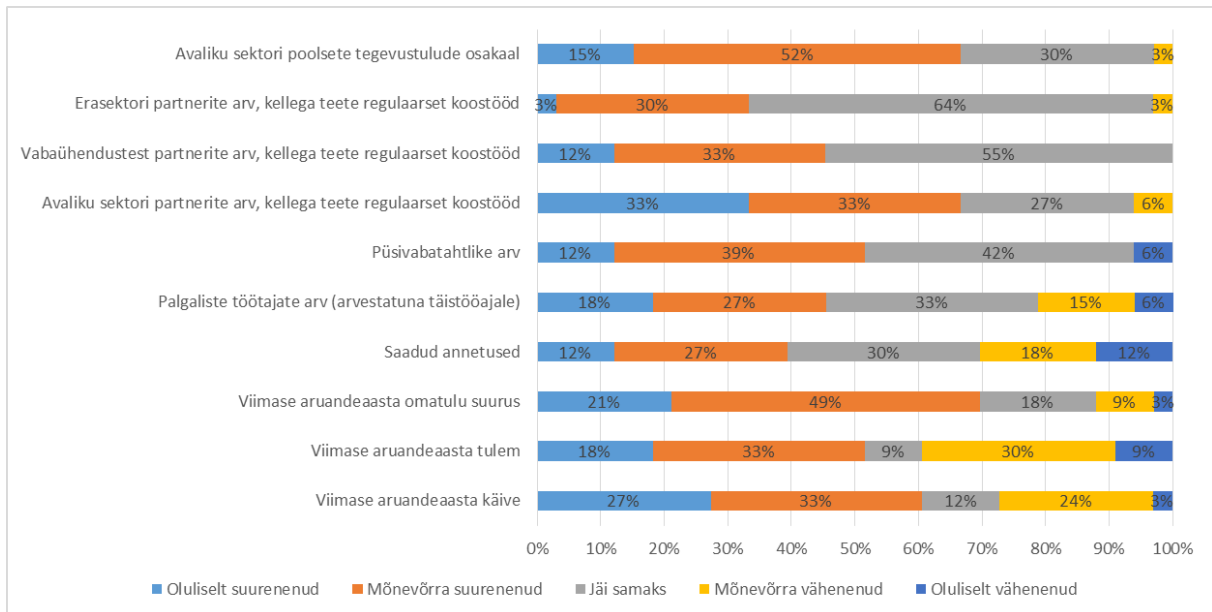
Olgugi, et ligi poolte vabaühendustest vastanute puhul on projekti lõpust möödunud vähem kui aasta, **võib** eelnevast tulenevalt **avalike teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust projekti järgselt, vähemalt lühiperspektiivis, pidada kõrgeks.** Seda enam, et projekti lõppemise järgselt on mõningatel juhtudel ühendus pidanud otsima uusi võimalusi teenuste rahastamiseks.

Vabaühenduste võimekus ja elujõulisus

Lähtuvalt ptk 3 toodud indikaatoritest võib lisaks eelnevates punktides kajastatule vabaühenduste võimekust hinnata ka töötajate arvu, käibe, tulemi, annetuste, vabatahtlike kaasamise järgi. Kuna projekt võis oluliselt mõjutada ühenduse projektiaegseid vastavaid näitajaid, paluti ühendustel hinnata projektieelset ja küsimustiku läbiviimise aegset olukorda. Joonis 58 näitab, et SVÜF-i projekt on omanud märkimisväärset mõju fondi eesmärkide täitmisele – ligi pooltel MTO-del on regulaarset koostööd ning ühenduse tegutsesivõimekust, sh omatulu, avaliku sektori poolsed tegevustulud ja käibe kasv, kajastavad näitajad paranenud, **näidates projektide mõjude jätkusuutlikkust vabaühenduste võimekusele.** Seda kinnitab ka asjaolu, et projekti aegset ja järgset töötasude maksmise võimalust hinnates leidis enam kui kolmveerand ühendustest, et võimekus on mingilgi määral püsinud (Joonis 59). Märkimisväärne on aga asjaolu, et **ligi veerandi ühenduste majanduslike näitajate jätkusuutlikkusele ei ole projekt positiivselt mõjunud.** See seonduv ka eelnevalt välja toodud tulemusega, kus ligi kolmandik ühendusi pole olnud võimelised teenuseid samas mahus pakkuma ja samale arvule sihtrühmadele pakkuma. Ühelt poolt võib tegu olla vähemvõimekate ühendustega, kelle puhul projekt näitas paremini ühenduse võimekuse piire, mõjutades ka edasist teenuste osutamist. Teisalt võib olla tegu ühendustega, kelle avaliku sektori partnerid on vähemvõimekad nii teenuste sisseostmisel kui intensiivsema koostöö tegemisel. Näiteks toodi need probleemid intervjuudes välja just väikeste omavalitsuste puhul. Samas võib siin ka mitmeid projektiväliseid põhjuseid olla.

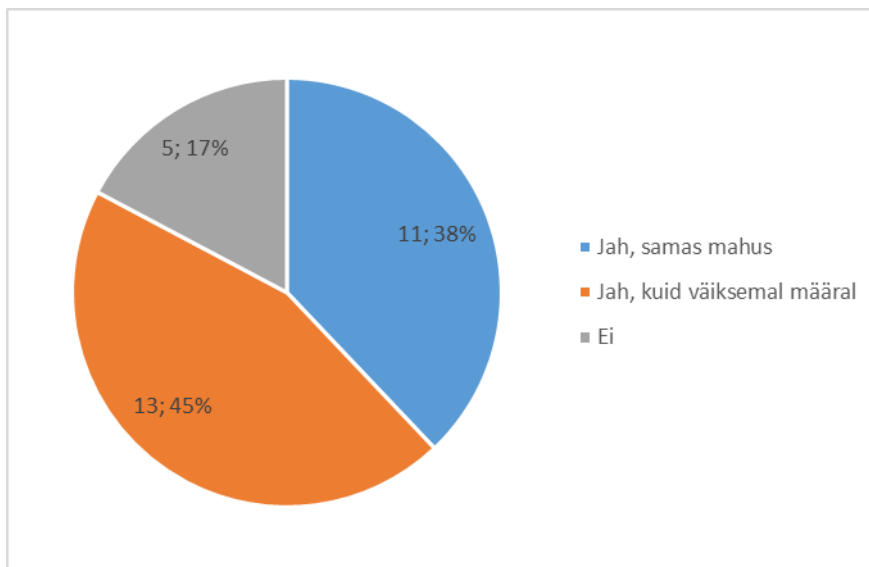
¹⁰³ Juhtumianalüüside koostamiseks infot kogudes küsiti ka teenust kasutajate rahulolu teenuse osutaja ning teenuse kohta.

Joonis 58 Palun hinnake alljärgnevaid näitajaid võrreldes KÜSK-i toetatud projekti eelset olukorda ning projekti järgset/tänast olukorda.

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=33

Joonis 59 Kas projekti jooksul loodud töökohad/palga maksmise võimalus on jäänud püsima? Palun vastake tänase seisuga.

Allikas: Toetust saanud MTO-de küsimustik, n=29

Ekspertintervjuudele tuginedes **sõltub vabaihenduste elujõulisus ja teenuste jätkusuutlikkus ka valdkonnast, milles tegutsetakse ning teenuse osutamise piirkonnas kehtivast rahastamise korraldusest.** Näiteks hoolekandeteenuste kui ühe toetatud tegevuste valdkonna järele peaks arengukavasid ja rahvastikustatistikat arvestades vajadus järjest kasvama ning seega võiks heade toimivate teenuste korral jätkusuutlikkus tagatud olla. Ekspertintervjuudele ja juhtumianalüüsidele tuginedes on valdkondi, kus sihtrühm pole maksejõuline ning milles teenuste osutamise vajalikkust ei

mõisteta või ei seata prioriteetseks, tuues väheste avaliku sektori finantsressursside olukorras kaasa ühenduse võimetuse leida teenuste osutamiseks vajalikke ressursse. Samas ei pruugi ka teenuste kõrge hind ning piirkonnas kehtiv rahastamiskorraldus nt oma lühiaegsusest või läbipaistmatusest tulenevalt teenuste jätkusuutlikkust ja ühenduste tegutsemisvõimekust soodustada.

„Kui sa oled ühe korra mingi vajaliku teenuse välja töötanud ja selle suutnud ka inimestele hinge kasvatada ja tegelikult ka näidata ära siis sellele... Ilmselt see rahastus ju edaspidi, kui ei tule kuskilt välisraha, siis peaks tulema inimestelt ja/või KOV-lt. Kui sa oled nagu kas siis suutnud KOV-le nii hästi selgeks teha, et see on väga vajalik teenus, selle abil nagu KOV-l muutub midagi paremaks. Või siis inimesed saavad aru, et temale isiklikult see teenus on väga vajalik ja ta on nõus selle eest maksma. Siis mulle tundub, et jätkusuutlikkus võiks olla tagatud [arvestades, et hoolekandeteenuste järele vajadus kasvab].“

„[Toetatud tegevuste jätkusuutlikkus sõltub sellest,] kuidas teenuse rahastamine on korraldatud – kas KOV teeb hankeid või ta annab läbi projektitoetuste-tegevustoetuste, kas ta annab neid pikaajaliselt või aasta kaupa, kas see on KOV-le prioriteet“

„Peale projekti lõppu oleneb [jätkusuutlikkus] väga sellest KOV-st, ministeeriumist /.../ kellest iganes, ja nende tingimustest, ülesehitusest, oskustest jne. Vabaühendus kui ta ei saa, järgmises hankes ei võida, kas ta suudab selle aasta tegutseda oma rahadega ja projektitoetustega seda teenust edasi osutada ja järgmine aasta hankel osaleda.“

Hindamise käigus toodi korduvalt välja, et vabaühenduse elujõulisust mõjutab väga tugevalt ka ühenduse avaliku sektori partneri suhtumine ühenduse tehtavasse, osutatavate teenuste vajalikkusesse ning sõlmitud kokkulepetesse.

„Aga noh, me räägime alati kõikide taotluste juures, et me peame ära kirjeldama selle jätkusuutlikkuse poole ja see jätkusuutlikkuse pool on alati selline... Me ei saa ju seda jätkusuutlikkust mitte keegi tagada. Me peame täiesti teadlikult sinna kirjutama asju, mis nagu tegelikult ei sõltu meist, me ei saa sinna midagi teha. Meile võidakse ju, vabaühendusele, algul lubada, et nagu ma ütlesin, et omavalitsus võib meile ju lubada mida iganes, kui ta teab näiteks, et ta saab mingit teenust kasutada mingil ajal või tal arendatakse mingi teenus välja ja selle piloteerimise käigus ta saab ikka kasutada seda... Et see ei ole nagu vabaühenduse võimuses – muuta seda omavalitsuse suhtumist. Isegi ka lepingud ei pea, ütleme nii, et omavalitsus võib öelda, et ma ostan, aga ütleb, et mul ei ole seda raha. Ja jällegi me oleme lõhkise küna ees.“

Eelnevast tulenevalt kinnitab küsimustik intervjuudes välja toodut – **enamusele vabaühendustest mõjub toetus võimendina tõstes organisatsiooni jätkusuutlikkust** samas kui on ühendusi, kes vaid projektikonkursside piires mõtlemisest ja enda või avaliku sektori partnerite võimekusest tulenevalt ei ole projekti järgselt pikaajaliselt jätkusuutlikud.

„Sa ei saa olla elujõuline partner teenuse pakkumisel kui sa mõtledki nii, et meie tegevus sõltub sellest, missugused projektikonkursid kuskil avatud on. See tähendab natukene sellist mõtteleoloogika muutumist organisatsioonide jaoks.“

Vabaühenduse ja tema pakutavate teenuste jätkusuutlikkus sõltub suuresti tegevusvaldkonnast, tegutsemispiirkonnas kehtivatest rahastamise tingimustest ning koostööst avaliku sektori partneriga, eelkõige KOV-dega. Taotlusvoore läbivalt mõjus projektitoetuse saamine aga üldjuhul vabaühenduste tegutsemisvõimekusele positiivselt ehk tõstis ühenduste ja nende pakutavate teenuste jätkusuutlikkust.

Üldine projektide mõju jätkusuutlikkus

SVÜF-i eesmärkide seas on mitmeid üldisemaid ja raskemalt mõõdetavaid eesmärke – sotsiaalne sidusus, tervislik elukeskkond [26], kodanikuühiskonna areng –, mille täitmisesse kõik projektid suuremal või vähemal määral läbi oma tegevuste panustasid. Arvestades, et kõigi nimetatud teemade puhul püsib ühiskonna teadlikkus erinevatest ühiskonnakihtidest ning teenuste sihtrühmade teadlikkus ühenduste pakutavate teemade kohta ka projekti järgselt, siis **projektide mõju nimetatud valdkondadele on vähemalt lühiajaliselt jätkusuutlik**. Pikaajaline mõju jätkuvus eeldab tõenäoliselt pakutavate teenuste ja vabaühenduse endi jätkusuutlikkust, et valdkonda edasi arendada ja ümbritsevate inimeste teadlikkust tõsta. Samas võib eeldada, inimesed kannavad oma suhtumist ja käitumist ühiskonnas edasi ja **isegi ühekordse projekti läbi osutatud või tutvustatud teenused või võimalikud käitumismustrid ja nende mõju on pikaajaliselt jätkusuutlikud**.

7. Juhtumianalüüsid

Mõjuanalüüsi juhtumianalüüsideks valiti kolm MTÜ-d: **MTÜ Tugi- ja Koolituskeskus USALDUS**, **MTÜ Sänna Kultuurimõis** ja **EELK Viljandi Jaani kogudus**. Iga MTÜ projektijuhi ja ühe nende avaliku sektori partneri esindajaga peeti pool-struktureeritud intervjuud, mille käigus uuriti nende koostöösuhete olemuse, SVÜF-i kogemuse, projekti kulgemise ja edasise käekäigu kohta. Kolmest organisatsioonist kaks on professionaalsed vabaühendused, mis pakuvad oma valdkonnas kindlat ekspertiisi, ja kolmas, MTÜ Sänna Kultuurimõis, on rohujuuretasandi organisatsioon, mille eesmärgiks on kohaliku eluolu parandamine läbi erinevate teenuste kombinatsiooni.

7.1. MTÜ Tugi- ja Koolituskeskuse USALDUS teenused töötutele Tallinnas ja Kohtla-Järvel

Järgnevalt tutvustatakse professionaalset vabaühendust, kes sai SVÜF-i projekti abil piisavalt võimekaks, et konkureerida avalikel hangetel ja võita teenuste osutamise lepinguid. SVÜF-i toetatud projekti mõju oli kõigile osapooltele positiivne. Seatud eesmärgid saavutati, paranes nii teenuste kättesaadavus kui kvaliteet ning anti oluline panus sihtgruppide toimetulekule. Projekt mõjus positiivselt ka avaliku ja kolmanda sektori koostööle.

MTÜ Tugi- ja Koolituskeskus USALDUS näide kinnitab ka mitmeid klassikalisi vabaühenduste teenuste delegeerimise hüpoteese - ühenduse edu tagab meeskonna avatus ja motiveeritus töötuid aidata ning asjaolu, et teenuseid osutavad inimesed on sihtgrupi probleemidega ise kokku puutunud. Samuti on ühenduses osatud õppida varasematest kogemustest ning olemas on süsteemne ülevaade teenuse vajadusest.

Samas nähtub, et varasemate tegevuste kogemus, koostöö käigus tekkinud usaldus ja kontaktid valdkonnas ei lihtsusta teenushangete võitmist. Teenuseosutajast vabaühenduse edukus ja mõju teenuste kvaliteedile sõltub avalikke teenuseid hankivatest asutustest.

Projekti taust

MTÜ Tugi- ja Koolituskeskus USALDUS (edaspidi MTÜ) alustas oma tegevust 1995. aastal Jõhvis. Algusaastail tegeleti rohkem noorte ja erivajadustega inimestega, hiljem ka karjäärinõustamisega. Vahepeal enne SVÜF-i projekti hakati rohkem ka tööturu teemadele tähelepanu pöörama ja **SVÜF-i toetusega plaaniti välja arendada kaks täiesti uut teenust.**

2012. aastal SVÜF-i toetusega alustatud suurprojekti eesmärk oli parandada töötuks jäänud inimeste tööalast toimetulekut, suurendades neile vajalike kaasaegse (regionaalse) tööturu vajadustele vastavate tugiteenuste kättesaadavust ja jätkusuutlikkust. Kahe uue teenuse väljatöötamisel loodeti projekti abil parandada ka organisatsiooni tegutsemisvõimekust: vastavalt tööturu ootustele välja töötatud teenuste osutamisele kujuneb välja tööturu vajadustele vastav koostöövõrgustik ning suureneb muukeelsete endiste töötute sidusus ning kodanikutunnetus ja -vastutus.

SVÜF-i projekti alguseni tegutsesid ühenduse eestvedajad valdkonnas n-ö „põlve otsas“, viisid läbi üksikuid tegevusi ja jälgisid võimalikke rahastusmeetmeid, mis aitaksid luua töötutele suunatud keskuse. **SVÜF-i toetus võimaldas töötutega süsteemsemalt ja ulatuslikumalt tegelema hakata, suurendades ühenduse professionaalsust ja võimekust hangetel konkureerida.** Loodi pikaajaliselt tööturult eemal olnud inimeste vajadustele vastavad sotsiaalselt aktiivsust ja ettevõtlikkust suurendavad avalikud teenused ning nende osutamiseks vajalik keskkond Tallinnasse ja Kohtla-Järvele. Projekti raames töötati välja uute teenuste meetodid – Töötute tugiisikute koolitus ja Töötute Nõukeskus.

Pakutud teenuste kaudu (2 tugiisikute koolitust, 14 Tööklubi, 26 Tööharjutust ja 2 Nõutuba) koolitati projektiperioodil 783 töötut ja hinnanguliselt 60% osalenutest said tööle või läksid ennast täiendama. Lisaks koolitati välja töötute tugiisikud. Seega täideti projektile seatud eesmärgid¹⁰⁴. Täna tegutsetakse peamiselt Kohtla-Järvel ja Tallinnas, koolitades töötuid tugiisikute kogemusjuhendajateks ja viies hangete korras läbi töötute nõutubasid, tööklubisid ja tööharjutusi.

Koostöösuhted

Peamisteks koostööpartneriteks on Tallinn ja Kohtla-Järve ning Eesti Töötukassa. Sõltuvusnõustamist on suurest nõudlusest ja teenuseosutajate vähesusest tulenevalt pakutud ka teistele omavalitsustele. SVÜF-i toetusmeetme avanedes võeti ühendust seniste koostööpartnerite, Tallinna ja Kohtla-Järve linnade esindajatega, tutvustati projektiideed ning tänu varasemale positiivsele koostööle saadi nõusolek töötutele suunatud projektis osalemiseks. SVÜF-i projektis oli omavalitsuste roll toetada MTÜ-d peamiselt mittemateriaalselt – näiteks abi ruumide leidmisel võimaldas avada teenuskeskused ja hakata hangetel konkureerima teiste teenuseosutajatega.

Kuigi teenuseosutajad leitakse üldjuhul hangete korras, tehakse sõltuvalt vajadusest ja avaliku sektori asutusest eelnevalt vabaühendustega koostööd, et valdkonna eripärad ja sihtgrupi vajadused oleksid hankekutses, sh teenuste kirjeldustes, adekvaatselt kirjeldatud. Nii täpsustas MTÜ USALDUS ka SVÜF-i projekti raames **teenuste sihtgrupid ja töötas välja teenuste meetodika** koos omavalitsuste ja Töötukassa Tallinna ning Ida-Virumaa Jõhvi büroo esindajatega.

Vastavalt vajadusele tutvustavad nii omavalitsused kui Töötukassa MTÜ pakutavaid teenuseid abivajajatele; MTÜ annab avaliku sektori partneritele oma tegevustest teada, küsib tehtule jooksvalt nii sihtgruppide kui partnerite tagasisidet ja uurib võimalusi, kuidas avaliku sektori organisatsioonidele kasuks olla.

Lisaks soovitava teenuse ettevalmistamisele ja täpsustamisele ning sihtgrupi veenmisele, et nad teenust kasutaksid, teostavad MTÜ partnerid (sh hangete korras) ka **kontrolli teostatavatele või teostatud tegevustele**. Töötukassa kui peamine teenuse tellija saab teenustele tagasisidet vestluste käigus teenuse kasutajatega, küsib MTÜ-lt teenustel osalenute registreerimislehti ning teostab ette teatamata visiite teenuse osutamise toimumiskohta. Partnerid peavad oluliseks ka MTÜ enda algatusel

¹⁰⁴ Nõutubades osales küll vähem kliente, kuid nimetatud teenust osutati komplekssemalt ning välja töötatud meetodikat kasutati ka teiste tegevuste puhul.

koostatavaid tegevuste ülevaateid. Täpsemad kontrolltegevused ja sanktsioonid on nii Töötukassa kui teiste hankijate ja rahastusprojektide korral kajastatud hankelepingus.

Osapoolte koostööd hindavad erinevad partnerid väga heaks. Avaliku sektori organisatsioonid tunnustasid MTÜ meeskonna avatust, motiveeritust, kokkulepetest kinnipidamist ning ühist arusaama töötute sihtgrupist ja nende vajadustest. MTÜ tõi hea koostöösuhte kirjeldamiseks näiteid, kuidas avaliku sektori organisatsioonid on neid kaasanud teenuste arendamise ja täpsemate vajaduste väljaselgitamise. Samas tõdeti, et koostöö oli suurem siis, kui teenuseid alles välja töötati ja tööturuvaldkonnas hakati intensiivsemalt tegutsema. Ühelt poolt on projektijärgselt küll olemasolevad teenused väljatöötatud, kuid **uute teenuste väljatöötamiseks ja olemasolevate arendamiseks on vaja tihedamat partneritevahelist suhtlust, kaasamist ja üksteisega arvestamist**, ka ministeeriumide tasandil. Projekt aitas suhteid luua teenuse hankijatega, kuid projektijärgselt on osapooled vastastikuse koostöö hoidmisse vähem panustanud.

Teenuse osutamise vorm ja finantseerimine

SVÜF-i toetus oli piisav, et töötutele suunatud keskus kahes linnas komplekselt välja arendada: projekti aegu loodi nii keskkond kui võimalused teenuste osutamiseks.

Osutatavate teenuste põhikomponendid on meetoodiliselt paigas ja ühtsed. Kuna teenuseid hangib avalik sektor, sõltub teenuse sisu osaliselt tellija soovidest ja piirkonna sihtgruppide erisusest. Teenust tuleb aeg-ajalt kohendada lähtuvalt sihtgrupi vajadustest. Seega osutab MTÜ töötutele peamiselt nn **osaliselt ühtlustamata teenuseid**, mis on mõnevõrra töömahukamad. Samas on osalised uuendused vajalikud, et püsida konkurents, käia kaasas tööturu olukorra muutustega ja pakkuda täpsemalt sihtrühmade vajadustele vastavat teenust.

Pärast SVÜF-i projekti avalikel hangetel konkureerimisega alustades sai MTÜ-le selgeks, et paljud konkurendid tegutsevad tasuta või soodushinnaga rendipindadel. USALDUS-e Tallinna keskuse jaoks aitas Lasnamäe Linnaosavalitsus küll algselt leida ruumid, kuid projektijärgselt käivad läbirääkimised rendihinna üle ja konkurentidega võrreldes on MTÜ jaoks ruumikulu suurem. Kohtla-Järve keskus on omavalitsuse pinnal soodusrendiga.

MTÜ osutab sihtgruppidele vajalikke teenuseid peamiselt Töötukassa Tallinna ja Kohtla-Järve **tellimushangete raames**. Sõltuvalt hankest on nende mõnekuiste lepingute eesmärgiks korraldada näiteks paar koolitust. Teenus on sihtrühmale tasuta ja ühenduse tulu tuleb avaliku sektori hankijalt. Seega osutab MTÜ **professionaalse teenusepakkujana** teenuseid **konkurentsipõhiselt** ja on jõudnud oma tegutsemises uuele tasemele.

Selle olukorra nõrkusteks on aga karm konkurents ja ebasoodsad hankelepingute tingimused. Kuna **hankelepingud on lühiajalised ja etteennustamatud**, kulub rohkem aega konkureerimisele kui sihtrühmaga varasema hea sideme hoidmisele ning teenuste ja koolitajate arendamisele. Seejuures võib juhtuda, et Töötukassa suunab koolitusele vähem inimesi ja ühendus saab seetõttu planeeritust väiksema tasu. Võistupakkumine **tugineb peamiselt hinnakriteeriumile**, sõltuvalt teenusest ning hankijast seatakse pakkujatele ka muid vastavustingimusi ja hindamiskriteeriume. Et teenuse kvaliteet ja varasem kogemus omavad hankekonkurssidel väiksemat kaalu, on MTÜ-l piiratud võimalused oma

eeliste arendamiseks (s.t nõustajateks on endised töötud ise, kes on väga hästi kursis sihtrühma vajadustega), laienemiseks ja oma olukorra parandamiseks. Hankija seisukohast võib tunduda mõistlik sõlmida lühiajalisi, kindla arvu koolituste/teenuste osutamise lepinguid, et reageerida tööturu olukorra muutustele kiiremini. Majanduslikult on mõistlik maksta ka vaid teenust saanute ehk kohalolijate pealt.

Hankepakkumusi koostades arvestatakse omahinna sisse ka **organisatsiooni arendamise kulud**. Kulude katmine on aga küsitav olukorras, kus teenust saab ettenähtust vähem inimesi ja hankelepingust tulenevalt jääb väiksemaks ka saadav tasu, samas kui organisatsiooni kulud teenuse osutamiseks ei vähene osalejate arvu langedes. Välisrahastusega projektide puhul sõltub programmi tingimustest, kas ja mil määral on abikõlblikud ruumide renoveerimiskulud ning nõustajate koolituskulud. Projektide puhul kaetakse omafinantseering kas omavahenditest või vastavalt võimalusele mõningasest osalustasust. **Kokkuvõttes ei ole seega organisatsiooni arendamiseks vajalikud ressursid praeguse äriplaaniga tagatud**. MTÜ turult kadumine tooks aga lisaks konkurentsi vähenemisele kaasa valdkonna teenuste kvaliteedi languse, kusjuures Kohtla-Järvel halveneks tänu SVÜF-ile just parandatud teenuse kättesaadavus.

Riiklikul tasemel ei taga praegune töötukoolituste korraldus teenuseosutaja meeskonnale püsivat kindlustunnet, mis pärsib nende tegutsemisvõimekust ja jätkusuutlikkust. Teenuseosutaja jätkusuutlikkusele mõeldes tõdes ka ühe teenuse tellija esindaja, et riigiasutus ei paku kindlustunnet ega ole eriti kindel pikaajaline partner. Nii tuleb ühendusel samaaegselt maandada riske pikemaajaliste projektidega, mis aga võib tekitada projekti rahastajatele küsimusi meetme ja toetuse sihtotstarbelise kasutamise kohta. Käesolev juhtum näitab hästi, et ühe fondi raames vabaühendusi avalike teenuste osutamiseks edukalt ette valmistades ei pruugi see positiivne mõju kanduda üle teistesse avaliku sektori struktuuridesse ja teenustesse.

MTÜ teeb lisaks koostööd Kohtla-Järve linnavalitsusega ja Tallinna Ettevõtlusametiga, et töötada välja pikemaajalisi teenuseid.

Sellest hoolimata **tunnustab sihtgrupp MTÜ-d** – tänaseni, mil organisatsioon pakub teenuseid ainult hangete korras, astuvad abivajajad nõu saamiseks spontaanselt MTÜ uksest sisse. Ka hindamise käigus koolitustel osalenutelt laekunud rahuloluküsitlused näitasid, et enamus on nii teenuse kui teenusepakkujaga rahul või pigem rahul, pooled otsustasid USALDUS-e teenuseid kasutada teadlikult kvaliteedi alusel.

Ka vabaühenduse **avaliku sektori partnerid kiidavad** jätkuvalt **MTÜ pakutavaid teenuseid ning organisatsiooni eestvedajate motiveeritust** aidata töötuid ning teostada tellitud töid kokkulepete ja nõuete kohaselt. Partnerid on avaldanud ka soovi, et ühendus laieneks teistesse piirkondadesse, kuid ainult konkurentsi pakkumine olemasolevatele organisatsioonidele pole laienemiseks piisav argument, eriti kui vastavaid ressursse napib.

SVÜF-i projekti mõju kodanikuühiskonna arengule, avaliku sektori organisatsioonide ja MTÜ-de võimekuse tõusule ning jätkusuutlikkusele

Tänu SVÜF-i projektile tekkis töötutele suunatud tööturu- ja nõustamisteenuste pakkujate sekka üks uus professionaalne pakkuja, kes on võimeline arendama pakutavaid teenuseid ja **kaasa rääkima valdkonna probleemide lahendamises**. Tänu MTÜ suuremale võimekusele tegutseda laiaulatuslikumalt muutus koostöö omavalitsuste ja nende asutustega sisulisemaks. Projekti abil tõusis ka avaliku sektori organisatsioonide **teadlikkus tööturu puudutavatest probleemidest ning võimalikest teenustest** – MTÜ-lt saadav info sihtgrupi kohta on väga väärtuslik ning kompaktne ka arengukavades kajastamiseks. Ministeeriumi tasandil jääb aga koostöö nõrgaks, mistõttu on võimalik veelgi arendada oma rolli aktiivse kaasrääkija ja vabaühenduste esindajana valdkonna poliitikakujundamises.

Hoolimata SVÜF-i projekti headest tulemustest, teenuste heast kvaliteedist ning positiivsest panusest valdkonda on MTÜ **silmitsi jätkusuutlikkuse küsimusega** – liialt lühiajalised lepingud ja ebakindlus tuleviku ees teevad heade töötajate hoidmise raskeks, madalaima hinna konkurents hangetel muudab aga kvaliteedi tagamise keeruliseks.

Intervjuud seotud osapooltega näitavad, et SVÜF-i projekt aitas kaasa ka **avaliku sektori organisatsioonide tegevusvõimekuse kasvule**. Avaliku sektori organisatsioonidele tekkis üks lisaorganisatsioon, kelle poole saab abivajajaid suunata. MTÜ eelis teiste koolitajate ees on sotsiaalne missioon aktiveerida tööturult eemal olnud inimesi ja tõsta nende enesehinnangut, mis aitab omakorda kaasa heaolu kasvule. MTÜ lõi eeldused töötutele suunatud teenuste kvaliteedi paranemiseks, kuid **selle mõju teenuste kättesaadavusele sõltub hangete tellijatest ja sellest, kui suures mahus töötuid just selle MTÜ koolitustele ja nõustamisele suunatakse. Projekti mõju teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile oli tugevam Kohtla-Järvel** (võrreldes Tallinnaga), kuna selles piirkonnas on teenuseosutajaid vähem. MTÜ on Kohtla-Järvel ka hangetel edukam olnud. SVÜF-i projekti mõjude varjuküljeks on asjaolu, et kui avaliku sektori organisatsioonid saavad tekkinud teadmisi-kogemusi ka teiste teenusepakkujatega koos töötades rakendada, siis **MTÜ teadmiste-kogemuste rakendamist takistab teenuste ebapiisav osutamise võimalus** tulenevalt teenuse kõrge kvaliteediga kaasnevatest kõrgetest omakuludest ja ühtlustamata teenuste pakkumisest. Samas on võimalik projekti raames välja töötatud meetodikaid kasutada ka teiste teenuste osutamiseks.

Läbi töötute aktiveerimise panustas projekt ka sotsiaalse sidususe tugevdamisse. Kodanikuühiskonna arengusse laiemalt panustas projekt vaid seeläbi, et töötute ümberõpe koolitajateks ja kogemusnõustajateks tõi need inimesed tegutsema ka ühenduse heaks.

Tugevused:

- SVÜF-i projekti abil loodi vajalikud eeldused teenuste osutamiseks: sobilik keskkond kahes piirkonnas, teenuste aluseks olevad meetodikad ja vajadustele vastavad koolitajad.
- MTÜ eelis teiste teenuseosutajate ees on töötute aktiveerimine: teenuste osutajateks ehk koolitajateks on inimesed, kes on ise sarnases olukorras olnud (nt pikaajased töötud).
- MTÜ meeskonna analüütiline ülevaade valdkonnast ja teenusvajadusest, motiveeritus tööturu valdkonnas tegutseda ning nii töötute kui omavalitsuste vajadustele vastavaid teenuseid arendada ja osutada.

- Valmisolek teenuseid vastavalt sihtgrupi vajadustele ja tööturu muutumisele kohendada. Selline paindlikkus sihtgrupi heaolu tõstmiseks ja teenuste kvaliteedi parandamiseks on väga oluline, kuigi ühendusele endale on selline osaliselt ühtlustamata teenus kulukam.
- Jätkusuutlikkuse olulisim garant on see, et MTÜ peamised koostööpartnerid tunnustavad nende teenuste kõrget kvaliteeti.

Nõrkused:

- Ühenduse jätkusuutlikkus ja panus teenuste kättesaadavusse sõltub avalike teenuste delegeerijatest ja hankijatest. Hankelepingute lühiajalisus jm tingimused hoiavad tagasi MTÜ mõju valdkonnale, potentsiaalset ja senisest edukusest hoolimata.
- Kui ei suudeta tagada kõrget kvaliteeti madalaima hinnaga, ei suudeta ka hangetel konkureerida. Valdkonnas on aga rohkelt alla turuhinna ja ebakvaliteetsete teenuste pakkujaid, kes määravad turuolukorra, eriti pealinnas.
- Sisulist koostööd omavalitsustega raskendavad omavalitsuste piiratud eelarvevõimalused ja pikaajalise tegevustoetuse või koostöölepingu sõlmimiseni kuluv aeg.

7.2. Jaani Lastemaja Viljandis

Eesti kodanikuühiskonna ja vabaühenduste analüüsid ei ole seni pööratud suuremat tähelepanu Eesti kogudustele ja kirikutele, kuigi nad kaasavad suurt hulka inimesi ja toetavad kogukondi üle Eesti. Kogudused on mitmel pool ka aktiivsed teenuste pakkujad ning neil on abi vajavate sihtgruppidega samavõrra lähedasem suhe kui MTÜ-del ja seltsingutel. Seetõttu keskendub järgnev juhtum ühe koguduse, EELK Viljandi Jaani koguduse kogemusele SVÜF-i fondist toetuse kasutamisest avaliku teenuse arendamiseks.

Projekti taust

EELK Viljandi Jaani kogudus sai SVÜF-i fondist toetust SP13 projekti „Vanemlust toetav lapsehoiuteenus Viljandimaal“ realiseerimiseks. Projekti eesmärgiks oli juba varem koostatud äriplaani toel muuta vanemlust toetav lapsehoiuteenus (1,5–6-aastastele) kättesaadavaks ja jätkusuutlikuks Viljandi linnas ja maakonna valdades. Lisaeesmärk oli läbi selle projekti ja teenuse tugevdada sidusust kodanikuühiskonna erinevate sektorite vahel Viljandi maakonnas. Projekti tulemusena käivitati 2014. aasta kevadel Viljandis vanemlust toetav lapsehoiuteenus, mis on praeguseks tegutsenud juba üle aasta, täites niiviisi projekti kirjelduses toodud eesmärgi: leevendada sõimekohtade puudust¹⁰⁵ läbi vanemlust toetava lapsehoiuteenuse pakkumise.

EELK Viljandi Jaani kogudus ühendab lapsehoiuteenuse osutamisel kaks tegevustüüpi: on nii professionaalne teenuseosutaja, pakkudes ettevalmistusega teenuseosutajaid ja spetsiifilist kompetentsi lapsehoiu ning vanemluste toetamise valdkonnas, teisalt on kogudus suutnud uue teenuse osutamisega kaasata rohkem oma liikmeid ja tugevdada suhteid kogukonnaga. Viljandi Jaani kogudus

¹⁰⁵ Leping Viljandi linnaga on sõlmitud 10 lapsele sõimekoha pakkumiseks, mis on küll mõnevõrra vähem kui projektis seatud eesmärk (et projektijärgselt pakutaks teenust 12 kliendile), mistõttu võib eesmärgi hinnata osaliselt täitunuks.

on osa Eesti Evangeelsest Luterlikust Kirikust, mis loob teistest vabaühendustest või lasteasutustest erineva tegutsemiskeskonna. Näiteks on koguduse elu tunduvalt normeeritum ja bürookraatlikum, uudseid algatusi on mõnevõrra keerulisem käivitada, koguduse juhtkond annab vastust kõigile koguduse liikmetele, projektide rahaline risk on koguduse kanda ja seetõttu enamasti pigem üritatakse projekte vältida.

Lapsehoiuteenuse pakkumisega alustati 2013. aastal Innove toetusel, kusjuures tollal oli teenus sihtgrupile ehk töötutele lapsevanematele ja tasuta. 2013. aasta SVÜF-i toetatud projektiga muutus teenus kõigile tasuliseks ja laiendati projekti sihtgruppi – teenust said kasutada ka tööl käivad lapsevanemad. Lastehoiule lisandus väikses mahus ka lapsevanemate nõustamine.

Koostöösuhted

SVÜF-i rahastatud projekti avaliku sektori partner oli Viljandi linn¹⁰⁶ ning koostööpartnerid Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool, EELK Konsistooriumi Diakoonia- ja ühiskonnatöö talitus, Töötukassa Viljandimaa osakond, SA Väärtustades Elu ja EELK Paistu Maarja kogudus. Projekti välismaa partneriteks olid Diakonissen Mutterhaus St. Chrischona Šveitsist ja Lahti Salpausselkä kogudus.

2014. aastal valitses Viljandi linnas suur sõimekohtade puudus – juurde oli vaja ligi 30 kohta – , mistõttu oli Viljandi Jaani koguduse lapsehoiu avamisest Viljandi linnavalitsuse esindaja sõnul puuduse leevendamisel väga suur abi. Lepinguliselt lisandunud 10 kohta vähendasid probleemi kolmandiku võrra. Sihtgrupi vajadustest saab Viljandi linn eelkõige teada läbi vahetu suhtlemise lapsevanematega. Kui 2014. aastal sõimekohti nappis, pöördusid paljud lapsevanemad ise linna poole palvega suunata neid teenusepakkuja juurde. Samas antud projekti algatus tuli mitte linnalt, vaid koguduselt – kes samuti sai samast probleemist aimu läbi lapsevanematega otse suhtlemise. Ei kogudus ega linn pole läbi viinud ametlikke rahulolu- või tagasisideküsitlusi ja/või uuringuid eri sihtrühmade teenusvajaduse hindamiseks.

Viljandi linnaga koostöö seisneb lapsehoiuteenuse rahastamises. Mitterahaliselt Viljandi linn lapsehoiu teenuse osutajaid toetanud pole, kuna selleks pole olnud vajadust.

Viljandi linnavalitsuses oldi Jaani kogudusega tuttavad juba varasemalt, kuna linn eraldab kogudusele ka tegevustoetust – juba SVÜF-i projekti eelne suhe oli usalduslik ja jäi selliseks ka pärast projekti lõppu. Koguduse tegevusi rangelt ei kontrollita, omavahel suheldakse telefonitsi, meilitsi ja käiakse aeg-ajalt ka Jaani Lastemajas kohapeal. Viljandi linn on rahul, et kogudus peab kinni tähtaegadest ja vahel toob aruandluse kohale ka isiklikult – nii on võimalus vahetult suhelda ja vahetada infot ka muude teenusega seotud aspektide kohta, mis aruandlusest välja ei tule. Üldiselt hindavad mõlemad pooled koostööd väga heaks. Ainus negatiivsem juhtum projekti ajal oli Viljandi linna plaan lapsehoiu tingimusi muuta ehk hakata ise lapsevanemaid teenusepakkujateni suunama, selle asemel, et lasta vanematel valida. Viljandi linna kolm lapsehoitu tegid lapsevanemate toel linnale protestina ühispöördumise, pärast mida eelnõust loobuti.

¹⁰⁶ Projektiga nõustus koostööd tegema ka Paistu vald, kuid enne projekti algust ühines vald Viljandi vallaga, kellega projekti koostöökokkulepet ei sõlmitud.

Välispartnerid Soomest ja Šveitsist jagasid oma kogemusi ja tegevusmudeleid, aidates nii välja töötada vanemluse toetamise nõustamist Jaani koguduses. Välispartnerite ja EELK Perekeskusega koostöö tulemusena jõuti teenuseni, milles tegeletakse kahel tasemel: professionaalne nõustamine, mis eeldab eraldi ettevalmistust ja metoodikat, toetub kogemusnõustamise mudelile, ning hingehoidlik nõustamine, mida viivad läbi koguduse kaastöölised. Sihtrühma ehk lapsevanemate vajadustest ja tagasisidest saadakse jooksvalt teada peamiselt lastevanemate koosoleku käigus.

Muud, erinevaid rolle täitvad projektipartnerid aitasid Jaani kogudusel SVÜF-i projekti raames teenust käivitada ja osutada. Projekti eesmärk ei olnud otseselt neid koostöösuhteid tugevdada, vaid partnerite abiga katta algselt kogudusel endal puudunud ressursid. Näiteks Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool aitas lastemaja hoones teha remonditöid.

Teenuse osutamise vorm ja finantseerimine

Viljandi linnavalitsuse esindaja sõnul pöörduvad koostöösooviga nende poole tavaliselt ühendused ise, kuna linnal pole ülevaadet piirkonnas tegutsevatest vabaühendustest. Eelkõige motiveerib linna teenust delegeerima sihtrühma vajadus ja enamasti toimub see läbi hangete. Sobiv teenuseosutaja valitakse läbi vahetu suhtlemise – käiakse kohapeal kontrollimas lastehoiuteenuse nõuetele vastavust ja/või sooritatakse taustauuring. Viljandi linnavalitsuse esindaja sõnul on kergem otsustada, kui MTÜ-ga on ka varasem kokkupuude olnud ja MTÜ on juba mõnda aega tegutsenud. Lapsehoiuteenuse Viljandi Jaani kogudusele delegeerimisega erilisi lisanõudeid või reegleid ei kaasnenud v.a üldised lapsehoiu avamise ja juhtimisega seotud põhimõtted ja nõuded – linna esindaja sõnul on kõik teenuse osutamise tingimused toodud delegeerimise lepingus.

Linnas on hetkel kokku kolm lapsehoiuteenuse pakkujat ja Viljandi linn toetab kõiki samadel alustel, ühtse pearahasüsteemi hinnakirja alusel. 2014. aastal kogudusega sõlmitud lapsehoiuteenuse rahastamise leping kehtib seni, kuni EELK Viljandi Jaani kogudusel on lapsehoiuteenuse osutamise tegevusluba (esialgne luba kuni 20.06.2018).

Kogudus peab oma teenuse suurimateks plussideks head asukohta kesklinnas, vanemluse edendamisele keskendumist¹⁰⁷ ning kollektiivi väiksust ja kohtade vähesust, mis mh aitab pöörata lastele individuaalset tähelepanu ja teeb teenuse võrreldes konkurentidega atraktiivsemaks. Äriplaani koostades määras kogudus ka teenuse omahinna arvutuste põhjal. Varasemalt pakuti teenust tasuta, kuid see polnud jätkusuutlik. Teenuse eest (lapse kohamaksu) tasub osaliselt omavalitsus ja osaliselt lapsevanem – kusjuures hind lapsevanemale on kõige odavam võrreldes teiste lapsehoiuteenuse osutajatega. Need tulud katavad teenuse omahinna.

Kõige suurem risk teenuse hinnamuutusele on palgataseme tõus, mis võib raskendada kasvatajate palkamist. Teine suur risk on laste arvu kahanemine, kuna äriplaan arvestab pearahasüsteemiga ja mahutamise maksimaalsel piiril tegutsemisega. Ei projekti ajal ega järel pole kulude katmisega

¹⁰⁷ Vanemluse toetamine toimus projekti ajal kahetasandiliselt nõustamisteenuse pakkumise käigus: professionaalne (osutas koguduse vaimulik) ning hingehoidlik, mida viisid läbi koguduse kaastöölised. Kokku pakuti nõustamist 16h ja kuuete kliendile.

probleeme olnud, seega loodud äriplaan toimis. Samas Viljandi linn on asunud ühe lasteaia ümberehitusega söimekohtasid juurde looma ja probleemi lahendama, praeguse plaaniga küll tulevikus arvestades ka Jaani koguduse teenusega.

Oluline õppetund on see, et ilma välise eksperdi ja HEAK-i abita poleks sellise teenuse eelarve koostamisega ja juhtimisega hakkama saadud. SVÜF-i projekti jaoks eelarve koostamine oli üsna keeruline ja eeldas teenuseosutajalt uute oskuste omandamist.

SVÜF-i projekti lõpuks sõlmis kogudus kokkuleppe ka Suure-Jaaniga valla söimekohtade puuduse leevendamiseks. Ülejäänud valdadega maakonnas ei ole pikaajalisi kokkuleppeid sõlmitud - toimib juhtumipõhine koostöö ehk omavalitsused saavad iga lapse hoiuteenuse osutamise kohta eraldi kinnituse. Teenus on aga kõigile lastele ja vanematele sama, olenemata nende elukohajärgsest KOV-ist.

SVÜF-i projekti mõju kodanikuühiskonna arengule, avaliku sektori organisatsioonide ja MTÜ-de võimekuse tõusule ning jätkusuutlikkusele

Nii Viljandi linn kui kogudus hindavad Jaani Lastemaja lapsehoiuteenust jätkusuutlikuks ja linn jätkab selle toetamist seni, kuni on kogukonnas vajadus. Projektiperioodi jooksul sõlmiti 27 kliendilepingut, sh 12 pikaajalist lepingut. Selliselt on Lastemaja maksimaalselt kasutatud ja lisaks on 4 last ootamas kohtade vabanemist. Kui arvestada KOV-dega käima lükatud koostööd lastehoiu kohatasu tasumisel, siis võib prognoosida, et lähiaastatel suudab SVÜF-i toetusel käivitatud täiendav lastehoiuteenus vajadusest suure osa leevendada.

Samas, kuigi projekti jooksul said vanemlust toetavat nõustamist 6 lapsevanemat, siis nõustamismetoodika kasutuselevõtt kui ka seda toetava mudeli loomine on veel arendusfaasis.

MTÜ tõi enda võimekuse puhul välja lapsehoiu seotuse kogudusega – kuna lapsed käivad kiriku ja kogudusega tutvumas, on ka kiriku vabatahtlikud nendega hõivatud, mis on koguduse edukuse seisukohast oluline ja oli ära toodud ka kui üks projekti eesmärkidest. Projektijuhi sõnul näitab see koguduse elujõulisust, mida reeglina mõõdetaksegi koguduse liikmete erinevatesse tegevustesse hõivatuse kaudu. Teine oluline punkt MTÜ võimekuse kasvus oli koguduse laiem tutvustamine läbi Lastemaja. Info jõudis kohalikku meediasse, teenust käiakse tutvustamas ja projektipartnerid vahendavad infot sihtrühmale (nt Töötukassa osakond). Kolmanda kasuna tõi koguduse esindaja välja koostöö tihenemise Viljandi linnavalitsusega ja partnerluse tugevnemise. Kogudus loodab, et neid kaasatakse tulevikus ka linna arengukava koostamisse. Ka Viljandi linn näeb koguduse võimekuse kasvu ja annab SVÜF-i projektist rahastatud tegevustele ning nende mõjule hea hinnangu – projektist oli suur tugi nii kogukonnale kui sihtrühmale.

Ka teenusekasutajate seas läbi viidud tagasisideküsitlusest selgus (kokku laekus 9 vastust), et 8 küsitlusele vastanud lapsevanemat hindavad oma rahulolu teenusega ja teenusepakkujaga väga heaks ja üks vastaja pigem heaks. Kõikidest vastanutest on regulaarseid teenuse kasutajaid 6 (toovad oma lapse hoidu vähemalt viis korda nädalas) ning ülejäänud 2 n-õ hooajalised kasutajad. Kuna kolmandik vastanutest tunnistasid, et teenuse kasutamine on nende jaoks soodsam kui mujal, on teenusepakkujad täitnud oma eesmärgi hoida hinnad kasutajate jaoks soodsad. SVÜF-i projekti

lõppemisest oli tagasiside kogumise hetkel möödas ligikaudu kümme kuud ja üle poole pikaajalistest teenusekasutajatest nõustusid, et teenuse kvaliteet on ajaga paranenud – projektiga loodud teenusearendamise võimekus on püsinud. Põhjuste pingereas, miks just selle teenusepakkujate teenuseid kasutatakse, olid esimesed hea asukoht ning sobiv aeg ja kvaliteet – see on kinnitus teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi paranemisest.

MTÜ hinnangul andis SVÜF-i projekt vajaliku tõuke teenuse edasiarenduseks ja laiendamiseks. Näiteks kuigi vajalikud ruumid olid kogudusel varem olemas, vajasid need remonti ja renoveerimist, milleks kasutati muuhulgas SVÜF-i rahastust. Projekti ajal aitas see Jaani Lastemaja hinnad hoida lapsevanematele madalamad kui konkurentidel. Pikemas perspektiivis võib see aga tõsta teenuse omahinda, kuna on vajadus koguda raha remondifondi.

MTÜ sõnul on koguduse hallatava lapsehoiu mudel kergesti ülevõetav teistesse kogudustesse ning huvi selle vastu on juba tuntud. Viljandi linna esindaja sõnul on linna kogemus kogudusega koostööd tehes olnud positiivne ja hoolimata nende kristlikust suunitlusest, mis ei pruugi paljudele potentsiaalsetele teenuste tarbijatele sobida, on vastukaja teenusele olnud seni väga hea.

KÜSK-ile ja selle hallatavale SVÜF-i fondile annavad nii linn kui Jaani kogudus väga hea hinnangu. Ilma SVÜF-i toetuseta oleks teenuse loomine võtnud aega kas märkimisväärselt kauem või kui vajalikku toetust poleks mujalt leitud, oleks see üldse algatamata jäänud. Projektijuhi sõnul on KÜSK kodanikuühiskonna arendamisel õigel teel ka n-ö hea „vahekohtunikuna“ avaliku ja kolmanda sektori vahel. Ka Viljandi linna esindaja näeb SVÜF-i fondi väga suure abistajana koguduse kui kogukonnas vajaliku teenuseosutaja võimekuse suurendamisel. Kuigi linnavalitsus tegeleb hetkel juba olemasoleva lasteaia renoveerimisega, et sinna tulevikus sõimekohtasid lisada, oli Jaani lastemaja teenus linnale 2014. aastal väga vajalik kohtade puuduse leevendamiseks.

Tugevused:

- Lapsehoiukohtade puudust kolmandiku võrra leevendava lapsehoiuteenuse rajamine, mis on võrreldes konkurentidega lapsevanemale soodsam, paremas asukohas ja suudab pakkuda lapsele rühma väiksusest tulenevalt individuaalsemat lähenemist.
- Edukas koostöö avaliku sektoriga, enda tõestamine võimeka vabaühendusena ja usalduse loomine partnerluse laienemiseks. Pandud alus koostööks teiste piirkonnas tegutsevate lapsehoiuteenust pakkuvate MTÜ-dega (kogemuste vahetamine, ühispoordumised jms).
- Viljandi Jaani koguduse tutvustamine laiemale kogukonnale.
- Läbi uue tegevuse ja kogukondliku rolli ka oma koguduse liikmete aktiivsuse tõstmine – uus väljund ja motivatsioon tegutseda.
- Potentsiaal laienemiseks ja teenuste suurendamiseks (eriti vanemlust toetava nõustamisteenuse pakkumise näol).

Nõrkused:

- Teenuse jätkusuutlikkust ohustavad palgataseme ja -ootuste tõus, laste vähenemine maakonnas ja linna investeeringud munitsipaal-lasteaeda sõimekohtade juurde loomisesse.

- Teenuse äriplaani toimimine ja hinna madalam hoidmine SVÜF-i toel. Tulevikus vajadus SVÜF-i toetusest tasutud arendustegevused lisada teenuse omahinda ja sellega seoses tõsta teenuse tasu ka lapsevanematele.
- Madalama hinna strateegia jätkusuutlikkus on nõrk.

7.3. MTÜ Sänna SVÜF-ist toetust saanud projektid

Alljärgnev juhtum on näide partnerlusel põhinevast avalike teenuste delegerimisest ehk sellisest teenuste arendamisest ja osutamisest, milles omavalitsus ja vabaühendus teevad sisulist koostööd kohalikele elanikele vajalike teenuste pakkumisel. Omavalitsus saab kasu piirkonda loodavast lisandväärtusest ja rahastab edasi algsest SVÜF-i projekti toel loodud ja edasiarendatud teenuseid.

MTÜ Sänna on üks neljast taotlejast, kes sai toetust kahe suurprojekti elluviimiseks. SVÜF-i toetused aitasid MTÜ-l teostada täielikult kõik plaanitud tegevused ning projektidest on saanud silmapaistvad edulood positiivse mõjuga Eesti kodanikuühiskonnale, haridusvaldkonnale, sektoriteülesele koostööle ja kohaliku elu edendamisele.

Projekti taust

2010. aastal asutatud MTÜ Sänna Kultuurimõis (edaspidi MTÜ Sänna) peamine tegevuspiirkond on üle 50 elanikuga Sänna küla ja seda ümbritsev piirkond Võru maakonnas, Rõuge vallas. Tegevust alustati Sänna kultuurimõisas teenuskeskusena ja seejuures saavutati Rõuge vallaga hea koostöö. Ajendatuna soovist kasutada ära kultuurimõisa kogu potentsiaal, taotleti SVÜF-ist toetust kahe projekti jaoks: „Teenuskeskuse arendamine Sänna Kultuurimõisas – II etapp, äriplaani elluviimine“ ja „Leiutajate Külakooli käivitamine“. Mõlemad teenused olid suunatud kohalikule kogukonnale, kuid leidsid vastukaja ka kaugemalt.

2012. aasta lõpus algasid esmased SVÜF-ist toetatud suurprojekti tegevused eesmärgiga parandada kogukonnale vajalike avalike teenuste kättesaadavust, kvaliteeti ja jätkusuutlikkust Sänna teenuskeskuses. Plaan oli tegeleda nii olemasolevate teenuste edasiarendamisega kui uute teenuste loomisega, mille kaudu laienes ka ühenduste tegevuse sihtgrupp. Edasi arendati MTÜ Sänna Kultuurimõisa poolt juba osutatavaid teenuseid – raamatukogu, noortetuba, avalik internetipunkt ja täiskasvanute huviringid. Projekti tulemusena mõisaruumid renoveeriti ja kaasajastati, soetati tehnilised vahendid ning uute teenustena käivitati lastehoid¹⁰⁸, kaugtöökeskus¹⁰⁹ ja eneseabi teenus¹¹⁰.

MTÜ Sänna Kultuurimõisa teine projekt võttis konkreetsema fookuse ja selle peamine eesmärk oli samas kohas Leiutajate Külakooli käivitamine. Projekti tulemusel on käivitatud uued huviringid Sänna Kultuurimõisas, saadud koolitusluba erakoolina tegutsemiseks Leiutajate Külakoolile põhihariduse

¹⁰⁸ Lapsehoius osalesid 4-12-aastased lapsed ja toimus ka 6 lastehoiu teemalist õpituba-loengut. Lapsehoiu tegevused ja õpitoad panid vajaliku aluse tulevase Külakooli väljaarendamiseks.

¹⁰⁹ Selleks soetati vajalikud vahendid, reklaamiti teenust ja korraldati kolm interneti ja arvuti kasutamise koolitust.

¹¹⁰ Korraldatud tegevused: kunstiteraapia, viie rütmi tants, väelaulude kontsertseminar, vadzratantsu seminar, väelauluõhtud jpm.

andmiseks I ja II kooliastmes, loodud üks uus töökoht õpetajale, käivitatud õpetaja residentuuriprogramm ning EHE täiskasvanuhariduse koda, korraldati päevane konverents kogemuste jagamiseks teiste kogukondade ning haridusmaastikul tegutsejatega (huvilised, ametnikud jne).

Mõlema projekti esmane sihtrühm ja kasusaaja on olnud Sänna lähiümbruse elanikud, kuid projekt toob laiemalt kasu ka kõigile teistele Eestis tegutsevatele kodanikualgatustele.

Koostöösuhted

Mõlema projekti põhipartneriks avalikust sektorist oli Rõuge vald. Rõuge valla ja MTÜ Sänna koostöö sai alguse, kui MTÜ avas Sänna kultuurimõisa ruumides teenuskeskuse. Rõuge valla esindaja sõnul oli teenuskeskus vajalik lisand kohalikku ellu, pakkudes teenuseid, mis varem piirkonnas puudu olid. Tänu teenuskeskuse populaarsusele, MTÜ kasvavale võimekusele ja headele suhetele MTÜ-ga tegi vald hanke ka raamatukoguteenuse delegeerimiseks, kus laekus ainsana MTÜ Sänna pakkumine, kes mh pakkus võimalust liita raamatukogu olemasoleva teenuskeskusega, ilma et vald peaks juba olemasolevat toetust suurendama. See lahendus oli vallale tulus, kuna sama summa eest laienes kultuurimõisa pakutavate teenuste maht.

Rõuge vald kui Sänna peamine partner mõlemas projektis on siiani nii teenuste kui MTÜ endaga väga rahul olnud. Teenused delegeeriti MTÜ-le, kuna neid nähti võimeka ja tegusana ning nende toodud muutust kohalike elus positiivsena. Kolmeaastast delegeerimise lepingut on vahepeal ka pikendatud, kuna valla ja MTÜ koostöö on ka pärast projektide lõppu sama hoogsalt jätkunud ja omavaheline suhtlus usalduslik. Tulenevalt positiivsest koostöökogemusest toetas vald ka Leiutajate Külakooli ideed. Erinevalt esimese projekti raamatukogu ja teenuskeskuse kombinatsioonist, mis oli MTÜ ja valla ühisloome, tuli Külakooli initsiatiiv lisaks MTÜ-le ka kohalike elanikele endilt ja kuna Rõuge valla üks eesmärke on kohalike initsiatiivide igakülgne toetamine, toetatakse ka seda ettevõtmist. Kuna lapsevanemad ja kohalikud elanikud olid kaasatud Külakooli arendamisse, pälvis see ka valla heakskiidu – valla esindaja sõnul „Kogukond ise teab, mis neile hea on“. Külakooli puhul on valla toetus (lapse pearaha) isegi suurem, kui riiklikult ette nähtud. Ka MTÜ projektijuht iseloomustab oma suhtlust vallavalitsusega kui „usalduslik ja loomulik“.

Regulaarselt peetakse valla esindajate ja MTÜ-ga ümarlaudasid, ka vallavanema ja külavanema osalusel. Analüüsitakse teenuste osutamise arengut ja tehakse tulevikuplaane. Kuna vald ei soovi MTÜ tegemisi väga rangelt kontrollida ja usaldus on vastastikune, toimub infovahetus loomulikult ning vajadusepõhiselt. Harvade lahkkelide puhul leitakse alati kompromiss. Ka võimuvahetus vallavalitsuses ei muutnud suhtlusedünaamikat – MTÜ tegevust teati ja valla toetus püsis.

Suhtlust sihtgruppidega näeb MTÜ loomuliku protsessina. Kuna teenuskeskuse töötajatele on väga oluline suhelda individuaalselt iga kliendi ja külastajaga, kogutakse ka tagasisidet eelkõige sel viisil. Kohapeal on olemas ka ettepanekute raamat, mida mõisa külalised saavad täita. Ka vald ise pole eraldi teenuskeskuse kohta tagasisidet küsinud, küll aga korraldati 2014. aasta sügisel mahukas küsitlus valla pakutavate teenuste kohta üldiselt, millest selgus, et kohalikud on pakutavaga rahul.

Leiutajate Külakooli projektis olid lisaks Rõugele partneriteks Varstu, Võru ja Antsla vallad, Võru linn ning Haridus- ja Teadusministeerium. Projekti tegevustes osalevad partneritena veel mitmed erinevad organisatsioonid¹¹¹.

Kuna SVÜF-i projekt aitas edasi arendada kogukonna vajadusi täitvat teenuskeskust ja realiseerida kogukonna initsiatiivist sündinud Külakooli, mis on teinud Rõuge valla atraktiivsemaks elamiskohaks noortele inimestele ja meelitanud sinna elama mitmeid peresid, on MTÜ suhted vallaga veelgi paremad kui SVÜF-i eelsel perioodil.

Teenuse osutamise vorm ja finantseerimine

Antud juhtumis ja MTÜ Sänna puhul on tegemist nii avalike teenustega kui ühenduse vaatest omatulu teenimiseks arendatud tegevustega ehk majandustegevusega ühenduse, mitte avalikkuse või piirkonna elanikkonna huvides. Näiteks raamatukogu tegevust haldas algselt vald ise, kuid delegeeris selle MTÜ-le siis, kui teenuskeskus arenes ja ühendus oli tõestanud enda tegutsemistahet ja -võimekust. Sänna kultuurimõisa puhul toimub iga kolme aasta järel uus konkurss haldamise ja teenusepakkuja leidmiseks, kuigi valla lootus on, et MTÜ jätkab.

Rõuge vallale on oluline, et valla toetusel teenuseid osutavad MTÜ-d oleksid kohalikud - ka avalikes konkurssides eelistatakse kohalikke teenusepakkujaid, kuna valla hinnangul teavad need paremini ka kohaliku kogukonna vajadusi. Vald valib sobiva MTÜ, kellele teenus delegeerida, eelkõige ühendustega koostumiste ja läbirääkimiste käigus. Seni ei ole vallal olnud kogemust teenuse ebakvaliteetse osutamisega ja ühegi vallas tegutseva MTÜ puhul pole pidanud rakendama sanktsioone.

MTÜ Sännale maksab vald nii tegevustoetust kui Leiutajate Külakooli puhul ka iga lapse pealt toetust, mis on suurem kui riiklikult ette nähtud summa. Nii vald kui MTÜ leiavad, et rahaliselt on suhted tasakaalus ja makstavad summad on piisavad teenuste jätkusuutlikuks osutamiseks. MTÜ pakutavate teenuste omahinnad põhinevad arvutustel, mis arvestavad kõikvõimalike teenusega kaasnevate kuludega. Toetusrahade kasutamiseks pole MTÜ-le tehtud rangeid ettekirjutusi, lastakse toimetada enda äranägemise kohaselt.

Teenuskeskus ja kool on projektide järgselt muutunud vabaks projektimajanduse „ikkest“. Seda tänu Rõuge valla toetusele (pearahapõhine ja tegevustoetus, mõisa ruumide tasuta kasutusele andmine) ning tasuliste teenuste isemajandamisvõimele. MTÜ katab kõik kulud nendest laekuvatest tuludest. Nii on võimalus teha ka palgatööd ja vabatahtlikke vajatakse aina vähem. Ka SVÜF-i projektide puhul ei osutunud eelarve koostamine ja sellest lähtuvad piirangud MTÜ jaoks problemaatiliseks. Nenditi, et kuigi lisategevusi endale lubada ei saanud, tunti sellegipoolest, et toetussumma oli mõlema projekti puhul „täpselt paras“.

¹¹¹ Allew magusameistrid, MTÜ Kõrgepalu mõis, Leiutajate Liit, Prostoodium OÜ, Creative Intelligence Group OÜ

SVÜF-i projekti mõju kodanikuühiskonna arengule, avaliku sektori organisatsioonide ja MTÜ-de võimekuse tõusule ning jätkusuutlikkusele

Nii Külakooli kui unikaalse olemusega teenus- ja kogukonnakeskuse mudeli vastu on huvi tuntud üle kogu Eesti – ainuüksi 2015. aasta mais olevat Sännat külastanud 13-14 gruppi. Ka avaliku sektori partnerite ja eelkõige Rõuge valla suhtumine kooli oli jätkuvalt väga toetav ja kooliga plaanitakse jätkata seni, kuni lapsed ja peresid jätkub.

Nii Rõuge vald kui MTÜ Sänna näevad projektides saavutatut jätkusuutliku ja pikaajalisena. SVÜF-i projekti mõju oli mõlema poole sõnul püsiv ja seni, kuni teenusel on tarbijaid, plaanitakse ka teenuse osutamise jätkata. Valla sõnul jääb teenus püsima isegi siis, kui teenusepakkuja vahetub.

Nii vald kui MTÜ hindavad projektide mõju MTÜ võimekusele positiivsena. Samuti paranes teenuste kättesaadavus piirkonnas, nende valik ja osutamise tase. Teenuskeskuse areaal suurenes plaanitud enam: tänaseks käiakse seal üritustel, koolitustel ja huviringides ka teistest valdadest ja maakondadest.

Ka sektoriteülele koostööle oli mõju positiivne: mõlemad SVÜF-i projektid ning sellele eelnenud ja järgnenud koostöö valla ja MTÜ vahel on tugevdanud vastastikust usaldust. Koostöökogemus õpetas MTÜ-le, et avalikele teenustele tasub keskenduda ning Rõuge valla esindaja sõnul tõstis kogemus MTÜ-de usaldusväärset.

MTÜ Sänna juhitud teenuskeskus ja Külakool on Eestis võrdlemisi unikaalse loomuga teenused. Rõuge vallavanema Tiit Tootsi sõnul võiks Sänna mudelit rakendada nii väiksemates kui suuremates valdades, kuna see on kogukonnale väga kasulik ja vajalik ning parandab kohaliku elukvaliteeti. Kuna MTÜ Sänna üks eesmärke oli edendada kohaliku kogukonna heaolu ja seeläbi näidata, et moodne elu on võimalik ka Eesti äärealadel, on Sännas tehtu mõju kodanikuühiskonna arengule märgatav – nii teenuskeskuse kui Külakooli vastu on tuntud huvi üle kogu Eesti ja on avaldatud soovi mõlema mudeli rakendamiseks ka teistes Eestimaa paikades.

Tugevused:

- Tugev näide partnerlusel põhinevast delegeerimisest ning rohujuuresandilt tekkinud ja kohalikele vajadustele vastavate teenuste kasvamisest KOV-i toetatavaks tegevuseks.
- MTÜ visiooni ja rohujuuresandi aktiivsuse integreerimine kohaliku piirkonna arengupoliitikasse, kuna piirkond sai nende teenustega tuntuks ja eeskujuks teistele väikestele valdadele ja küladele. Laiema mõjuna aitas kaasa maapiirkonnas elamise atraktiivsuse paranemisele.
- Tugev näide edukast koostööst ja usalduslikust suhtlemisest avaliku sektoriga.
- Edukas koostöö mitmete eri organisatsioonidega: lisaks vallale ka ministeeriumidega (Haridusministeeriumiga Külakooli puhul) ja OÜ-dega (kultuurimõisa šokolaadituba).
- Innovaatiline lähenemine probleemile: väikese maakoha raamatukogu haldamise küsimusest jõuti uudse kogukonnakeskuse loomiseni.
- Panus haridusvaldkonna uuendustesse innovaatilise kogemuspõhise kooli asutamisega ja selle idee jagamisega huvilistele üle Eesti.
- Mõlema SVÜF-i projektiga arendatud teenuste jätkusuutlikkuse saavutamine, ärimudelil avaliku sektori toetusele lisaks omatulu teenimine, suutlikkus teenuseid osutada omahinnaga.

Nõrkused:

- Külakoolis 6-7 last ja 1 õpetaja. Kooli jätkusuutlikkus sõltub edasistest koolituslubadest, laste arvukusest ning osaliselt ka lapsevanemate aktiivsusest.

7.4. Juhtumianalüüside kokkuvõte

Järgnevalt on kirjeldatud kokkuvõtvalt mõjutasandite lõikes, milliseid tulemusi juhtumianalüüs kinnitas.

7.4.1. SVÜF-i mõju koostööle ja teenuse osutamise suutlikkusele

SVÜF oli suunatud kahte tüüpi eelduste tugevdamisele: MTÜ-de ja KOV-ide koostöö toimimine ning MTÜ-de suurenenud suutlikkus avalike teenuste osutamisel ja arendamisel.

Ühise joonena kolme juhtumi puhul võib välja tuua, et **SVÜF-i fondi ajal saavutasid kõik MTÜ-d oma seatud eesmärgid ja loodi eeldused jätkusuutlikkuseks.**¹¹² Lähem analüüs ja intervjuud asjaosalistega paljastasid, et hoolimata eelnenud äriplaanide koostamisest ja analüüsist on projektide käekäik projektijärgselt olnud eeldustest erinev.

Kõik kolm organisatsiooni on jätkanud projekti käigus välja arendatud teenuste pakkumist samade avaliku sektori partnerite toel. **Viljandi Jaani lastehoid ja USALDUS on suutnud säilitada oma projektiaegse tegutsemisvõimekuse**, koostöösuhetes avaliku sektori partneritega on head ja usalduslikud. **Sänna kultuurimõis on suutnud projektijärgselt võimekust tõsta: teenuseid on lisandunud ja arendusplaan jagub ka edasiseks, MTÜ on muutunud isemajandavaks** ja avaliku sektori partnerite toetus on jätkuvalt väga tugev.

Juhtumianalüüs ei näidanud, et teenuse arendamise projekti kaasatud partnerite arvul oleks olulist mõju tulemusele. Partnerite rollid koostöösuhetes on erinevad, nii formaalsed kui sisulised, rahalised kui mitterahalised. Koostöösuhet mõjutasid pigem avaliku sektori ja muude partnerite eripärad. Joonistus välja koostöömustrite erinevus vastavalt sellele, kui suur on avaliku sektori partner ja ühendusel teenuse osutamise tegevuspiirkond. MTÜ USALDUS rõhutas **probleeme koostöös suurte linnade/omavalitsustega**¹¹³, milleks on mh probleemid enda kui võimeka ühenduse tõestamisega, sh raskused enda tutvustamisega; tihe ametnike vahetus, sh takistab ametnike erakondlik kuuluvus jm poliitilised põhjused; mitmetasandilise otsustamise keerukus, mille puhul teenuse tellimiseni jõudmine läbi mitmeastmelise hierarhia on ajakulukas ja keerukas jpm. Vastupidine kogemus on aga Viljandi Jaani Kogudusel ja Sänna Kultuurimõisal, mis mõlemad pakuvad oma teenuseid väiksemas piirkonnas ja omavad väga usalduslikke suhteid enda piirkonna kohalike omavalitsustega, kuna nad on MTÜ-na piirkonnas hästi tuntud ja hinnatud teenusepakkujad. Võib väita, et **väiksemate piirkondade MTÜ-de jaoks on oma kohaliku võimuga kergem kontakti astuda ning end väärtusliku teenusepakkujana**

¹¹² Hindamisel kasutati skaalat "jah", "pigem jah", "pigem ei" ning "ei" vastusena hindamisküsimusele "Kas teenusel on eeldused jätkusuutlikkuseks?"

¹¹³ USALDUSE tegevuspiirkond on Tallinn ja Kohtla-Järve.

töestada kui suurlinnades/-omavalitsustes. Isaks teiste teenuseosutajatega koostöö neis projektides aitas suurendada üldist sarnase teenuse pakkumise kvaliteeti (Sänna – teenuskeskus; USALDUS – töötute aktiveerimine).

SVÜF-i projekti üldine mõju mainitud **MTÜ-de teenuse osutamise võimekusele olnud pigem suur:** kõigi MTÜ-de puhul andis SVÜF-i rahastus vajaliku tõuke teenuse loomiseks või edasiarendamiseks ning **kõik intervjueeritavad hindasid meetme mõju väga positiivseks.** Ka sihtgrupi küsitlus USALDUS ja Viljandi Jaani Koguduse teenuste kasutajate seas näitas, et nii teenusepakkuja kui teenusega ollakse kas väga või pigem rahul. **Teenuse kvaliteet on klientide hinnangul aja jooksul pigem paranenud, mis näitab SVÜF-i rahastuse positiivset mõju teenuse arendamisel ja pakkumisel.** Teenusepakkujatega olid rahul ka intervjueeritud avaliku sektori partnerid, kes nägid SVÜF-i toetuses väga suurt abi nii MTÜ-le kui tegevuspiirkonna inimeste heaolule üldiselt.

Juhtumitest tuli aga vähem esile SVÜF-i projektide ja tegevuste elluviimise mõju vabaühenduste tegutsemisvõimekusele ja meeskonna oskustele üldisemalt. Harva räägiti intervjuudel võimekuse kasvust tänu uutele teadmistele ja oskustele seoses nt finantsjuhtimise, äriplaani koostamise või meeskonna ja suhete juhtimisega, partnersuhete loomise ja hoidmise, uute töötajate palkamise ja vabatahtlike leidmisega. See võib tuleneda nii ühenduste oskamatuses märgata konkreetsete oma teenuste arendamises üldiseid õppetunde ühenduse juhtimisest või ka käesoleva hindamisprotsessi metoodika keskendumisest just teenuseosutamise võimekusele.

7.4.2. Toetatud projektide lühiajaline mõju teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile ning kodanikuühiskonnale

Loodud eeldused andsid sisendit kahte tüüpi lühiajalise mõju saavutamiseks: avalike teenuste kättesaadavuse paranemine ja kvaliteedi tõus ning MTÜ-de suutlikkuse kasv ja kodanikuaktiivsust soodustava keskkonna kujundamine.

SVÜF-i projektide ajal paranes avalike teenuste kättesaadavus oluliselt, kuna seatud teenuse osutamise mahud saavutati – nii suudeti avaldada positiivset mõju sihtrühmade heaolule. Toetatud projektides tegeleti nii uute teenuste väljatöötamisega kui olemasolevate teenuste arendamise ja laiendamisega. **Pigem tegeleti teenustele tehniliste eelduste loomisega** kui uute teenustega, olemasolevate teenuste läbimõtlemlise ja kirjapanemisega ning suuremas mahus osutamisega – **fookus oli rohkemate abivajajateni jõudmisel ja piirkonna aktiveerimisel, mitte niivõrd innovaatiliste lahenduste otsimisel.**

SVÜF-i fondist toetatud projektides on üksikuid klassikalise avaliku teenuse delegerimise näiteid, juhtumianalüüsi sattus neid vaid üks – MTÜ USALDUS. Juhtumitest selgus, et fondi toodi projektid ühenduse algatusel ja ka uute teenuste loomine on toimunud peamiselt rohujuuresandilt tulnud info ja analüüsi põhjal. Küll aga jõudsid üksikud projektid välja partnerlusel põhineva delegerimiseni ehk olukorda, kus ühenduse algatatud teenusest on jõutud avaliku sektoriga sisuka koostööni ja KOV toetab teenuse osutamist ja arendamist edaspidi (kas pearahapõhiselt, teenust sisse ostes või tegevustoetusega). MTÜ USALDUS arendas projekti toel välja võimekuse konkureerida teenushangetel ja neid võita, olles heaks näiteks **riiklikul tasandil avalike teenuste delegerimisest.** Edasist mõtteainet pakub ja innovatsiooni otsingutele suunab asjaolu, et delegeritud avaliku teenuse mahud ei pruugi

katta sihtrühma tegelikku teenusvajadust ning ühendusel tuleb leida/arendada täiendavad teenuse osutamise finantseerimise viisid.

Juhtumid kirjeldavad erinevaid asjaolusid, mis mõjutavad avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti, eriti aga nende osutamise jätkusuutlikkust. Näiteks nii Rõuge vald kui MTÜ Sänna näevad projektides saavutatut jätkusuutliku ja pikaajalisena. SVÜF-i projekti mõju oli mõlema poole sõnul püsiv ja seni, kuni teenustel on tarbijaid, plaanitakse ka teenuste osutamisega jätkata. Omavalitsuste hinnangul jääb teenus püsima isegi siis, kui teenusepakkuja vahetub, kuna on aru saadud teenuste kasulikkusest piirkonnale/sihtgrupile ja tuntakse vastutust selle alalhoidmise eest – teenus on sisuliselt muutunud avalikuks teenuseks. Kriisikodu ja USALDUSE juhtumites on aga fookuses teenused, mida mõjutavad rohkem riigiasutused kui teenuseosutajad ja vabaühendused. Näiteks Koolituskeskus USALDUS küll tegutseb ja võibab Töötukassa hankeid töötutele koolituste korraldamises, kuid tiheda konkurentsi tõttu Tallinnas ei mõjuta ühenduse kvaliteet üldist teenuste kvaliteeti. Samas Kohtla-Järvel, kus teenuseosutajaid on vähem, kannatab USALDUSE kadudes nii teenuste kättesaadavus kui kvaliteet.

MTÜ USALDUSE juhtumist on hästi näha, et **SVÜF-i projekti positiivsetest tulemustest hoolimata ei pruugi paranenud tegutsemisvõimekusega vabaühenduse mõju avalike teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile olla väga märkimisväärne**. Nimelt sõltub avalikke teenuseid osutav ühendus tegutsemiskeskonnast, mille loovad rahastajad ehk avalik sektor teenuste tellijatena. See juhtum on hea mõtlemisaines avalike teenuste hankijatele ja avaliku sektori ametnikele, kelle käes on küll vähe ressursse ja riigieelarve üle pole võimu, kuid oma valdkonnas on küllalt võimalusi olemasolevate ressursside rakendamisel töötada välja efektiivsemaid ja mõjusamaid meetmeid. Samuti saavad siit mõtlemisainest kõik ühendused, kelle jaoks ülim siht on saada riigieelarvelisele reale või kelle jaoks edukus võrdub avaliku sektori rahastusega. Selles on oma lõksud, kuna ühendust hakkavad valitsema väliselt seatud tingimused ja raamid, mis võivad omakorda nõrgendada seniseid tugevusi – lähedast usalduslikku sidet abivajajatega, oma sihtrühma tundmist ja ühenduse tegevusse panustavate vabatahtlike motivatsiooni. See juhtum näitab hästi, et valmistades ühe programmi raames vabaühendusi edukalt ette vajalike avalike teenuste osutamiseks ei pruugi see positiivne mõju kanduda üle teistesse avaliku sektori struktuuridesse ja teenustesse.

Teine SVÜF-i programmi oodatav lühiajaline mõju oli MTÜ-de suutlikkuse kasv ja kodanikuaktiivsust soodustava keskkonna kujundamine – see on oluline just programmi rakendaja KÜSK-i missioonist ja tegevustest tulenevalt. Juhtumitesse süvenemine näitas, et SVÜF-i toetus aitas rikastada Eesti kodanikuühiskonda läbi selle, et **teenusepakkuja suurenenud edukusega oma valdkonnas ja piirkonnas kaasnes üldiselt võimalus rohkem kaasa rääkida valdkondlike probleemide** (näiteks MTÜ USALDUS tööturu valdkonnas) **või piirkonna eluolu ja arengu lahendamisele** (nt Sänna), **tõsta teadlikkust vabaühenduste tegevustest ja rollist eri valdkondades** (kõik kolm ühendust), **inspireerida teisi vabaühendusi tegudele ja omavahelisele koostööle** (nt Viljandi Jaani kogudus, Sänna).

8. Järeldused ja soovitused

Šveitsi Vabaühenduste Fondi kaudu toetati 2011-2015. aastal avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamist kodanikeühenduste ja avaliku võimu (kohalik omavalitsus, ministeerium) koostöös. Ühenduste tegutsemisvõimekuse ja osutatavate teenuste jätkusuutlikkuse tõstmiseks toimus toetuse taotlemine kaheetapilisena: väikeprojektide voorust oli võimalik taotleda toetust teenuse äriplaani koostamiseks; suurprojektide voorust sai taotleda toetust teenuse osutamise aluseks oleva äriplaani elluviimiseks. Äriplaani võis koostada ka ilma väikeprojektide vooru toeta. Toetuse taotlemise tingimuseks oli, et 1) tegu on olemasolevate kodanikeühenduste poolt pakutavate avalike teenuste arendamise, (tegevuse) laiendamise või uute teenuste väljatöötamisega; 2) teenust osutatakse koostöös avaliku sektori partneriga ja selle kinnituseks on vähemalt kahe partneri koostöö kinnituskirjad.¹¹⁴

Käesolev hindamine keskendus fondi suurprojektide taotlusvoorule. Fondi hindamine korraldati nõ „alt-üles” põhimõttel, mis tähendab, et viidi läbi intervjuud nii fondi rakendajate, hindajate, valdkondlike ekspertide kui seotud osapooltega, küsiti ulatuslikku tagasisidet toetusmeetme sihtrühmalt – toetust saanud vabaühendustelt ja nende avaliku sektori partneritelt ning toetust mittesaanud vabaühendustelt. Lisaks esitati juhtumiuuringuna kolme projekti süvaanalüüs. Hindamisraport koondab projektide aruannetele tugineva analüüsi ning erinevad arvamused ja nägemused fondi senise rakendamise ja mõjude osas, millest lähtuvalt saab teha kokkuvõtted ja järeldused toetusmeetme ning tegevuste asjakohasuse, tulemuslikkuse, potentsiaalsete mõjude ja jätkusuutlikkuse kohta.

Üldine järeldus on, et SVÜF oli hästi rakendatud ja mitmekesiseid tegevusi võimaldav toetusmeede, mis aitas kaasa nii MTO-de ja avaliku sektori, peamiselt KOV-de, koostööle kui ka MTO-de suutlikkuse tõstmisele avalike teenuste osutamisel. Vähemalt lühiajalist olulist mõju omas SVÜF toetus ka avalike teenuste kättesaadavuse paranemisele ja kvaliteedi tõusule.

Lähtudes nii intervjuudest ilmnenuid infost kui veebiküsitlustest toetust saanud ühenduste, avaliku sektori partnerite ja toetust mittesaanud ühenduste vastustest, saab üldise kokkuvõttena tuua välja peamiselt positiivsed hinnangud fondi vajalikkuse, tingimuste ja rakendamise osas. Lisaks näitavad saadud tulemused ning intervjuud fondi välja töötanute ja valdkondlike ekspertidega, et toetusmeetme näol oli tegemist olulise meetmega avaliku ja kolmanda sektori koostöös avalike teenuste arendamiseks. Intervjueeritud eksperdid olid veendunud, **et fond aitas täita avaliku ja kolmanda sektori koostöö edendamises valitsenud tühimikku.** Olgugi, et toetuse piisavuse osas oldi eriarvamusel, näitavad veebiküsimustike vastused ja juhtumianalüüside raames kogutud info, et ilma fondita oleksid paljud tegevused jäänud ellu viimata või oleks neid ellu viidud väiksemas mahu.

SVÜF on olnud pilootmeetmeks Eestis, et edendada ühest küljest avaliku ja kolmanda sektori vahelist koostööd ja teisalt arendada avalikke teenuseid. Seetõttu on olnud tegemist paljuski õppimisprotsessiga nii fondi rakendajate kui ka toetuse sihtgrupi jaoks – MTO-d ja avaliku sektori

¹¹⁴ Kokkuleppel KÜSK-iga oli võimalik teha erandeid, kus piisas ühe suurema omavalitsuse kinnituskirjast.

partnerid, eelkõige KOV-d. Kuigi **SVÜF on olnud väga edukas meede nii oma tulemustelt kui ka potentsiaalsetelt mõjudelt valdkonna arengusse**, on ootuspäraselt ilmnunud ka kitsaskohti fondi rakendamisel.

Alljärgnevalt on kokkuvõtvalt esitatud SVÜF hindamise peamised tulemused ja järeldused ning vastavalt nendele väljapakutud soovitused. Käesoleva hindamise eesmärk ei sisaldanud soovituste koostamist, kuid kuna sarnase sisu ja edu määraga toetusmeetmeid oleks vaja Eestis rakendada ka edaspidi, aitavad mõningad soovitused iga alateema all olulistele aspektidele tähelepanu pöörata sarnase toetusmeetme edaspidise väljatöötamisel ja arendamisel.

SVÜF-i ja toetatud projektide eesmärkide asjakohasus

- Võrreldes strateegilistes dokumentides välja toodud vabaühendusi puudutavaid arendamist vajavaid probleemkohti ja tegevussuuniseid SVÜF-i eesmärkidega, on fondi eesmärgid asjakohased ja riiklike prioriteetidega kooskõlas.
- Teostatud projektide eesmärgid vastavad üldjoontes SVÜF-i eesmärkidele ning sihtrühmade vajadustele. Fondi rakendajad keskendusid võrreldes Eesti-Šveitsi raamprogrammi üldeesmärkidega samas kitsamalt Eesti kontekstis olulistele eesmärkidele – avaliku ja kolmanda sektori vaheliste koostöösuhete tugevdamine ning avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamine. Seetõttu ei ole projektide valikul seatud eesmärgiks tagada projektide elluviimise piirkondade tasakaalustatum jaotus. Nii pole ka Eesti-Šveitsi koostööprogrammi ühele peamisele eesmärgile - piirkondade arenguerisuste vähendamisele – SVÜF-is, taotluste hindamiskriteeriumites ega fondi tingimustes eraldi tähelepanu pööratud. Enim on toetatud teenuste arendamist ja osutamist Harjumaal ning Tartumaal. Arvestades registreeritud ühenduste arvu¹¹⁵ ja võimekust teenuseid ellu viia on ühenduste toetuse taotlemise aktiivsus samas madal. Seetõttu ei ole olnud ka mõistlik taotlemistingimustesse piirkondlike eelistuste lisamine vaadeldava hindamiskriteeriumina.
- Olgugi, et tervislikkus ja sotsiaalne sidusus ei olnud projektides eraldiseisva põhiteemana kesksel kohal, hindasid avaliku sektori partnerid projektide mõju siinkohal väga kõrgelt. Hindamisel selgus, et üle 80% toetatud projektidest aitavad kaasa tervisliku eluviisi ja elukeskkonna kujundamisele ning sotsiaalse sidususe tugevdamisele – seega on kõik projektid fondi vastava eesmärgi täitmisesse panustanud.
- Fondi tulemusindikaatorite täitmine, mitmetel juhtudel projektidele seatud eesmärkide ületamine ja toetatud teenuste edasiosutamine projektijärgselt näitavad lisaks fondi tulemuslikkusele ühtlasi ka toetatud tegevuste asjakohasust – projektides toetatud tegevused vastasid SVÜF eesmärkidele ning panustasid nende täitmisesse.
- Projektide eesmärgid ja teostatavad tegevused on määratud fondi tingimuste, taotlemisdokumentides küsitud info ja taotluses esitatud projekti eesmärkide-tegevuskavaga. Fond pakkus mitmekesisid tegevusvõimalusi ning täpsem tegevuste abikõlblikkus sõltus peamiselt taotleja äriplaanist ja tegevuskavast. Kuna SVÜF-iga sooviti soodustada sotsiaalset innovatsiooni, siis on märkimisväärne ja positiivne, et taotlejatel oli äärmiselt vähe piiranguid

¹¹⁵ Statistikaameti kohaselt oli 2014. aastal 30 189 registreeritud MTO-d ja sihtasutust.

oma teenuse kujundamiseks ja väljaarendamiseks ja seda olulisem oli teenuse äriplaani taotluste hindamise osana. Seetõttu on SVÜF-i kaheetapiline taotlemisvoor ennast sellise suunitlusega toetuskeemi ellurakendamises õigustanud.

- SVÜF-i puhul oli kaheetapiline lähenemine uuenduslik.¹¹⁶ Kaheetapiline toetuse taotlemine SVÜF-is, mis andis võimaluse koostada kvaliteetne teenuse äriplaani samuti toetuse abiga, oli asjakohane ja mõistlik. Siiski tõi hindamine välja, et küllaltki sageli esines projektide elluviijatel raskusi äriplaani kavandatu järgimisel. Seega on oodatud veelgi suurem tugi äriplaani ja ärilise mõtlemise toetamisele ning MTO-de turundusalaste tegevuste planeerimisele. Hoolimata asjaolust, et suurem osa toetatud teenuste äriplaanidest oli toetust saanud ka SVÜF VP vöorust, mis andis võimaluse ja vabamad käed koostada äriplaani osapooli kaasaval ja teadlikumal viisil, ilmnes projektide elluviimise ajal takistusi sihtrühmadeni jõudmisel ja õigete turundusvötete kasutamisel.
- Avalike teenuste vabaühendustele delegeerimise üks olulisemaid toetavaid argumente valdkondlikus kirjanduses on olnud, et vabaühendused on erinevate ühiskondlike rühmadega ja abivajajatega paremas kontaktis. Selles kontekstis on tähelepanuväärne, et ligi 70% MTOdest leidis, et üks suurimatest projektide elluviimise ette tulnud probleemidest oli sihtrühmadeni jõudmine. Samas kaasas veebiküsitluse põhjal üle 90% toetust saanud MTOdest teenuse arendamiseks sihtrühma liikmeid ja samuti ka teisi osapooli – pea kaks korda suuremal määral, kui toetust mittedaanud MTO-d. Võrreldes neid näitajaid muude hindamises analüüsitud allikatega võib siiski järeldada, et toetatud MTO-d olid hästi kursis sihtrühma olukorra ja vajadustega ning arendatud teenused vastasid sihtrühma vajadustele.
- Lisaks leidis kolmandik toetust saanud vabaühendusi veebiküsitlusele vastates, et projekti käigus selgus, et sihtrühm vajaks teenust suuremas mahus või mitmekesisemal moel, mida aga polnud enam küsitud toetuse raames võimalik pakkuda (Joonis 16). Põhjuseid võib siin olla mitmeid: nt sõltuvad MTO-d teenuste pakkumisel sageli ka avaliku sektori partneri ja teiste seotud organisatsioonide suutlikkusest või hoolimata aktiivsest osapoolte kaasamisest ilmnevad vead algselt koostatud turundusplaanis, mida võimendavad vähesed turundamisoskused. Seda kinnitasid ka intervjuud fondi rakendajatega, projektide elluviijatega ja ekspertidega. Toetuse saajatest 55% hindas, et projekti elluviimine andis neile väga olulisi teadmisi sihtrühmani jõudmisest ja teenuse turundamisest, kuna nad seisid silmitsi olukordadega, mida ei osanud ette näha. Lisaks leidis 42% toetust saanud MTOdest, et turundusalased teadmised küll arenesid, kuigi vähesel määral.
- Olulisemalt andis projekti elluviimine teadmisi ja oskusi sihtrühma vajadustest ja viisidest nende lahendamiseks ning koostööst avaliku sektoriga. Hindamise käigus toodi korduvalt välja, et sageli pole ei sihtrühmad ega kohaliku omavalitsuse üksused teadlikud erinevatest vabaühenduste osutatavatest teenustest ega koostöövõimalustest. Sel põhjusel läks arvestatav osa projektide inim- ja ajaressursist vastava teavitustöö tegemisele. See kinnitab samuti nõrkasid turundamisoskuseid ja -viise.

¹¹⁶ Esimeses vöorus väikeprojektid teenusvajaduse analüüsimiseks ja äriplaani koostamiseks, teises vöorus suurprojekti plaani elluviimiseks.

- Sihtrühmi ja avaliku sektori organisatsioonide äriplaani väljatöötamise kaasatud ühendused olid taotlemisel ja projektide elluviimisel märgatavalt edukamad – projektide eesmärgid ja planeeritud tegevused vastasid paremini fondi eesmärkidele ja sihtrühmade vajadustele. Teenuse väljaarendamisele lisaks kaasasid sihtrühmi otseselt äriplaani koostamisse ligi 50% ja avaliku sektori partnereid ligi 40% toetust saanud ühendustest. SVÜF abil toetatud projektid demonstreerivad kaasamise olulisust püsivate koostöösuhete loomisel ja tegevuste jätkusuutlikkusel.

Soovitused

- Tulevikus on soovitatav sarnases toetusmeetmes pöörata eraldi tähelepanu vabaühenduste üldise võimekuse tõstmisele muude KÜSK meetmete raames, sh MAK võrgustiku abi vastavas eeltöös ning koostöösuhete loomisele kaasaitamises. Ääremaastumise tagajärgedele leevendust otsides tasub sarnast avalike teenuste arendamise ja osutamise koostöö meetet rakendada perifeersetes piirkondades asuvate ja tegutsevate MTO-de osas.
- Hindamine kinnitab, et projekti oluliseks eduteguriks on teenuse osutamise põhjalik kavandamine ja kvaliteetne äriplaani, mis on koostatud osapooli kaasavalt ja teenusvajaduste analüüsile tuginevalt. Seega on soovitatav veelgi enam pöörata tähelepanu teenuse osutamise ettevalmistamisele. SVÜF-le sarnast kaheetapilist toetusvõimalust planeerides tuleks potentsiaalsetele taotlejatele paremini tutvustada äriplaani erinevate osade tähtsust ja erinevaid äriplaani sisendi saamise viise, sh sihtrühmade olukorrast ülevaate saamine ning kaardistamine, nende reaalsete vajaduste väljaselgitamine. Ligi 80% toetust saanud MTO-dest leidis, et projekti jooksul nende vastavad teadmised oluliselt kasvasid. See näitab, et hoolimata kaasavast eeltööst ei osatud piisavalt ette näha vajalikke lahendusi ja sihtrühma probleeme. Seetõttu jäid ka turundusplaanid taotlemise eel suhteliselt nõrgaks – head turundusplaanid vajavad sihtrühma väga täpset tundmist ja tulevikuvajaduste ennustamist.
- Enam tähelepanu on vajalik pöörata teenuste turundamisele ja turundamisalaste teadmiste ning oskuste suurendamisele. Siinkohal on võimalik kasutada erinevaid suunavaid meetodeid: vastavate prioriteetide lisamine KÜSK rakendatavates teistes toetusmeetmetes, nt Arenguhüppe konkursi prioritseerimine kindlast suunas; sobivate praktilise ülesehitusega koolituste korraldamine teenuse arendajatele; MAK struktuuri parem ära kasutamine teadlikkuse tõstmisel vms.
- Võimalusel on soovitatav luua eraldi teenuseosutamise tugitegevuste arendamise meede teavitustegevuste/koolituste korraldamiseks, mis oleks suunatud just teenuseid osutavatele ühendustele ja/või nende valdkondlikele katusorganisatsioonidele. See aitab hoida teenuseosutamise, sotsiaalse innovatsiooni ning koostöö teemat nähtavamal ning planeerida efektiivseid tegevusi selle valdkonna arendamiseks.
- Kuna teenuse sihtrühmade ja partnerite kaasamine on vajalik eeldus ootuspärase teenuse arendamisele, on sarnaste toetuste rakendamisel tulevikus soovitatav tuua **koosloome** taotlemistingimustes konkreetsema eeltingimusena välja ning kodanikuühiskonda arendavate tegevuste väljatöötamisel pöörata jätkuvalt tähelepanu vastava teadmise viimisele MTO-de ja avaliku sektori partneriteni.

SVÜF-i rakendamine

- SVÜF-le ei seatud algselt kitsamaid tulemus- ja mõjuindikaatoreid ega vajalikke baastasemeid, mille täitmist konkreetsete näitajate abil projektide elluvijate käest küsida. Taotlusvorme täiendati rakendamise perioodil jooksvalt mõningate näitajate osas, mis on fondi hindamises olulised. Fondi hindamise tulemus- ja mõjuindikaatorid seati käesoleva hindamise käigus koostöös meetme rakendajate ja ekspertidega.
- Fondi eesmärges silmas pidades on väga oluliseks taotluse tingimuseks nõue osutada teenuseid koostöös avaliku sektori organisatsioonidega. Kahe koostööpartneri olemasolu juba projektitaotluse koostamise ajal aitab vähendada projekti elluviimisega seonduvaid riske ning suurendab projekti panuse tõenäosust toetusmeetme eesmärkide täitmisse.
- Hindamine selgitas, et SVÜF-i taotlemisprotsess, taotlemise tingimused, sh mitmekesiste kulude abikõlbulikkus, ja hindamiskriteeriumid aitavad kaasa projektide ja fondi põhieesmärkide saavutamisele. Väga kõrgelt hinnatakse KÜSK-i tööd ning paindlikkust seoses ettetulevate probleemidega. Enim kriitikat said toetuse saamise või mittesaamise selgitused, taotlemise ja aruandluse maht ning taotlus- ja aruandlusvormide täitmise mugavus. Kuna ka fondi rakendajad on SVÜF-i rakendamise ajal olnud õppimise protsessis ja paindlikult fondi tingimusi vastavalt vajadusele muutnud, on fondi ellurakendamise kogemus oluline sisend edasiste KÜSK-i tegevuste sujuvamaks muutmisel.
- Nähtus, et projektide olulised ja vältimatud osapooled – avaliku sektori partnerid – ei olnud fondi tingimuste ja nõuetega kursis ning suhtusid tagasihoidlikult ka teenuse äriplaani nõudesse. Arvestatav osa avaliku sektori organisatsioonidest ei mõista teenuse äriplaani vajalikkust (9% ei nõustu, 17% pigem ei nõustu, 26% pigem nõustub, 3% nõustub ja 46% ei oska öelda) ega koostöös teenuste väljatöötamise ning osutamise olulisust või on selle tingimuse olulisuses kahtleval seisukohal. See näitab, et avaliku sektori, eelkõige KOV-de seas, on arenguruumi teadlikkuses strateegilisest planeerimisest ja kaasaegsetest teenuste arendamise võimalustest.
- Kuigi fondi rakendajate sõnul olid meetme infopäevad avatud nii MTO-dele kui avaliku sektori partneritele, ei süvenenud kaasatud avaliku sektori partnerid sageli taotluse ettevalmistamise ning sagedad olid ka olukorrad, kus avaliku sektori partneri roll taotlemise ajal piirdus toetuskirja andmisega. Kuigi 90% küsitlusele vastanud toetatud MTO-dest on väitnud, et teenused arendati välja koos avaliku sektori partneriga, siis samas vaid 36% vastanutest on märkinud ka avaliku sektori partneri abi ja rolli konkreetset äriplaani koostamisel. Kui meede eeldab tihedat koostööd partnerite vahel, millest sõltub ka projekti tulemuslikkus ja edukus, siis on soovitatav info levitamisel ning potentsiaalsete taotlejateni jõudmisel aktiivsemalt kaasata kõiki olulisi osapooli. SVÜF-i puhul toimus peamine info liikumine toetust taotlevate MTO-dega.
- Kõige vähem on vabaühendused kursis MAK nõustamisvõimalusega – 33% toetust saanud MTO-dest ning üle poole toetust mittesaanutest ei olnud kokku puutunud MAK poolse abiga. Ligi 54% osalenud ja küsitlusele vastanud avaliku sektori partneritest ei ole samuti MAK poolse abiga kursis. Kuigi MAK abi taotluse ettevalmistamisel ei ole olnud kohustuslik ega eeldatud, tasub suhtuda sellesse tulemusse siiski tähelepanelikkusega. Avaliku ja kolmanda sektori

koostöö arendamisel Eestis on MAK struktuuri võimalik efektiivsemalt ära kasutada nii info levitamises, nõustamises kui ka osapoolte kokkuviiimises.

- Toetuse saajad leidsid, et kuigi toetus oli väga oluline nii organisatsiooni kui teenuse sihtrühmade jaoks, võinuks teotussumma olla suurem. See võimaldanuks paremini vastata projekti elluviimise käigus selgunud sihtrühma vajadustele. Samas tekkisid paljudel toetuse saajatel rahalised ülejäägid – ettenähtud tegevus- ja ajakavas ei suudetud toetust planeeritud mahus ära kasutada. Sõltuvalt taotlusvoorst oli ülejääk 5-8%¹¹⁷.
- Hindamine ei kinnitanud maksimaalse toetussumma muutmise asjakohasust kahes viimases SVÜF taotlusvoorus.
- Lisaks probleemile SVÜF toetussumma suurusega, esines MTO-del raskusi ka vajaliku omafinantseeringu leidmisega. Nõutud omafinantseering 10%, millest nõutud rahaline panus oli vähemalt 5% ja 5% võis olla mitterahaline panus, oli mõnede ühenduste jaoks siiski liiga kõrge.

Soovitused

- SVÜF-le sarnast toetusmeetet kavandades on soovitatav kajastada meetme taotlemisdokumentides kõik fondi eesmärkide täitmist hilisemalt hinnata aitav info. See eeldab esmalt väljund-, tulemus-, ja mõjuindikaatorites kokkuleppimist. Taotlusvormides on soovitatav küsida indikaatorite seisukohast olulisi baasandmeid, nt MTO asutamise aeg, töötajate arv, omatulude osakaal, teenuse saajate arv jms (nt Tabel 5). Sarnased andmed on vajalik küsida ka projektide aruannetes ning soovitavalt u 1-1,5 a pärast projekti lõppu ka toetuse saajate järelpärimistes. See annab ette üheselt mõistetavad indikaatorid ja konkreetsema raamistiku sarnaste hindamiste läbiviimiseks tulevikus. Sealjuures on soovitatav üle vaadata SVÜF taotlus- ja aruandlusvormide kasutusmugavus ning küsitava informatsiooni vajalikkus, et sarnastes meetmetes tulevikus vältida ebavajaliku info küsimist ja keskenduda sisendile, mis võimaldab esmajärjekorras indikaatorite täitmise hindamiseks vajalikku infot anda.
- Sarnastes toetusmeetmetes on toetust mittesaavatele taotlejatele soovitatav saata pikem selgitus otsuse põhjuste kohta. Sisukam tagasiside annab paremaid arengusuuniseid edasiseks, motiveerib edaspidi uuesti toetust taotlema ja tõstab veelgi toetusmeetme mõju MTO-de võimekusele.
- Edaspidi on soovitatav tähtsustada veelgi enam teenuse osutama asumise eelduste tugevdamist, et täpsustada projektidele seatavaid eesmärke ja tugevdada teenuste ja teenuseosutajate jätkusuutlikkust. SVÜF-ile sarnast kaheetapilist toetusvõimalust planeerides on soovitatav paremini tutvustada äriplaani erinevate osade vajalikkust, erinevaid äriplaani sisendi kogumise viise ning turundusplaani olulisust.
- Soovitatav on pöörata rohkem tähelepanu sellele, et sarnaste toetusvõimaluste alane info jõuaks ka meetmete sihtrühmade potentsiaalsete partneriteni, arvestades nende vajadusi ja eripära. Väga oluline on suunata teavitustegevused ka avaliku sektori partneriteni, eelkõige KOV-d.

¹¹⁷ Ei kajasta SP14-st – viimase vooru lõpparuanded ei ole hindamise hetkeks kinnitatud.

Pidades silmas fondi eesmäärke, tasub tulevikus sarnase programmi planeerimisel toetada lisaks äriplaani koostamisele ka projektile eelnevate koostöösuhete loomist.

- MAK-de, vabaühenduste ja KOV-de koostöö sotsiaalse innovatsiooni ja teenuste arendamisel on oluline, mille tulemuslik rakendamine aitab rohkemate koostöösuhete tekkimiseni ja uute teenuste arendamiseni. Hindamine näitab, et vajalik on tõsta osapoolte teadlikkust MAK-dest ning MAK-de võimekust avaliku ja kolmanda sektori koostöö arendamisel kaasaraäkimiseks. Vajalik on teavitada potentsiaalseid taotlejaid veelgi enam MAK-de rollist toetusvõimaluste nõustamisel ja ühenduste tegutsemisvõimekusele kaasa aitamisel. Vajalik on analüüsida MAK struktuuri tulemuslikuma kasutamise võimalikkust info levitamises ja avaliku ning kolmanda sektori osapoolte kokkuviiimises erinevates Eesti piirkondades.
- Aitamaks kaasa uudsete teenuste ja ideede tekkele, on mõistlik ka sarnast meedet tulevikus välja töötades toetada mitmekesiseid kompleksseid teenuste osutamist võimaldavaid tegevusi ja seada abikõlblikele tegevustele võimalikult vähe piiranguid. See toetab erinevate koostöövormide arengut ja sotsiaalse innovatsiooni levikut.
- Ühenduste tegutsemisvõimekuse tõstmiseks on lisaks sobivate toetuste taotlusvoorudele soovitatav leida täiendavaid võimalusi koolituste, arenguprogrammide, infomaterjalide edastamise jne näol, kus omafinantseering pole soovitatavalt vajalik. Võimekamad vabaühendused on oskuslikumad tulude mitmekesistamises, võimelised enamatel projektikonkurssidel osalema ning pikemas perspektiivis omatulude osakaalu sissetulekutes kasvatama.
- Vabaühendused Eestis on valdavalt sõltuvad ebastabiilsetest sissetulekutest ja erinevatest projektitoetustest. Ka võrdlemisi madal toetusmeetmes osalemise omaosaluse määr võib paljudele vabaühendustele osutada suureks takistuseks nii toetuse taotlemisel kui ka projekti edukal elluviimisel. Soovitatav on sarnastes toetusmeetmetes rakendada võimalusel vaid mitterahalist panust sobiva omafinantseeringuga, rakendama suuremal määral fondi poolset ettemaksuvõimalust¹¹⁸ ja viimast ka selgemalt taotlejatele ja toetuse saajatele kommunikeerima.

SVÜF-i tulemuslikkus ja mõju

SVÜF-i tulemuslikkuse ja mõjude hindamine oli raskendatud tulenevalt vastavate baas- ja sihtindikaatorite puudumisest. Pikaajalise mõju hindamine ei olnud võimalik tulenevalt ebapiisava aja möödumisest projektide lõpust. Lühiajalise/potentsiaalse mõju hindamisel vaadati projekte, mis olid hindamise ajaks lõppenud.

- Fondi tulemus- ja mõjuindikaatorid on algselt sõnastatud pikalt ja nende mõõtmiseks eraldi tulemus- ja mõjuindikaatoreid ei seatud. Seetõttu oli hindamise käigus vajalik vastavad indikaatorid esmalt seada.

¹¹⁸ SVÜF puhul oli tegelikkuses võimalik rakendada ka teatud mahus ettemaksu.

- Hindamise käigus väljatöötatud majanduslikku ja institutsionaalset võimekust näitavad indikaatorid ei ole fondi mõjude hindamiseks kõigile organisatsioonidele sobivaimad ja seega tuleb edaspidi sarnastes toetusmeetmetes töödelda antud infot teatava reservatsiooniga. Tabel 5 kajastatud indikaatorid vajavad ühelt poolt baasindikaatoreid ja teisalt sõltub projekti tulemuste hindamise võimalikkus neile tuginedes paljuski ühenduse valdkonnast ning tegevustest. Siiski on soovitatav indikaatoreid sellisel kujul nii taotlusvormides baastaseme selgitamiseks kui aruannetes ja järelepärimistes võimaliku mõju hindamiseks küsida. Infot on vajalik valideerida teiste kaasnevate indikaatoritega, näiteks vaadata organisatsiooni suutlikkuse indikaatoreid komplekselt, analüüsida neid koostöökogemuse valguses ja võtta arvesse ka võimalikke väliseid mõjutegureid.
- Arvestades vabaühenduste ning avaliku- ja kolmanda sektori koostöö iseärasusi, võib fondile püstitatud eesmärged ja hindamise käigus täpsustatud indikaatoreid üldjoontes täidetuks pidada. Saavutatud tulemused ei ole samas mastaapsed. Olulisemaks võib pidada fondi mõju avaliku sektori, vabaühenduste ja ühiskonna teadlikkuse tõstmisele kolmanda sektori tegemiste, avaliku ja kolmanda sektori koostöövõimaluste ning valdkonnas valitsevate probleemide kohta. Positiivne on olnud otsene mõju projektidega arendatavate teenuste kvaliteedile ja kättesaadavusele ning konkreetsete organisatsioonide vahel loodud koostöösuhetele. Kuna aga SVÜF-i maht on väike, siis mastaapsem mõju SVÜF-i üld- ja alaeesmärkidesse (vt Joonis 2) ning avalike teenuste üldisele kättesaadavusele jääb tagasihoidlikuks ning oleneb mitmetest välistest teguritest – eelkõige KOV-de poolne teenuste rahastamise suutlikkus ning kodanikuühiskonna üldine areng.
- Projektide mõju ja tulemuste kõige suuremaks soodustajaks on SVÜF raames saadud toetus. Märkimisväärne on, et suur osa KOV-e ei ole ilma toetusrahata huvitatud koostöös teenuste arendamisest ning sageli oli just pakutav toetus eelduseks sellele, et vabaühendusel õnnestus KOV-ga läbirääkimistesse astuda. See näitab, et vabaühenduste ja avaliku sektori vahelise koostöö areng teenuste pakkumisel ja sotsiaalses innovatsioonis sõltub Eestis veel väga tugevalt programmiliste toetuste olemasolust.

Soovitused

- Soovitatav on leida võimalusi SVÜF-le sarnaste meetmete rakendamiseks Eestis ka tulevikus. SVÜF rakendamise kogemus näitab, et ilma toetuseta oleks enamik ellu viidud tegevusi ja arendatud teenuseid jäänud teostamata, seda oleks tehtud ilma avaliku sektori partneriteta või oluliselt väiksemas mahus. Toetuse olemasolu on olnud ajendiks paljude uute avalike teenuste käivitamisel või edasiarendamisel ja koostöökogemusega ollakse valdavalt väga rahul. Suur osa vabaühendusi ja KOV-e ei ole veel valmis ilma täiendavate toetusteta koostööd ette võtma, kuna ka mõlema poole (eelkõige KOV-de) teadlikkus ja arusaamad koostöö võimalustest ja kasuteguritest on siiski veel puudulikud. Kui KÜSK jätkab vabaühenduste suutlikkuse kasvatamist oma põhitegevusena, siis ka KOV-ide vajalike teadmiste ja oskuste arendamiseks on vajalik leida ressursse ja luua meetmed – tarkadest teenuseosutajatest pole kasu, kui teenuste tellijate kompetentsus ei parane.
- Sarnast meedet välja töötades on soovitatav seada algusest peale baasindikaatorid ja samas arvestada valdkondlike eripäradega – käesolev hindamisaruanne annab selleks esialgsed võimalused. Enamik Tabel 5 välja toodud indikaatoritest olid leitavad ja informatiivsed.

Avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus

- SVÜF omas olulist, kuigi suure tõenäosusega pigem lühiajalist mõju teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile. Seda kinnitab nii projektide aruannete analüüs kui ka veebiküsitluste tulemused – kõrget rahulolu on väljendanud kõik toetust saanud MTO-d ning ligi 80% avaliku sektori partneritest. Enamikes projektides aitas toetus laiendada teenust saavate sihtrühmade hulka, pakkuda teenust sihtrühmale lähemal ning vajaliku sagedusega.
- Lisaks andsid toetatud projektid osapooltele teadmisi, oskusi ja kogemusi, mida tulevikus osutatavate ja arendatavate teenuste ning loodavate koostöösuhete puhul rakendada (vt ka Joonis 23). Seetõttu on SVÜF loonud olulised eeldused ka potentsiaalsete pikaajaliste mõjude avaldumiseks.
- SVÜF-i tingimuste paindlikkus oli väga oluliseks avalike teenuste parema kättesaadavuse ja kvaliteedi tõstmise tagajaks, kuna toetati just kõige paremini selgitatud ja tõendatud teenusvajadusega projekte.
- Kuigi enamik toetuse saajaid on toetuse suurust ja projekti olulisust teenuste kvaliteedile ja kättesaadavusele kõrgelt hinnanud, paluti neil hinnata ka suurimaid probleeme projektide elluviimisel ja teenuste arendamisel. Ebapiisav rahastus oli üks kolmest peamisest takistusest teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tõstmisel ning võrreldes toetuse saajatega toetust mittesaanutele ligi poole olulisem kitsaskoht. Seega saab kinnitust, et vajadused on jätkuvalt suured ning vabaaühendustepoolsed pingutused teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamisel sõltuvad sobiva suurusega projektitoetustest ja välisest stabiilsest rahastamisallikast ehk täna veel peamiselt avaliku sektori partneritest.
- Osutatud teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamist mõjutavate takistustena toodi toetust saanud MTO-de poolt enim esile ka teenuse ebapiisav turundamine (27% vastanutest) ning sihtrühma vähene huvi teenust saada (21% vastanutest), kinnitades vajadust pöörata veelgi enam tähelepanu teenuse arendamise eelfaasile ning vajadusel pakkuda suuremat tuge, teadmist ja toetust teenuse arendamise etapis. Nendele tähelepanekutele on käesolevas hindamisraportis ka korduvalt viidatud.
- Olulise kitsaskohana selgus teenuseosutajate - nii MTO kui tema avaliku sektori partneri - oma tegevuse vähene analüüsisuutlikkus, sh teenuste saajatelt tagasiside küsimine. Toetust saanute hulgas ilmnes tänu regulaarsele aruandluskohustusele suurem analüüsiivõime - nad hindasid oma tegevusi rohkem kui toetust mittesaanud, kuid tegevusi mingil määral siiski ellu viinud MTO-d. Kuna projektijärgselt aruandluskohustus kadus, esines ka küsimustikes tegevuste elluviimise järgset perioodi puudutavates hinnangutes rohkem "ei oska öelda" vastuseid. Sellest nähtub, et aruandluskohustus rahastaja ees mõjub positiivselt tehtu analüüsimisele, kuid kahjuks ei ole muutunud enamuse teenuseosutajate töö pärisosaks. Avaliku sektori partnerid analüüsivad koostööd, teenuse kvaliteeti ning kättesaadavust veelgi vähem. Samuti ei märgitud, et projekti elluviimine oleks teenuse kvaliteedi hindamise suutlikkusele märkimisväärselt mõjunud või vastavaid teadmisi andnud – 51% vastanud avaliku sektori partneritest leidis, et projektil oli siinkohal mõju vaid vähesel määral, samas kui toetust saanud MTO-dest 67% leidis mõju olevat olulise.
- SVÜF kogemus kinnitab varasemates valdkondlikes uuringutes esile tõstetud asjaolu, et avaliku ja kolmanda sektori koostöö puhul annab avaliku sektori partner sageli vastutuse teenuse

arendamise, kättesaadavuse ja kvaliteedi eest teenust osutava MTO õlule, ega tunnetata oma rolli teenuse pakkumise vastutajana – 72% veebiküsitlusele vastanud MTO-dest tunnetas, et vastutus teenuse osutamise eest jäeti vaid ühendusele. Samas on KOV-il vastutus oma elanike ees leida lahendusi nende vajaduste rahuldamiseks ja heaolu tagamiseks.

Soovitused

- Intervjueeritud töid korduvalt välja ärilise ja analüütilise mõtlemise arendamise vajaduse MTO-de hulgas, vähendamaks ühenduste mõtlemist vaid projektikonkursside piires. Soovitav on tõsta äri- ja turundusplaani koostamise oskuseid, teadmisi teenuste disainist ja arendamisest, sihtrühmade eripärast - tõsta MTO-de teadlikkust teenuse turundamise vajalikkusest ja võimalikkusest.
- Vajalik on tõsta küll kõigi osapoolte, aga eelkõige avaliku sektori teadlikkust koostöö olemusest ja võimalustest ning kaasamise, eneseanalüüsi ja teenuse kvaliteedi hindamise vajalikkusest.

Avaliku ja kolmanda sektori koostöö

- SVÜF-i mõju avaliku ja kolmanda sektori koostööle vastab fondi soovitud eesmärkidele. Toetust saanud ühenduste küsitlusest selgus, et 91% küsitlusele vastanud MTO-dest hindas, et projekti tulemusena koostöö kohalike omavalitsustega mõnevõrra/oluliselt suurenes ja 67% ühendustest tegi projekti järgselt regulaarset koostööd esialgsest enamate avaliku sektori partneritega. Avaliku sektori poolsete tegevustulude osakaal oli 67% ühendustel projektijärgselt suurem.
- Koostöös MTO-ga avalike teenuste osutamine tõstis avaliku sektori partnerite usaldust vabaühenduste töösse (59% vastanutest ning intervjuud projektide osapooltega) ja aitas kaasa uute kohalikele elanikele suunatud teenuste tekkele.
- Peaaegu kõik vabaühendused leidsid, et SVÜF-i abil toetatud projekt tõstis ühenduse teadmisi ja oskusi teenuste arendamisest ning osutamisest koostöös partneritega, mis loob tugeva eelduse selleks, et ka projekti ja toetatud koostöö lõppedes projekti tulemused ja mõjud püsivad. Projektide tegevustel on olnud märkimisväärne mõju avalike teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse tõstmisele ning osapoolte vahelistele koostöösuhetele.
- Samas nägid intervjueeritud eksperdid, et aitamaks kaasa uute teenuste tekkele, tuleks otsesemalt toetada ka teisi teenuse/innovatsiooni arengutsükli osi või nende eeldusi – koostöö loomine, ideede genereerimine jne. Ebapiisav koostöö sh juba teenuse arendamise etapis sihtrühmade, avaliku sektori ja teiste vabaühenduste ning erasektoriga vähendab teenuse eduvõimalusi ja/või jätkusuutlikkust. Hindamine näitab, et toetuse taotlemisel ja tegevuste elluviimisel on edukamad erinevaid osapooli kaasata oskavad ehk võimekamad ühendused, mistõttu on oluline seda suutlikkust kasvatada rohkematel ühendustel eriti teenuste arendamise ettevalmistamise etapis.
- Nii toetust saanud MTO-d kui avaliku sektori partnerid hindavad projekti jooksul loodud koostöösuhteid partneriga üldjuhul kõrgelt. Siiski tunnetavad vabaühendused, et avalik sektor ei tunnetata piisavalt oma rolli ja vastutust avalike teenuste pakkumisel koostöös

vabaühendustega. Varasemad uuringud on rõhutanud, et avaliku sektori ja ametnike roll elanikkonna teenusvajaduste lahendamisel on muutumas – tulemused viitavad, et toimivat kaasaegset rolli- ja koostöömudelit pole veel leitud.

- Fond küll ajendab koostööd tegema, kuid see koostöö ei pruugi olla alati sisuline või vastata kõigi poolte vajadustele ja ootustele. Avalik sektor on teenuste arendamisel ja elluviimisel passiivsem pool. Samuti oli projektide elluviimise mõju avaliku sektori organisatsioonide võimekuse tõstmisele loodetust väiksem. See puudutab eelkõige teenuse kvaliteedi hindamist ja teadmisi sihtrühmani jõudmisest ning turundamisest. Elluviidud projektide mõju KOV strateegilise planeerimise suutlikkusele on olnud samuti märkimisväärselt madal. Kuigi projektide mõjul leidsid veebiküsitlusele vastanud avaliku sektori partnerid, et nende teadlikkus vabaühendustest kui olulistest partneritest teenuseosutajatena tõusis, siis projektide aruannete analüüs ning intervjuud erinevate osapooltega kinnitasid, et mitmed laialdased ja ka varasemastes uuringutes esile toodud probleemid koostöövaldkonnas on jäänud püsima ja esinesid ka toetatud projektide elluviimisel. Need puudutavad peamiselt KOV teadlikkust koostöö võimalustest ja sellest tulenevalt raskusi läbirääkimistes, KOV võimekusest sihtrühmasid teenusteni suunata, tahtmatust sõlmida vabaühendustega pikemaid ja üle eelarveaasta minevaid lepinguid, vastutuse jätmist teenust pakkuva vabaühenduse õlule ja oma rolli alahindamist teenuse pakkumisel.
- Hindamine näitab, et toetust saanud ühenduste ja nende avaliku sektori partnerite koostöösuhteid võib iseloomustada strateegilise partnerlusena – vabaühendus on teenuse peamine väljatöötaja ning teenuse osutamiseks vajalike ressursside otsija, koostöö seisneb peamiselt vastastikusel info jagamises, teenuste välja töötamises (sh teenuste mahud, sihtrühmad, jne) ja vastavalt koostöökokkuleppele teenuste osutamises. Arvestades kohatist madalat koostöö kvaliteeti ja ühenduste tegutsemisvõimekust, tunnevad vabaühendused puudust avaliku sektori organisatsioonide suurema panuse järele teenuste ostmise, rahalise toetuse ja sihtrühmade kohta vajaliku info edastamise näol. See aga viitab, et ühendused eelistaksid koostöösuhetes avaliku sektori organisatsioonidega näha enam partnerlusel põhinevat teenuste delegerimist.

Soovitused

- Vabaühendustes on teadlikkus teenuseosutamise viisidest ja võimalustest arenenud kiiremini kui omavalitsustes. Edaspidi tuleb enamal määral tegeleda omavalitsuste teadlikkuse ja tegutsemisvõimekuse tõstmisega selles valdkonnas. KODAR 2015-2020 efektiivne rakendamine on oluline, et saavutada valdkonna arengus märkimisväärsed tulemused.
- Pidades silmas ka fondi peamiseid eesmärke, tasub sarnast meetet tulevikus luues lisaks äriplaani koostamisele toetada selgemalt ka projektile eelnevate koostöösuhete loomist avaliku sektoriga. Oluline on, et teadlikkus jõuaks ühtviisi nii MTO-deni kui avaliku sektori potentsiaalsete partneriteni.
- Et vähendada teenuste jätkusuutlikkuse sõltuvust avalikust sektorist, on soovitatav leida võimalusi, et kasutada sarnast toetusmeetet tulevikus koostöö soodustamiseks sotsiaalselt vastutustundlike ettevõtetega ja äriktorilt mentorluse saamiseks.

- Koostööga seotud riskide maandamiseks soovivad SVÜF kogemusega vabaühendused järgnevat: süsteemne KOV-ide spetsialistide kaasamine ja järjepidev infovahetus seminaride ja personaalsete kohtumiste kaudu; pidev teenuste kvaliteedi hindamine koos KOV-idega ning koostöösuhete hoidmine, kujundades iga KOV-i vajadustest lähtuvaid teenuse osutamise skeeme; KOV-ide rolli tugevdamine teenuste vajaduse ja sihtgrupi kaardistamisel, teenuseosutamise vahendamisel, teenuse rahastamisel, teenuse jätkusuutlikkuse eest kostmisel kohalikul tasandil, kliendi teenuse jätkuva kasutamise toetamisel (koostöös teenuse osutajaga) ning tagasiside andmisel teenuse kvaliteedile.

Nii, nagu välja toodud ka Praxis 2014 uuringus, siis kõikidele SVÜF hindamise raames välja koorunud jätkuvatele probleemidele on viidanud mitmed varasemad uuringud ja käsitlused Eestis. **Seega on jätkuvalt tarvis tegeleda nii teadlikkuse ja (delegeerimise) võimekuse kasvatamisega kui ka uudsete koostööviiside tutvustamisega.** Tegijate professionaalsus paraneb kogemuste lisandumisel, kuid süsteemne teadmiste ja oskuste arendamine on üheks tegevuseks, mis pikemas perspektiivis aitab avalikke teenuseid kättesaadavamaks, kvaliteetsemaks ning efektiivsemaks muuta.

SVÜF-i jätkusuutlikkus

- SVÜF on või oli ainus meede, kus vabaühendustel oli võimalik toetust taotleda nii mitmekesisteks ja kompleksseteks tegevusteks, mis on suunatud vabaühenduste ja avaliku sektori koostööle avalike teenuste osutamisel.
- Enamus teenustest ja toetust saanud ühendustest ning saavutatud tulemustest on projektide aruannetele, järelpäringutele ja veebiküsimustikele tuginedes jätkusuutlikud. Fondi välja töötades mõeldi mitmete tingimustele, nt kahe avaliku sektori partneri nõue, sisuka äriplaani esitamise kohustus, et tagada toetatud projektide jätkusuutlikkus. Sellised nõuded aitasid kaasa SVÜF projektide jätkusuutlikkuse tagamisele.
- Fondi toel loodud koostöösuhted või oskus koostöösuhteid luua püsivad ka pärast projekti lõppu – kolmandikul toetust saanud ühendustel on nende endi hinnangul projekti järgselt kasvanud avaliku sektori partnerite arv, kellega tehakse regulaarselt koostööd.
- Vabaühenduse ja tema pakutavate teenuste jätkusuutlikkus sõltub suuresti tegevusvaldkonnast (sh sihtrühma maksevõimekusest), tegutsemispiirkonnas kehtivatest rahastamise tingimustest ja nii ühenduse kui avaliku sektori partnerite võimekusest koostöö, teenuse osutamise ja delegeerimise osas. Taotlusvoore läbivalt mõjus projektitoetuse saamine aga üldjuhul vabaühenduste tegutsemisvõimekusele märgatavalt positiivselt ehk tõstis ühenduste ja nende poolt pakutavate teenuste jätkusuutlikkust.

Soovitused

- SVÜF rakendamise kogemus näitab projektide jätkusuutlikkusega arvestamise olulisust ja vastavate kriteeriumite etteandmise vajalikkust taotlejatele juba fondi tingimuste planeerimisel. Jätkusuutlikkuse “defineerimine” ei peaks olema vaid taotlejate ülesanne. Sarnaste toetusmeetmete rakendamisel tulevikus on meedet planeerides samuti soovitatav tuvastada kriitilisemad jätkusuutlikkust tagavad kriteeriumid ning lisada nende täitmine

taotlemise tingimustesse. Nii on taotlejatel kui ka projekti rahastajatel ja teistel osapooltel üheselt selge arusaam olulisematest jätkusuutlikkust tagavatest teguritest ja juba projekti planeerides on võimalik olulisemad edutegurid välja selgitada ning nende täitmist projekti jooksul ja järgselt koostöös partneritega pidevalt jälgida, vajadusel ettevaatusabinõusid õigeaegselt rakendades.

- Parandamiseks avaliku sektori võimekust teenuseid osta, on vajalik üle vaadata piirkonnas kehtivad rahastamise korraldused ning riiklikud avaliku ja kolmanda sektori koostöös teenuste osutamist kajastavad sätted, sh finantsilised võimalused.

Kokkuvõttes võib öelda, et SVÜF on olnud ja sarnased potentsiaalsed meetmed tulevikus on ka edaspidi nii vabaühendustele kui ka avalikule sektorile, eelkõige KOV-idele väga vajalik toetuskeem. Seeläbi on võimalik luua tugevamad ja püsivamad koostöösuhted, arendada teenuseid ja laiendada nende kättesaadavust. Lisaks on SVÜF olnud ka sotsiaalse innovatsiooni edendajaks Eestis, eelkõige mis puudutab inkrementaalset innovatsiooni. Toetatud projektid tõid endaga kaasa mitmeid arendusi teenustes, nagu uue sihtrühmani jõudmine, uute (avaliku sektori) partnerite kaasamine, teenuste kvaliteedi parandamine, ka uute teenuste väljatöötamine ja pakkumine, tegevuspiirkonna laiendamine, huvide ja vajaduste väljaselgitamine jätkukoolituste, nõustamise jm jätkutegevuste tarvis jms.

SVÜF toetatud projektides osalenute kogemus on tõestanud, et sageli on koostöösuhteid avaliku sektori partneriga luua keeruline, aga sobiva toetusmeetme olemasolul, mis leevendab rahastamise küsimust, on võimalik lihtsamini "pääseda" avaliku sektori partneri jutule ning panna alus edukale koostööle. Läbi selle kogemuse üldjuhul usaldus ja võimekus mõlemalt poolt kasvab ning seeläbi tagatakse ka edasine huvi ja teenuse jätkusuutlikkus, mille rahastamiseks juba koos sobivaid lahendusi otsitakse. Kuigi SVÜF-i rahastamismahud ei ole mastaapsed, et tuua kaasa püsivaid muutusi avaliku teenusevaldkonna arendamisel Eestis, seisnevad fondi rakendamise mitmed kõrvalmõjud ja kasutegurid vajaliku teadmise viimisel ühiskonda ning eduka avaliku ja kolmanda sektori koostöö võimalikkuse demonstreerimisel.

SVÜF hindamisest ilmnenu olulisemad tähelepanekud erinevatele osapooltele

I Olulisemad tähelepanekud KÜSK-ile

1. SVÜF-i rakendamine on andnud KÜSK-ile väärtusliku ja täiendava kogemuse eduka toetusmeetme planeerimisest ja ellurakendamisest. Oluline märksõna SVÜF-i rakendamisel on olnud paindlikkus, mida KÜSK vastavalt vajadusele ja võimaluste piires alati rakendas. Toetuse saajad on paindlikkust ja toetusvõimaluse mitmekesisust pidanud olulisemateks fondi rakendamise eduteguriteks. Õppetunnina võib välja tuua vajaduse detailsemate indikaatorite järele meetme tulemuslikkuse ja mõjude hindamiseks fondi väljatöötamise faasis ning taotlusdokumentide väljatöötamise kujul, mis võimaldaks projektide elluviimise jooksul ja järgselt vastavate indikaatorite väärtuste osas infot anda.

2. SVÜF-i rakendamine näitab, et oluline on maksimaalne paindlikkus fondi rakendamisel, tihe suhtlemine ja tagasisidestamine toetuse taotlejate ning toetuse saajatega. Rohkem tähelepanu peaks pöörama suhtlemisele teiste projekti oluliste osapooltega, kelleks SVÜF-is olid avaliku sektori partnerid.
3. Oluline on SVÜF-i laadses meetmes potentsiaalsete taotlejate võimekuse tõstmine läbi kogemuste jagamise, infopäevade, info jagamise, koolituste. Vajalik on kaasata lai ring osapooli, kes on projektide elluviimisel olulise tähtsusega. Sarnases meetmes on vajalik tugevam kommunikatsioon ootustest äriplaanile, turundusplaanile ning teenuse arendamisele koosloomes. Oluline on, et potentsiaalsed taotlejad mõistavad ja saavad aru eeltöö vajalikkusest, oodatud kvaliteedist ja selle olulisusest eduka projekti elluviimisel.
4. Tulevikus on soovitatav pöörata eraldi tähelepanu vabaühenduste üldise võimekuse tõstmisele muude KÜSK meetmete raames, nt Arenguhüppe konkursi tingimustesse vajalike prioriteetsete võimekuste arendamise lisamine (eelkõige teenuste disain ja turundus).

II Olulisemad tähelepanekud riigile

1. SVÜF abiga toetatud projektid on valdavalt näited positiivsetest ja toimivatest koostöösuhetest avaliku ja kolmanda sektori vahel. Fond on edukas näide, kus toetatud koostöö abiga on realselt aidatud luua või arendada uusi teenuseid, viia teenuseid laiema hulga sihtrühmadeni ja tõstetud teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Et SVÜF sarnased tulemused ja mõjud oleksid mastaapsed ja panustaksid märkimisväärselt valdkonna arengusse, on vajalik avaliku ja kolmanda sektori koostöö teema hoida aktuaalsena ning leida võimalusi vastava teadlikkuse ja suutlikkuse arendamiseks Eestis. Lähitulevikus ei arene koostöö ja selliselt loodud ja arendatud teenused suure tõenäosusega edasi ilma lisatoetusmeetmeteta. Seetõttu on oluline leida täiendavaid vahendeid SVÜF-ile sarnaste toetusmeetmete rakendamiseks ka tulevikus.
2. SVÜF hindamine kinnitab, et mitmed probleemid, mida varasemad uuringud Eestis avaliku ja kolmanda sektori koostöö osas välja toovad, on püsivad. Sellest tulenevalt on valdkonna arengus KODAR 2015-2020 Eesmärk 2: Kodanikuühenduste mõju ühiskondlike probleemide ennetamisele ja lahendamisele ning inimeste heaolu parandamisele on kasvanud sotsiaalse innovatsiooni, sotsiaalse ettevõtluse ja avalike teenuste osutamisega rakenduskava realiseerimine olulise tähtsusega.

III Olulisemad tähelepanekud KOV-dele

1. SVÜF-i abiga elluviidud koostööprojektid on valdavas enamuses edukad näited efektiivsest koostööst vabaühendustega, mis on aidanud teenuseid arendada ja neid kättesaadavamaks muuta. Vabaühendustega koostöös on võimalik lahendada omavalitsuse ees seisvaid probleeme, kuid see eeldab avaliku sektori, eelkõige KOV poolset teadlikkust koostöö potentsiaalsetest kasudest ning teguritest, mis aitavad koostööd hoida eduka ja tulemuslikuna. Ka piiratud finantstingimustes on KOV-del võimalik edukale koostööle kaasa aidata, tehes vabaühendusega tihedat koostööd teenuse arendamisel, info edastamisel ning teenuse pakkumiseks muude võimaluste pakkumisel, nt ruumid, koolitused vms.

2. SVÜF-ga toetatud projektide elluvijatest mitmed märkisid, et ilma toetuseta ei oleks KOV nende poolt arendatud teenusest huvitatud olnud, kuigi vajadus piirkonnas eksisteeris. Mitmete koostöösuhete puhul nähakse vabaühendusest partnerit vaid "toetuse saajana", samuti antakse sageli kogu vastutus teenuse eest vabaühendusele ehk ei teadvustata delegeerimise tegelikku olemust ja eesmärki. Vajalik on suhtumise muutumine ja partnerlusel põhineva delegeerimise võimaluste teadvustamine, mis eeldab KOV poolset aktiivset panustamist edukate koostöösuhete loomisesse ja hoidmisse. Pikemas perspektiivis avaldub see efektiivsemates, kättesaadavamates ja kvaliteetsemates teenustes kodanikele.
3. Vajalik on teadvustada teenuse kvaliteedi hindamist ja KOV rolli teenuse kvaliteedi tagamises, isegi kui teenuse pakkujaks on valitud partner kolmandast sektorist. Avaliku teenuse pakkumise eest vastutab avalik sektor.
4. SVÜF hindamine tõi esile puudused nii MTO-de ärilises mõtlemises kui ka avaliku sektori partnerite strateegilises planeerimises ja vabaühenduste kaasamises valdkonna arendamisse laiemalt. Vabaühendustel on sageli väga olulisi teadmisi sihtrühma spetsifikast ning innovatiivsetest lähenemistest probleemide lahendamisel. Vajalik on teadvustada vabaühenduste väärtust strateegilises planeerimises ja osapoolte aktiivset kaasamist pikaajaliste plaanide tegemisse, sh koostöövõimaluste otsimist vabaühendustega.

IV Olulisemad tähelepanekud MTO-dele

1. Üks suurimaid puuduseid SVÜF-i rakendamisel ja projektide elluviimisel oli vigade tegemine teenuse äri- ja turundusplaanis. SVÜF kogemus näitab teenuse arendamise eeltöö olulisust. Oluline on aja ja ressursi panustamine teenuse väljatöötamisse ning teenuse väljaarendamine koosloomes teiste partnerite ja teenuse sihtrühmadega. Hindamine näitab selgelt selliselt toimivate ühenduste edukust võrreldes eeltöösse vähem panustanud taotlejatega.

V Olulisemad tähelepanekud MAK-dele

1. MAK-ide roll vabaühenduste ja avaliku sektori nõustamisel, vajaliku info levitamisel ning osapoolte kokkuviimisel peaks olema aktiivsem.

Viidatud allikad

Avalike teenuste lepingulise delegerimise suunad mittetulundusühendustele (2010) Siseministeerium. Kättesaadav:

https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/teenuste_deleerimise_kontseptsi_oon_fin.pdf.

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon. Vastu võetud 12.12.2002. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/231276>.

Eesti-Šveitsi koostööprogrammi raamkokkulepe, Lisa 1. Kättesaadav: <http://www.fin.ee/shveits>.

Estonian-Swiss Cooperation Programme. Estonia: Amendments to the Poject Agreement "NGO Fund" (28.01.2014) Kättesaadav: http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Voorud/VYF/SVYF-NGO_Toetusleping_Eesti_Pikendamine.pdf.

Estonian-Swiss Cooperation Programme. Final Block Grant Proposal. NGO Fund. (2011) Kättesaadav: http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Voorud/VYF/SVYF-NGO_Block_Toetusleping_Eesti_210311.pdf.

Hasartmängumaksu Nõukogu (2015?) „Abiks taotlejale“. Kättesaadav: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Projektijuhile/abiks_taotlejale.pdf.

Hoppenstiel, Aive (2012) Alaealiste komisjoni roll alaealiste õigusrikkujate kasvatamisel ja õigusrikkumiste riskitegurite vähendamisel Tartu maakonna sotsiaalpedagoogide tõlgendusel. Kättesaadav: https://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/30060/hoppenstiel_aive.pdf.

Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014 (2014) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>.

Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2009/2010 (2010) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Tallinna Ülikool. Kättesaadav: http://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/Uuringuraport_Kodanikualgatuse_institutsionaliseerumine_Eestis_20092010_Tallinna_Ulikool.pdf.

Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020 (2015). – Vabariigi Valitsus. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KODAR.pdf>.

Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014 (2011) – Vabariigi Valitsus. Kättesaadav: https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/kodanikuyhiskonna_arengukava_2011-2014.pdf.

Lember, V., Parrest, N. ja Tohvri, E. (2011). Vabaühendused ja avalikud teenused: partnerlus avaliku sektoriga. Ülevaade ja juhised. – EMSL Vabaühenduste liit. Kättesaadav:

<http://www.ngo.ee/sites/default/files/files/Vabaühendused%20ja%20avalikud%20teenused%20-%20partnerlus%20avaliku%20sektoriga.pdf>.

Praxis (2012) SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) mõju hindamise aruanne. Kättesaadav: <http://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/KYSK-m6ju-hindamise-analyys-Praxis.pdf>.

Praxis (2009) Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikeühendustele. Tellija: Siseministeerium. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/simdel_raport.pdf.

SA Innove (18.08.2014) SA Innove struktuuritoetuse taotlusvoor "Tööelu kvaliteedi parandamine". Kättesaadav: <http://www.arenduskeskus.ee/tooelu-kvaliteedi-parandamine-kolmas-taotlusvoor/>.

Uus, Maiu, Tatar, Merit, Vinni, Rauno. (2014) Avalike teenuste delegeerimine vabaühendustele 2014. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav: <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/12/teenuste-delegeerimine.pdf>.

Vabaühenduste elujõulisuse indeks (2015) Kättesaadav: <http://www.ngo.ee/indeks>.

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020. Heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse otsusega 4.detsembril 2014. Kättesaadav: <http://www.struktuurifondid.ee/public/Rakenduskava.pdf>.